

(DAFTAR ISI)

I. NDOA' SIA KANANGKAFOHUN – DI GAHANGUN LEHA'

1. MATATU BENE GAHANGUN LEHA' DELE BESA YOU PO MATA DANG RIWO KA GAHANGUN BAN (3)
2. MATATU BENE GAHANGUN LEHA' DELE BESA YOU PO MATA DANG RIWO KA GAHANGUN BAN (9)
3. MATATU BENE GAHANGUN LEHA' DELE BESA YOU PO MATA DANG RIWO KA GAHANGUN BAN (15)

II. NDOA' SIA KAHOWO – DI LODONG EDANG

4. GABALIK PALING HINO LODONG EDENG (21)
5. GABALIK PALING HINO LODONG EDENG (25)
6. GABALK PALING HINO LODONG EDENG (31)

III. NDOA' SIA KATOLU – DI LIAN SA OFO

7. PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING (36)
8. PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING (41)
9. PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING (47)
10. PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING (53)

IV. NDOA' SIA KANGHA' – DI MENE-MENE

11. MENE-MENE BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (61)
12. MENE-MENE BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (72)
13. MENE-MENE BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (79)

V. NDOA' SIA KALIMA- DI FINE FINE

14. BULE-BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (84)
15. BULE-BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (90)
16. BULE-BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (95)
17. BULE-BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (100)
18. BULE-BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (106)

19. BULE-BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (113)
20. BULE-BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (118)
21. BULE-BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN (123)

VI. NDOA' SIA KANONG – DI DAGAHODI

22. MATATU BABU DUO' DAGAHODI KA MANDELI-NDELING (128)
23. MATATU BABU DUO' DAGAHODI KA MANDELI-NDELING (134)
24. MATATU BABU DUO' DAGAHODI KA MANDELI-NDELING (140)

VII. NDOA' SIA KAHITU

25. MATATU BABU DUO' SANANG BALI MATATU HINO BABU SA SIO NTAKOLO KA MAI NDELNG (146)

VIII. NDOA' SIA KAWALU – DI ANAMEI-MEI

26. MATATU BABU BALI ANAMEI-MEI (151)
27. MATATU BABU BALI ANAMEI-MEI (154)
28. MATATU BABU BALI ANAMEI-MEI (159)
29. MATATU BABU BALI ANAMEI-MEI (163)
30. YOU NTANAHU DI ANAMEI-MEI KAHILA MAI (167)

IX. NDOA' SIA KATASIA

31. ULUN SA YOU HINO YOU NDIPU (170)

PALAJARANG BABU #1

YOU NTANAHU DI MATAU BABU: NDOA' SIA KANANGKAFOHUN MATATU BENE GAHANGUN LEHA' DELE BESA YOU PO MATA DANG RIWO KA GAHANGUN BAN

1. KITO KAHANGUN DITI KITO LEHA DI YOU HEMU-HEMUNG BALI KITO DANG: KITO KARYA MO GE NOHE

A. HARAK NUN HINO DANG: KITO FEI KITO NGANGANO NUN HINO MATATU

Dadi tempu sa kito fene basanudong ge kito tahu harak hino mai ndeling sa ngan basanudong:

Kito ngan di mene fiking denge kito lian, faya, "Besa a ne basanudong noka mo ge bia. Aku bali falituha dang riwo paling aku ne sado a pangadadi' hino dunia mai labe mami le. Kami howo ge souk dagahodi bia bia. Kami howo ge nseing bakataro bali nseing ge mai dang. Kami pede fene nseing yala gabia di nseing. Fine mo souk ma bene parenta paling te bene gadele aku ge dang. Souk kami bali anamei ge, kami anamei mo mbalawan kami ge a poha dang. Besa kami notun sio, souk sio nikan bei note kami howo lio, mo ge bia."

Dadi kira kemo ndeha' fine fiking denge ndian baya, "Aku bali mene mo, mo ge a sanang ka sanang tu kalau. A kananou mata mo do bia aku bali bene do soho la aku.. Matahaya mo bali lodong hino, ginang ma hino. Besa mata so yala aku ge, mata mo bene yusa' gabia bia aku. Souk, kami howo dalo anamei, anamei mo ma kami kahei -kahaya kabia bia. Besa kami fei ginang sio ma riwo. Besa kami kurang di mai sa, sio ma yala ban. Kami howo ge fene tuo' sana-nang."

Dadi besa kito waha fiking po bego, famiking di basanudong dang noson. Kito fiking kito babu bene dadi balalundak, dadi besa po sado kito basanudong noka ka kito dalo mai ngkalelek waha. Kito dalo mai ngkalelek waha sado kito tanuo' tuo' ge senang dang. Kito nseing sado gadele di sanudong. Besa po sado kito tuo ' sanang dang begai?

Di begai:

Kito ngan di matatu ge matatu baradosa Hino mbi di kito pedefe kito ngangano nun hino matatu galia', te hino kito famiking diti ge kito kerya ka nsanubun pede nohe.

B. FAMIKING NOHE: KITO KAHANGUN KITO LEHA DI KITO FAMIKING DITI

1) Panganikak di matatu babu

Dadi aku bali panganikak labe waha mpou sa. A perlu kemo hila yaga ne mine panganikak kamwahan mai, ne kemo mutung fiking mulu lian a panganikak waha mai, madi bia kemo sango. Kemo nikan manyawo gangayak dang, pede tuo' ogo ogo ne mine la, bali fiking denge ndian di nsanarngo. Panganikak po begai:

2) Kemo famiking di natatu babu manun You te manur hino kito matatu?

- a) usi kobi
- b) matatu haya haya
- c) manfalituha
- d) kito lian

C. FARAMEI BEI GE PEDE NOHE: KITO KAHANGUN KITO LEHA' DI KITO KUA DITI

MASAMURU 127:1

"Matatu bene gahangun leha' dele besa You po Mata dang riwo ka gahaagu: ban, dang ge sio ngkaraya dang mo ka nsanubun ge boho."

1) Karya hino matatu babu ndian:

- dayak leha' ne duo' hino
- bei ginang ne kangan gan ma hino
- gahei gahaya di anamei-mei
- yala kayu, daku wayo, bali mangkamesek
- mangamada ne jaga di matatu hu' hino ulun sa kemo

2) Karya mo sou-souk nohe besa kito pede pake kito kua' diti.

D. KERYA MO NSANUBUN TOFO NOHE: LEHA' BENE GAHAPAK

1) Leling dang kito fatak dufu mo madi leling mo nsanubun ge pangamate sai. (Yala hino Amsal)

2) Kito pake kito famiking diti bali kua' diti mo ge nsanubun tofo po begai:

- nseing gananou di nseing nfamiking dang sado bakataro...
- anamei-mei tabea bali sayang matatu haya haya dang...
- nsanudong mene dalian tu nsanudong fine dang...
- tanuo-duo' sanang dang...
- ngking fine pede bene parenta ngking mene...
- sio mbeleng soho hino mansanudong diti dang...
- nseing bung di nseing...
- ngking yala mata galia' ne luku' bali...
- mata mo ngking souk bala'...
- nsanubun tofo, nseing gadele di nseing. ..

Dadi susu mama, mina kolo, ulik kaka, kemo mata ngaku hila hino mbai, yaga fiking katong You Ndio Ngan dang kito kaba mine ko, baya:

"Matatu bene gahangun leha' dele besa You po Mata dang riwo ka gabangun ban, dang ge sio ngkarya dang mo ka nsanubun ge boho."

2. YOU PO MATA DANG RIWO KA GAHANGUN BAN KITO LEHA: KITO KARYA MO

GE NOHE DANG

A. YOU PO TUKANG TU DANG GAHANGUN LEHA DUFU GE TALO

"Dele besa You po Mata dang riwo ka gahangun ban. . . "

- 1) Matatu babu ka manun tu ma po hino You Yawe mai. Matahaya po Mata dang walu' ban kito matatu babu di nun Nangka fohun ne.
- 2) Matahaya po dahu nyohi diti ntanahu hila hino matatu hino babu ndian, besa nsanudong mene ka nfamei bei, nsanudong fine ka nfamei bei po bei bego.
- 3) Besa kito fene Matahaya dahu mai ndeling bia hino babu sa kito.mo ge kito nikan kananou bali ti fei mote You ntanahu hino matatu babu.

B. YOU PO MATA DANG DAHU NTANAHU HILA I HINO BABU BABU

Tempu sa di nun nangka fohun, Matahaya po Mata dang dahu di mai ndeling hila i hino mai ngan sa matatu babu. Adang sio howo Hawa ge Matahaya mai walu'. Hino mbi, Matahaya walu' sio souk gadele sio dang, di Matahaya dahu mai ndeling matatu babu hino sio. Besa kito fei klto harak nun ma po hino ising bali polo' nfmiking ge kito fene rugi la se.

C. YOU PO MATA DANG NIKAN PARENTA BAN KITO BABU

You dahu mai ndeling bia nyohi hino matatu dang taka You di ndian nising. Mata Woi te woi dang iko You ntanahu kahila mai, mata so bene dalo mai ndeling bia hino You Yawe. Tempu sa kemo ngkangan gan dang kemo dalo po di kemo ngkarya diti, kemo ndian bene yanak sanana bali ti kemo bene duo sana-nang. Kemo nsanudong fine dang duo-duo' soho hino kemo ndeha' bene bakaanak sado nanak sa asa ntanong. Kemo namei-mei diti bene dumpak paling kemo ngan ne kemo ngan butu' dang. Tempu sa kemo hila gan kangan pede bene gan hemu-hemung kangan gan mo. Kemo yaga to di matatu dang taka tu You Yawe di ndian nising bei bego ge, souk bene dalo mai ndeling bia kahila mo. (Yala hino Mazmur 128:3)

- 1) Matatu dang taka You po matatu dang napa' safo ngkanangi hino You Yawe bali do Matahaya besa manraja.
- 2) Besa mata sa taka tu You moge mata mo bei mote You ntanahu kahila i.
- 3) Besa kemo taka tu di You Yawe, You ge napa' parenta hino babu sa kemo ndian.

D. Mai ndeling bia dang You bene yati hino matatu dang taka Matahaya di ndian nising ka mangale

- 1) Kito karya bene dalo untung, bene nohe ge mai dang.
- 2) Kito leha' ndian bene dame sana-nang.
- 3) Kito sanudong bene dalo untung.
 - a. Bakaanak sado nanak sa asa ntanong
 - b. Nfamei bei dang lama mote bali You ntanahu kahili mai
- 4) Anamei

LIO NGAN PENTING:

1. KITO SADO KANANOU DI BABU KA MANDELI-NDELING TALO PO DI NUN HOWO
 - 1) KITO MATATU MA HEMUNG
 - 2) YOU NDIO NGAN
2. "MATATU BENE GAHANGUN LEHA' DELE BESA YOU PO MATA DANG RIWO KA GAHANGUN BAN, DANG GE SIO NGKARYA DANG MO KA NSANUBUN GE BOHO."
3. BESA MATATU TAKA TU YOU YAWE DI NDIAN NISING SADO YOU PO MATA DANG PARENTA BAN MATA MO MBABU YOU BENE BEI GABIA MATA MO MBABU NE SADO BABU MO GE BIA.

PANNGANIKAK

1. Dadi besa kito waha bali nfamiking di tempu sa kito basanudong dang noson, fiking babu sa aku ge pede bene bia, besa po sado tempu sa basanudong noka souk dalo susa waha tu sado duo'sanang dang?

Kito ngan di matatu ge matatu baradosa. Hino mbi, di kito pede fei kito ngangano nun hino matatu galia', te hino kito' famiking diti ge kito karya ka nsanubun pede nohe.

2. Tempu sa kemo hila mine You Ndio Ngan dang noson, kemo yala kemo nfamiking di matatu babu ka nfamei-me i hino mbi?

Usi kobi, matatu haya haya, falituha, kito lian

3. Nyohi kito matatu babu karya hino matatu babu ndian. Karya mo mpaha' bei bebesa?

Dayak leha' ne duo' hino, bei ginang ne kangan gan ma hino, gahei gahaya di anamei-me i, yala kayu, daku wayo, bali mangkamesek, mangamada ne jaga di matatu hu' hino ulun sa kemo

4. Karya mo nsanubun tofo bene bei besa, besa You riwo kito dang?

Karya mo sou-souk nohe besa kito pede pake kito kua' diti.

5. Babu dang nohe ka dalo mai ngkahahelek bei besa?

Nseing gananou di nseing nfamiking dang sado bakataro...
Anamei-me i tabea bali sayang matatu haya haya dang...
Tanuo-duo' sanang dang...
Nseing bung di nseing...
Ngking yala mata galia' ne luku' bali...
Nsanubun tofo, nseing gadele di nseing...

6. Kito ala kito famiking hino matatu babu hino manun howo ma talo. Nun howo mo ge hino mbi?

Hino ising bali polo', hino Baba You.

7. Famiking dufu hino matatu babu ge manun hino mbi?

Hino Baba You.

8. Woi po "tukang" tu dang gahangun leha ' dufu ge talo?

Baba You.

9. Kito nikan fei fesa ne sado You dahu mai ndeling bia hino babu sa kito?

Kito nikan kananou bali ti fei mote You ntanahu hino matatu babu.

10. Matatu dang taka You ge nfamei bei besa?

Matatu dang taka You po matatu dang napa' safo ngkanangi hino You Yawe bali do Matahaya besa mant aminen sado bei mote You ntanahu kahila i.

11. Besa matatu taka You woi po parenta mata mo mbabu ndian?

Baba You Yawe

12. You dahu pangayanji mpaha' bebesa hino matatu dang taka tu You?

Mata mo ngkarya bene dalo untung, bene nohe ge mai dang.

Mata mo ndeha' ndian bene dame sana-nang.

Mata mo sanudong bene dalo untung...

-bakaanak sado nanak sa asa ntanong

-nfamei bei dang lama mote bali You ntanahu kahila mai Anamei

PALAJARANG BABU #2

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KANANGKAFOHUN MATATU BENE GAHANGUN LEHA' DELE BESA YOU PO MATA DANG RIWO KA GAHANGUN BAN

1. KITO FARAMEI FEI HINO KITO BABU DITI GE BENE LAU SUMPA-SUMPAK.

A. KITO SADO KAHANGUN KITO LEHA' GE BEI BESA?

KITO FARAMEI FEI GE BALI NSALAK MA HINO.

GALATIA 6:7

"DELE KA KEMO BEI LELONG DITI PALING KEMO NGKANANGI. HINO MBI, YOU GE MATA BENE LELONG PALING YOU GE MAI HINO DANG. DADI YAGA NE FIKING DITI DI KEMO MAI NFARAMEI BEI. MAI DANG KITO TANONG KA NISING PO DANG KITO SADO ALA."

1) Sonto hino ginang.

2) Kito sado lelong paling You sado talo, mo ge talo dang.

- a) Besa kito mbalawan You ntanahu, Matahaya bene dahu mai ndeling bia hino babu sa kito ge mai hino dang.
- b) Odi sio mahara A lio ngan hila dang a ati hino sio, bali ti sio bili bene taka Aku ge dang, hino mbi sio bei iko a tanefa ma dang, bali duli dahak A dadoto lakahila i, po dang sio nikan gan bali yinung sio nfamei bei ka nsalak sou-souk, sado sio nfutong di sio nfamei bei mai ka nsalak.

B. KITO FARAMET FEI HINO KITO BABU DITI GE BENE HANGKIK HINO KITO ANAK

Dadi kito napa' mine di nsalak hino kito farameti fei ndeha' dufu dang hino kito babu diti ge, souk nsalak mo bene dali kito kanangi diti. Ma di nsalak mo bene dali pede kito kanangi diti ge mai dang. Di nsalak mo ma bene hangkik hino matatu. Besa kito fei kalia' mambabu ntanahu mo ge nsalak bene hangkik hino:

- a) Kito anak
- b) Kito uhu
- c) Kito mata ngaku mpangalomu

1) Nsalak mo bene hangkik hino kito anak.

- a. Matatu haya haya po matatu ndeha' dang sakola diti mananak.

SONTO: Manama gahangun ndeha' bali manarang mbalomo di mura ne yala.
Sonto bia/sonto etan.

b. Anamei-mej, fiking ka bia di You ntanahu hino matatu babu. Pili dafa' di mai ndeli-ndeling dang lama mote bali You ntanahu hila mai da.

- 2) Nsalak ge lau sumpa-sumpak. Nsalak, bene hangkik bali kito anak, bali ti bene lau, lau sado hangkik bali kito uhu.

SONTO: Dipang hino leling dufu.

- 3) Nsalak ge bene hangkik bali mata ngaku mpangalomu dang lomu hino gareja ndian. Besa mata ngaku dang lomu hemung ka mambabu nfamei bei dufu dang ge sio mpangalomu mo mpangadadi bene dadi ngkuni. Besa matatu ne yaga gabia mambabu diti talo dang souk matatu mbaruku hemung You ge bene dalo susa di?

2. KITO NIKAN SA OFO KITO KANANGI HINO BABU NTAMINEN

A. NANA' KABIA-BIA BABU SA KEMO

Kemo nikan nana' kabia-bia babu sa kemo, ne do di dang kemo nfamei bei hino kemo babu diti ge lama mote bali You ntanahu, te labe iko kito matatu ma hemung nfamiking. Besa kemo do di babu sa kemo, sado napa' iko kito matatu ma hemung nfamiking, mo ge tu tu kemo napa' dapasala hino You ntanahu hino matatu babu mai. Mai ndeli-ndeling dang kito napa' iko, besa sala, mo ge bia sa kito ngali dafa' kito famei fei sala mo ne sado kito pake bali famei fei dufu.

B. YOU NAPA GANATEN GAMENAN LELING NE SADO KITO NGALI KITO FARAMEI SALA SOUR TAYADI DI FARAMEI DUFU GE TALO

YESAYA 55:6-9

- 6 "MATATU NIKAN DULOK YOU YAWE DI TEMPU SA DULOK KA DALO NOSON YOU MAI. BALI TI MATATU NIKAN BAHANGING HINO YOU YAWE DI TEMPU SA YOU DOSUN NOSON HINO KITO.
- 7 MATATU NFARAMEI ETAN GE BIA SA GADELE TIBA FARAMEI DANG ETAN MO. MATATU DANG NFARAMEI DUFU DANG GE BIA SA GADELE TIBA SIO NFARAMEI SA DANG DUFU DANG, DANG MO. BIA SA SIO GABALIK NE BALING PALING HINO YOU YAWE. YOU NE DO MATATU GABALIK PALING BEGO KA YOU DO, MO GE YOU DO SADO BAKAOSU PALING MATA HILA MO. BIA SA MATATU NFARAMEI DUFU DANG GABALIK NE BALING PALING HINO KITO YOU MAI. DI YOU MAI GE GAHIRA SOUK GAHIRA, GAHIRA SOUK GAHIRA MATATU-TU NDOSA.
- 8-9 YOU MA NOTUN GATONG PALING PO BEGAI, BAYA, 'A FAMIHING GE NAHU TI HETE, KEMO NFAMIKING GE NITOK TI OFO. KEMO NFARAMEI BEI GE PEDE

TI. AKU FARAMEI FEI GE PEDE TI. AKU FARAMEI FEI GE NAHU TI HETE MA
KEMO NFARAMEI BEI GE NITOK TI OFO. KEMO NFAMIKING GE OFO TI MA DI
AKU FAMIKING GE NAHU TI HETE PO HEMUNG PALING SA ALANG BALI
PETAK.”

Dadi a fene notun kemo hila hino mbai, di Baba You napa' yati kito leling ne sado
kito kalono' kito faramei fei ndeha' dang sala bali Matahaya ntanahu hino kito
matatu babu mai. Kito fene balajar di mai ndeling lima hino You Ndio Ngan ko. Mai
ndeling lima mo po begai.

1) Tulok You Yawe: Tulo-tulok di You ntanahu ka hila i ne sado fei mote.
Mangale ge sakola kabia-bia hino Matahaya ntanahu kahila mai.

2) Pahanging hino You Yawe di tempu sa You dosun noson hino kito

a) Nana' kabia-bia kito faramei fei hino babu sa kito. Besa kemo napa'
dapasala hino You ntanahu hino babu mai, mangaku kangayak. Bia
dahake galikung. Notun kangayak Baba You, di kemo perlu tukang sa
besa Matahaya diak hino babu sa kemo ne galono ban di leha' dang
bene gahapak mo.

b) Kemo ngan di matatu babu, batondo hemu-hemung.

-Nseing dulok di nseing nfamiking hino mai ndeling dang mai.

-Bia sa besa nseing dahu pangayanji hino nseing di kemo howo bene
kaba sakola You ntanahu hila mai hino matatu babu.

-Hino mbi bia sa nseing dahu pangayanji hino nseing di kemo howo
bene mbariwo bei mote di you ntanahu kahila mai hino kemo mbabu
diti.

3) Gadele kemo nfamei dufu dang ne gabalik sado baling paling hino You
Yawe

[NOTA: Bia sa besa kemo runding mai ndeling hila mai bali kemo ngking, madi masing ti
bebesa kito tada kito kanangi diti hino You mbeleng ndian. Dadi, masing kemo ngking
bene lko hemu-hemung bali kemo dang, madi kemo nikan tahi kabia hino kemo ndian diti
sado fei mote You ntanahu mai. Matatu ndian sia sia.]

a) Pili denge lian ne kadele tiba nfamiking sala bali You ntanahu bali
fei putu' di kemo bene bei mote You ndian suka hino mai ngan sa
matatu babu.

b) Mangaku dafa' dosa dosa dang kemo napa' bei noka. Mangaku
hino You, bali ti mangaku hino kemo ngking. Danek di sio yala
ndian sa sahira kemo ndosa hila mo ne kemo howo duo' bersi
paling.

c) Ati dafa' kemo babu hino babu ntaminen nima ndian, ntaminen mo ma po You Yawe. Janji hino Matahaya di Kemo bene sa ofo kemo ngkanangi hino Matahaya ntanahu nila mai. Masing besa susa madi notun Matahaya di kemo bene bei mote la se.

d) Kemo howo, yati babu sa kemo hino Matahaya nima ndian ne Matahaya souk ato kemo mbabu ge talo. Babeto hemu- hemung bali kemo ngking bali danek You sado riwo kemo howo bei mote Matahaya ndian suka hino kemo mbabu.

4) Ngaku You bene riwo kemo hino kemo mbabu. Ala lian sa ngaku You

Di you ndio ngan notun kito ko, baya, **"DI YOU MAI GE GAHIRA SOUK GAHIRA, GAHIRA, SOUK GAHIRA MATATU-TU NDOSA."**

5) Pake You mpangayanji hila dang Matahaya napa' ganafu hino kito ngka. Pangayanji bei begai:

-Besa kito tulok bali pahanging hino You sado kito kadele tiba di mai ndeling dufu dang, mo ge You napa' janji kito di Matahaya bene gahira kito dosa mo.

-Besa kito batananong tananong ntalan bia, mo ge Matahaya napa' janji kito di kito souk fene ala paling tananong mo nising bia.

You po mata dang riwo ban matatu ndeha' mamuhu, bali ti matatu ndeha' kua' dang, You po mata dang sakua' ban mata mo sado kua' mo nuli dogo nuli hino mata so mpangadadi. (Yala hino Yesaya 40)

You bene sado mamuhu ge mai hino dang. You ngkua' ge pede lau butu-butuh' dang. Hino mbi Matahaya ndian suka ge bene batila kua' mo bali kito ne sado klto patahak hino pangabuju lakahila dang bene ganafu kito. Ndasi la kito nikan ngaku You Ndio Ngan di Matahaya notun kito ko... You po mata dang riwo ban....

PANGANIKAK

1. Besa kito faramai fei hino kito babu diti ne note mai dang, te etan mo ge mangan te nfaramai bei mo bali nsalak?
2. Masing besa matatu ngaku di nsalak bene dali io dang, nsalak mo ge bei besa?
3. A fene sanek kemo mata hila hino mbai, mata sia bei sonto sa ne jelas di kito faramai fei pede bali nsalak hino. Talo te?
4. Besa You do mata sa bene lelong Matahaya mo ge Matahaya nfamiking ge bei besa?
5. Besa matatu iko You ntanefa dang sado duli dahak Matahaya ndadoto mai, ge mai sa sia bene dadi hino mata sa mo?
6. Kito faramai fei hino kito babu ndian ge memang bali nsalak, madi nsalak mo pede dali kito kanangi diti te?
7. Besa kito ngan di matatu haya haya sado fei kalia' hino You ntanahu hino kito babu diti mo ge kito anak bene bei besa?
8. Matatu dang pede bei galia' hino You ntanahu hila hino matatu babu mai ge, manuhu nanak mbabu bene bei besa?
9. Besa kito sipang mpou nia' sa hino leling dufu mai hino matatu babu, mo ge mai sia sia dang hedi? Mai sa bene badadi?
10. Matatu sado bei galia' matatu babu nfaramai, souk kito to di nsalak dali matatu fara hila?
 1. Kito kanangi diti
 2. Kito anak mpangadadi
 3. Kito uhu mpangadadi
 4. Kito mata ngaku mpangalomu bene dadi ngkuni.
11. Besa kemo bali kemo ngking napa' nana babu sa kemo, sado kemo howo do di kemo iko di kito matatu mahemung nfamiking, kemo bene bei besa?
12. You sado do kito fei kalia' hino Matahaya ntanahu hila mai souk gadele kito te, Matahaya sado ganaten gamenan mai sa sia?
13. Hino leling dang Matahaya ganaten gamenan ban di kito, mai ndeling lima hino. Mai ndeling lima mo ge bei besa?
14. You nfamiking bali kito famiking besa banding ge bei besa?
15. Matatu ngaku sado dulok You ge mai ndeling bei besa?

16. Matatu ngaku sado bahanging hino You ka mangale ge bei besa?
17. Matatu ngaku nikan bei besa bali io nfamei hila ndeha' dufu dang?
18. Besa kemo ngking mata ngaku dang noson kemo bei mote di mai ndeling hila dang
Baba dahu hino matatu babu talo te?
19. Besa kemo howo ge napa' mata ngaku noka, kemo howo nikan bei besa sa hemu-
hemung sado gadele di nfamei bei dufu dang, dang mo?

PALAJARANG BABU #3

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KANANGKAFOHUN MATATU BENE GAHANGUN LEHA' DELE BESA YOU PO MATA DANG RIWO KA GAHANGUN BAN

1. KITO NIKAN SAOFO KITO KANANGI HINO BABU NTAMINEN

A. NANA' KABIA-BIA BABU SA KEMO MPANGADADI

Susu mama, mina kolo, ulik kaka, kemo mata hila hino mbai, kito nikan nana' kabia bia babu sa kito mpangadadi. A fene nikak kemo, babu sa kemo mpangadadi ge lama mote bali You ntanahu dang Matahaya dahu hino matatu babu mai, te babu sa kemo mpangadadi ge iko noson matatu mahemung nfamiking? Besa kemo do di babu sa kemo mpangadadi iko noson matatu mahemung nfamiking, mo ge tu tu kemo napa' dapasalan hino You ntanahu dang dahu hino matatu babu mai. Hino mbi besa kito ne iko noson leling sala, bia sa kito ngali dafa kito famei fei sala mo ne sado kito pake ti famei fei dufu mai.

B. YOU NAPA' GANATEN GAMENAN MAI NDELI-NDELING NE RIWO KITO SADO KAKA' BALI KOYOK KABIA BIA KITO LEHA' NDEHA

Besa kemo bene gahangun kemo ndeha', kemo nikan gaka' bali goyok gamenan kemo leha' ndeha' mo, hedi? Dadi a fene notun kemo hila hino mbai, di Baba You napa' ganaten gamenan mai ndeli-ndeling ne riwo di kito sado kaka' koyok kamenan di leha' ndeha' mo talo. Besa kayu nahu dosun dalo, kemo nikan deu, mai roto' ka dosun mo ge kemo nikan gaka' bali dintak fulung ne ganaten gamenan leha' ndeha' mo, gusu po mohon kemo gadadi kemo ngkerya ne gahangun di leha' mo talo, hedi?

Dadi mo ge hemung besa kito babu mpangadadi. Besa kito fene kahangun leha' bia sa, mo ge nikan kito kaka' kabia bia mena leha' ndeha' mo. Besa fulung te hango daroto' hino mbo, mo ge kito nikan ohi ne tiba kalia' tiba sado leha' ndeha' mo kabarising souk. Te besa kayu nahu dang yotun hino leha' ndeha' mo, kito nikan teu ne hodok ne katempa kalinga sou-souk.

Dadi besa kito banding hino fulung roto' bali hango daroto' mo, mo ge hemung sa kito pangadadi mena ne. Pangadadi dang kito bakataro, bayahak bali kito sanudong, mo ge hemung po sa fulung roto' bali hango dang mo. Dadi mo ge nikan kito kaka' bali ohi kalinga hango mo ne tiba mote nsohing gusu mohon kito kahangun di leha' mo hino.

Dadi besa kayu dang nahu nahu mo hemung sa kito dosa kahila dang kito fei di mena ne. Besa kito ala fine sia, madi souk kito to paling di nseing, kito perlu to paling di ndeha' galia' waha mo fiking, "Sia mo gusu bia", sado kito tanuo' tuo' hino babu mo ma sanang dang. Mo ge sonto po besa kayu nahu mo. Dadi mo ge kayu nahu mo nikan kito teu kasou-souk bali hodok katempa kalinga. Besa io nun kito kayok sado ha' io nlabo' ne ala tiba kalia' ne tuga di kito tuo' mo fiking kayu nun ma dang te kayu yotun paling ma dang ngka.

Dadi besa kito ne fei fei fego, kaka' koyok, kayu nahu ma kito teu kalinga tiba, sintak sado ha' nlabo' tiba kalia', mo ge---tabe--- "Tukang" You diak ne rio kito di napa do kito kaka' bali koyok kamenan ngka. Mo ge Matahaya riwo sado gahangun

ban kito leha mo sado leha' mo ngkoyong.

Dadi dele kemo mantalingun kito mata ngaku tu Tuhang Yesu mo ge napa Tuhang Yesu gafoleng ban di mai waha dang kito fei di mena mo souk ngka. Dadi mai waha mo ge kito dele fiking ha' paling hino mbo. Kito sahira tiba famiking fara sia mo ne kito fiking la hino faramei dufu hino You Ndio Ngan dang hino matatu babu mai.

YESAYA 55:6-9

- 6 *"MATATU NIKAN DULOK YOU YAWE DI TEMPU SA DULOK KA DALO NOSON YOU MAI. BALI TI MATATU NIKAN BAHANGING HINO YOU YAWE DI TEMPU SA YOU DOSUN NOSON HINO KEMO.*
- 7 *MATATU NFARAMEI ETAN GE BIA SA GADELE TIBA FARAMEI DANG ETAN MO. MATATU DANG NFARAMEI DUFU DANG GE BIA SA GADELE TIBA SIO NFARAMEI SA DANG DUFU DANG, DANG MO. BIA SA SIO GABALIK NE BALING PALING HINO YOU YAWE. YOU NE DO MATATU GABALIK PALING BEGO KA YOU DO, MO GE YOU DO SADO BAKAOSU PALING MATA HILA MO. BIA SA MATATU NFARAME DUFU DANG GABALIK NE BALING PALING HINO KITO YOU MAI. DI YOU MAI GE GAHTRA SOUK GAHIRA, GAHIRA SOUK GAHIRA Matatu-tu NDOSA.*
- 8-9 *YOU MA NOTUN GATONG PALING PO BEGAI, BAYA, 'A FAMIKING GE NAHU TI HETE, KEMO NFAMIKING GE NITOK TI OFO. KEMO NFARAMEI BEI GE PEDE TI. AKU FARAMEI FEI GE PEDE TI. AKU FARAMEI FEI GE NAHU TI HETE MA KEMO NFARAMEI BEI GE NITOK TI OFO. KEMO NFAMIKING GE OFO TI MA DI AKU FAMIKING GE NAHU TI HETE PO HEMUNG PALING SA ALANG BALI PETAK. "*

Dadi You napa' dahu mai ndeling lina ne sado kito kaka' koyok di leha' ndeha' dang gaholo' mo talo. Mo ge mai ndeling lima mo po begai:

1) Tulok You Yawe

Tulok kabia di You ntanahu kahila i ne sado fei mote. Mangale ge sakola kabia-bia hino Matahaya ntanahu kahila mai.

2) Pahanging hino You Yawe di tempu sa You dosun noson hino kito

- a) Nana' kabia-bia kito faramei fei hino babu sa kito mai. Besa kemo napa' dapasalan hino You ntanahu hino babu mai, nikan mangaku gangayak. Bia dahake galikung. Notun gangayak Baba You, di kemo perlu tukang sa besa Matahaya diak hino babu sa kemo ne galono' ban di leha' dang bene gahapak mo.
- b) Kemo ngan di matatu babu nikan batondo hemu-hemung:
- Nikan nseing dulok di nseing nfamiking hino mai ndeling dang mai.

-Bia sa besa nseing dahu pangayanji hino nseing di kemo howo bene kaba sakola You ntanahu hila hino matatu babu mai.

-Bia sa nseing dahu pangayanji hino nseing di kemo howo bene mbariwo bei mote di You ntanahu kahila mai hino kemo babu diti.

3) Gadele kemo nfaramai dufu dang dang mo ne gabalik sado baling paling hino You Yawe

MANDELING PO: Bia sa besa kemo runding hemu-hemung mai ndeling hila mai bali kemo ngking. Madi masing bei ti bebesa, madi kito tada diti kito kanangi hino You mbeleng ndian mai. Dadi, masing kemo ngking bene iko hemu- hemung bali kemo dang, madi kemo nikan fiking gabia hino kemo ndian diti sado bei mote You ntanahu dang dahu hino matatu babu mai.

- a) Pili diti denge kemo ndian ne kadele tiba famiking ndeha sala bali You ntanahu bali fei putu' di kemo bene bei mote You ndian suka hino mai ndeling hino matatu babu mai.
- b) Mangaku dafa' dosa dosa dang kemo napa' bei noka hino kemo babu mpangadadi. Masing ti Yesu napa gahira dosa hila mo mpangahukung hino kito ngka, mangaku gangayak hino You di dosa dosa dang kemo napa' bei paling, bali ti mangaku hino kemo ngking. Sanek hino You di kemo ngking bene yala ndian sa sahira kemo ndosa hila mo ne kemo howo duo' sanang paling ge talo.

Dadi lian sia hu' bali lian sia darusok bali lian sia pake yanak mangkanao ge nikan kemo gadele gasou-souk tiba. Hino mbi, lio ngan sia mangkahiak bali lio ngan sia mangahutok ge nikan kemo gadele gasou-souk tiba. Baya lian kahila dang busu mahara matatu ge nikan kemo gadele gasou-souk tiba, ne ala ti lian sa nseing bei gabia di nseing Bali ala ti kemo ndian sa nseing bakaosu di nseing. Besa matatu ne bei gasala kemo ndian, nikan kemo yala di ndian sa sahira tiba mai ndeling sa dang bei keno ndian hu' di mo. Bebego ge hemung sa You ndian sa napa' sahira tiba kemo nsasala dang hino kemo ngkanangi mai di nun Karistu gafoleng ban di kemo nsasala kahila mai. (Epesusi 4:32)

- c) Ati dafa' kemo babu hino babu Ntaminen nima ndian. Babu ntaminen mo po You Yawe. Janji hino Matahaya di kemo bene safo kemo ngkanangi hino Matahaya ntanahu hila mai. Notun Matahaya di kemo bene bei mote la se.
- d) Kemo howo babeto hemu-hemung bali sanek hino You ne You riwo kemo howo ne bei mote Matahaya ndian suka hino babu sa kemo sado talo. Kemo howo ati babu sa kemo hino Matahaya nima ndian ne Matahaya souk ato kemo mbabu ge talo.

4) Ngaku You bene riwo kemo hino kemo mbabu

Ala lian sa harak soho la po hino You ntanahu dang dahu hino matatu

babu mai. Di you ndio ngan notun kito ko, baya, "DI YOU MAI GE GAHIRA SOUK GAHIRA, GAHIRA, SOUK GAHIRA Matatu-tu NDOSA."

5) Pake You mpangayanji hila dang Matahaya napa' ganafu hino kito ngka mai

-Besa kito tulok You bali pahanging hino You sado kito kadele tiba di mai ndel1ing dufu dang, mo ge You napa' janji hino kito Matahaya bene gahira ban kito dosa mo

-Besa kito batananong tananong ntalan bia, no ge Matahaya napa' janji hino kito souk basamuhi kito dalo paling tananong manising bia,

You po Mata dang riwo ban matatu ndeha' mamuhu, bali ti matatu ndeha' kua' dang, You po Mata dang sakua' ban mata mo sado kua' mo nuli dogo nuli hino mata so mpangadadi. (Yala hino Yes. 40:29)

You bene sado mamuhu ge mai hino dang. You ngkua' ge pede lau butu-butu' dang. Hino mbi, Matahaya ndian suka ge bene batila kua' mo bali kito ne sado kito patahak hino pangabuju lakahila dang bene ganafu kito mai ma talo. Ndasi la kito nikan ngaku You Ndio Ngan di Matahaya notun kito ko. (You po Mata dang riwo ban.)

PANGANIKAK

1. Dadi besa kemo matatu mbabu ne nana' hino kemo babu mpangadadi ne do dufu bali You ntanahu dang dahu hino matatu babu mai dang mo ge kemo nikan bei besa?

Besa kito ne iko noson leling sala, bia sa kito ngali dafa kito faramei fei sala mo ne sado kito pake ti faramei fei dufu dang mai

2. Kito napa' mine di You ndian suka po kito nikan kaka' koyok kanenan leha ndeha mo ne kabarising bia bia, gusu po nohon gahangun di leha mo hino. Madi manun bei besa po sado kito leha ndeha' mo ka mai gaholo' paling talo?

Kito po kaholo' diti.

3. Mai besa sa po dang gaholo' mo?

Faramei mena besa kito tuo' ma bakataro, besa kito to soho sanudong dang, te kito hodi kabia kito ngking dang, po dang sado kito kaholo' diti paling leha' ndeha' mo.

4. Besa po sado You diak ne rio ban kito matatu babu mpangadadi talo dang? Mai sa po yelek?

You do kito kaka' koyok kito leha' ndeha ' dang noson, po dang You diak ne riwo ban talo dang.

5. You Ndio Ngan dang baya, "Nikan dulok You Yawe di tenpu sa dulok ka dalo noson You mai' mo ge mangale ge bebesa?

Nikan kito tulok kabia di You ntanahu kahila i ne sado fei mote. Lio ngan ko ka mangale po begai: nikan kito sakola kabia bia hino Matahaya ntanahu kahila mai.

6. Kito nikan pahanging hino You Yawe di tempu sia bi?

Kito nikan pahanging hino You Yawe di tempu sa You dosun noson hino kito.

7. Mai ndeling bei besa po sado kito pahanging hino You ma talo?

Besa kemo napa' dapasalan hino You ntanahu hino babu mai, mangaku gangayak. Bia dahake galikung. Notun gangayak Baba You, di kemo perlu tukang sa besa Matahaya diak hino babu sa kemo ne galono' ban di leha' dang bene gahapak mo.

8. You yago kito fei fesa hino kito faramei fei kahila dang sala bali You ntanahu dang dahu hino matatu babu mpangadadi mai?

Gadele kemo nfaramai dufu dang ne gabalik sado baling paling hino You Yawe.

9. You dahu leling bebesa ne sado Matahaya dadi kito Taminen hino kito babu mpangadadi dang mai talo?

a) Pili diti denge kemo ndian ne kadele tiba famiking ndeha' sala bali You

- ntanahu.
- b) Mangaku dafa' dosa dosa dang kemo napa' bei noka hino kemo babu mpangadadi.
 - c) Ati dafa' kemo babu hino babu Ntaminen nima ndian.
 - d) Kemo howo ati babu sa kemo hino Matahaya nima ndian ne Matahaya souk ato kemo mbabu sado talo.
10. Mai ndeling bei besa po sado kito kananou katong di You ndian nafa bakaosu kito?
- "...You mai ge gahira souk gahira, gahira, souk gahira matatu-tu ndosa."
11. You dahu pangayanji bei besa po bene riwo di kito di tempu sa kito sone fei mote Matahaya ntanahu dang dahu hino matatu babu mpangadadi mai ka kito mamuhu? Matahaya bene riwo te mai dang?
- You po Mata dang riwo ban matatu ndeha' mamuhu, bali ti matatu ndeha kua' dang, You po Mata dang sakua' ban mata mo sado kua' mo nuli dogo nuli hino mata so mpangadadi.
12. You napa" dahu mai ndeling lima ne sado kito kaka koyok di leha' ndehadang gaholo" mo talo. Dadi mai ndeling lima mo ge mandelinng bei besa?
- 1) Tulok You Yawe
 - 2) Pahanging hino You
 - 3) Kadele kito faramai fei ndeha' dufu dang
 - 4) Ngaku di You bene riwo kito
 - 5) Pake dafa' You mpangayanji hila

PALAJARANG BABU #4

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAHOWO GABALIK PALING HINO LODONG EDENG

1. YOU GATUO' NUN MATATU BABU

BACA N.F. 2:7-9, 15-18

7 Dadi You yala petak ka walu'. Walu mo, walu' mene sa. Walu' souk, bu hino mango, dadi nama', mohon matatu mo dadi di. 8 Mo souk, mohon Matahaya danong di lodong ndeba' sia. Danong lodong mo po hino dina hanak i mpou sa ngan Edeng. Danong mo souk, gusu mohon gatuo' di mene so hino. 9 Hino lodong mo, You Yawe gadadi kayu paha' ka lakahila ne dadi hino. Kayu paha' ka lakahila mo ge ndeha' do bia na hino bali ti ndeha' nfuang gan bia ma hino. Hino lodong mo nbaka tanga kayu howo dadi hino, sia ngan kayu bara asan. Sia ngan ge kayu gananou, di matatu ka gan nfuang, mo ge mai bia gananou ti bia, mai etan gananou ti etan.

15 Dadi You sado yala ka gatuo' mene so hino lodong Edeng mo ne mene mo po yaga lodong mo. 6-17 You yago nata so, baya, "Kayu nfua-nfuang hino lodong mai ge gan bia souk. Togu togu po kayu gananou mo nfuang ge gan talo dang. Di dina sa kou gan kayu nfuang mo ge kou nate po dina so." 18 Dadi mo souk, Matahaya fiking baya, "Bei begai ge bia dang di mene mai ge pede. A fene walu' ban io nsawohi sa ne tuga di riwo io. Sawohi mai souk hemung sa io.

A. MENE GE BALI MPERLU HINO: MENE NE PEDE GE IO KURANG NOSON

Dadi tempu sa You walu' Adang ne, Adang ge pede. Mo ge bia dang di You baya mene mo perlu nsawohi sa. Madi nsawohi mo nikan duo' bali mene mo. Adang bali perlu, perlu mo po mansawohi. Yaga fiking, You do mene sa mo pede, souk baya, "Bei begai ge bia dang di mene mai ge pede." Baba You Yawe po Mata dang baya bego.

BACA N.F. 2:19-20

19 Dadi daging bali manuk paha' lakahila dang You Yawe walu' di petak ne, Matahaya galau sou-souk sagado ha' hino mene so, bene mine di mene so gangan nyohi nyohi, gangan bebesa. You dahu mai ndeling so po dang sado You mai walu' daging paha' lakahila l pede bali ngan sou-souk. 20 Dadi mene so gangan daging paha' lakahila mo ne sou-souk, madi do ndeha' hemung bali io ne io bene bei nsawohi ge mai hino dang.

Baba You po Mata dang dahu mai ndeling sado daging mpaha' lakahila mo ha' Adang. Matahaya dahu di mai ndeling mo ne sado Adang do dufu mamperlu. Mamperlu mo ma po nsawohi. Madi masing ti Adang do daging mpaha' kahila mo madi You Ndio Ngan notun kito, baya madi (Adang) do ndeha' HEMUNG BALI IO' ne io bene bei nsawohi ge MAI HINO DANG."

B. YOU Yawe BEI GABIA MENE MO NE YATI IO MPERLU MO: MO GE MATAHAYA WALU' FINE

BACA N. F. 2:21-22

21-2 *Dadi You gasoba mata mo ne mata mo luku '. Mata mo luku' ka dasadon tu, dintak mata mo nusuk nsabak sa. Yala nusuk nsabak so pasa, gamago' paling. Gamago' pasa, usuk nsabak sa You yala mo, walu' fine sa. Walu' souk, gabali hino mene so nsohing.*

1) Fine mo manun ma po hino You

Baba You po Mata dang walu' ban fine mo gusu po gabali hino mene so nsohing. Baba You po Mata dang yati fine mo hino mene. Matahaya do mene susa di duo' pede sado Matahaya bei gabia Adang ne yati io mperlu mo di walu' ban fine sa mo, ne sado mene so susa di dang. Yaga ne fiking, mene mo manun ge hino mbi? Fine mo manun ge hino mbi? Mene bali fine mo. sado sio howo duo' hemung ge manun hino mbi?

2) Sipa' fine gusu po duo bali di mene mperlu

Dadi kito mine hino You Ndio Ngan Matahaya sado do mene duo pede mo ge Matahaya do bia dang. Dadi You diak ban hino mai ndeling mo ne riwo ban mene so. Dadi You yati fine sa hino mene mo. Matahaya yati daging waha mo sia hino Adang ne bei nsawohi ge dang.

- a) You yati daging ne dadi Adang nsawohi ge dang.
- b) You yati mene galia' ne dadi Adang nsawohi ge dang.
- c) You yati nanak ne dadi Adang nsawohi ge dang.
- d) You yati fine howo ne dadi Adang nsawohi ge dang.

Hawa ge duo' bali Adang. Adang ne bali Hawa mo ge duo' ngka Mene mo napa' sanang. Hino mbi, Adang mo ndian perlu noson ge mai hino dang. Mene bali Fine mo ge duo' ngka. A fene nikak kemo sio howo susa di anak hino dang te? Dadi Adang sio howo Hawa duo' noson hino Lodong Edeng ndian mo, sio howo bakaanak dang noson, madi sio howo nanang susa di sio bali anak dang te sio howo nanang sukuk ngka?

3) You nsanango hino Adang mperlu mo po fine. Fine ge duo' bali di io.

BACA N.F. 2:23

23 *Mata mo do fine so, baya, "Mo! Mo gusu dufu! Mai ge a talan po dadi io ntalan, a ising po dadi io nising. Dadi a kangan io, ngan fine, di a talan po io, a ising po io."*

Kemo hila yaga ne fiking, tempu sa You gasoba Adang ne mata mo luku', Adang luku' pede. Madi souk Adang mo padi hete gusu po do fine sa dang You walu ban mo hino io nsohing ngka. Adang do go baya, "Mo! Mo gusu dufu!"

Dadi kito nikan fiking Adang mai di tempu sa luku' dang noson. Mata mai mohon gangan daging paha' lakahila mo, madi do daging paha lakahila mo ne sia hemung bali io ge mai hino dang.

Souk You gasoba Adang ne luku'. Luku' mo, man dang Adang padi hete bali do fine so. Po dang Adang ndio bego baya, "MO!"

Dadi Adang do dufu di fine mo ge duo' bali io, di fine mo po ndeha' dang hemung

bali io. Hino mbi, di tempu sa Adang do fine so lama mote Adang mangaku baya, **"Mai ge a talan po dadi io ntalan, a ising po dadi io nising. "** Adang ndio mo mangale po begai: Adang do fine mo ge duo' bali io di fine mo ngkanangi po matatu ngkanangi, di fine mo nfamiking ge matatu nfamiking, di fine mo ndio po matatu ndio. Po dang Adang sanang ka sanang tu bali fine mo. Hino You mai walu' sou-souk, sia ne duo ' bali Adang mo ge mutung hino dang souk. Ma po fine sa You ganaten ban di Adang mo gusu po hemung bali io.

4) Fine riwo mene

-Sio howo batondo hemu-hemung talo. Yaga fiking, besa Adang ndio bali Hawa dang di tempu sa mo, mo ge Adang ndio bali woi paling talo? Matatu galia' ge hino dang. Dadi Adang sanang ne batondo hemu-hemung bali fine mo. Kito ge nikan fei fesa?

-Sio howo karaya hemu-hemung. You napa yati karaya hino Adang, dadi fine mo rio Adang karaya mo ma talo.

-Sio howo bei note hemu-hemung You ndian suka. You napa' dahu mpangaago hino sio ne sio bakaanak sumpa-sumpak. Adang sado bei mote You ndian suka mo talo dang dele besa fine hino hedi? Nikan basanudong mena gusu po dalo anak talo, hedi? Besa mene pede ge bakaanak talo te?

-Sio howo bafalituha sado ha' sio mpangadadi nsanubun. Yaga fiking di kemo mpangadadi diti. Kemo nfalituha nseing ge bei gaetan kemo sado bafalituha mo butu' Tu te tu dang?

Madi You yati Hawa hino Adang mo ne sio howo bafalituha. You bene Adang bali manfalituha so bafalituha lau butu-butuu' dang. You bene matatu babu nseing dagahodi bali nseing sado ha' sio mpangadadi nsanubun

PANGANIKAK

1. Tempu sa You walu' Adang ne, mene mo bali mperlu hino, mperlu mo ge bei besa?

Dadi tempu sa You walu' Adang ne, Adang ge pede. Mo ge bia dang di You baya mene mo perlu nsawohi sa. Madi nsawohi mo nikan duo' bali mene mo. Adang bali perlu, perlu mo po mansawohi.

2. Fine dang You walu' ban di Adang sesuai bali Adang di mai ndeling bei besa?

Adang do fine mo ge duo' bali io di fine mo ngkanangi po matatu ngkanangi, di fine mo nfamiking ge matatu nfamiking, di fine mo ndio po matatu ndio. Po dang Adang sanang ka sanang tu bali fine mo. Hino You mai walu' sou-souk, sia ne duo' bali Adang mo ge mutung hino dang souk. Ma po fine sa You ganaten ban di Adang mo gusu po hemung bali io.

3. Dadi You yati Hawa hino Adang. You mata dang gatuo' nun matatu babu hino dunia mai. Hawa sado riwo mansanudong mene mo ka mai ndeling bei besa?

-Sio howo batondo hemu-hemung talo. Yaga fiking, besa Adang ndio bali Hawa dang di tempu sa mo, mo ge Adang ndio bali woi paling talo? Matatu galia' ge hino dang. Dadi Adang sanang ne batondo hemu-hemung bali fine mo. Kito ge nikan fei fesa?

-Sio howo karaya hemu-hemung. You napa' yati karaya hino Adang, dadi fine mo riwo Adang karaya mo ma talo.

-Sio howo bei mote hemu-hemung You ndian suka. You napa' dahu mpangaago hino sio ne sio bakaanak. sumpa-sumpak. Adang sado bei mote You ndian suka mo talo dang dele besa fine hino hedi? Nikan basanudong mena gusu po dalo anak talo, hedi? Besa mene pede ge bakaanak talo te?

-Sio howo bafalituha sado ha' sio mpangadadi nsanubun. Yaga fiking di kemo mpangadadi diti. Kemo nfalituha nseing ge bei gaetan kemo sado bafalituha mo butu'. Tu te tu dang?

PALAJARANG BABU #5

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAHOWO GABALIK PALING HINO LODONG EDENG

B. YOU NTANAHU: YOU Gatuo' NUN MATATU BABU

"Po dang ngan di mene supu galinga hino manina nama nde'ha' ne henu-hemung bali nsanudong mo, ne sio howo henu-hemung sado dadi sia."

Mai ngan babu mpangadadi nun ge hino mai ndeling tolu. Mai ndeling tolu mai ge gagaha' nyohi babu. Besa riwa' mai ndeling tolu mai sia, mo ge babu mo mpangadadi ge bene dalo susa di.

SONTO: TABUNAN GASADANG HINO NGGAHA' TOLU

Dadi hino kemo nuton nun, kemo nseing pake nggaha' tolu ne gasadang di tabunan hino. Gasadang di tabunan hino nggaha' tolu mo ne tabunan mo dufu bia, mo ge kangan hino ndian mo ma gasegak talo dang. Madi besa kemo yala galinga tiba nggaha' tolu mo sia, mo ge kangan hino tabunan ndian mo gasegak gasou-souk. Rugi!

Mai ndeling tolu dang gagaha' nyohi babu po begai

- 1) Mene nikan supu galinga hino manina nama
- 2) Nikan duo' hemung bali nsawohi
- 3) Sio howo mago' dadi sia

1) Mene nikan supu galinga hino manina nama

Lio ngan "supu galinga" mai ka mangale ge bei besa? Lio ngan sa mai ka mangale tu po "hoi", te "butu' bali mai ndeling sa".

Dadi tempu sa matatu basanudong, mo ge sio ntanuo' duo' ge fohu. Di tempu sa basanudong dang noson, mata mo nikan safo sio ngkanangi hino manina nama ntanahu kahila mo. Besa manina nama mo notun io di mai sa, mo ge nanak mo nikan bei mote po mai ndeling so, di io duo' noson hino manina nama mparenta ndian. Madi tempu sa sio basanudong gafa'. mo ge sio duo' noson hino manina nama mparenta ndian talo dang ngka. Di sio howo napa dadi babu fohu sa.

Mata howo mo nikan dalian bali sayang noson manina nama po di You Ndio Ngan yago kito po bego. Madi babu fohu mo sado nikan bei mote manina nama mparenta, mo ge talo dang. Di manina nama mparenta napa' butu' bali mata howo mo di tempu sa babu fohu dadi mo.

Dadi besa You Ndio Ngan yago anamei mo supu galinga hino manina nama nima ndian ne dadi sia ti bali nsanudong mo, mo ge souk anamei mo bali manina nama mo sio mpangadadi hemu-hemung mo ge bei besa?

Lio ngan sa "Mene nikan supu galinga manina nama nima ndian" mangale

ge "lahi bafoti" manina nama mo ge mai dang.

Manina nama sado riwo notun noson mai nfamei di nanak mo ma talo.

Manina nama yelek sio di dele dang sio duo' galinga ka sado sio bakataro batotok hemung madi manina nama gananou dang. Madi hino You Ndio Ngan notun kito di babu fohu nikan supu galinga hino manina nama nima ndian, ne duo mantai-ntai. Mo ge mangale besa manina nama sado riwo notun noson mai nfamei di nanak mo talo dang ngka, mo ge mai dang.

Yaga fiking, besa matatu mine babu fohu mo bakataro souk yala kayu ndik, lahi ha' notun, "Kemo bakataro-taro souk kaba pakalumpa' di mbo". Mo ge pede baya bei bego ge riwo sio dang. Madi besa kemo notun sio, "Dele bakataro" bali notun gabia sio di mai ndeling dang sio bakataro di mo ne sado yipik sio mbakataro mo, mo ge bia, di kemo riwo sio ngka mo.

Nanak howo dang mohon badadi babu fohu mo nikan fiking noson manina nama mo. Besa manina nama sado dalo susa, mo ge nanak howo sado riwo ge pede mote mai bali You Ndio Ngan dang yago kito sayang bali talian kito ina bali baba.

Dadi babu fohu mo nikan dalian bali sayang babu mena mo, mo ge tu. Madi besa babu mena ne sado bene parenta paling mananak mo. mo ge talo dang, di parenta mo napa butu ngka.

Lio ngan sa "sayang" bali lio ngan "bei mote" mantai. Lio ngan howo mai mantai ge bei besa?

Besa sayang mo ge anamei mo dalian noson manina nama mo ma talo. Besa do manina nama mo kurang di mai ndeling bei besa sia, mata mo riwo. Mo ge pede talo. Bei bego ge tanda sa io pake lian sa mantalian po bego.

Madi besa bei mote mo ge mantai ti. Besa matatu dahu pangaago sa, souk io bei mote pangaago sa mo, mo ge io duo' noson hino mata mo nima ndian, hedi? Dadi sayang bali bei mote mangale hemung dang

Dadi kito kaba mine di You ndian suka hino babu fohu mpangadadi po begai:

Nanak howo dang napa' basanudong mo ge sio howo nikan sayang bali dalian noson manina nama mo. Madi mai ndeling sa manina nama mo mparenta hino mai howo mo ge napa' butu' . Sio notun noson di mai nfamei ma talo. Madi sado sio dahu parenta hino mananak ge talo dang.

Dadi You yago mene mo baya "...Nikan supu galinga hino manina nama..."
Dadi mo ge mai ngkahelek bei besa po sado namei mo supu galinga di manina nama mo nima ndian talo dang?

- a) Mai ngkahelek sia po hino manina nama parenta hino babu fohu mo.
- b) Mai ngkahelek sia paling po di mata howo dang dadi babu fohu mo, sio ha' ntempu duo' pede dang noson:

-Sio nfula dalo

-Sio nfamiking gaufa' hino basanudong nfameii dang noson

-Sio kurang noson hino mai ndeling babu, besa mai ndeling mangkamesek, te mai ndeling bei ginang

-Sio foko' haya hino sado sio nfamiking daroto' di foko" haya mo

2) **"Ne duo' hemu-hemung bali nsanudong..."**
(Mene nikan mago' dadi sia bali mansanudong)

A fene notun kemo di You ndian famiking. Lio ngan sa "duo" hemung" mai bali mangale hino. Lio ngan sa "duo' hemung" mai ge bali mangale "bulu' bali", te "mago' dadi sia" hemung sa paku dali dangkalan.

Mai sa sia po badadi hino babu fohu mai ka sado bei mai ngkahelek ne sio howo mago' dadi sia hemung talo dang?

- a) Taguhu la hino mai ndeli-ndeling galia', sado mantalingun mansanudong: Mai ndeling besa kerya, lodong, bali ginang.

Sonto: Pangaleba ndik bali ndik nikan nfaha' hemung. Dele dang ndik mamile ka ndik ma nfaha'.

- b) Matatu hino babu mo ntakolo:

Dadi tempu tempu mai dang badadi hino matatu babu hemung besa kasuro. Besa kito ala hino sonto kasuro, kito fei kasuro mo souk, kito tulok di kayu ne puak di. Masing kayu mo nangkafohon mago' dadi sia, madi souk kito puak io sado isi di kasuro mo hino, kito padok sado kayu nfatang mago mo dadi ngking howo. Napa' mantai lau ngka. Dadi mo ge ngking lau ti ngking lau ti. Mo ge hemung sa matatu hino babu ntakolo ka dahu mai ndeling hino matatu babu mo ndian sado sio, mata howo dang You gamago' ka dadi sia mo, napa' mantai lau di ngka.

Mata dang dadi besa kasuro hino babu mo, besa matatu dang musu matatu nsanudong, te manina nama dahu paling parenta ngkoyong hino mananak, te mata dang dule dule ndehea' mene ne lau lau.

- c) Famoyang:

Babu mo ndehea' mene gadele di io nfamoyang di ngangare ne dang, sado io lau lau boyang bali manfalituha ngangare hila mo sado gadele mansanudong. Te ndehea' fine sado pede bene boyang bali manfalituha yayaru-yaru noson. Sio boyang ti bego sado mantalingun sio ndinsi hino leha ndian mo. Mata mo yala kayu dabun dang, daku wayo ma dang. Mata mo mangkamesek ma dang sado sio dadi mbaluhan, souk bakataro.

LIO NANGKATOGU:

Dadi tempu sa matatu basanudong, mo ge sio walu' mai fohu sa.

1) Babu fohu:

Sio howo badadi babu fohu sa. Sio howo napa' mantai bali manina nama ne duo' hemu-hemung ti. Sio howo mohon gadadi di mai ndeling fohu sa.

2) Parenta fohu:

Dadi matatu babu ge bali mparenta fohu. Parenta fohu mai mangale po begai: Besa nde ha' mene ge manina nima parenta paling io ge dang ngka. Te besa nde ha' fine mo manina nama parenta paling io ge dang ngka. Di mena, namei howo mo duo' noson hino manina nama diti mpareta ndian. Madi di mai, sado sio howo dadi babu fohu sa, mata parenta fine mo po mene. Mata parenta mene po You. Dadi sio bali parenta fohu.

3) Sio ndian soho po hino sanudong diti:

Di mena, anamei howo mo, besa nde ha' fine fiking mena po manina nama diti mperlu. Besa nde ha' mene fiking mena po manina nama diti mperlu. Madi sio howo sado dadi babu fohu ngka mai, mo ge sio howo, besa nde ha' fine nikan fiking mena mansanudong mene mperlu, te nde ha' mene nikan fiking mena mansanudong fine mperlu.

PANGANIKAK

“Po dang ngan di mene supu galinga hino manina nama ndeha ' ne hemu-hemung bali nsanudong mo, ne sio howo hemu-henung sado dadi sia.”

1. Mai ndeling tolu dang gagaha' nyohi babu ge bei besa?

- a) Mene nikan supu galinga hino manina nama
- b) Nikan duo' hemung bali nsawohi
- c) Sio howo mago' dadi sia

2. Dadi mo ge mai ngkakelek bei besa po sado namei mo supu galinga di hino manina nama mo nima ndian talo dang?

Mai ngkakelek sia po hino manina nama parenta hino babu fohu mo.

Mai ngkakelek sia paling po di mata howo dang dadi babu fohu mo, sio ha' ntempu duo' pede dang noson:

-Sio nfula dalo

-Sio nfamiking gaufa' hino basanudong nfamei dang noson.

-Sio kurang noson hino mai ndeling babu, besa mai ndeling mangkamesek, te mai ndeling bei ginang di foko' haya

-Sio nfoko' haya hino sado sio nfamiking daroto' di foko' haya mo

3. Dadi mai ndeling dang gagaha' nyohi babu ne ndeha' sia kahowo bei besa?

"Ne duo' hemu-hemung bali nsanudong..."

4. Mai sa sia po badadi hino babu fohu mai ka sado bei mai ngkakelek ne sio howo mago' dadi sia hemung talo dang?

1) Taguhu la hino mai ndeli-ndeling galia', sado mantalingun mansanudong: Mai ndeling besa kerya, lodong, bali ginang.

2) Matatu hino babu mo ntakolo:

Dadi tempu tempu mai dang badadi hino matatu babu hemung besa kasuro. Besa kito ala hino sonto kasuro, kito fei kasuro mo souk, kito tulok di kayu ne puak di. Masing kayu mo nangkafhun mago' dadi sia, madi souk kito puak io sado isi di kasuro mo hino, kito padok sado kayu nfatang mago' mo dadi ngking howo. Napa' mantai lau ngka. Dadi mo ge ngking lau ti, ngking lau ti.

Mo ge hemung sa matatu hino babu ntakolo ka dahu mai ndeling hino matatu babu mo ndian sado sio, mata howo dang You gamago' ka dadi sia mo, napa' mantai lau di ngka. Mata dang dadi besa kasuro hino babu mo, besa matatu dang musu matatu nsanudong, te manina nama dahu paling parenta ngkoyong hino mananak, te mata dang dule dule ndeha' mene ne lau lau.

A FENE NIKAK KEMO HILA HINO MBAI YOU NFAMIKING HINO

MAI NDELING MANGKADELE GE BEI BESA?

You mahara mai ngan mangkadele. Yesu ma notun kito hino buku sa ngan Markus 10:7-9, baya,

“...sebab itu laki-laki akan meninggalkan ayahnya dan ibunya dan bersatu dengan isterinya, sehingga keduanya itu menjadi satu daging. Demikianlah mereka bukan lagi dua, melainkan satu. **Karena itu, apa yang telah dipersatukan Allah, TIDAK BOLEH DICERAIKAN MANUSIA .**”

LIO TALIABO BAYA:

DI MO PO DANG MENE SUPU GALINGA HINO MANINA BALI
MANAMA NE DADI SIA TI BALI IO NSANUDONG, SADO SIO
HOWO DADI MAGO' SIA; SIO GE MATA HOWO DANG NGKA, SIO
HOWO GE MATA SIA LA. DADI MO GE MAI DANG YOU YAWE
GAMAGO' KA DADI SIA NOKA GE DELE KA MATATU RIWA' SAKA
PALING

3) Famoyang:

Babu mo ndeha' mene gadele di io nfamoyang di ngangare ne dang,
sado io lau lau boyang bali manfalitya ngangare hila mo sado gadele
mansanudong. Te ndeha' fine sado pede bene boyang bali
manfalitya yayaru-yaru noson. Sio boyang ti bego sado
mantalinguna sio ndinsi hino leha' ndian mo. Mata mo yala kayu
dabun dang, daku wayo ma dang. Mata mo mangkamesek ma dang
sado sio dadi mbaluhan, souk bakataro.

5. Hino babu ndian ge ndeha' fine nikan fiking mena po woi manina nama te mansanudong ndeha' mene?

Fine nikan fiking mena mansanudong mene mperlu.

6. Hino babu ndian ge ndeha' mene nikan fiking mena po woi, io ngkanangi diti, manina nama, te mansanudong ndeha' fine?

Ndeha' mene nikan fiking mena mansanudong fine mperlu.

PALAJARANG BABU #6

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAHOWO GABALIK PALING HINO LODONG EDENG

C. SIO HOWO MAGO' DADI SIA

1) Mai ndeling fohu: Howo dadi mago' sia

Dadi matatu ndeha' dang napa' basanudong dalo ngkira-kira fohu sa po di You yati sio howo sado dadi mago' sia. Mai ndeling mai ge fohu di mata howo mo bali ngkira-kira mai dang noson. Bali mata howo souk dadi mago' sia mo ge besa hadia hino You. Masing ti bei bego, madi matatu nseing rugi di ngkira-kira fohu dang dadi mago' sia mo.

a) Sio gananou mai ndeling mai dang noson

Nun sia kanangkafohun po begai: Besa sio gananou You ntanahu dang Matahaya dahu hino matatu babu dang mo ge Sio sado rugi kira kira bia sa mai ma talo, di io mutung gananou ka dang.

b) Sio napa' gananou, madi bei mote dang

Nun sia kahowo po besa sio napa' gananou, You ntanahu dang Matahaya dahu hino matatu babu mai, madi sio bei mote You ntanahu mai dang.

2) Sio howo napa ' sukuk ngka:perlu dogo mai galia' sa hinosio howo ne riwo sio howo sado sio dadi mago' sia ge perlu dang

Dadi You notun kito di mata howo souk bene dadi mago' sia. Matahaya nfamiking po mata howo mo nseing dagahodi bali nseing napa sukuk ngka. Sio perlu mai bei besa sia ne sado sio howo dadi mago' sia di? Mo ge mai dang. Babu sia, mo ge mene sia bali fine sia, You do lengkap.

Fine mo dadi mene mo nsawohi. Mene mo perlu matatu galia' te mai galia' ne bei io ndian sado sanang ge mai dang. Fine mo ma mbeleng gaha' soho hino mansanudong mene mo, di mene mo bei gabia fine mo sou-souk. Dadi yaga fiking, besa mene mo kurang mai sa sia fine mo riwo mene mo sado sukuk. Besa fine mo kurang mai sa sia, mene mo po mata dang riwo ban fine mo sado fine mo sukuk noka. Sio perlu mai bei besa sia ne sado sio howo dadi mago' sia di? Mo ge mai dang.

Dadi hino You Ndio Ngan kito mine tempu tempu matatu babu sado dalo nanak dang. Masing ti bego, madi sio howo duo' sana-nang ge talo. Sio duo' sanang talo po di manun You walu' babu ma po mene sia fine sia souk dadi babu sia. Anamei po hadia hino You. You po Mata dang yati kito anak. You dogo anamei hino babu babu besa hadia. Dele sado kemo yala mangale di babu sa kemo nikan bali nanak gusu po mohon duo' sanang talo. Mo ge mai dang, di You walu' mena babu paratama mene sia fine sia. Sio nanak hino dang noson, madi sio duo sana-nang. Yaga fiking Adang sio howo Hawa, babu sia paratama ne. Tempu sa di mena mo, sio perlu mai bei besa sia ne sado sio howo dadi mago' sia di? Mo ge mai dang. Besa sio howo duo' sanang dang di sio howo bali anak dang, mo ge besa po sado

kito to anamei hino Lodong Edeng mo dang? Besa Adang perlu fine howo ne duo' sanang di, besa po sado kito mine You walu' ban Adang nsawohi ne ge pede fine sia la?

Dadi bia ge besa kito ngali kito famiking hino matatu babu mpangadadi ne sado kito famiking lama mote bali You nfamiking. Bia mantalingun, "You nfamiking ge nahu ti hete, kito famiking ge nitok ti ofo." Matatu babu, mata howo mo perlu mai bei besa sia ne sado sio howo duo' sanang di, te ne sio howo dadi mago' sia di? Mo ge mai dang. Pede sio howo napa dadi sia ngka.

3) Sio howo dadi mago' sia lau butu-butuh dang

a) You po Mata dang gamago' babu mo ne sado dadi sia

You mahara mai ngan mangkadele. Yesu ma notun kito hino buku sa ngan Markus 10:7-9, baya,

"...sebab itu laki-laki akan meninggalkan ayahnya dan ibunya dan bersatu dengan isterinya, sehingga keduanya itu menjadi satu daging. Demikianlah mereka bukan lagi dua, melainkan satu. Karena itu, apa yang telah dipersatukan Allah, TIDAR BOLEH DICERAIKAN MANUSIA."

Babu babu po gamba di Yesu bali kito mata ngaku ka napa mago' dadi sia noka. Mo ge kito sado pika' paling hino Yesu ge talo dang, po dang kito ngan di matatu babu dadi mago' sia lau butu-butuh dang.

b) Matatu babu mpangayanji

Mai ndeling sia dang sado riwo matatu babu ka ntanuo' duo sanang bali sio howo dadi mago' sia po matatu babu mpangayanji. Pangayanji mo po gagaha' sio howo sado sio howo dadi mago' sia. Dadi matatu babu mpangayanji ge mai ndeling ngha':

- 1) Nseing dahu pangayanji hino nseing. Sio howo janji sia ndian soho hino sia lau butu-butuh dang.
- 2) Sio howo sia mangaku hino sia di sio howo kaba gananou di pangayanji mo bali ti bene kaba yako roto pangayanji mo.
- 3) Sio howo nikan fiking di You po Mata dadi sakasi hino sio howo mpangayanji mo.
- 4) Bia sa sio howo mpangayanji mo ge gangayak hino matatu waha ntangan ne bei sakasi hino You bali ti bei sakasi hino matatu waha mo.

4) Matatu howo sado dadi mago' sia ka mai ndelinag

a) Sio howo ngkanangi dadi mago' sia

Mai ndeling mai ge togu togu po di mata ndeha' basanudong. You notun kito di kira kira mai ma po matatu basanudong gusu po dalo.

You Yawe rencana sipa' matatu ndeha' napa' basanudong noka gusu po dalo di mai ndeling mai Dadi matatu babu sado bei mote mai ndeling mai, mo ge You bene gasala ge dang. Mai ndeling mai dosa dang, hiti matatu dang bei di mai ndeling mai bei sipa" po bali mansanudong diti.

Madi matatu basanudong dang noson ne sado bei di mai ndeling hino babu mai, mo ge ngan dosa, di You dahu di mai ndeling mai togu togu di matatu basanudong. Hino mbi. matatu babu mai bei di mai ndeling mai togu togu di hino mansanudong diti dang luku' yangun, dang ge ngan dosa.

b) Sio howo sado nfamiking dadi mago' sia

- 1) Nseing gananou nseing nfamiking.
- 2) Sio howo ndian hemung sia di mai ndeling waha dang hino babu sa sio mpangadadi.
- 3) Sio rencana hemung sia hino sio mpangadadi nyohi naha'

Sonto: Besa kito matatu babu ne ndeha' mene notun gamenan manfamiking hino ndeha' fine dang, te ndeha fine notun gamenan manfamiking hino ndeha' mene dang, mo ge susa. Besa begai, dina sa mai ndeha' mene napa' fiking gamenan hino ndian baya, "Aku mai huko ge lau mangailak go toyo," madi io nfamiking mo notun di mansanudong fine mo dang. Dadi manuk ndio napa' nsanudong mene mo losu podu kalau di manuk ndio noson. Souk ndeha' fine mo yangun hete madi napa' dapu la nsanudong mene mo ndeha' luku' ngka. Dadi ndeha' fine mo dogo yala ti toting ka lau yala kangan. Lau yala kangan mo, dosun palamaung mata mo baling ha leha', madi do mansanudong mene mo baling dang noson. Do go baya, "Se, kayu ma dang, wayo ma dang." Mo souk, Sado modong mohon mansanudong mene mo baling. Baling mo madi dalo nsanampun dang. Mata mo yanak dorok duo' baya, "Aku ge mbaluhan bei dulok togu." Ndeha' fine mo mine go baya, "Ala kemo nsanampun dang lau naha' mago' soko ne kan. Madi kangan mai ge a ati kou dang, di aku mai dapa ohi bali anamei, madi to ka mata riwo dang. "" Ndeha' mene mo mine go sango baya, "Mai waha ge bia notun kemo po mata riwo pede mo ge mai dang."

Dadi besa matatu babu napa' bali nfamiking dadi mago' sia, mo ge sio howo ntanuo' duo' besa mata sia la. Sio howo, nseing bakataro bali nseing dang di sio howo nseing gananou nseing nfamiking.ko da. Nseing ngaku di nseing. Hino mbi, nseing sanang bali nseing. Sio howo sado nseing ntaku' di nseing ge mai dang. Di sio howo dadi mago' sia.

Mene, besa parenta hino babu, nikan yaga di mai ndeling sio howo sado mago' dadi sia. Mene yaga sio ndian hemung sia mo po iko mai ndeling bei begai:

* Notun gatong kemo nfamiking ne sado kemo nsanudong fine gananou kemo nfamiking. Besa kemo bene kemo nsanudong iko kemo ndian suka, mo ge kemo nikan kasupu mena kemo nfamiking ne sado bulehaya gananou kemo ndian suka mo. Gusu po mohon bulehaya bei mote talo.

Sonto: (Mene ndian suka notun di hino dang)

Besa nsanudong mene mo ndian suka po nde'ha' fine mo mangkamesek ge nikan bei nengkong di nuwo, bali ti nengkong mo nikan dogo di kenak dapa, bali dogo paling di laliwa' bali daun mpandang bali bawang, vitzin. Madi nde'ha' fine mo sara ngani nengkong mo di wayo, di mata mo gananou ka nsanudong mene mo ndian suka mo dang di mansanudong mene mo mutung fiking komo denge ndian di mai waha mo. Mata mo notun gamenan di nde'ha' fine mo dang. Sado kangan mo mesek, mata mo gatea yuang di nsanudong mene mo. Mata mo diak do kangan mo bali do di nengkong mo ge sara ngani. Do go baya, "Aku ge kan kangan bego dang. Fei mai tuka nuha biru ge a poha dang." Sado nde'ha' fine mo nanang mahi tu kalau.

* Besa babu ntaminen kemo, mo ge nikan kemo fiking mena kemo nsanudong fine mperlu. Kemo nikan utamakan bulehaya mperlu.

* Yaga kemo nsanudong fine ngan hino matatu waha mbakatanga. Dele baya sa ofo kemo nsanudong fine mo hino matatu waha mbakatanga. Besa kemo bene batondo bali matatu galia', yaga kabia-bia dele sado kemo baya kemo nsanudong fine mo.

PANGANIKAK

1. Dadi mai ndeling dang gagaha nyohi babu ge ndeha' sia katolu ge bei besa?

Sio howo mago' dadi sia.

2. Lio ngan sa sio howo dadi mago' sia ka mai ndeling ge bei besa?

-Sio howo ngkanangi dadi mago' sia

(Mai ndeling mai ge togu togu po di mata ndeha' basanudong. You notun kito di kira kira mai ma po matatu basanudong gusu po dalo. You Yawe rencana sipa' matatu ndeha' napa' basanudong noka gusu po dalo di mai ndeling mai. Dadi matatu babu sado bei mote mai ndeling mai, mo ge You bene gasala ge dang. Mai ndeling mai dosa dang, hiti matatu dang bei di mai ndeling mai bei sipa' po bali mansanudong diti. Madi matatu basanudong dang noson ne sado bei di mai ndeling hino babu mai, mo ge ngan dosa, di You dahu di mai ndeling mai togu togu di matatu basanudong. Hino mbi, matatu babu mai bei di mai ndeling mai togu togu di hino mansanudong diti dang luku' yangun, dang ge ngan dosa.)

-Sio howo sado nfamiking dadi mago' sia

- a) Nseing gananou nseing nfamiking.
- b) Sio howo ndian hemung sia di mai ndeling waha dang hino babu sa sio mpangadadi.
- c) Sio rencana hemung sia hino sio mpangadadi nyohi naha'.
Sonto: Nseing gananou nseing nfamiking dang.

Dadi besa matatu babu napa' bali nfamiking dadi mago' sia, mo ge sio howo ntanuo' duo' besa mata sia la. Sio howo, nseing bakataro bali nseing dang di sio howo nseing gananou nseing nfamiking ko da. Nseing ngaku di nseing.

3. Mene, besa babu ntaminen, sado yaga di mai ndeling dang sio howo mago' dadi sia ne sado riwa' dang ka mai ndeling bei besa?

- 1) Notun gatong kemo nfamiking ne sado kemo nsanudong fine gananou kemo nfamiking. Besa kemo bene kemo nsanudong iko kemo ndian suka, mo ge kemo nikan kasupu mena kemo nfamiking ne sado bulehaya gananou kemo ndian suka mo. Gusu po mohon bulehaya bei mote talo.
- 2) Besa babu ntaminen kemo, mo ge nikan kemo fiking mena kemo nsanudong fine mperlu. Kemo nikan utamakan bulehaya mperlu.
- 3) Yaga kemo nsanudong fine ngan hino matatu waha mbakatanga. Dele baya sa ofo kemo nsanudong fine mo hino matatu waha mbakatan Besa kemo bene batondo bali matatu galia', yaga kabia-bia dele sado kemo baya kemo nsanudong fine mo.

PALAJARANG BABU #7

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KATOLU PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING

LIO NANGKAFOHUN

Notun paling di mai ndeli-ndeling hino palajarang ndoa' sia kanangka fohun:

YOU NTANAHU DI MATATU BABU

- 1) You ge BABU NTAMINEN po dang Matahaya yati kito matatu babu di matatu babu mai ndeli-ndeling. Matahaya ndian ge bene sado kito kananou bali fei mote di nfamei kahila mai.
- 2) You bene bei gabia ma po matatu babu ndeha' dang yala ka bei Matahaya babu sa sio ntaminen. Hino mbi nyohi babu dang bei ntaminen Matahaya dang mo ge sio ngkaraya ge bene boho.
- 3) Masing babu sa kito famei fei ne duo' tu tu bali You ndian suka lau ndeha' sia dang noson, madi kito bali harak hino noson. Woi te Woi bene mangaku sio ge yao hino leling dufu di babu ka nfamei bei ge You bene yala gabia paling mata sa mo. Besa kito kananou kito napa fei sala sado kito mangaku di kito dosa bali mandaha di dosa mo, hino mbi sado kito tule Matahaya badadi babu sa kito Ntaminen, mo ge Baba bene yala gabia-bia paling kito. Souk You bene parenta babu sa kito, hino mbi Matahaya bene sakua' kito lian ne sado kito fei mote Matahaya ndian suka di matatu babu mai ka nfamei bei.

Notun paling di mai ndeli-ndeling hino palajarang ndoa' sia kahowo:

KABALIK PALING HINO LODONG EDENG

- 1) You gatuo' nun matatu babu po hino Lodong Edeng ne. You do Adang ge pede, hino mbi kurang noson sado Matahaya walu' ti Hawa. You yati Hawa hino Adang ne dadi Adang nsawohi. Hawa ge duo' bali di Adang. Mene mo ndian perlu noson ge mai hino dang. Mai ndeling dang Adang mo kurang noson ne hino, Hawa po mata diak ban ne riwo Adang mo.
- 2) Dadi You gatuo' nun matatu babu hino Lodong Edeng. Hino mbi You dahu mai ndeling tolu ne gagaha' babu babu. Kito mine mai ndeling tolu mai hino Buku You Nangkafohun 2:24.
 - a) Mene nikan supu galinga hino manina nama
 - b) Mene nikan duo' hemung bali nsawohi
 - c) Sio howo mago' dadi sia

Dadi tempu sa mata howo basanudong sio howo souk dadi mago' sia. Mai ndeling mai ge mai ndeling fohu sa. Mai ndeling mai besa hadia hino Baba You. Sio howo mohon badadi babu fohu sia. Sio ge bali parenta fohu, hin mbi sio howo ge nikan bali ndian soho ma po hino sio ngking diti mo.

Notun paling di mai ndeli-ndeling hino palajarang ndoa' sia katolu ne:

YOU NTANAHU HINO MENE BALI FENE: PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING

- 1) Hemung sa You gatu'o' nun matatu babu hino Lodong Edeng ne, Matahaya ma dahu di mai ndeli-ndeling kito nikan iko hino babu sa kito besa kito ne fene tuo' sana-nang. Matahaya gananou besa mata howo sia lau pede ti, sia lau pede ti, mo ge susa.

SONTO: NAMEI HOHO HINO LAGE NDIAN

Dadi mai sonto namei boyang hino lage sa. Dadi hino lage sia namei howo ne sado sio howo dahu ntakolo nun hemung ne sia bose mote menak, sia bose mote nuling, mo ge lage mo bene lau ge mai hino dang. Ma po io loli-lolik po hino ndeha' mo. Madi besa namei howo mo ne duo' bapopa, mo ge sio howo bose mo ge lage mo lau dufu ngka mo, sio kaba lau. Sio howo kaba bapopa. Dadi sio howo duo' bapopa mo, sia hino mbeleng ndian, sia hino ntakolo nun. Sia mena, sia samuhi mo dahu mbeleng ndian hino sia mo ntakolo nun ne bose di, gusu po mohon lage mo lau di talo.

Mo ge hemung po besa kito matatu babu, besa kito matatu babu ne mata sia nfamiking pede ti, mata sia nfamiking pede ti, mo ge kito matatu babu mpang adadi bene galau ge talo dang, di sia famiking ti, sia famiking ti. Madi besa kito matatu babu ne famiking hemung sia ne kito kaba lau bapopa hino You Ndio Ngan mai, mo ge lau ngka ge galau ngka mo.

You dahu di matatu babu ka mai ndeling sia ge, mene po leling manulu, madi fine ge leling maniku te bopa bopa paling. Hino mbi You walu' ti fine bali ndian sanang besa bei mote mansanudong mene. You gananou besa matatu babu, besa sio howo bene kaba dadi nulu hino babu mo, mo ge sio howo ndian dadi mago' sia talo dang. Sio howo mo ge iko di sonto sa namei howo duo' dahu ntakolo nun hemung hino lage mo

Dadi Matahaya dahu ntanahu hino mai ndeling matatu babu mai po dahu parenta bali saoyo ngkanangi ne sado matatu babu, sio howo ndian dadi mago' sia di talo.

- 2) Masing ti You napa' notun kito ngan di matatu di mai ndeling mai madi kito to babu babu bayasa ge duo' sanang dang. Nseing baya nseing, nseing bayahak bali nseing, sado nseing bakataro te batotok bali nseing. Masing sio howo duo' ti hino leha' sia hino mbi sado sio gan kangan hino lean sia madi sia pede ti, sia pede ti. Kona

Besa po sado babu babu waha duo' sanang dang? Matatu babu duo' sanang dang po di manun sio ge gadele You ntanahu dang Matahaya dahu hino mene bali fine. Nseing ge napa' gabalik ka dahu ntakolo nun hino Baba You ntanahu mai ka sado sio pede iko sio ndian suka hino mai ndeling dang mai.

Dadi babu sa kito bene sanang ge dele besa kito ala kabia bia sado fei mote paling You ntanahu dang Matahaya dahu hino mene bali fine hino matatu babu. Bia mantalingun You ndio dang baya: **"DELE BESA YOU PO MATA DANG RIWO KA**

GAHANGUN BAN, DANG GE SIO NGKARAYA DANG MO KA NSANUBUN GE BOHO."

Dadi kito nikan balajar kabia bia You Ndio Ngan mai ne sado kito kaba kananou You ntanahu dang Matahaya napa' dahu hino mene bali fine. Besa kito kananou, mo ge souk kito fei mote talo, madi besa kito kananou ka dang noson kito fei mote fei fesa. Kito fei mote ge mai dang.

1. YOU NTANAHU PARENTA BALI LIAN SAOFO HINO PANGAYANJI FOHU

BACA 1 KORINTUSI 11:3,7B-9,11-12

3 *Aku fene kemo hila gananou gatong paling di mai ndeling sa. Mai ndeling ko po begai. Nyohi mene kahila mai sou-souk duo' hino ulun ntalan sa Karistu mai nima ndian, bali ti fine duo' hino ulu ntalan sa nsanudong mene ndian, bali ti Karistu mai ge duo' hino ulun ntalan sa You mai nina ndian.*

7 *Dele ka mene yopok paling manulu, di You sa dang parenta hete ka hete tu mai ka mangkalanining po mene sa dang walu' ka hemung paling sa Hatahaya mo. Madi nene ngkalanining paling po fine. 8 Di mene ge badadi nangkafohun ge badadi hino fine dang ka fine gusu po badadi nangkafohun ge badadi hino mene. 9 Hino mbi, You walu' mena ge walu' ban fine dang ka You walu' ti nene gusu po walu' ban fine.*

11 *Masing ti bego, hino kito pangadadi hino paluman Tuhang ndian mai ge bene fine ne mantai bali mene ne pede ge talo dang, te baya mene ne mantai bali fine ne pede ge talo dang. 12 Di fine ge nun nangkafohun po hino mene. Madi souk fine po dabe paling mene. Hino mbi, mai kahila mai sou-souk ka manun po hino You.*

A. YOU NTANAHU DANG MATAHAYA DAHU DI PARENTA BALI LIAN SA OFO

Parenta bali lian sa ofo ka mangale ge begai:

- 1) Parenta bali lian sa ofo mangale ge mata ndeha' parenta ge labe hete ti, bali mata ndeha' dang saofu ngkanangi ge ofo ti, mo ge mai dang. Madi mai ndeling parenta bali lian sa ofo ge riwo kito ne sado kito maju ge talo

SONTO: MATATU LAU BAMBANG

Dadi a fene fei sonto sa ne riwo kito sado kito kananou di mai ndeling parenta bali sa ofo ngkanangi ka mangale. Dadi besa matatu kalompok haya mai sia, sio bene yanak denge bara' ko, sio lau mo, sio lau bambang. Dadi mo ge kemo fiking sa sio lau bambang hino kalian roto' mo, te futa mo ge sio bei besa, sio bene dalo mai ngkahelek te dang? Dadi sio dalo mai ngkahelek ma talo, di besa sina' ma hino, besa lau lau sado ha' hino ndeha' samantihi, mo ge sio bene lau bambang mo ge talo dang, sado nseing manafu.

Madi besa matatu hino kalompok mo ne, sio kaba dahu nulu hino mata sia, mo ge souk sio lau

sio nikan lau bapopa-popa ne iko mata sa dadi leling manulu hino kalompok mo. Mo ge sio bene dalo mai ngkahelek ma dang, di mata sa dang leling nanulu mo besa do sina' te sa, napa' dibik boti galia' ngka. Te besa do mai noang, napa' gawai notun hino matatu hino io ntakolo mo, notun baya, "Mai, mai noang po mai kemo nikan bopik." Te ha' hino ndeha' sa nantihi mo, notun, "Mae, pakatik hino mbai ge nafu dang."

Dadi kito mine besa matatu dahu nulu hino leling manulu, sado safo ngkanangi ne bopa bopa mata mo ge lau sanang. Madi besa sio padu bene lau bambang, mo ge io dalo mai ngkahelek la se. Io dalo mai ngkahelek di leling hino dang.

2) Pamarenta

Mai ndeling parenta bali mai ndeling safo ngkanangi ma hino. Besa matatu sou-souk dadi kapala, masyarakat ge hino mbi?

Kalompok balajar You Ndio Ngan: Mai ndeling parenta bali mai ndeling safo ngkanangi ma hino. Besa matatu sou-souk dadi guru, mo ge murid hino mbi?

Gareja ndian: Mai ndeling parenta bali mai ndeling safo ngkanangi ma hino. Besa matatu sou-souk dadi Domba mpangayaga, mo ge domba hino mbi?

Matatu babu: Mai ndeling parenta bali mai ndeling safo ngkanangi ma hino. Besa sio howo dadi nulu, mo ge mata bopa hino mbi?

LIO NANGKATOGU

A perlu kemo hila baling ha' kemo ndeha' ne fiking kabia bia di mai ndeling sa mai: Besa Tuhang Yesu, tempu sa Matahaya yala kalambi matatu bali duo' ti hino dunia teba mai, besa Yesu safo ngkanangi hino Baba You dang, sado Yesu gota mangkanangi ne gafoleng hino kayu salipi ne dang mo ge kito bei besa?

Susu mama, kolo mina, ulik kaka kemo hila hino mbai yaga ne fiking Yesu ndio hino Gesamani. "Baba, besa Ke ndian, ala tiba kangela dang souk ka Aku leba mai ne dali Aku dang. Madi mo ge naki hino Ke ndian suka. "

Kito ge bei besa? Kito sado nseing safo ngkanangi hino nseing ge talo te dang?

PANGANIKAK

1. Mai ndeling parenta bali lian safo manun hino mbi?

Manun hino You.

2. Mai ndeling parenta bali lian safo mangale ge mata dang yako parenta ge hete ti ndeha' dang iko ofo ti te bei besa?

Mata dang parenta ge hemung sa leling manulu. lo ge hete ge mai dang leling manulu mo ge pede bali ndinsi ato gabia bia leling. Mata dang parenta mo bali ndinsi po bego.

3. Besa babu bene lau bambang ge sio babu laun sia te bei besa?

Sio bene dalo susa di tempu tempu leling daroto' dalo.

4. Matatu babu lau bambang ge bene susa di mai ndeling bei besa?

Mata babu ndeha dang bene lau bambang ge bene dalo susa. Sio dalo susa di leling manulu hino dang, mata bopa bopa ma hino dang.

PALAJARANG BABU #8

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KATOLU PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING

2. YOU NTANAHU PARENTA BALI LIAN SAOFO HINO PANGAYANJI FOHU

BACA 1 KORINTUSI 11:3,7B-9,11-12

3 *Aku fene kemo hila gananou gatong paling di mai ndeling sa. Mai ndeling ko po begai. Nyohi mene kahila mai sou-souk duo' hino ulun ntalan sa Karistu mai nima ndian, bali ti fine duo' hino ulu ntalan sa nsanudong mene ndian, bali ti Karistu mai ge duo' hino ulun ntalan sa You mai nina ndian.*

7 *Dele ka mene yopok paling manulu, di You sa dang parenta hete ka hete tu mai ka mangkalanining po mene sa dang walu' ka hemung paling sa Matahaya mo. Madi mene ngkalanining paling po fine. 8 Di mene ge badadi nangkafohun ge badadi hino fine dang ka fine gusu po badadi nangkafohun ge badadi hino mene. 9 Hino mbi, You walu' mena ge walu' ban fine dang ka You walu' 'ti mene gusu po walu' ban fine.*

11 *Masing ti bego, hino kito pangadadi hino paluman Tuhang ndian mai ge bene fine ne mantai bali mene ne pede ge talo dang, te baya mene ne mantai bali fine ne pede ge talo dang 12 Di fine ge nun nangkafohun po hino mene. Madi souk fine po dabe paling mene. Hino mbi, mai kahila mai sou-souk ka manun po hino You.*

A. MANUN HINO YOU YAWE

Dadi kito mine You Ndio Ngan notun kito di mai ndeling parenta bali lian safo mai manun togu togu ma po hino You Yawe. Matahaya dahu ntanahu mai ne ato dunia mai hopok manising sou-souk. You ge paratama souk Matahaya notun Yesu po mata parenta mene, Yesu gafa' ge mene ma parenta paling fine. Mai ndeling dang mai manun togu togu po hino You.

B. PARENTA BALI LIAN SAOFO SAGASA HINO DUNIA MAI SOUK-SOUK

Kito kananou mai ndeling sa Parenta bali lian safo ge sagasa hino dunia mai sou-souk. Dadi kito kaba to mai ndeling parenta bali lian safo hino kito dunia mai. Besa mai ndeling mai hino dang mo ge kito dunia mai ge pede yatu yatu la se Yaga fiking besa bombon bene parenta dina, te besa gehe bene mbalawan You ne sado pasa di una' nun, mo ge kito dunia mai bei besa?

1) Mai ngan parenta bali lian safo hino matatu babu

Dadi besa mai ndeling parenta bali lian safo hino kito dunia mai ge hino, mo ge hemung sa hino babu sa kito. Matahaya napa' dahu ntanahu sa mai ne babu sa kito ato bia bia.

GAMBA PARENTA BALI LIAN SAOFO HINO HATATU BABU

[-----BABA YOU YAWE-----]

[-----YOU NANAK YESU-----]

[-----NSANUDONG MENE-----]

[-----NSANUDONG FINE-----]

[-----NAMEI-MEI-----]

2) GAMBA PARENTA BALI LIAN SAOFO HINO MATATU BABU

- a) Yesu nulu po You Yawe
- b) Nyohi mene nulu ma po Yesu
- c) Bulehaya nulu ma po nsanudong mene.

C. MATATU BABU MAI NDELING PARENTA BALI LIAN SAOFO NUN NANGKAFOHUN

- 1) You gatuo' nun mai ndeling parenta bali lian saofu tempu sa Adang sio howo Hawa hino lodong ndian noson

Dadi susu mama, mina kolo, ulik kaka kemo hila hino mbai yaga fiking tempu sia bi po dang You dahu mai ndeling parenta bali lian saofu hino dunia mai? You ganafu parenta mai hino woi sa ne parenta di dunia mai sou-souk? Adang nikan parenta mai sa sa? Dunia mai sou-souk, baya dagi-daging te manuk ndeha' dohan hete. You yago Adang yaga Lodong Edeng mo, hedi? Hino mbi tempu sa You do Adang pede sado bene walu' manfalituha sa, mo ge Matahaya walu' ti mata bei besa? Matahaya walu' ti Adang nsawohi sa. Dadi aku fene nikak woi yako parenta hino Lodong Edeng ndian ne, dagi-daging, te mansawohi te Adang?

- a) Nun tu po hino Lodong Edeng ndian tempu sa Adang sio howo bei dosa dang noson

Dadi tempu sa Adang sio howo hino Lodong Edeng ndian noson sio ntanuo' duo' ge bei besa? Pede bia hedi? Tempu sa mo ge Hawa dahu nulu hino Adang mo. You walu' sio howo bali ndinsi po bego. Sia ge leling manulu, sia ge bopa bopa. Mai ndeling sa mai lama mote bali You ndian. Hino mbi Adang sio howo duo' pede sanang di tempu sa mo. Hawa bei iko Adang madi ndian yanak bene mbalawan te bene parenta paling Adang ge mai dang. You walu' sio howo po bego. Yaga mine You Ndio Ngan hino buku sa ngan Timotiusi:

BACA 1 TIMOTIUSI 2:12-13

12 *Fine ne gatepa paling mene te parenta paling mene mo ge a ati dang ne fine ge*

nikan duo' ogo ogo ngkanangi. 13 Di You walu' mena po Adang, souk nohon walu' ti Hawa.

- b) Dadi nun nangkafohun ge sio howo nseing dagahodi bali nseing.

Hawa safo ngkanangi hino Adang madi pusing di dang Hino mbi Adang dalian bali yusa' gabia-bia Hawa mo. Sio duo' sana-nang.

2) You ntanahu sa parenta bali lian safo gariwa' tempu sa sio howo bei dosa ne Kakatipu Nene ha' ndeha' fine ne lelong. Mata mo ha' mene ge dang. Io ha' fine ne lelong di io gananou You walu' fine bali nfaramei/sifat ge bayasa bopa bopa.

Dadi tempu sa Hawa mo bei dosa, Hawa mbalawan pede You ge dang. Fine mo napa' yipik te gasorok paling mansanudong mene mparenta. Hino mbi Adang ge bei sala pede hino You dang, madi Adang napa' gabalik paling You ntanahu dang dahu hino mene bali fine sado Adang po bopa bopa ti Hawa. Sio riwa' You ntanahu ne lama mote sio nanang di nseing butu' bali di nseing.

Dadi kito kaba mine Hawa, ndeha' fine nfaramei bei:

- mbalawan You mpangaago, gan kayu gananou nfuana
- mbalawan You ntanahu sado parenta paling mene

Adang ma nfaramei bei ge pede sala di io

- mbalawan You mpangaago, gan kayu gananou nfuana
- mbalawan You ntanahu sado bei mote Hawa ndio

Nyohi mai ndeling susa kahila dang pake dali kito matatu babu mai po di manun kito napa' kabalik paling You ntanahu hino fine bali mene. Mo ge fine napa' parenta gasorok paling mene mparenta sado mene mo bopa bopa ti fine, te mene mo dalian bali yusa' gabia bia fine dang sado dadi leling manulu hino fine mo dang ka dadi basi.

Yaga fiking sio howo mpangadadi di tempu sa sio bei dosa gafa'. Sio howo nanang mahi, bali ntaku' di sio howo napa' butu' bali You Yawe. Madi pede bego dang di sio howo sado nseing gasoso di nseing. Kona, sio howo ge napa' butu' bali sio ngking diti. Adang gasala di Hawa. Hawa ma bene galahi mangkanangi.

- 3) Dalo paling sado fei mote You ntanahu sa parenta bali lian safo ge talo

Dadi mai dang hira di tempu sa Adang sio howo bei dosa ne ge kito ngan di matatu ngaku dalo paling ma talo. Tempu sa di mena sio ge butu' bali pangadadi nun, madi kito di mai dumpak paling balii pangadadi nun ge talo. Tempu sa di mena ge sio ge bali nising ge dang, madi kito di mai dalo paling nising te dang.

Mo ge hemung bali babu sa kito. Matatu babu sa kito mai tuo' sanang paling hemung sa Adang bali Hawa di tempu sa sio bei dosa dang noson ge talo.

Kito tuo' sanang paling talo dele besa kito bali Hama' You hino. Di Hama' You sakua' ban kito lian talo. Kito ngan di mene usa' kabia bali toto toto kito sanudong talo dele besa Hama' You parenta paling kito lian ngka. Bulehaya bulehaya dahu nulu hino mansanudonag mene bali lian sa ogo ogo talo dele besa Hama' You parenta paling kemo ndian ngka.

Dadi kito matatu babu sado kito pangadadi lama mote paling bali You ntanahu dang Matahaya dahu hino parenta bali lian saofa talo dele besa kito napa' fei ngangano nun hino Yesu sado kito pasa ngka. Hino mbi kito souk bali Hama' You dang sakua' kito lian sado kito fei mote paling di Matahaya ntanahu mai ge talo.

PANGANIKAK

1. Woi po mata bei sonto bia di mai ndeling pake lian safo mai?

Tuhang Yesu bei sonto sara bia hino mai ndeling sa pake lian safo mai di tempu sa hino dunia teba mai. Masing Yesu ge You madi Matahaya safo ngkanangi hino mamBaba You hino Gesamani ne po sonto sia.

2. Yesu nulu po woi?

You Yawe.

3. Nyohi mene nulu po woi?

Yesu, bali Baba You.

4. Bulehaya-haya nulu po woi?

Nsanudong mene, bali Yesu, bali Baba You.

5. Namei-mei nulu po woi?

Manina nama, bali Yesu, bali Baba You.

6. You walu fine nangkafohon ge bali nfamei bei besa?

You walu' Hawa ne bali ndian bene dahu nulu hino Adang. Ndinsi dang Matahaya dahu hino Hawa ne po bego.

7. Besaposado Matahaya yago fine ne gatepa paling mene te parenta paling mene ge talo dang?

Di You walu' mena po Adang, souk mohon walu' ti Hawa.
1 Timotiusi 2:12-13.

8. Besapo sado Kakatipu Nene ha' ne lelong ndeha' fine madi bene lelong ti mene ge dang?

Io ha' ne lelong ndeha' fine di io gananou You walu' ti fine bali nfamei bayasa ge bopa bopa.

9. Tempu sa Adang bei dosa mata mo bei iko woi ndio?

You Ndio Ngan notun kito di Adang bei iko mansanudong ndio.

10. Besapo You gasala Adang di Adang bei iko mansanudong ndio?

Di Adang gabalik paling You ntanahu dang Matahaya dahu hino mene bali fine ne sado Adang bopa bopa paling Hawa.

11. Tempu sa Hawa bei mote Kakatipu Nene mpangalelong ne, fine mo mbalawan You ntanahu dang Matahaya dahu hino mene bali fine bei besa?

Dadi di tempu sa Hawa bei dosa ne, mata mo gasorok paling mansanudong mene mparenta sado bei mote mandian suka diti.

12. Dadi tempu sa sio howo bei dosa ne sio pede butu' bali You dang ka sio butu' paling bali woi?

Mo ge Adang sio howo sia butu' hino sia po di sio howo nseing gasala di nseing. Madi gananou mangaku hino You dang.

PALAJARANG BABU #9

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KATOLU PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING

3. YOU NTANAHU PARENTA BALI LIAN SAOFO HINO PANGAYANJI FOHU

A. PARENTA BALI LIAN SAOFO MBATAS HINO

- 1) Parenta dang lama mote bali You ndian
 - a) Parenta mai mbatas sia po di Parenta sia labe hete ma hino: Tuhang Yesu mparenta

"Nyohi mene kahila mai sou-souk duo' hino ulu ntalan sa Karistu mai nima ndian... "
(1 Kor. 11:3)

- 1) Mene ma bali mparenta hino. Mene mparenta hino babu mai ge bene parenta togu ge mai dang. Di mene nikan fiking besa io yako parenta bali mai ndeling dang You gaduo' te You gaduo' dang. Matahaya-haya nikan yaga fiking di parenta mai kito tarima hino You. Parenta mai ge parenta kito no diti ge mai dang. Po dang kito nikan tahu ulu hino Yesu ne sado kito hako babu mparenta mai dufu.
- 2) Matahaya-haya, yaga ne fiking matatu dang kito parenta hino babu sa kito sio ma bali parenta labe hete ma hino. Kito sanudong fine dahu nulu pede hino kito ngan di sanudong mene ge mai dang, di sio ma dahu nulu hino Yesu bali You Yawe. Dadi dele sado kito ngan di mene fiking kito hako pede parenta mai, di You ganafu parenta mai hino kito lima ndian ne kito hako ban parenta mai. Madi besa kito hako sala, te kito hako ngkoyong dalo yaga.
- 3) Dadi kito ngan di mene bali tanggung jawab hino You. Kito nikan kananou katong You ndian suka di mai ndeli-ndeling kahila hino babu mai, gusu po kito hako babu mparenta mai. Madi besa kito kananou You ndian suka dang mai ndeling bebesa ne sado kito hako dufu parenta mai talo?

Dadi kito kananou di parenta dang You ganafu hino mene nima ndian mai ge bali batas ma hino. Batas sia po parenta mai ge You yati hino kito Parenta sia labe hete hino parenta dang kito ngan di mene hako ma hino kito. Mo ge mangale kito nikan safo mena kito kanangi hino You, gusa po mohon kito hako dufu parenta mai talo.

- b) Parenta mai mbatas sia paling: Lian sa mantalian

"Maiko di nsanudong fine gusu po dahu paling nulu po hino nsanudong mene, po hemung sa mata ngaku sou-souk dahu paling nulu po hino Karistu. Di Karistu po

mata pahala mata ngaku sou-souk, bali bei ngkanangi haya po mata ngaku kahila mai. Mene mene ndeha basanudong: Talian kemo nsanudong po hemung sa Karistu dalian mata ngaku kahila mai, sado gadele mangkanangi haya ka gafoleng ban di kemo mata ngaku kahila mai. " (Epesusi 5:23,25)

- 1) Kito ngan di mene nikan fiking katong di Yesu nsonto dang Matahaya bei ban ne sado kito kananou Matahaya ndian suka hino mai ndeling sa parenta mai. Nyohi mata ngaku hila i manulu ge woi? Yesu. Mo ge mangale Yesu po Mata dang parenta kito, hedi? Dadi Yesu parenta kito di parenta mai ndeling bebesa? Di begai: Yesu "dalian mata ngaku kahila mai, sado gadele mangkanangi haya ka gafoleng ban di kemo mata ngaku kahila mai." Yesu dadi kito ulu po di manun Yesu dalian kito ngan ka di matatu ngaku, di Matahaya fiking mamperlu diti ge mai dang, ka Matahaya fiking ti kito matatu baradosa mperlu ne sado Matahaya dadi kito lima loik. Matahaya galung paling mangkanangi ne sado Matahaya gafoleng ban di kito. Yesu ge sonto di lian sa mantalian ma po bei bego.
- 2) Parenta dang You ganafu hino kito ndeha' mene ge batas sia po lian sa mantalian. Hino mbi lian sa mantalian mai ge lian sa kalung kito kanangi ne riwo di matatu dang kito talian.

Kito ngan di mene nseing baya, "Kona, a sanudong bene mine a lio dang. Bulehaya mo bene iko a parenta dang." Dadi a fene batila lio ngan nising sa. Besa kemo iko di lio ngan sa mai a rai hino a lian kemo mbulehaya bene mine kemo ndio, sado bene dahu nulu hino kemo.

"Hino kemo hila mo ne mata sia dang sia bene dulok ngan ne ngan haya mo ge bia sa io galung dafa" io ngkanangi hino kemo ne dadi dafa' kemo nima ndoik ge bia. Te besa mata woi sa hino kemo hila mo ka bene kemo waha mine paling io, mo ge bia sa mata mo yati dafa ngkanangi hino kemo ne dadi dafa kemo nima ndoik. Di You Mpatumang Dang Dadi Matatu mai sado ha' hino dunia mai ne bene bei paling manina ndoik matatu waha ge dang ka Mata mo sado ha' hino dunia mai ne galung ngkanangi hino mata waha ne dadi matatu waha manima ndoik. Hino mbi, Mata mo ma galung paling ngkanangi hino mate sai ne fangu ban matatu waha mai dosa nfoko' sai nsan." (Markusi 10:43-45)

Dadi besa kito fene kito sanudong fine mine kito ge bia sa kito fei mote Yesu ndio ngan hila ko. Parenta dang You yati kito ndeha' mene bali batas hino. Batas howo dang kito mohon balajar ko:

1. PARENTA LABE HETE KITO PARENTA GE HINO.
2. LIAN SA MANTALIAN BEI BATAS KITO PARENTA.

Dadi kito parenta pasa di batas howo mo ge talo dang. Kito parenta ne sado bene yipik paling Yesu mparenta

ge talo dang. Hino mbi kito parenta mai besa bene
mbalawan lian sa mantalian nfamei bei ge talo dang.

2) Parenta dang napa' yipik mambatas-batas:

a) Parenta dang bene safo hino Parenta You ge dang.

- 1) Raja Masiri po mata sia dang yako mamparenta besa parenta mo bali batas hino dang. Mata mo gananou mai ndeling safo io ngkanangi ge dang. Raja Masiri bene dahu nulu hino You Yawe ge dang, hino mbi io bene mbalawan You lau ndeha' sia.

Masing Musa notun Raja Masiri mo di You Yawe ndian suka madi mata mo bene bei iko ge dang. Io fatak io mparenta nahu ti hete. Mo ge hemung sa mene dang bene dahu nulu hino You ntanahu Matahaya dahu hino babu mai dang di io bene yako gaha' io mparenta diti.

- 2) Makama Yahudi ge sonto sia paling. Sio dahu pangaago sa hino Petusi sio howo Yohanesi baya, *"Kemo howo ge bia batondo paling di Yesu ngan. Bali ti keho bene gatepa paling matatu-tu di Yesu mai nfamei ge dele ngka. "* (SMNB 4:18)

Dadi Makama Yahudi mo fatak sio mparenta ge yipik You mparenta. Madi Petusi sio howo notun paling sio di You mparenta dang hino sio howo po baya, *"Mai ndeling sia mbi ge dufu bali You ndian? Di mai ge kami iko kemo parenta nsagaro te iko You nsagaro. "* (SHNB 4:19)

b) Parenta dang pede fiking la ndian mperlu diti bali gananou lian sa mantalian ge dang.

- 1) Kito kaba mine di sonto howo ko, di Raja Masiri bali Makama Yahudi ne sio howo ge pede bene iko sio mperlu diti. Sio fiking di matatu galia ge dang ka sio fiking po sio ngkanangi mperlu diti.
- 2) Baba You ganafu parenta babu hino mene nima ndian ne sado mene mo pede iko io ndian suka diti ge dang. You ganafu babu parenta hino mene dang ne mene dadi besa leling manulu di hino babu sa io.
- 3) Kemo hila fiking besa, besa mata sa yago mansanudong fine gatea gamenan io ngkangan gan madi mansanudong nanak nikan tabi mbaluhan mo ge parenta mo hemung sa Yesu parenta te mai dang?
-Kemo hila fiking besa, besa mata sa yago mansanudong nanak kaba duo' ne babeto bali basarita di You Ndio Ngan, mo ge parenta mo hemunng sa Yesu parenta te mai dang.

-Sonto howo mo mantai di bebesa? Sia bei sonto di mata dang yako parenta ne dalo sanang di. Io parenta matatu bei mote io ndian perlu diti. Madi sia pede ti di sonto samuhi bei sonto mata dang yako parenta ne do mansanudong nanak dalo dang sanang. Dadi sia fiking ti io mperlu diti, sia fiking ti mata galia' mperlu.

PANGANIKAK

1. Parenta dang You ganafu hino mene basanudong bali batas hino te mai hino dang?

Dadi kito kananou di parenta dang You ganafu hino mene nima ndian mai ge bali batas ma hino.

2. Parenta mai mbatas sia po bebesa?

Parenta mai mbatas sia podi parenta sia labe hete ma hino: Tuhang Yesu mparenta.

"Nyohi mene kahila mai sou-souk duo' hino ulu ntalan sa Karistu nai nima ndian... "
(1 Kor. 11:3)

Mene ma bali mamparenta hino. Mene mparenta hino babu mai parenta mo bene togu ge mai dang. Matahaya-haya nikan yaga fiking di parenta mai kito tarima hino You. Parenta mai ge parenta kito no diti ge mai dang. Po dang kito nikan tahu ulu hino Yesu ne sado kito hako babu mparenta mai ma dufu.

3. Parenta mai mbatas sia paling ge bebesa?

Lian sa mantalian.

"Mene mene ndeha' basanudong: Talian kemo nsanudong po hemung sa Karistu dalian mata ngaku kahila mai, sado gadele mangkanangi haya ka gafoleng ban di kemo nata ngaku kahila mai." (Epesusi 5:25)

4. Nyohi mata ngaku hila i manulu ge woi?

Yesu.

5. Besa Yesu po kito ulu mo ge mangale Yesu po Mata dang parenta kito te parenta kito dang?

Kito ngan di matatu ngaku ge Mata dang parenta kito togu tu ma po Tuhang Yesu.

6. Dadi Yesu parenta kito po di manun bebesa?

Di begai: Yesu *"dalian mata ngaku kahila mai, sado gadele mangkanangi haya ka gafoleng ban di kemo mata ngaku kahila mai."*

7. Kito hako parenta mai bali lian sa mantalian mo ge mangale bebesa?

Parenta dang You ganafu hino kito ndeha' mene ge batas sia po lian sa mantalian. Hino mbi lian sa mantalian mai ge lian sa kalung kito kanangi ne riwo di matatu dang kito talian.

8. You Ndio Ngan gatepa kito di mandeling dufu sado kito tulok ngan ne ngan haya talo po bebesa?

Kalung dafa' kito kanangi hino matatu waha ne dadi dafa' sio nima ndoik.

*"Hino keno hila mo ne mata sia dang sia bene dulok ngan ne ngan haya mo ge bia sa io galung dafa' io ngkanangi hino kemo ne dadi dafa' kemo nima ndoik ge bia."
(Markusi 10:43)*

9. You Ndio Ngan gatepa kito di mandeling dufu sado matatu waha bene mine paling kito, mo ge kito nikan fei fesa?

Te besa mata woi sa hino kemo hila mo ka bene kemo waha mine paling io, mo ge bia sa mata mo yati dafa' ngkanangi hino kemo ne dadi dafa' kemo nima ndoik.

10. Dadi besa kito fene kito sanudong fine mine gatong kito, sado bei mote kito parenta mai kito nikan fei mai sa sia? Dadi besa kito perlu kito sanudong iko kito parenta mo ge bia sa kito fei mote Yesu ndio ngan hila ko. Kito nikan safo kito kanangi ne sado helek kito lian sanang diti ne fei kabia kito sanudong ndian. Gusu po mohon kito talian sio hemung sa Tuhang Yesu dalianh kito ngan di matatu ngaku.

11. Dadi hino parenta dang Matahaya ganafu hino kito ngan di mene basanudong ge batas howo hino, batas howo mo ge bebesa?

- a) PARENTA LABE HETE TI HINO KITO PARENTA MA HINO. PARENTA HETE MO BEI BATAS HINO KITO PARENTA.
- b) LIAN SA MANTALIAN BEI BATAS KITO PARENTA.

12. Kemo notun sonto howo di parenta ndeha' bene safo ngkanangi hino You mparenta ge dang? Parenta howo mai ge bene yipik paling You mparenta.

- a) Raja Masiri po mata sia dang yako mamparenta besa parenta mo bali batas hino dang. Mata mo gananou mai ndeling safo io ngkanangi ge dang. Raja Masiri bene dahu nulu hino You Yawe ge dang, hino mbi io bene mbalawan You lau ndeha' sia.
- b) Makama Yahudi ge sonto sia paling. Sio dahu pangaago sa hino Petusi sio howo Yohanesi baya, *"Kemo howo ge bia batondo paling di Yesu ngan. Bali ti keho bene gatepa paling matatu-tu di Yesu mai nfamei ge dele ngka."* (SMNB 4:18)

13. Parenta dang pede fiking la ndian mperlu diti ge duo' bali di parenta ndeling sa dufu dang Matahaya perlu kito pake hino babu sa kito te dufu dang?

Mai dang, Baba You ganafu parenta babu hino mene nima ndian ne sado mene mo pede iko io ndian suka diti ge dang. You ganafu babu parenta hino mene ne mene dadi besa leling manulu di hino babu sa io.

14. Kemo hila fiking besa, besa mata sa yago mansanudong fine gatea gamenan io ngkangan gan, madi mansanudong nanak nikan tabi mbaluhan sado io nfutong, mo ge parenta mo bebesa?

Parenta bei bego ge Parenta dang pede fiking la ndian mperlu diti.

PALAJARANG BABU #10

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KATOLU PARENTA BALI LIAN SA OFO KA MANDELI-NDELING

4. PARENTA MAI NUN TU PO HINO LIAN SA MANTALIAN

Dadi lio ngan sa You yago di ndeha mene po baya, "Mene, mene ndeha' Talian kemo nsanudong..." You dahu mpangaago hino kito ngan di mene kangha' ngka. Hino sura' Epesusi mai Matahaya baya katolu ngka basanudong: baya... Talian kemo nsanudong. Hino mbi hino sura' sa ngan Kolose Matahaya yago paling baya... "Talian kemo nsanudong!" Kemo mene, mene ndeha' basanudong fiking besa? Besa po sado Matahaya yago kito, baya, TALIAN KEMO NSANUDONG!!! empat kali, balipa-lipat bebegu? Kira kira kito ngan di mene ndeha basanudong talian kito sanudong labe kurang te sa, po dang sado You yago di kito ka ngka" po bebegu? A notun katong kemo matahaya-haya hila hino mbai You bene kito talian kito sanudong. Matahaya mpangaago nising tu hino kito ngan di mene ndeha' basanudong po lio ngan sia mo, TALIAN KEMO NSANUDONG, di Matahaya napa gananou gamenan kito kurang hino mai ndeling sa mai.

Dadi besa Matahaya mpangaago hino kito begai, mo ge bia sa kito balajar ne sado kito kananou di mai ndeling sado kito talian kito sanudong talo. Hino mbi Matahaya pede dahu mpangaago mo hino kito souk gadele kito ge mai dang. Matahaya napa' jelas kabia-bia di mandeling kito pake talo ne sado talian tu kito sanudong.

You Ndio Ngan notun gatong kito po begai, baya:

"Mene mene ndeha' basanudong: Talian kemo nsanudong po hemung sa Karistu dalian mata ngaku kahila mai, sado gadele mangkan angi haya ka gafoleng ban di kemo mata ngaku kahila mai. " (Epesusi 5:25)

A. PARENTA BALI LIAN SA MANTALIAN DANG YELEK NDIAN SUKA DITI NE BEI SANANG TI MATATU GALIA' NDIAN

1) Mengorbankan diri untuk kebaikan isterimu (Efe 5:33)

Dadi Yesu napa' bei sonto di mandeling sa ngan di mantalian mai. Kito kananou di Yesu dalian ki to ngan di matatu ngaku sado Matahaya bei besa? Yesu dalian kito sado Matahaya gadele mangkanangi haya ka gafoleng ban di kito. Matahaya mengorbankan diriNya untuk kebaikan jemaat.

Dadi You Ndio Ngan notun kito Yesu nsonto po begai.

".. Yesu ndian sa dalian kito ka yati ngkanangi diti ne gafoleng ban di kito. Bebegu ge dali bali You ndian po hemung sa tempu sa You yayok sanaho batera ' nfoun fafou ne. " (Epesusi 5:2)

Di You Mpatunang Dang Dadi Matatu mai sado ha' hino dunia mai ne bene bei paling manima ndoik matatu waha ge dang ka Mata mo sado ha' hino dunia mai ne galung ngkanangi hino mata waha ne dadi matatu waha manima ndoik. Hino mbi, Mata mo ma galung paling ngkanangi hino mate sai ne fangu ban matatu waha ndosa nfoko' sai nsaing. " (Marakusi 10:45)

"Madi You ndian sa dalian tu tu kito ge gangayak hino kito ngka mai. Di begai, nun You po dang masing kito matatu baradosa bakamun ti hino dosa ndian ma Karistu gafoleng ban di kito dosa." (Roma 5:8 Alkitab Indonesia)

"Demikianlah kita ketahui kasih Karistus, yaitu bahwa la telah menyerahkan nyawaNya untuk kita." (1 Yohanes 3:16)

- 2) Kito ngan di mene mengorbankan diri untuk kebaikan kito sanudong ge mai ndeling bebesa?

- a) Pake lian sa pakatila bali kito sanudona Bia pakatongo' di kangan gan.

Bia pakatongo' di kangan gan. Bia pakatongo' di mai mai uton nun besa lean, tabunan te, ndeha' bei roti te baya bebesa. Bia sa kemo howo batondo hemung ne sado kemo ngan di mene gananou kemo nsanudong kurang mai sa sa. Souk kemo pake lian sa pakatila bali kemo nsanudong. A fene nikak kemo hila hino mbai, Yesu pakatongo' bali kito te besa?

- b) Yelek kemo ndian suka diti ne kemo nsanudong dalo di sanang

Mai ndeling sia dang kito helek kito lian suka diti po begai: Kemo nsanudong bene balajar You Ndio Ngan bali Jonda Nina te Setesi Nina ma di talo dang di namei. Kemo yaga ban di namei mo ne sado kemo nsanudong lau talo mo ge bia.

- 3) Nafan dalian kemo nsanudong hemung sa Yesu nafan dalian mata ngaku kahila mai

Dadi mene, mene ndeha' basanudong dele sado kito talian matatu hemung sa matatu ndeha' dang gananou You dang dalian. Matatu ndeha' ngaku dang ge dalian ma po matatu dang bei sanang sio ndian, hedi? Madi kito ngan di matatu ngaku ge bebesa? Yesu nafan dalian kito, di tempu sa kito bakamun ti hino dosa ndian noson ne, tempu sa mo Yesu gafoleng ban di kito dosa.

Mo ge hemung besa kito mene ndeha' basanudong nikan nafan talian kito sanudong.

-Kira kemo nsanudong ge pamala', bene karaya dang. Masing ti bebegu, ma di You yago kemo, baya, TALIAN KEMO NSANUDONG!

-Kira kira kemo nsanudong mata ngaku ka dang noson. Masing ti bebegu ma di You yago kemo, baya, TALIAN KEMO NSANUDONG!

-Kira kira kemo nsanudong po matatu dang pake ndio ngan tu, dang ma di masing ti bebegu ma di You mpangaago hino kemo po hemung. TALIAN KEMO NSANUDONG! Yesu nafan dalian kito po dang kito nikan nafan talian kito sanudong.

B. PARENTA BALI LIAN SA MANTALIAN DANG LISON KITO SANUDONG

Lison ka mangale hino You Ndio Ngan

Dadi kito baca hino sura' Epesusi po begai, baya.

"Ngan di mene nikan dalian nsanudong po hemung sa dalian ngkanangi diti. Mene ne dalian nsan udong ge hemung sa dalian diti ngkanangi. Yaga ne fiking: matatu ndeha' busu ngkanangi diti ge nai hino dang, ka makan ngkanangi diti, bali yaga gabia ngkanangi diti mo, po hemung sa Karistu makan manbala kito mata ngaku kahila i. Makan ko po di kito mata ngaku kahila mai ge dadi Karistu ngkanangi haya." (Epesusi 5:28-30)

Makan hemung sa Karistu makan mambala...

Dadi lio ngan sa makan mai bali mangale pede yati kangan hino kito sanudong hemung sa kito makan kito parauna, mo ge mangale bebego dang.

Lio ngan sa "makan" mai bali mangale labe dalam mpou sa. Paulusi pake lio ngan sia mai hino sura' sa ngan 1 Tesalonika 2:7. baya, *"Tetapi kami berlaku ramah di antara kamu, sama seperti seorang ibu mengasuh dan merawat anaknya."* (pelihara, menjaga te lison, yaga)

Sonto: Manuk bali manuk nanak

Sonto: Manina bali mananak

1) Kaba dosun - Yesu bene kito dosun bali Matahaya. (Mt. 18:18)

Lau mansawai bali nsanudong. Lau notong bola bali nsanudong. Dele sado nseing gempe kota te buyu di nseing madi lau hemu-hemung ge bia.

2) Lio bali - Yesu ndio bali kito di You ndio. Kito lio bali Matahaya di babeto.

Batondo bali kemo nsanudong. Notun kemo rencana rencana. Besa rencana notun roba notun paling. Besa bene lau notun kemo nsanudong kemo bene lau lahi. Tempu sa baling basarita bali kemo nsanudong. Babeto bali kemo nsanudong. (Kangan gan, bene luku', mohon yangun, di mai ndeling susa.)

C. PARENTA BALI LIAN DALIAN GAHA'

BACA: EPESUSI 5:31-32

"Po dang ngan di mene nikan supu galinga nina nama ndeha ' ne hemu-hemung bali nsanudong mo, ne sio howo hemu-henung sado dadi sia. "

"Rahasia ini besar, tetapi yang aku maksudkan ialah hubungan Kristus dan jemaat."
(Epesusi 5:31-32)

- 1) Sio howo hemu-hemung sado dadi sia. Nsanudong mene bali nsanudong fine bei gamba mandeling Yesu bali mambala diti.

Yesu bene gadele kito dang. (Matusi 28:18, Ibarani 13:5b Indo.)

a) Yohanesi 6:37-40

Dadi Yesu nfamiking po notun di nyohi mata hila dang Baba yati hino Yesu ge ha' po hino Yesu. Hino mbi, mata woi te woi dang ha' hino Yesu ge bene Yesu duli dahak paling io ge mai dang... Mata sa galau Yesu mandian suka po begai, bene mata hila dang Baba yati hino Yesu mai ge loti sia dang. Bali ti sado ha' dunia nsanubun mai ma Yesu po Mata kadadi sio. Hino mbi, Baba ndian suka po begai, bene nyohi mata hila dang do You nanak, bali ti mata hila dang ngaku You nanak sia dufu mo ge sio dalo pangadadi baraasan, hino mbi, sado ha' di dunia nsanubun mai ma Yesu po Mata kadadi sio.

b) Yohanesi 10:27-28

Dadi di tempu ka sia paling Yesu notun mananak gatepa mo di mai ndeling sa Yesu bene yako kota sio sou-souk. Tempu sa mai Matahaya baya galibang sado notun di domba domba kahila mai ge mine po Mata mo ndio, bali ti Yesu ma gananou gatong sio. Hino mbi, sio ge bei mote po Yesu. Di Yesu po Mata dang yati pangadadi baraasan hino sio, sado sio ge baya ka bene dalo mate ge mai dang ka sio ge dalo baraasan. Hino mbi mata woi sa bene Yamo paling Sio hino Yesu nima ndian ge talo dang. Hino mbi, masing mata woi sa bene Yamo sio hino Baba nima ndian ge talo dang.

c) Roma 8: 35, 38-39

"Bene mai ndeling sa sia ne bopo' Karistu ndian sa dalian kito mai ne butu' bali kito mai ge mai hino dang. Baya kito dalo susa te, baya kito dalo kangela te, baya sado kito nafu paling hino ndufa ndufa etan ndian te, baya kito galak di tangan te baya kito dadi paling matatu kasiang te, baya matatu sadehe kito, te kito dadi podu peda ngkangan, mo ge bene bopo' paling Karistu ndian sa napan dalian kito mai ge mai hino dang."

"Aku mai kananou katong di bene mai ndeling sa sia ne bopo' paling You ndian sa dalian kito ge mai hino dang. Baya hino pangadadi sai te baya bino mate sai. Bali ti baya hino You mbidadari te baya hino parenta-renta kahila hino ndeha' tangan haya mai bali ti baya mai ndeling kahila dang dadi hino kito di tempu sa mai te baya mai ndeling kahila dang souk ka dadi paling di dina basamuhi, bali ti baya kua-kua' kahila mai bali ti baya mai ndeling dang hete kito I nfafon te baya mai ndeling dang ofo kito i notun, mo ge hino You mai walu' kahila mai sou-souk bene sia ne bopo' You ndian sa dalian kito di nun kito Tuhan Yesu Karistu mai ge mai hino dang sou-souk."

2) Kito sado ala lian sa talian gaha' kito sanudong ge bebesa?

a) Kito faya kito fene mangkadele ge dele.

Yaga fiking di Yesu bali kito mata ngaku. Yesu bene gadele kito te mai dang. Masing besa kito fei paling dosa, madi Yesu bene gadele kito ge mai dang.

b) Masing ti kito dalo mai ngkahelek kito padu ne yaga kito lian hemung sia.

Dadi besa Yesu bene gadele kito ge mai dang, Matahaya bei besa, besa kito fei paling mai ndeling dosa? Matahaya doto doto kito ne ganotun paling kito di leling dufu. Kito mene mene basanudong nikan fei fegai bali kito sanudong dang bei galia'. Kito nikan dalian gaha' sio hemung sa Yesu NAFAN dalian ti kito.

c) Bia fiking pede la kemo ndian suka madi fiking bali kemo ngking ndian suka ge bebesa.

Dadi kemo hila yaga fiking di matatu ndeha' ngaku Yesu dang ge dalian ma po matatu ndeha' dang bei sio ndian sanang, hedi? Madi kito ngan di matatu ngaku ge bebesa? Bia sa kito fei mote Yesu nsonto sado napan talian kito sanudong. Yesu ha' dunia mai ne matatu melayani Matahaya ge dang. Matahaya ha' kito dunia ne melayani di kito, kona. Bia sa kito talian kito sanudong fine po bebego, gusu po mohon kito to sio dahu nulu hino kito parenta, te sa?

LIO NANGKATOGU

Dadi minggu samuhi mai a perlu kemo dahake di mai ndeling dang kito mohon balajar. Bia sa keno dahake pake You Ndio Ngan mai hino kemo mpangadadi nyohi naha' ne to di You ngkua'. Fei fegai:

- 1) Helek kemo ndian suka diti ka sia ne fei sanang kemo nsanudong ndian. (Naki minggu samuhi mai aku fene sanek sonto sonto hino kemo di kemo yelek kemo ndian suka diti ka mai ndeling bebesa.)
- 2) Dulok mai ndeling sia ne kemo dadi labe dosun bali kemo nsanudong talo, souk bei iko di mai ndeling dang mo. (Mai ndeling sa notun bulehaya kemo bene lau lahi, te souk baling hino matatu ndeha' kemo basarita bali kemo ngking di kemo batondo di mai ndeling bebesa bali kemo nfallituha mo, te lau mansawai hemu-hemung bali kemo nsanudong.)
- 3) Notun kangayak kemo nsanudong kemo bene gadele bulehaya dang. Notun kangayak bulehaya di kemo bene yipik nyohi mai ngkahelek dang kemo howo riki ne yaga kabia-bia kemo ndian hemung sia dang You napa yati kemo noka mai.

PANGANIKAK

1. Mene mene parenta hino babu ge manun tu po hino lian bebesa?
Parenta mai nun tu po hino lian sa mantalian.
2. You dahu pangaago hino mene basanudong ge bebesa?
You dahu pangaago hino mene basanudong po baya, "Talian kemo nsanudong."
3. You yago mene mene basanudong di sio nikan dalian sio nsanudong kahila?
You dahu mpangaago hino kito ngan di mene kangha' ngka
4. Besapo sado Matahaya yago mene kangha' bego?
Di Matahaya napa' gananou gamenan kito kurang hino mai ndeling sa mai.
5. Mene nikan dalian mansanudong fine di mai ndeling bebesa?
Yako parenta bali lian sa mantalian dang yelek ndian suka diti, ne bei sanang ti matatu galia' ndian.
6. Woi po bei sonto di lian sa mantalian sado yelek ndian suka diti, ne bei sanang ti matatu galia'?
Dadi Yesu napa' bei sonto di mandeling sa ngan di mantalian mai. Yesu dalian kito sado Matahaya gadele mangkanangi haya ka gafoleng ban di kito. Matahaya mengorbankan diriNya untuk kebaikan jemaat.
7. Kito ngan di mene mengorbankan diri untuk kebaikan kito sanudong ge di mai ndeling bebesa?
 - a) Pake lian sa pakatila bali kito sanudong.
 - b) Yelek kemo ndian suka diti ne kemo nsanudong dalo di sanang.
8. Matatu ndeha' ngaku dang ge dalian ma po matatu dang bei sio ndian ne sio ndian ge bebesa?
Matatu ndeha' ngaku dang ge dalian ma po matatu dang bei sanang sio ndian.
9. Yesu dalian kito ngan di matatu po di manun bebesa?
Yesu nafan dalian kito, di tempu sa kito bakamun ti hino dosa ndian noson ne, tempu sa mo Yesu gafoleng ban di kito dosa.

"Ma di You ndian sa dalian tu tu kito ge gangayak hino kito ngka mai. Di begai, nun You po dang masing kito matatu baradosa bakamun ti hino dosa ndian ma Karistu gafoleng ban di kito dosa." Roma 5:8
10. A fene nikak kemo besa a lio soko ge dufu te sala: Kito nikan talian kito sanudong dele besa bulehaya pakatua tu. Tu te dang?

Kira kemo nsanudong ge pamala', bene karaya dang Masing ti bebego, madi You yago kemo, baya, TALIAN KEMO NSANUDONG!

Kito nikan talian kito sanudong, dele besa bulehaya bei mote kito lio. Tu te dang?

Kira kira kemo nsanudong po matatu dang pake ndio nga-ngan tu, ma di masing ti bebego ma di You mpangaago hino kemo po hemung. TALIAN KEMO NSANUDONG! Yesu napan dalian kito po dang kito nikan napan talian kito sanudong.

11. Lison ka mangale hino You Ndio Ngan ge bebesa?

Lio ngan sa "lison" mai bali mangale labe dalam mpou sa. Paulusi pake lio ngan sia mai hino sura' sa ngan 1 Tesalonika 2:7, baya, "Tetapi kami berlaku ramah di antara kamu, sama seperti seorang ibu mengasuh dan merawat anaknya."

(Madi kami faramei fei dang hino kemo mbakatanga ne ge lau di mbala' hemung sa manina dang balaba' bali lison mananak diti.)

Dadi lio ngan sa lison ge hemung sa pelihara te menjaga Hino mbi pelihara mbalala'. Sonto sia po hemung sa manuk yoko manuk nanak tempu sa musu ha' te tempu sa sio kahayong. Manuk nina mo ngkoyong dalo dang, hedi?

12. Mene lison gabia mansanudong ge mai ndeling howo hino, mai ndeling howo mo ge bebesa?

a) Kaba dosun Yesu bene kito dosun bali Matahaya. (Matusi 18:18)

Lau mansawai bali sanudong. Lau notong bola bali sanudong. Dele sado nseing gempe kota te buyu di nseing madi lau hemu-hemung ge bia.

b) Lio bali - Yesu ndio bali kito di You ndio. Kito lio bali Matahaya di babetoo.

Batondo bali kemo nsanudong. Notun kemo rencana rencana. Besa rencana roba notun paling Besa bene lau notun kemo nsanudong kemo bene lau lahi. Tempu sa baling basarita bali kemo nsanudong. Babeto bali kemo nsanudong. (Tempu kemo howo babeto hemu-hemung talo po tempu sa kemo bene gan kangan, bene Luku', mohon yangun, te tempu sa kemo dalo di mai ndeling susa.)

13. Nsanudong mene bali nsanudong fine bei gamba mandeling di Yesu bali woi?

Nsanudong mene bali nsanudong fine bei gamba mandeling Yesu bali mambala diti.

14. Yesu bene gadele kito te bene gadele dang?

Yesu bene gadele kito dang. You Ndio Ngan ge badadang ka badadang tu di mai ndeling dang mai, Yesu bene yako kota kito. Baca You Ndio Ngan hino:

Matusi 28:18
Ibarani 13:5b hino Bahasa Indonesia
Yohanesi 6:37-40 hino Bahasa Indonesia
Yohanesi 10:27-28 hino Bahasa Indonesia
Roma 8:35,38-39

Dadi Yesu bene gadele kito ngan di matatu ngaku ge dang.

15. Dadi kito nikan talian kito sanudong hemung sa Karistu dalian kito ngan di mata ngaku, mo ge kito kadele kito sanudong talo te sa?

Besa kito fei mote Yesu ndian sa mantalian kito mata ngaku, mo ge Matahaya bene gadele kito dang, dadi kito souk kadele kito sanudong ge talo dang. Kito nikan talian gaha' kito sanudong hemung sa Karistu nafan dalian gaha' kito.

16. Kito sado ala lian sa talian gaha' kito sanudong ge bebesa?

- a) Kito faya kito fene mangkadele ge dele.
- b) Masing ti kito dalo mai ngkahelek, kito nikan padu ne yaga kito lian hemung sia ne butu' dang.
- c) Bia fiking pede la kemo ndian suka, madi fiking bali kemo ngking ndian suka ge bebesa.

Mai ndeling tolu kemo ngan di mene nikan dahake pake bali kemo nsanudong fine ne bei tanda sa kemo dalian tu di bulehaya.

- a) Helek kemo ndian suka diti ka sia ne fei sanang kemo nsanudong ndian. (Naki minggu samuhi mai aku fene sanek sonto sonto hino kemo di kemo yelek kemo ndian suka diti ka mai ndeling bebesa.)
- b) Tulok mai ndeling sia ne kemo dadi labe dosun bali kemo nsanudong talo, souk bei iko di mai ndeling dang mo. (Mai ndeling sa notun bulehaya kemo bene lau lahi, te souk baling hino matatu ndeha' kemo basarita bali kemo ngking di kemo batondo di mai ndeling bebesa bali kemo nfalituha mo, te lau mansawai hemu-hemung bali kemo nsanudong.)
- c) Notunkangayak kemo nsanudong kemo bene gadele bulehaya dang. Notun kangayak bulehaya di kemo bene yipik nyohi mai ngkahelek dang kemo howo riki ne yaga kabia-bia kemo ndian hemung sia dang You napa' yati kemo noka mai.

PALAJARANG BABU # 11

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KANGHA' MENE MENE BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

LIO NANGKAFOHUN: YOU NTANAHU HINO, MENE MENE BASANUDONG

Dadi You napa' dahu matahaya ntanahu hino kito ngan di mene ndeha' basanudong. Matahaya notun gatong kito di Matahaya ndian suka mai ka mandeli-ndeling hino buku You mai. Kito fene balajar di mai ndeling ngha' dang You dahu hino mene mene basanudong. Mai ndeling ngha' mo po begai:

1. BABU NDELING MANULU PO NDEHA MENE
 2. MATA TADA MAI KURANG HINO BABU PO NDEHA MENE
 3. BABU MPANGAYAGA PO NDEHA MENE
 4. BABU NGGURU PO NDEHA' MENE
-

1. BABU NDELING MANULU PO NDEHA' MENE

A. YOU GANAFU TANGGUNG JAWAB HINO BABU MAI MA PO HINO NDEHA' MENE

Dadi you napa' ganafu dinsi mai hino ndeha' mene ne mene mene ndeha basanudong nikan dun bali leba di babu sa sio nfamei bei hino You mbeleng ndian. Tadenge denge tempu sa kito sou-souk koho hino You Yawe mbeleng ndian, mo ge kito ngan di mene nikan manyawo di babu sa kito ka nfamei bei.

- Kito sanudong ge mai dang
- Kito tamong te kito matatu haya haya ge mai dang
- Kito falitua ge mai dang
- Namei mo naha, te mambaba makan ge mai dang
- Guru guru ndeha' gatepa sio ge mai dang

Kito, ngan di mene basanudong, po mata tada babu sa kito hino You mbeleng ndian. Dadi bia sa kito kaba balajar dafa' You ndian suka ne kito mbariwo fei mote. Dele sado kito fei kalia' Matahaya ndian suka hino kito dinsi dang mai.

B. AKU TOTO TOTO WOI TE WOI? KEMO MPARENTA RAJA MA PO HINO
KEMO NDEHA' NDIAN, BALI MATATU HINO KEMO NDEHA NDIAN

- 1) Mansanudong diti
- 2) Mananak ndeha' dang duo' noson hino kemo ndeha
- 3) Mata woi te woi hino kemo ndeha' ndian

Dadi kemo ntanggung jawab po mata woi te woi hino kemo ndeha' ndian. Mo ge mangale besa kemo bali matatu hino babu sa kemo dang duo' ti bali kemo mata mo nikan sa ofo mangkanangi hino kemo mparenta hino leha' ndian mo.

Dadi besa mata so bene safo ngkanangi dang te mata mo mpangaru ge etan hino babu sa kemo, mo ge bia sa kemo gasupu mata mo. You do kemo besa mata sa tada hino babu sa kemo, hino mbi woi te woi duo' ti bali kemo po hino kemo nima ndian, di kemo nikan manyawo di io nfamei bei hino You. Yaga!

C. LELING MANULU GE RUPA RUPA. AKU GE MPAHA' BEBESA?

1) Raja Masiri: Parenta ngkoyong dalo

Mata sa mai po doto doto mambabu po begai:

-Pede io bali nfamiking dufu, bene mine paling mata galia' ge mai dang.

-Deke-dekeng ne matatu iko mandian suka diti...

-Yako roto' mansanudong nanak sado sio nanang hemung sa mai sa buyu sio ngka te mai dang gempek sio ngka..

-Pusing di mansanudong nanak mperlu ge dang.

Mansanudong nanak dahu nulu hino io mai ndeling ngkoyong mo po begai:

-Safo ngkanangi hino parenta mo madi pede di ndian ngkulik...

-Mbalawan lau ndeha' sia...

-Nanak bene lahi...

2) Mbalomo dalo: Parenta dang dadi mbalomo

Mata sa mai doto doto mambabu po begai:

-Besa dalo susa, bene batondo ne dulok leling supu hino mai ndeling susa mo, ma dang. Dadi nsanubun tofo mata mai baya dame madi dame hino dang...

-Digun hino matatu galia hino babu ndian mo di baya, "Mata mo bene parenta leha' sa mai. " Hino mbi io bene parenta io ndeha' dang mo ge pede alasang ne io nikan yako parenta dang...

-Pamala', di mata mai ge mai ndeli-ndeling hino babu ge io pusing dang sou-souk...

Mansanudong nanak dahu nulu hino io mo po sio bene parenta paling io ngka, di io mbalomo dalo.

- 3) Mene hino dang: Dadi matatu galia waha ndeling nanulu, madi mandeha' diti gananou io mparenta dang di mata mo hino dang.

Mata sa mai doto doto matatu galia' mbabu, madi mantalingun di babu diti.

- Leleani dalo hino babu ndeha' lo ntakolo...
- Pede lau boya-boyang bali manfalituha...
- Taguhula hino kenak nsanampun...
- Leleani dalo bali mai ndeli-ndeling hino gareja mai, besa balajar, mangkatepa, lau lau, riwo matatu galia' ne mangatasi mai ngkachelek hino sio.

Mansanudong nanak bene dahu nulu hino io po begai:

- Sio bali leling manulu hino dang po dang sado sio bene balu lau lau... (baya nsanudong bali nanak)
- Sio ndian bene yanak susa di sio do matahaya gatepa riwo matatu galia ' waha, madi riwo mambabu diti mo dang...

- 4) Leling manulu ndeha' dufu: Yako mamparenta dufu

Mata sa mai yala ndian ti begai:

- Yala ndinsi "leling manulu" mai dang You ganafu hino io di ndi an nising...
- Fiking paratama mansanudong nanak mperlu sado mbariwo ne riwo di sio...yelek mandian suka diti ne bei sanang mansanudong nanak ndian...
- Yako mamparenta bali lian sa dalian mansanudong nanak...
- Ndio bali mansanudong nanak di babu ka mai ndeli-ndeling ne sio kaba gananou mai sa sa bene badadi...besa hino mai ndeling di kerya, te di boyang, te nyohi naha'.

Mansanudong nanak bene tari ma io mparenta mo po begai:

- Sio bene dahake ne bei mote di sio ntaku' mene mo dang...
- Besa sio dalo mai ngkachelek, mo ge sio bene nikak mene mo ne riwo sio sado sio supu galia' hino mai ndeling susa mo, di sio gananou mata mo bene mine sio besa sio bahanging hino...

D. LELING MANULU GATUN (TUJUAN) HINO KITO BABU GE BEBESA?

- 1) Kemo bei gabia kemo nusi kobi mena mpangadadi ge talo dang (di napa' gafa' ngka) madi kemo sado riwo kemo nuhu nanak lau sumpa-

sumpak basamuhi ko talo.

Dadi kito ngan di mene basanudong bali tanggung jawab nikan riwo kito anak ne souk sio dadi bia. Matatu galia' bali tanggung jawab di kito anak mo ge mai hino dang. Hino mbi besa kito hako kabia kito dinsi mai mo ge kito anak lau sumpa-sumpak bene dadi bia bia. Hino mbi kito anamei souk gatepa paling sio nanak ne sio ma dadi bia bia, mo ge lau sumpa-sumpak po bebego.

- 2) Kito nikan yaga kito leha' ndian ne ogo ogo gusu kito babu kaba fiking You ge talo.

Dele dang salalu yatu yatu, besa ndeha' mene lau lau sado mantalingun mansanudong nanak, te ndeha' fine pede lau ronda ronda gananou karya hino mandeha' ndian mo ma gananou dang, te nana-nanak pede lau boyang gaha'. Nanak mo nfamoyang mo dadi di huko kapa sado hangki di modong. Matatu hino ulun besa bego, mo ge lau pede pede, leha' ndian mo ge yatu yatu. Hino leha' ndian bebego ge woi fiking You talo? Mo ge talo dang di yatu Yatu dalo.

E. KITO SADO DADI LELING MANULU DUFU GE MAI NDELING BEBESA?

- 1) Mangaku parenta labe hete hino kito parenta ge hino.
- 2) Fiking kabia, Souk fei mote Yesu nsonto di Matahaya galung ngkanangi ne riwo ti matatu galia' Yesu fiking mena kito matatu baradosa.
- 3) Kito nikan dadi sonto bia di matatu dang bopa bopa kito. Matatu besa mansanudong nanak)

Dadi besa kito fene dadi leling manulu bia, kito nikan fiking kito kanangi diti faramei bei ge bebesa? Kito nikan kalono' mena kito faramei fei, gusu po mohon kito sanudong nanak bene iko gabia kito (Musa). Fei dafa' daftar faramei fei dang keno bene do kemo nanak bei iko. Souk nana' kemo nfamei diti ne to di dang kemo bei mote mai ndeling mo te dang.

Dadi begai, kira kemo perlu kemo nsanudong nanak:

- a) Dalian You sado bei mote Matahaya ndian suka.
 - b) Sahete You Ndio Ngan bali ndian badaduk balajar.
 - c) Bei asi asi dang sado pede ndio dufu.
 - d) Matatu pakatila, pakatongo ' dang.
 - e) Matatu pakatua, pamala' dang.
 - f) Matatu besa bei sala, mangaku io nsala talo, galahi ngkanangi dang.
 - g) Matatu dang tabe sayang matatu galia', gahanak diti io ngan dang.
 - h) Matatu bia, ndian hambik yanak mangkanao dang.
- 4) Yaga gabia ne babu yatu yatu dang.

Dadi kito mine You Ndio Ngan notun katong kito po begai:

"Hino mbi, io nikan matatu ndeha' dang yuna bali yusa' gabia-bia nansanudong nanak dang duo' hino manina ndian mo. Io yaga gabia ne io nanak dahu gaha' nulu po hino io, sado bei mote paling po io. 5 Besa matatu ne yaga gabia mambabu diti ma talo dang. Souk, bene yaga paling mata ngaku mpangalomu sara besa? Mo ge talo dang." (1 Timotiusi 3:4)

a) Dahu ntanahu hino babu sa kemo.

1) Paratama dahu sia howo

- Besa babeto hemung tempu sa bene gan kangan, te gan kangan gafa' tuo' hemu-hemung bali babu nulu kasupu You Ndio Ngan mpou sa.
- Jam boyang te jam luku' di nanak.
- Jam diak leha' di modong di ngangare yayaru.

2) Jelas kabia-bia ntanahu mai hino babu sa kemo.

3) Runding hemu-hemung bali kemo nsanudong nanak di pangahukung besa mbalawan di babu ntanahu mo.

Dadi besa dahu jam diak leha' di ngangare, madi mata mo langar jam mo, souk nsalak hino. Kira nsalak po huko mata mo lau boya-boyang talo dang te sa?

b) Nikan yako gaha' ntanahu mo.

Dele dahu ntanahu dina sia madi souk huko fiking ntanahu mo dang. Nikan yako gaha' ntanahu mo ne sio iko iko ntanahu mo nyohi naha'. (Po dang bia sa kemo kaba runding di nsalak, dele sado nfaha' dalo.)

F. PANGAYANJI DI BENE DADI LELING MANULU DUFU:

"15 Madi lio mangan besa mai ndeling sa nbaruku ka bei mote You Yawe mai ka dali kemo ndian mo dang, mo ge bia sa dina sai ge kemo pili diti dafa' hino kemo ndian di mai ndeling howo mai, sia bi po dali bali kemo ndian ko. Bene mbaruku ka bei mote talada-ladan dang kemo nusi kobi mbaruku hino Meso-potania ne, te baya mbaruku sio matatu Amori ntaladan hino petak mpou sa dang kemo duo' hino mbo, mo ge naki kemo bili diti dafa' hino kemo ndian. MADI LIAN SA AKU MAI BALI TI ULUNSA AKU MAI GE MBARUKU BALI FEI MOTE LA PO YOU YAWE MAI." (Yosua 24:15)

Dadi kito ngan di mene basanudong po tada di kito babu. Kito po mata nikan pili dufu sado yaga kabia, sado fei mote di leling dufu mai. "Babu ndeling manulu" ma po kito. Dadi tabak kemo nima ne Yako kemo ndinsi mai bali yaga kabia-bia.

1) Besa kemo yako parenta hemung sa raja Masiri, mo ge tatiba tiba mai

ndeling ngkoyong mo bali ala mbala-mbala' babu sa kemo.

- 2) Besa kemo yako kemo ndinsi mai di ndian ngkulik sado tu tu kemo parenta babu sa kemo dang, mo ge yako dafa' kemo ndinsi mai bali balajar di mai ndeli-ndeling mai hino You Ndio Ngan. Souk fei mote!
- 3) Besa kemo po mata dang doto doto matatu galia' waha madi napa' mantalingun kemo nsanudong nanak diti ge mandaha kemo nfamei bei bebego. Tatiba tiba mai ndeling mo bali paling paling hino kemo babu diti ne yuna bali yusa' gabia-bia MENA kemo nsanudong nanak diti mena gusu po mohon kemo riwo paling matatu galia' ge taló.

PANGANIKAK

1. You dahu mai ndeling ngha' hino mene mene basanudong ne sio yako gabia sio ndinsi ge talo mai ndeling ngha mo ge bebesa?

- a) BABU NDELING MANULU PO NDEHA' MENE.
- b) MATA TADA MAI KURANG HINO BABU PO NDEHA' MENE.
- c) BABU MPANGAYAGA PO NDEHA' MENE.
- d) BABU NGURU PO NDEHA' MENE.

2. Woi po tanggung jawab babu mai?

Dadi you napa' ganafu dinsi mai hino nde ha' basanudong nikan dun bali leba di babu sa sio nfamei bei hino You mbeleng ndian. Tadenge-denge tempu sa kito sou-sou koho hino You Yawe mbeleng ndian, mo ge kito ngan di mene nikan manyawo di babu sa kito ka nfamei bei.

3. Tempu tempu kito kasoso kito tanggung jawab hino babu mai hino woi paling ne sio yako ban?

- a) Kito sanudong
- b) Kito tamong te kito matatu haya
- c) Kito falituha
- d) Namei mo naha, te mambaba makan
- e) Guru guru nde ha' gatepa sio

4. Besa kito ngan di mene basanudong kasoso kito tanggung jawab mai hino matatu galia' ne sio leba ban mo ge dufu te sa?

Dufu dang di kito, ngan di mene basanudong, po mata tada babu sa kito hino You mbeleng ndian.

5. Kito ngan di mene basanudong parenta raja ge hino mbi?

Kito parenta raja ma po hino kito leha' ndian, sado ha' matatu hino kito leha' ndian.

6. Dadi kito nikan toto woi woi?

-Sanudong diti.
-Anak nde ha' dang duo' noson hino kito leha'
-Mata woi te woi hino kito leha' ndian.

7. Mata galia' dang duo' ti hino kemo nde ha' mo ge nikan bali lian bebesa hino kemo mparenta?

Mata mo nikan safo mangkanangi hino kemo mparenta hino leha' ndian mo.

8. Besa mata galia' duo' ti hino kemo nde ha' ndian madi bene safo ngkanangi hino kemo ntanahu dang kemo dahu hino kemo babu mo dang, mo ge kemo bebesa bali mata bebegu?

Dadi besa mata so bene safo ngkanangi dang te mata mo mpangaru ge etan hino

babu sa kemo, mo ge bia sa kemo gasupu mata mo. You do kemo besa mata sa tada hino babu sa kemo, hino mbi woi te woi duo' ti bali kemo po hino kemo nima ndian, di kemo nikan manyawo di io nfamei bei hino You. Yaga!

9. Leling manulu ge rupa rupa, kito napa balajar rupa ngha' A fene nikak kemo di leling manulu dang yako mandinsi hemung sa Raia Masiri ne mpaha' bebesa?

Raja Masiri: Parenta ngkoyong dalo. Mata sa mai po doto doto mambabu po begai:

-Io fiking pede io po mata bali nfamiking dufu, bene mine paling mata galia' ge mai dang...

-Deke-dekeng ne matatu iko mandian suka diti.

-Yako roto' mansanudong nanak sado sio nanang hemung sa mai sa buyu sio ngka te mai dang gempe sio ngka...

-Pusing di mansanudong nanak mperlu ge dang...

10. Besa mene bene dadi leling manulu ngkoyong dalo bebego, souk mansanudong nanak bene tarima mata mo bebesa?

Mansanudong nanak dahu nulu hino io mai ndeling ngkoyong mo po begai:

-Saofo ngkanangi hino parenta mo madi pede la di ndian ngkulik...

-Mbalawan lau ndeha' sia...

-Nanak bene lahi...

11. Mene nseing ge yako mandinsi leling manulu mai mbalomo dalo, dadi sio mparenta mpaha' bebesa?

Mata sa mai doto doto mambabu po begai:

-Besa dalo susa, bene batondo ne dulok leling supu hino mai ndeling susa mo, ma dang. Dadi nsanubun tofo mata mai baya dame madi dame hino dang...

-Digun hino matatu galia' hino babu ndian mo di baya, "Mata mo bene parenta leha' sa mai." Hino mbi io bene parenta io ndena dang mo ge pede alasang ne io nikan yako parenta dang...

-Pamala', di mata mai ge mai ndeli-ndeling hino babu ge io pusing di dang sou-souk...

12. Besa mene yako mandinsi mbalomo dalo souk mansanudong nanak bene tarima mata mo mparenta bebesa?

Mansanudong nanak dahu nulu hino io mo po sio bene parenta gasorok paling io ngka, di io mbalomo dalo.

13. Mene mene nseing ge yako sio ndinsi mai dang di sio hino sio ndeha diti dang. Sio salalu lau lau. Dadi sio ndinsi hino mandeha' ndian ge mpaha" bebesa?

Mata sa mai doto doto matatu galia' mbabu madi mantalingun mambabu diti.

-Leleani dalo hino babu ndeha' lo ntakolo...

-Pede lau boya-boyang bali manfalituha...

-Taguhula hino kenak nsanampun...

-Leleani dalo bali mai ndeli-ndeling hino gareja mai, besa balajar, mangkatepa, lau lau, riwo matatu galia' ne mangatasi mai ngkahelek hino sio.

14. Mata mo nsanudong nanak bene tarima mai ndeling bebego ge bebesa?

Mansanudong nanak bene dahu nulu hino io po begai:

-Sio bali leling manulu hino dang po dang sado sio bene balu lau lau... (baya nsanudong bali nanak)

-Sio ndian bene yanak susa di sio do matahaya gatepa riwo matatu galia' waha, madi riwo mambabu diti mo dang...

15. Leling nanulu ndeha' dufu, mo ge mangale di mata mai yako mamparenta dufu po mpaha' ge bebesa?

Mata sa mai yala ndian ti begai:

-Yala ndinsi "leling manulu" dang You napa' ganafu hino io di ndian nising...

-Fiking paratama mansanudong nanak mperlu sado mbariwo ne riwo di sio...yelek mandian suka diti ne bei sanang mansanudong nanak ndian...

-Yako mamparenta bali lian sa dalian mansanudong nanak...

-Ndio bali mansanudong nanak di babu ka mai ndeli-ndeling ne sio kaba gananou mai sa sa bene badadi...besa hino mai ndeling di kerya, te di boyang, te nyohi naha'

16. Besa mene yako mandinsi leling manulu mai dufu, souk mansanudong nanak bene tarima bebesa?

Mansanudong nanak bene tarima io mparenta mo po begai:

-Sio bene dahake ne bei mote di sio ntaku' mene mo dang...

-Besa sio dalo mai ngkahelek, mo ge sio bene nikak mene mo ne riwo sio sado sio supu galia' hino mai ndeling susa mo, di sio gananou mata mo bene mine sio besa sio bahanging hino...

17. Kito besa babu ndeling manulu bali tujuan howo hino dinsi sa kito mai. Tujuan howo mo ge bebesa?

1. Fiking kabia-bia kito anak diti sado ha' kito uhu anak.

Kemo bei gabia kemo nusi kobi mena mpangadadi ge talo dang; (di napa' gafa' ngka) madi kemo sado riwo kemo nuhu nanak lau sumpa-sumpak basamuhi ko talo. Dadi kito tujuan sia paratama po kito nikan jaga kabia-bia ne kito anak diti gananou di leling dufu mai, Hino mbi kito nikan riwo kito anak hila dang napa' gananou di leling dufu ne sado sio ma gatepa paling sio mananak. Gusu po mohon mai ndeling bia mai bene lau sumpa-sumpak.

2. Kito nikan yaga kito leha' ndian ne ogo ogo, gusu kito babu kaba fiking You ge talo.

Dele dang salalu yatu yatu, besa ndeha' mene lau lau sado mantalingun mansanudong nanak, te ndeha' fine pede lau ronda ronda gananou kerya hino mandeha' ndian mo ma gananou dang, te nana-nanak pede lau boyang gaha'. Nanak mo nfamoyang di huko kapa sado hangkik di modong. Matatu hino ulun ne bego, mo ge lau pede pede, leha' ndian mo ge yatu yatu. Hino leha' ndian bebego ge woi fiking You talo? Mo ge talo dang di yatu yatu dalo.

18. Kito sado dadi leling manulu dufu ge di mai ndeling bebesa?

-Mangaku parenta labe hete hino kito parenta ge hino.

-Fiking kabia, souk fei mote Yesu nsoto di Matahaya galung ngkanangi ne riwo ti matatu galia'. Yesu fiking mena kito matatu baradosa.

19. Kito pangadadi faramai fei diti ge nikan bebesa besa kito perlu kito sanudong nanak mpangadadi nfaramai bei ge pede dufu?

Kito nikan dadi sontu bia di matatu dang bopa bopa kito. (Matatu besa mansanudong nanak)

Dadi begai, kira kemo perlu kemo nsanudong nanak...Dalian You sado bei mote Matahaya ndian suka. Dadi kemo mpangadadi diti ge bebesa?

Kira kemo perlu kemo nsanudong nanak...Sahete You Ndio Ngan bali ndian badaduk balajar. Dadi kemo mpangadadi diti ge bebesa?

Kira kemo perlu kemo nsanudong nanak...Bei asi asi dang sado pede ndio dufu. Dadi kemo mpangadadi diti ge bebesa?

Kira kemo perlu kemo nsanudong nanak...Matatu pakatila, pakatongo' dang. Dadi kemo mpangadadi diti ge bebesa?

Kira kemo perlu kemo nsanudong nanak...Matatu pakatua, pamala dang. Dadi kemo mpangadadi diti ge bebesa?

Kira kemo perlu kemo nsanudong nanak...Matatu besa bei sala, mangaku io nsala talo, galahi ngkanangi dang. Dadi kemo mpangadadi diti ge bebesa?

Kira kemo perlu kemo nsanudong nanak...Matatu dang tabe sayang matatu galia', gahanak diti io ngan dang. Dadi kemo mpangadadi diti ge bebesa?

Kira kemo perlu kemo nsanudong nanak...Matatu bia, ndian hambik yanak mangkanao dang dadi kemo mpangadadi diti ge bebesa?

20. Mai ndeling bebesa ne sado kemo yaga gabia-bia kemo mbabu ne sado babu mo yatu yatu dang?

- a) Tahu ntanahu hino babu sa kemo.
- b) Nikan yako gaha' ntanahu mo.

PALAJARANG BABU #12

YOU NTANAHU' DI MATATU BABU: NDOA' SIA KANGHA MENE BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

2. MATA TADA MAI KURANG HINO BABU PO NDEHA' MENE

Dadi di mai kito fene kaba balajar You ntanahu sia mai di mene po mata tada mai kurang hino babu. Masing mansanudong nanak riwo mene mo ma talo madi tanggung jawab nangka togu ma po hino mene mai. Matatu ndeha' mene nikan tada di mai kurang besa kangan, mai pake, bali ndeha' duo' Kito ngan mene ntanggung jawab hino babu sa kito po bego. Kito sanudong fine tada di mai ndeling hila mo dang. Kito ina nama te tamong ge tada ban di mai ndeling hila mai ge dang, di You napa ganafu ndinsi mai hino mene mene basanudong.

A. MENE MENE NIKAN FIKING MANDEHA NDIAN MAMPERLU

7 Tefa kabia-bia matatu-tu di mai ndeli-ndeling mai dang dele ka matatu galia' sado gasala paling sio di sio bei galia' hino mai ndeli-ndeling dang mai. 8 Besa matatu ne io makan gabia mansei-nseing ma dang, hino mbi, hino io nsanudong nanak diti ma io makan gabia dang, mo ge bei bebego ge hemung sa io gadele paling mai ndeling sa hino pangangaku mai. Io nfamei dang etan mo ge pasa paling hino mata ngaku dang nanfamei etan. (1 Timotiusi 5:7-8)

B. YOU YAGO MENE MAKAN KABIA BIA KITO SANUDONG

29-30 Yaga ne fiking: matatu ndeha' busu ngkanangi diti ge mai hino dang, ka makan ngkanangi diti, bali yaga gabia ngkanangi diti mo, po hemung sa Karistu makan mambala kito mata ngaku kahila i. Makan ko po di kito mata ngaku kahila mai ge dadi Karistu ngkanangi haya. (Epesusi 5:29-30)

C. MANDELING NE KITO HAKO KABIA DINSI MAI PO KARAYA

1) Gatuo' nun Karaya po hino Lodong Edeng ne

15 Dadi You sado yala ka gatuo' mene so hino lodong Edeng mo ne mene mo po yaga lodong mo. 16-17 You yago mata so, baya, "Kayu nfua-nfuan hino lodong mai ge gan bia souk. Togu togu po kayu gananou mo nfuan ge gan talo dang. Di dina sa kou gan kayu nfuan mo ge kou nate po dina so. (Nangkafohon 2:15-17)

Dadi tempu sa Adang sio howo Hawa duo' sana-nang hino Lodong Edeng ndian ne sio bali karaya ma hino. Madi karaya mo bei sio oli ma dang. Sio karaya mo ma di sasong supu dang. Karaya sado dadi oli po di manun dosa dang sio howo bei ne.

17 You wai, notun hino mene, baya, "Di nai ge tahu susa hino petak. Manun sado A tahu fego po di kou ndosa ko. Di mai sado dali dina basamuhi ne ngan ka di dulok ka kangan hino petak nikan kerya sado oli. Maiko po di mai ndeling sa kou iko kou nsanudong ka kou gan ti kayu nfuan dang A sasi di kou ne, po dang sado A tahu susa hino petak dang mai. A ago mbai ne po ago, faya, Dele ka gan paling kayu so nfuan. Madi souk kou bei iko A lio ne dang ka bei iko ti kou nsanudong ndio ka gan kayu so nfuan, po dang sado A tahu di susa dang mai. 18 Di mai sado dina basamuhi, bene batananong

hino petak mo ge Sina' ma hino, fulung na hino. Kemo bakamun po kemo ngkangan gan nun hino petak. Batananong hino petak mo, nikan kerya sado sasong dadi polo', mohon kemo gan kangan 19 hino petak mo, sado kemo ma baling paling hino petak. Di kemo nun hino petak, souk nikan kemo ma baling paling hino petak. (Nangkafohun 3:17-19)

Dadi kito mine hino You Ndio Ngan mai di karaya paratama hino Lodong Edeng ge hino ma di oli dang. Souk sio howo bei dosa, gusu po mohon karaya dadi oli ngka mo. Madi masing ti karaya mai ge oli ma di You dahu Matahaya ntanahu di mene nikan tada di mai kurang hino mambabu ndian.

2) Masing karaya ma oli ma di You gahanak matatu pakatua ngan

11 *Bia sa kemo ndian badaduk hino mai ndeling sa duo' tomo tomo. Dele sadola paling hino mata waha mpangadadi ne yaga kabia dafa' kemo mpangadadi diti. Hino keno mpangadadi teba mai ge bia sa kemo dadi di kemo nima ngkelan diti ge bia, po hemung paling sa kami notun di kemo kasia ne. 12 Kemo ne bei bego ge matatu dang hino paluman Yesu ntakolo ka do kemo bego mo ge sayang paling po kemo, hino mbi, kemo bei paling kemo ndeha' mangkahela hino matatu galia' ma dang. (1 Tesalonika 4:11-12)*

Dadi kito mine You notun besa kito pakatua, mo ge matatu lo ntakolo bene sayang paling kito. Hino mbi besa kito dadi di kito lima ngkelan diti ge kito fene fei paling ndeha mangkahela hino matatu galia' ge dang. Tu tu besa kito pakatua souk kito dadi pakatila ma talo po di kito bali mai mai ndeha' lasi hino.

3) Kito dalo untung po di manun kito karaya diti

Baca Amsal 13:4 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa matatu pamala' nfamiking ge badaduk di mai ndeling kahila i sou-souk, ma di pede boho. Matatu ndeha' dang pakatua di mangkaraya ge mai ndeling kahila i ge pede dalo gasou-souk.)

Baca Amsal 14:23 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa nyohi mai ndeling kahila dang dulok ge pede dalo untung. Madi matatu ndio di lio nga-ngan ndeha' nising dang ge nsanubun tofo mata mo dadi di mising.)

Dadi lio ngan mo po notun kito besa kito mbariwo karaya souk kito fene dalo untung madi besa kito pede tuo-tuo' bali lian badaduk mo, mo ge kito boho. Hino mbi besa kito pede lio lio di mai mai dang kito perlu moma di kito lima karaya dang, mo ge dele harak notun dalo.

C. MAI NGKAHELEK DANG YELEK KITO FEI IKO KITO DINSI MAI

1) Matatu bali famiking rencana-cana ge mai hino dang

Baca Amsal 21:5 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa matatu fiking mena, gusu pakatua so ne ge sado dalo waha. Ma di nyohi matatu fiking mena dang ka sado hombi-hombik, mo ge dalo la po kurang.)

Sonto: Matatu yala leha manarang di tenpu sa batananong.

2) Pamala': pamala ka mai ndeli-ndeling

a) Pamala' bali ndian badaduk di mai ndeling waha...

Baca Amsal 13:4; 21:25 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa matatu pamala' nfamiking ge badaduk di mai ndeling ka hila i sou-souk, ma di pede boho. Matatu ndeha 'dang pakatua di mangkaraya ge mai ndeling kahila i ge pede dalo gasou-souk.)

(Mangale besa matatu pamala gamate diti ngkanangi po di mandian dang badaduk mai ko di manima nfaha' karaya.)

b) Pamala' bali nsung ndio waha,ma di manima sado yako karaya dang

Baca Amsal 14:23 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa nyohi mai ndeling kahila dang dulok ge pede dalo untung. Madi matatu di lio nga-ngan ndeha' nising dang ge nsanubun tofo mata mo dadi misking.)

c) Pamala' ge galahi ngkanangi...

Baca Amsal 15:19; 22:13; 26:13 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa matatu ndeha' basi ndeling lau ge pangalama sina' hino; ma di matatu ndeha' dang ndian dufu sia ge ndeling lau ge rata.)

(Mangale besa matatu basi ndio batondo po begai, baya Singa hino leling mo, souk dafu' aku hino leling mbakatanga mo.)

Kira kira kito hino mbai mine; "Kona, mbai ko fene lau ha ginang ma di a to besa uyan te sa, souk wayo lobo' ge susa.

d) Pamala'dalian tu mampangaluku'

Baca Amsal 26:14; 20:13; 24:30-34 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa...hemung sa laloang ntanutuk dang gapihong hino hensel, no ge hemung paling po besa matatu basi dang galinggong ngking souk galinggong ngking hino mandeha' luku' mo.

(Mangale besa.. .dele dalian la pangaluku' ne kemo misking dang. Mangamada ko da, di matatu ndeha' dang pakatua di karaya mo ge io ngkangan gan hino waha.)

(Mangale besa.. .tempu kasia aku lau hino matatu pamala' sa ngginang, bali a lau hino matatu bodo mangginang anggur. To ka dufu la mai waha mo ge mai dapu' gasou-souk, pede la fulung bali nsina' dadi hino mbo. Paga ma napa' gatuhan souk ngka. Dadi a to nana' di mai ndeling mo, sado a dalo di palajarang sa mai: Mata sa luku' tofo yangun tete, nanang wauk paling, luku' boya-boyang. Lipa' di nima hino ngkalahang. Kage kage mising ha' ratu mata mo hemung sa matatu ha' ratu di podu peda.)

e) Pamala' iko la mai ndeling mangale-ngale dang...

Baca Amsal 28:19 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa woi te woi pakatua di karaya hino petak, souk bene gan kangan sado nfutong; ma di woi te woi dang lulu mai mangale-ngale hino dang ge souk bene nfutong di mai ndeling mising.)

f) Pamala' gahanak ngan diti.

Baca Amsal 26:16 hino Bahasa Indonesia

(Mangale besa matatu pamala' fiking mangkanangi diti ge io pande tu. Mata mo notun io mpande yipik paling mata pande hitu dang nsanango pede dufu.)

Dadi masing mata pamala' mpaha' besa kito mohon balajar ko, madi mata mai sombong tu kalau. Kadufu io ge mutung talo dang di io fiking mampande pasa mata hitu mpande talo, sado bene mine paling matatu-tu galia' ndio ge dang.

LIO NANGKATOGU

1. Dadi kito mohon balajar You ntanahu sia mai di mene po mata tada mai kurang hino babu.
2. Pakatua di karaya = kangan gan sukuk
Pamala' di karaya = pede dalo misking
3. Kito sado kaka' kalono' kito pangadadi sa basi mai Ka mai ndeli-ndeling

Nana' gabia-bia kemo mbabu mperlu hila:

- a) Kangan gan Duo' te kurang? Besa kurang kemo nikan bei bebessa ne kangan gan hino, fei ginang, bei kemo nuwo ne yala pipi? Souk fei mote ne yaga gabia kemo babu mai.
- b) Mai pake: Kemo sanudong nanak bali pakeang hino te dang. Kemo nanak bali salana hino te bayasa boyang nohe? Kemo nsanudong bali sinang hino, rok, baju hino te pede mai ntora'? Besa kemo kurang di mai pakeang mai souk kemo nikan bei bebessa ne dalo di mai kurang mai? Dulok karaya mpou sa? Bei kemo nuwo te? Souk fei mote karaya mo ne yaga gabia kemo babu mperlu.

PANGANIKAK

1. Woi po tada mai kurang hino babu babu?

Kito ngan di mene ntanggung jawab hino babu sa kito po bego. Kito sanudong fine tada di mai ndeling hila mo dang. Kito ina mama te tamong ge tada ban di mai ndeling hila mai ge dang, di You napa ganafu ndinsi mai hino mene mene basanudong.

2. Kito sado hako dinsi mai ka mandeling ge bebesa?

Mandeling ne kito hako kabia dinsi mai po karaya.

3. Mai ngan karaya ge manun hino mbi?

Gatuo' nun Karaya po hino Lodong Edeng ne.

15 Dadi You sado yala ka gatuo' mene so hino lodong Edeng mo ne mene mo po yaga Lodong mo. 16-17 You yago mata so, baya, "Kayu nfua-nfuan hino lodong mal ge gan bia souk. Togu togu po kayu gananou mo nfuan ge gan talo dang. Di dina sa kou gan kayu nfuan mo ge kou nate po dina so. (NF 2:15-17)

4. Tempu sa di mena ne Adang sio howo Hawa do karaya etan te dang?

Dadi tempu sa Adang sio howo Hawa duo' sana-nang hino Lodong Edeng ndian ne sio bali karaya ma hino. Madi karaya mo bei sio oli ma dang. Sio karaya mo ma di sasong supu dang.

5. Mai ndeling bebesa sa sado kito karaya di tempu sa mai oli tu?

Karaya sado dadi oli po di manun dosa dang sio howo bei ne.
(Nun Nangkafohun 3:17-19)

6. Masing ti karaya oli ma di You do matatu pakatua bebesa?

Masing karaya ma oli ma di You gahanak matatu pakatua ngan (1 Tesalonika 4:11-12).

7. Mai ngkalelek dang yelek kito fei iko kito dinsi mai po mai ndeling howomai ndeling howo mo ge bebesa?

a) Matatu bali famiking rencana-cana ge mai hino dang (Amsal 21:5).

b) Pamala', mata sa basi.

8. Pamala' ge mpaha' besa te mpangadadi nfamei bei ge bebesa?

a) Pamala ' bali ndian badaduk di mai ndeling waha...
(Matatu pamala' gamate diti ngkanangi po di mandian dang badaduk mai ko

di manima nfaha' karaya.)

- b) Pamala' bali nsung ndio waha, ma di manima sado yako karaya dang...
(Nyohi mai ndeling kahila dang dulok ge pede dalo untung. Madi matatu ndio di lio nga-ngan ndeha' nising dang ge nsanubun tofo mata mo dadi misking.)
- c) Pamala' ge galahi ngkanangi...
(Matatu ndeha' basi ndeling lau ge pangalama sina' hino; ma di matatu ndeha' dang ndian dufu sia ge ndeling lau ge rata.)
- d) Pamala' dalian tu mampangaluku'...
(Dele dalian la pangaluku' ne kemo misking dang. Mangamada ko da, di matatu ndeha' dang pakatua di karaya mo ge io ngkangan gan hino waha.)
- e) Pamala' iko la mai ndeling mangale-ngale dang...
(Woi te woi pakatua di karaya hino petak, souk bene gan kangan sado nfutong; ma di woi te woi dang lulu mai mangale-ngale hino dang ge souk bene nfutong di mai ndeling misking.)
- f) Pamala' gahanak ngan diti...
(Matatu pamala' fiking mangkanangi diti ge io pande tu. Mata mo notun io mpande yipik paling mata pande hitu dang nsanango pede dufu.)

9. Dadi a fene nikak kemo besa matatu pakatua di karaya souk dalo besa?

Souk dalo untung bali kangan gan ge sukuk.

10. Madi besa matatu basi karaya souk mata mo bene dalo bebesa?

Souk mata mo bene dalo misking. Kangan gan ge mutung hino dang.

PALAJARANG BABU #13

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KANGHA' MENE BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

2. BABU MPANGAYAGA PO NDEHA MENE

A. PANGAYAGA MAI KA MANDELI-NDELING

1) Sonto sonto hino kito pangadadi nyohi naha'

- a) Ginang: Perlu matatu yaga dang ge bene etan.
- b) Ginang mpangayaga: Besa mata dang yaga bia bia mangginang mo, souk bene dalo untung di io ngkaraya mo.
- c) Ginang mo mpangayaga dang basi: Besa mata dang yaga ginang dang souk bene dalo untung dang.

2) Pangayaga: mangale nising tu

Pangayaga dang yaga tu te yaga di ndian nising po mata sa salalu yaga. Mata mo ge gananou wasik dang. Besa io batananong souk io dintak fulung. Dinta-dintak fulung mo souk io yaga paling dele ka sado yaba diak. Mata mo yaga gabia bia mangginang ne sado dalo untung.

Dadi kito babu po hemung sa sonto di ginang mai. Besa kito fene kito babu dadi bia, mai ko sanudong nanak sana-nang, mo ge kito nikan dadi pangayaga dang yaga katong kito babu mai Besa po sado kito nikan yaga kabia kito babu mai? Kito babu bali musu musu hino. Hino mbi besa kito yaga kabia dang souk kito babu bene dadi yatu yatu hemung sa ginang fulung bali mal roto dapu'.

B. KITO NIKAN BATOTOK BALI MUSU MUSU DANG BENE MUSU KITO BABU

1) Babu musu po woi?

- a) Matatu dang bene musu te yamo sio ngkanangi

Mai hu'...

Dadi kemo po mata dang nikan yaga kemo mbabu besa pangahu' dali sio. Bia gasoso pede mai ndeling mai hino kemo nsanudong. Kemo howo nikan nseing riwo nseing ne yaga yaga mata hu'. (Ala sonto di matatu mene nseing lau mangailak sado nanak hu' di mote io ntakolo, mo ge io gadele ndeha fine ne fine pede.)

Mai ngkohu'...

Dadi kemo besa babu mpangayaga nikan yaga di musu dang bene musu babu sa kemo di mai ndeling mai nkohu'. Baya di kemo

nsanudong bali mata ti kemo nanak. You dahu dinsi mai hino kemo ne kemo mbabu duo' sanang talo. Kemo po mata yaga yaga ne mata galia yudi yudi sio dang

b) Matatu dang bene musu te yamo sio ndian nfamiking

Sio nfalituha...

Kito nikan yaga kito anak nfalituha nfamei bei. Besa kito anak bene boyang bali matatu nfamei etan te pede nfamei mbalawan, bia sa kito helek dafa' kito anak ne boyang bali matatu bei bego dang. Besa kito helek kito anak mo dang, mo ge io souk bene bei iko.

Matatu haya galia' mpangaru bia dang...

Tempu tempu matatu ntika' labe dahu mpangaru hino namei mei. Besa sio mpangaru bia mo ge mangan madi besa sio mpangaru etan kemo po mata dang nikan diak ban di Kemo nanak Helek dafa' kemo nanak boyang te basarita bali mata mo. Dele sado mata mo pangaru hino kemo nanak souk pasa paling kemo ngkatepa hila hino mananak mo, mo ge kemo bali kemo nanak bene susa.

Pangaru-ngaru lowo ntakolo...

Mai ngan kemajuan ge lio ngan bia. Kito sou-souk bene maju. Dadi bia sa kito yaga ne kito kemajuan lama mote bali You ntanahu hila mai. Tempu tempu kito fene iko di ndeli-ndeling dang matatu lowo ntakolo bei iko. Kito ala famiking faya, "Sio lowo moko bei begai, souk kito fei iko ge bia." Madi kemo napa' gananou di mai ndeling nseing ge dufu dang. Dadi dele sado kito nafan iko di mai ndeling sou-souk dang kito to sio bei mo. Kito nikan pili, di kito napa' kananou mai sa bia bali mai sa etan po di manun You Ndio Ngan.

Guru guru hino sakola...

Mai ngan sakola ge mai ndeling bia madi dele sado kito fiking sakola sou-souk pede bia la see. Dele sado kito mamongo hino mai ngan sakola. Hino sakola di namei balajar mai ndeling waha. Hino mbi sio iko sakola mo nyohi naha', sado sio balajar di mai ndeling hila mo ngkoyong tu. Dadi kito nikan yaga di mai ndeling Kito anak bene balajar ne palajarang hila mo duo' bali kito pangadadi fohu nfamei. Kito nikan yaga bebego di kito anak souk bene iko mpalajarang hila mo. Hino mbi besa kemo galau kemo nanak ne iko sakola hino kota te sa, kemo nikan fiking mena, namei mo bene duo' bali woi?

c) Matatu dang bene musu te yamo sio nyawa

Kaka tipu Nene...

Kemo nsanudong nanak bali musu sia ngkoyong tu. Hino mbi musu sia mai ge pande. Kaka tipu Nene bene musu kemo nsanudong nanak ne sio nafu. Besa sio ngaku Tuhang Yesu di ndian nising dang

noson mo ge mata so bene yamo sio nyawa ne gatuo' sio hino Lipu Hukung. Kemo nikan babeto ngkoyong di sio, Kemo mpangadadi nikan dadi sontu bia ne sio ndian badaduk di pangadadi fohu dang kemo napa' dalo mo. Bali kemo nikan dahake gatepa sio ne sio nfamiking ha' di sio ge susa tu. Masing sio nikan bili diti ne bei ngangano nun hino Yesu, ma di kemo nikan mbariwo tu ne riwo sio besa kemo dalian sio.

Daging fani te guru dang yodi ngkatepa dufu dang...

Kemo ngan di mene basanudong nikan yaga kemo nsanudong nanak diti dele sado matatu gatepa sio di mai ndeling sala, souk baya dufu. Kemo yala ndinsi mai hopok Domba Mpangayaga hino mata ngaku fara sia mai. Besa kemo gananou mata sa gatepa lio ngan dufu dang hombik ne ha' domba mpangayaga ne notun di. Gusu kemo riwo kemo nsanudong nanak bali ti riwo mata ngaku fara sia mai sou-souk. Guru dang yodi ngkatepa dufu dang rusu tu po ndeha' fine bali nanak di guru mo po hemung besa Kakatipu Nene. Sio gananou di ndeha' fine bayasa bopa bopa bali tipu fine ge labe mamile. (Fiking di sontu Hawa hino Lodong Edeng ne.) Anamei ge nfamiking ntika' dang noson dadi gahekok sio ge talo.

2) Lapangan batotok

Dadi kito mohon mine kito nikan batotok bali musu dang bene musu kito babu. Dadi lapangan batotok mai, ma po hino kito sanudong nanak ngkanangi, sio ndian famiking bali ti hino sio nyawa.

C. BABU MPANGAYAGA NDINSI GE MANDELING HOWO HINO

1) Yaga gabia-bia mambabu diti

Dadi ndeha' mene nikan dadi hemung sa wori ne yaga pana uton dang bene bei babu sa mata mo

a) Dele mamongo

Kemo nikan gananou mai sa sa bene musu kemo sanudong nanak. Sio dalo pangabuju mpaha' bebesa. Sio mpangabuju hemung sa kemo dalo ge dang. Pangabuju dang musu namei-mel ge pede ti, pangabuju dang musu nsanudong fine ge pede ti.

b) Goho ban di sio

Kemo ngan di mene nikan dadi sio nwori. Sio nikan balajar ngamok hino kemo, bali kemo nikan balajar goho ban di sio ne sio aman di kemo.

c) Benteng ban sio

Besa kemo gananou pangabuju bene diak hino sio mo ge kemo po mata dang nikan paga ban sio mpangadadi. Besa kemo gananou

kemo nanak nfalituha sio pede bei pangaru etan hino kemo nanak benteng ban kemo nanak mpangadadi hino mata mo. Besa kemo gananou mata sa bene musu kemo nsanudong fine mo ge kemo nikan paga ban bulehaya. Dele lau boyang hino mata mo ndeha'.

- 2) Katepa katong kemo mbabu di mai ndeli-ndeling dang bene riwo sio mpangadadi ne dadi balalundak

Dadi mai ndeling sia paling dang kemo iko ne yaga kemo nsanudong nanak po gatepa gabia-bia sio di You Ndio Ngan kahila mai. You Ndio Ngan bene riwo kemo yaga kemo mbabu mai.

- a) Kemo nikan gananou mena You Ndio Ngan mai gusu po kemo gatepa sio ge talo.
- b) Kemo nikan iko mena You Ndio Ngan hila mai, gusu po kemo nsanudong nanak do dufu leling dufu po di kemo nfamei bei mo.

D. SONTO DI MENE BASANUDONG HOWO; SIA PEDE TI, SIA PEDE TI

- 1) Nu...

(Nun Nangkafahun 6:5-7:1 banding bali 2 Petusi 2:5)

Dadi matatu dang Nu duo' hino mbakatanga mo ge bebesa? You Ndio Ngan notun kito di sio ge nfamiking pede etan lau ndeha' sia. Sio ge matatu etan ka ettan tu kalau Nu duo' ti hino sio mbakatanga, masing ti bego, madi Nu nsanudong nanak ge bebesa? Sio matatu bia, sado sio pasa. Nu ge mata dang yaga bali gatepa tepa mambabu diti sado sio kaba pasa hino awan mo ntakolo.

- 2) Loik...

(Nun Nangkafahun 13:10-11, 19:1-36 banding bali 2 Petusi 2:6-8)

Dadi Loik ma duo' hino matatu sara etan hemung sa Nu ne. Matatu hino Sodong bali Gamora ge etan tu kalau. Hino mbi kito mine hino Sura' Petusi sia kahowo di Loik ge matatu dufu bali You. Loik oli ka oli tu di do do matatu Sodong nfamei dosa gangayak hino You mbeleng ndian. Madi kito to Loik sanudong nanak ge bebesa?

Loik nsanudong... Loik rugi di bulehaya bei iko ndian diti.

Mananak fine howo mo... (baca Kejadian 19:30-36)

Dadi sio howo mo ge bei dosa tu kalau bali manama mo di tempu sa sio supu hino Sodong mo gafa' . Sio howo bei ngkira-kira hino manama mo. Sio howo yati anggur hino Loik sado Loik dadi milu. Loik milu souk sio luku' hemung bali Loik, di sio ntaku Sio dalo paling mene dang. Sio fatah You napa' sapu sou-souk mene hino dunia di uton ne. Loik ge mamongo di sio nfamei etan dang bei mo. Madi sio howo souk ntuka di manama Loik mo.

LIO NANGKA TOGU

Dadi kito mohon mine di sonto howo mai, Nu bali Loik. Sio howo ma duo hino matatu etan mbakatanga. Sio howo bali nsanudong nanak. Hino mbi sio howo ge You ndio notun kito di sio ge matatu dufu bali You. Madi Nu nsanudong nanak pasa. Loik no pede susa la se. Dadi sio howo mantai di bebesa?

Nu...

You Ndio Ngan notun kito Nu ge mata dang gatepa gatong matatu di mai ndeling dufu sado lau taun ratu' bali lakahowo.

Loik...

Kito mine di sarita Loik, masing io matatu ngaku sa madi io gatepa gatong mansanudong nanak dang. Tempu sa mata mo ha' mamehek bali bene notun gamenan sio di uton bene nouk, sio dangei Loik ndio mo, fatak io gahekok sio. A fiking nsanudong nanak nfamiking po hemung sa mamehek mo. Kira Loik nfamei bei lama mote bali io ndio ngan dang sado matatu ngaku io ndio dang te?

Dadi a fene tule kemo ndeha' mene dang basanudong, mae ne kito pangadadi dadi hemung besa Nu npangadadi ne. Mae ne kito famei fei ge lama mote bali kito lio ngan hila, gusu po kito sanudong anak bene ngaku kito katepa sio sado bei mote di ndian nising. Besa kito fei fegai, kito bali harak di kito hopok kito sanudong anak bene pasa gasou-souk.

PALAJARANG BABU #14

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KALIMA BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

LIO NANGKA FOHUN

1. YOU WALU FINE

- a) You walu' fine hino mene. (N.F. 2:18-23)
- b) You walu' fine di mene. (1 Korintusi 11:8-9)

8 *Di mene ge badadi nangka fohun ge badadi hino fine dang ka fine gusu po badadi nangkafohun ge badadi hino mene. 9 Hino mbi, You walu' mene ge walu' ban fine dang ka You walu' ti fine gusu po walu' ban mene.*

Dadi kito napa' balajar You Ndio Ngan hino S.N. You do Adang pede Matahaya do bia dang. Souk You walu' ti fine. Fine mo ge duo' bali di Adang mperlu. ne mo dadi Adang nsawohi ne riwo mata mo. Fine mo cocok bali mene mo.

2. BASANUDONG NUN MA PO HINO YOU

Dadi You dahu ntanahu basanudong hino Adang sio howo Hawa. Mai ndeling basanudong mai ngkagaha' po hino mai ndeling tolu. ..

- a) Mene supu galinga hino manina-nama ndeha'.
- b) Mene mo duo' hemu-hemung bali mansanudong.
- c) Sio howo mago' dadi sia.

Dadi tempu sa mata howo ne basanudong sio gadadi mai ndeling fohu sa. Sio gadadi babu fohu. Sio howo mohon bali parenta fohu, hino mbi sio howo mohon dahu ndian soho po hino sio ngking.

3. MAI NDELING "PARENTA BALI LIAN SAOFO"

Dadi masing You do mata howo mo haya hemung te rata rata, madi Matahaya gananou gamenan besa mata howo bali nulu dang souk bene dalo susa. (Sonto namei howo mo hino parahu.) Po dang Matahaya dahu di ntanahu parenta bali lian safo ka mandeling. Matahaya bene babu babu maju. Mene bali fine dang iko You ntanahu mai souk bene do sio mpangadadi dadi balalundak. You ntanahu po begai:

- a) Ndeha ' mene po ndeling manulu. Bulehaya po bopa bopa.
- b) Ndeha' mene po mata tada. Bulehaya po bali mai dang perlu.
- c) Ndeha' mene po yaga babu. Bulehaya nanang aman di.

Dadi kito napa' balajar di ndeha mene nikan yako mandinsi mai bali lian sa mantalian. Hemung sa Yesu dalian kito sado gafoleng ban di kito mata ngaku, mo ge ndeha ' mene

nikan yelek paling mandian suka diti ne yala gabia mansanudong fine. Ndeha' mene nikan dalian gaha' mansanudong fine. Mata mo dahu bukti po mata mo dadi ndeling manulu, bali mata tada, hino mbi sado mata mo yaga gabia bia mambabu diti. Kito napa' balajar man noka di hino mene ntanggung jawab hino mansanudong fine bali hino mambabu diti. Dina sai kito fene kasadang nun hino bolehaya bolehaya basanudong tanggung jawab hino babu ndian.

1. BULEHAYA MPANGADADI

A. LIAN SA OFO KA MANGALE DI HINO PANGADADI NYOHI NAHA

1) BACA EPESUSI 5:22-24, 33

22 *Bulehaya, bolehaya: Nikan kemo safo paling kemo ngkanangi po hino kemo nsanudong, po henung sa kemo safo diti kemo ngkanangi hino Tuhan ndian suka. 23 Maiko di nsanudong fine gusu po dahu paling nulu po hino nsanudong mene, po henung sa mata ngaku sou-souk dahu paling nulu po hino Karistu. Di Karistu po mata pahala mata ngaku sou-souk, bali bei ngkanangi haya po mata ngaku kahila mai. 24 Mai ndeling kahila i ge nikan nsanudong fine dahu nulu po hino nsanudong mene ndian suka, henung sa matangu kahila mai dahu nulu po hino Karistu ndian suka.*

33 *Nyohi kemo mene kahila mai nikan dalian kemo nsanudong hemung sa kemo dalian kemo ngkanangi diti. Bali ti nyohi kemo fine kahila mai yaga sayang kabia kemo nsanudong mene.*

Dadi. lio ngan safo ngkanangi ka mangale sia po hemung besa mai ndeling pangkat. A ala sonto hino pamarenta, besa kapala kampung. Kapala kampung ge nikan safo mangkanangi hino camat. Camat ge souk safo paling ngkanangi hino Gubenur.

Mo ge mangale Bapak Gubenur po matatu labe bia, te labe pande ge dang. Mangale po Bapak Gubenur bali ndinsi pede ti, kapala kampung ndinsi pede ti. Tempu tempu kapala kampung mo ge matatu bia tu, madi pangkat labe hete ge matatu bia hemung sa kapala kampung mo dang. Dadi kemo fiking besa, kapala nikan safo ngkanangi hino mata mo dang di mata mo bia dang. Mai dang. Kapala kampung mo nikan safo mangkanangi noson hino mata mo besa io mpangkat labe nahu. Iko paraturan. Iko dina.

Dadi lio ngan sa dang notun bolehaya basanudong nikan safo paling ngkanangi hino kemo nsanudong ka mangale po bego. You dahu ntanahu di kemo nikan iko kemo nsanudong mene. Hemung sa kapala kampung nikan iko paraturan hino pak Camat. Kapala mo iko Pak Camat mo po di dinsi.

- a) Praktik... Bulehaya dang napa safo ngkanangi hino mansanudong po mata dang tarima mansanudong mo ndinsi hino babu sa sio.

Matahaya mo dadi babu mo ndeling manulu bali fine mo napa' bopa bopa.

Matahaya mo bene yaga gabia bolehaya mo bali fine mo tarima la se. (Yati. lau ha' pede ginang dang.)

Kangan bali mai pake dang matahaya ganaten ban, mo ge bulehaya mo ma yala gabia. (Ndio waha dang.)

b) Praktik... Safo paling ngkanangi ge mangale begai dang.

Besa matahaya mo dahu nfamiking hino mai ndeling sa bulehaya nikan tarima la se bali ndio ndik sia ma dang. Mo ge mai dang.

Kemo howo batondo hemung di mai ndeli-ndeling mo ge talo. Hino mbi kito nikan balajar di mai ndeling di nseing mine nseing nfamiking.

Madi besa kemo howo kaba runding hemung madi bulehaya setuju bali ndeha' mene nfamiking mo dang, masing ti bebego madi ndeha fine nikan safo ngkanangi ne sado iko mansanudong mene mpamili hino mai ndeling dang mo.

Bia mantalingun. You do di ndeha' mene besa mata dang tada di mai ndeling sou-souk hino babu ndian. Besa matahaya mo bei putu' sala, mo ge matahaya mo nikan dun bali leba di mai ndeling mo hino You mbeleng ndian. (Po dang a fiking bia sa besa nseing mine di nseing. Di mata howo mpande ge yipik mata sia.)

c) Bulehaya bulehaya dang safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene ge souk bene dadi ntamangan ge mai dang. You Ndio Ngan yago kito ndeha' mene po begai...

"Matahaya, matahaya, yaga ne mine. Kemo mata dang bali nsanudong fine po bego paling. Hino Kemo ntanuo' duo' dang bali kemo nsanudong fine mo, ge nikan kemo dagahodi gabia-bia bali kemo nsanudong fine mo, di fine ge wola ' ngkoyong besa mene ge mai dang, di io ge ngan fine. Hino mbi, nikan kemo sayang po kemo nsanudong fine mo, di kemo howo ge kaba dalo hemu-hemung po pangadadi tu mai. Dadi dele ka kemo bei galia' hino mai ndeling mo sado fati paling kemo mbabe to hino You. " (1 Petusi 3:7)

Dadi You ndian po kito ngan di matatu babu ge dadi tim bia. Matahaya ndian suka ne babu sa kito karaya hemung talo. Po dang Matahaya dahu ntanahu bebagai di Matahaya gananou besa pede kapala sou-souk mo ge susa lau ndeha' sia.

22 *Bule haya, bule baya: Nikan kemo safo paling kemo ngkanangi po hino kemo nsanudong, po hemung sa kemo safo diti kemo ngkanangi hino Tuhang ndian mai. (Epesusi 5:22)*

Dadi kito mine di bulehaya nikan safo nangkanangi PO HINO MANSANUDONG DITI, bukala nyohi mene. Hino mbi You ntanahu hino kemo ge baya begai dang....
"Bulehaya safo paling Kemo ngkanangi hino kemo nsanudong

...Dele besa kemo matahaya ngkoyong hino You Ndio Ngan. Mai dang, di tempu tempu bulehaya labe maju hino ngking mene.

..Dele besa kemo matahaya gananou You Ndio Ngan nahu. Mai dang, di tempu tempu bulehaya gananaou labe nahu.

...Dele besa kemo nsanudong nfmiking hino mai ndeling mo dufu. Yaga mine, tempu tempu kito ngan di mene nfmiking dufu dang.

...Dele besa kemo nsanudong mene yako mbalala' kemo ge mai dang. Mangan, di You ndio gatepa kemo, di kemo nikan safo kemo ngkanangi hino kemo matahaya. Baya besa matahaya yako mamparenta ngkoyong te yako mamparenta mo dufu tu, masing bebasa ma kemo ntanggung jawab po safo paling kemo ngkanangi hino kemo ngking mene.

PANGANIKAK: Madi kira kira kemo fiking, baya, "Besa a sanudong mene ne matatu ngaku dang aku nikan safo a kanangi hino mata mo dang. "Mai dang, masing ti bebego ma kemo nikan safo kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene mo. You ndio notun gatong kemo po begai...

1-2 *Bulehaya, bulehaya, ndeha' dang bali nsanudong yaga ne mine. Nikan kemo bei paling po begai. Nikan kemo safo diti kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene ne tuga di besa kemo nsanudong ngaku You Ndio Ngan mai dang noson, mo ge kemo nsanudong sado dalo di pasa talo po di nun kemo nfamei bei dufu dang mo. Masing kemo baya lio ngan ndik sia hino sio mo dang, Madi sio ma sado dalo di pasa talo. Maiko po di manun sio do di kemo mpangadadi sa bakeho di dosa dang ka balanping mai, bali ti sio do dufu di kemo ndian sa mbaruku You mai. (1 Petusi 3:1-2)*

Matahaya ntanahu dang Matahaya dahu hino kemo bulehaya bulehaya basanudong ge Matahaya fandung kemo yala di ndian nising. Matahaya bene do kemo safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene di ndian ngkulik dang. Dadi kito mine You yago bulehaya bulehaya sayang kabia kabia (menghormati) kemo nsanudong ge bia.

2) BACA KOLOSE 3:18...MAI NDELING MAI DUO' BALI DI BULEHAYA NDEHA' DANG DUO' HINO YESU NDIAN NOKA

18 *Hai isteri-isteri, tunduklah kepada suami, sebagaimana seharusnya di dalam Tuhan.*

Dadi mai ndeling sa mai manun tu tu hino You. You ndio po yago bulehaya safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong. Tempu sa kemo bei mote sado kemo safo kemo ngkanangi mo ge kemo bei mote You ndian suka.

Madi Tempu sa kemo bei galia' sado kemo bene safo kemo ngkanangi dang mo ge kemo mohon bei galia' You Yawe ndian suka hino kemo.

3) BACA 1 TIMOTIUSI 2:11-15

11. *Fine balajar hino mata ngaku mpangalomu ge nikan duo' ogo ogo bali nikan sio safo diti ngkanangi ne mbaruku hino pangalomu mo. 12 Fine ne gatepa paling mene te parenta paling mene mo ge a ati dang ne fine ge nikan duo' ogo ogo ngkanangi. 13 Di You walu mena po Adang, souk mohon walu' ti Hawa. 14 Bukala Adang po nafu di nun habai mpangabuju ne ge mai dang ka ndeha' fine gusu po nafu di habai tipu ne sado riwa' paling hino You mpangaago mo. 15 Masing bei ti bego madi fine souk pasa po di nun ndeling sa bakaanak. Maiko po di manun sio yaga gaha' po hino ndian sa ngaku bali yaga gaha' po hino ndian sa mantalian bali yaga gaha' po hino mai nfamei dufu laun sia. Nikan fine*

nfamiking hemung ka bali mai ndeling kahila mai.

Dadi hino You Ndio Ngan dang mo kito mine di mai ndeling howo. Mai ndeling howo labe penting mpou sa. Mai ndeling howo mo po begai.

- a) Bulehaya bulehaya nikan bali nfamei mbalala' nfamei po duo ogo ogo ngkanangi.

11 *Fine ne balajar hino nata ngaku mpangalomu ge nikan duo' ogo ogo bali nikan sio safo diti ngkanangi ne nbaruku hino pangalomu mo. 12 Fine ne gatepa paling mene te parenta paling nene mo ge a ati dang ne fine ge nikan duo' ogo ogo ngkanangi.*
(1Timotiusi 2:11-12)

Dadi Matahaya ntanahu bebego po di manun You mai walu paratama ne. You walu' mena mene, gusu po mohon walu' ti fine. Hino mbi, Matahaya ntanahu di hino nun galia' sia paling. Nun mo po ndeha' fine po mata dang Kakatipu Nene tipu ne, ndeha' mene dang. Ndeha mene iko sado bei dosa, madi mata mo do dufu io ndosa mo. Ndeha' fine ne nfamiking ofo hete sado bei mote pangabuju mo. Po dang You dahu ntanahu di fine nikan safo ngkanangi hino mansanudong ne mansanudong mo ma yaga bulehaya ne dele sado tipu paling.

- b) Bulehaya bulehaya nikan yaga gabia-bia di mai ndeli-ndeling hino babu ndian hopok leha' ndian.

15 *Masing bei ti bego madi fine sou pasa po di nun mai ndeling sa bakaanak. Maiko po di manun sio yaga gaha' po hino ndian sa ngaku bali yaga gaha' po hino ndian sa mantalian bali yaga gaha' po hino mai nfamei dufu laun sia. Nikan fine nfamiking hemung ka bali mai ndeling kahila mai. (1 Timotiusi 2:15)*

Dadi You Ndio Ngan hila mai banding di fine nfamei bei. Tempu sa Paulusi lefo sura' Timotiusi mai bulehaya bulehaya nseing ge ndi an ge gatepa paling mene bali bene parenta paling mansanudong. Dadi Paulusi lefo di mai ndeling mai ne bulehaya bulehaya mo gananou gatong di You ndian suka hino sio ndinsi ge bebesa.

Dadi kito kaba mine You Ndio Ngan notun gatong di bulehaya ndinsi po gatepa paling ndeha' mene te parenta paling sio ge mai dang. Bulehaya bulehaya ndinsi dang lama mote bali You ndian suka hino sio po duo' labe ogo ogo bali yaga gabia-bia di mai ndeli-ndeling hino mambabu ndian. Mai ndeling besa bakaanak gabia-bia, yaga ne mai ndeli-ndeling hino mandeha' ndian labe ato. Mangkamesek gabia-bia yaga ne ndeha' nun bali leha' ndian ma bia.

Dadi mai ndeling howo mai hemung sa You ntanahu dang Matahaya dahu hino Hawa ne. Matahaya notun Hawa "ntuka ma hu', dabe ma oli. Madi masing bebego Hawa nikan safo mangkanangi hino Adang mparenta. Mo ge mangale io nikan Yala io ndinsi bali lian nising. Adang po leling manulu Hawa nikan bopa. Mai ndeling sia paling ge masing Hawa ntuka ma hu', dabe ma oli, madi Hawa nikan yako roto' mandinsi bakaanak. Dadi kito to paling di mai ndeling howo mo hino sura' Timotiusi mai, di Paulusi yago bulehaya bulehaya...

11 *Fine ne balajar hino mata ngaku mpangalomu ge nikan duo' ogo ogo bali nikan sio saofu diti ngkanangi ne mbaruku hino pangalomu mo. 12 Fine ne gatepa paling mene te te parenta paling mene mo ge a ati dang ne fine ge nikan duo' ogo ogo ngkanangi. 15 Masing bei ti bego madi fine souk pasa po di nun mai ndeling sa bakaanak. Maiko po di manun sio yaga gaha po hino ndian sa ngaku bali yaga gaha' po hino ndian sa mantalian bali yaga gaha' po hino mai nfamei dufu laun sia. Nikan fine nfamiking hemung ka bali mai ndeling kahila mai. (1 Timotiusi 2:11-12, 15)*

PALAJARANG BABU #15

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KALIMA BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

LIO NANGKAFOHUN

Minggu sa mbai ne kito kaba balajar bulehaya bulehaya basanudong ndinsi hino babu ndian. You Ndio notun gatong kito di bulehaya ndinsi sara penting tu po nikan safo paling sio ngkanangi hino mansanudong diti. Hino mbi kito balajar mai ngan safo paling ngkanangi ge mai ndeling bebesa.

Minggu sa mbaine aku nikak kemo di panganikak nong:

1. Bulehaya bulehaya ndinsi hino babu ndian ge bebesa?

Nikan safo paling kemo ngkanangi.

2. Bulehaya bulehaya nikan safo paling ngkanangi hino woi?

Nikan safo paling kemo ngkanangi po hino kemo nsanudong.

3. Bulehaya bulehaya nikan safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong di mai ndeling bebesa?

Nikan safo paling ngkanangi hino kemo nsanudong po hemung sa kemo safo diti kemo ngkanangi hino Tuhang Yesu ndian suka.

4. Besapo sado bulehaya bulehaya nikan safo paling ngkanangi hino Kemo nsanudong?

Odi ndeha mene po babu nulu po hemung sa Yesu ge kito mata ngaku ulu.

5. Bulehaya bulehaya nikan safo paling kemo ngkanangi hino mansanudong di hino mai ndeling sia bi?

Nikan safo paling ngkanangi hino mai ndeling kahila i.

6. Bulehaya bulehaya ndinsi galia' sa hino babu ndian hino te?

Nikan yaga sayang gabia kemo nsanudong mene.

Dadi tu tu minggu sa mbai ne kito balajar bulehaya ndinsi hino babu ndian. Kito faya ndinsi te bulehaya SIKAP hino babu ndian mo ge kito balajar ko po mo. Dadi dina sai a fene kapono' paling di Bulehaya nsikap hino babu ndian. Kito fene balajar hino buku Petusi.

1. BACA 1 PETUSI 3:1-2

1-2 Bulehaya, bulehaya, ndeha' dang bali nsanudong yaga ne mine. Nikan kemo bei paling po begai. Nikan kemo safo diti kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene ne tuga di besa keno nsanudong ngaku You Ndio Ngan mai dang noson, mo ge kemo nsanudong sado dalo di pasa talo po di nun keno nfamei dufu dang mo. Masing kemo

baya lio ngan ndik sia hino sio mo ma dang madi sio ma sado dalo di pasa talo. Maiko po di manun sio do di kemo mpanga da di sa bakeho di dosa dang ka balamping mai, bali ti sio do dufu di kemo ndian sa nbaruku You mai.

A. MASING KEMO NSANUDONG NGAKU DANG NOSON, MA DI KEMO NIKAN SAOFO KEMO NGKANANGI HINO MATAHAYA MO NOSON

Dele sado kemo fiking kemo nsanudong matatu ndeha' iko sarita mai dang te matatu dang ngaku tu tu Yesu dang noson po dang sado kemo ma Saofo paling kemo ngkanangi hino mata mo dang.

Mo ge nfamiking sala. Dele sado kemo fiking kemo nikan gatepa paling io di You Ndio Ngan mai dang ge mata mo bene pasa bebesa. Mo ge nfamiking sala. Odi You Ndio Ngan yago kemo safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong baya ndeha' ngaku te ndeha' ngaku dang noson ma di kemo nikan safo ngkanangi hino sio noson.

Bia sa kemo yaga eling kemo nfamei bei diti hino kemo mpangadadi nyohi naha'. Kemo bene riwo kemo ngking ne sado matahaya pasa mo ge yaga ne kemo mpangadadi nfamei bei ge dufu, hino mbi ne sado kemo mpangadadi bakeho di dosa dang. Iko dafa' You ndian suka souk kemo bene do kemo nsanudong mene ndian dadi labe mbalomo. Madi besa kemo iko kemo nfamiking diti ge, kona dele harak. Ngaku You Ndio Ngan di Matahaya besa matatu bei asi asi ge dang. You Ndio Ngan kahila i pede muing sou-souk.

B. PAKE MAI NDELING HOWO MAI

- 1) Kemo nfamei bei ge dufu bali You ndian suka.
- 2) Ala lian sa sayang gabia kemo nsanudong mene. Bei bego ge kemo sahete di You ngan, bali mbaruku di Matahaya.

C. MAI NDELING BEBESA NE SADO KEMO SAYANG KEMO NGKING MENE?

- 1) Dahu kemo ndian hino kemo nsanudong nfamiking. Besa matahaya bei rencana bene bei ginang sa mo ge kemo iko. Besa matahaya bali rencana bene gatepa kemo, bia sa kemo iko. Besa matahaya bali rencana bene iko kalompok ne balajar You Ndio Ngan bia sa kemo iko.
- 2) Goho hemung bali kemo ngking mene hino kemo nanak mbeleng ndian. Bia sa sio gananou kemo howo ge lian sia. Dele sado kemo bayahak bali kemo nsanudong mene hino namei mbeleng ndian.
- 3) Tulo-Tulok mai ndeli-ndeling dang bei kemo nsanudong mene ndian sanang ne souk fei mote. Besa bei kangan ndeha' dang matahaya sanang gan. Besa Matahaya sanang lau boyang, mansawai kemo lau hemung.
- 4) Yaga ne baya safo matahaya mo dang. Baya hino matatu waha

mbakatanga te hino kemo nde'ha' ndian.

D. MBARIWO NE KEMO NSANUDONG DO BIA KEMO. MAI NDELING
BEBESA NE SADO KEMO BEI BEGO GE TALO.

BACA 1 PETUSI 3:3-4

3-4 *Dele matatu sado do bia kemo po di manun kemo mai hino kemo ngkanangi, besa ulu nsanipa' bia te besa pake mas rupa rupa hino kemo ngkanangi te baya mai pake nsan haya dele do, ne matatu sado do bia kemo po di nun mai ndeling sa badadi denge kemo ndian mo. Di lian sa tomo bali lian sa ala nbala' matatu ge bene mutok paling besa mai waha dang kito pake hino kito kanangi ge nai hino dang ngka. Hino mbi, mai ndeling howo mo ge You do bia tu po mai ndeling howo mo.*

MAI NDELING HINO DUNIA TEBA MAI: LOWO NTAKOLO

Dadi a fene kapono' You Ndio Ngan mo mpou sa. Baba You perlu kito sado kananou katong di mai ndeling howo hino pangadadi mai ma hino. Mai ndeling dang manun denge kito lian bali mai ndeling lowo ntakolo ma hino. You notun gatong di kito matatu-tu hino dunia teba mai suka do ma po hino lowo ntakolo madi You ge do kito lian.

BACA 1 SAMUE 16:7

**"BUKAN MELIHAT MANUSIA YANG DILIHAT ALLAH; MANUSIA MELIHAT APA YANG
DI DEPAN HATA, TETAPI TUHAN MELIHAT HATI."**

Dadi bolehaya bolehaya yaga ne fiking. Besa kemo bene mbariwo ne kemo nsanudong do bia kemo dele dele fiking pede la kemo ngkanangi haya. Dele dahu kemo ndian pede hino ulu nsanipa', te hino mas rupa rupa, te hino mai pake nsan haya, pede bebego ge dang. Di nsa?

- 1) Matatu nseing ge bali pipi ne yala bebego ge talo dang. Dadi sio nsanudong sado do bia sio ge bebesa?
- 2) Mai mai bebego ge matatu galia' pakanako talo, souk kemo bene pake mai sa paling. Nohe.
- 3) Mai mai hino dunia teba mai sou-souk bene mutok. Dadi pakeang nsan haya mo souk bene dadi mai tora'. Besapo Kemo bene dahu harak hino mai mai souk ka mutok.

MAI NDELING HINO YOU NDIO NGAN: DENGE KITO LIAN

Dadi kito mohon mine dunia teba mai ka mai ndeling ne bolehaya mbariwo mansanudong do bia di sio. Sio fiking pede la sio ngkanangi teba mai. Madi You ndio gatepa kemo matatu ngaku di mai ndeling galia' sa. You perlu kemo fiking gabia mena po kemo ndian. Kemo nsanudong sado do bia kemo po di manun mai ndeling sa badadi denge kemo ndian. Di nsa?

- 1) Baya matatu kaya te matatu kasiang, mo ge mangan, baya woi te woi

Yaga gabia ne sado nsanudong mene do bia io talo dele besa kemo iko You ndian suka mai. Nikan duka mai mai nsan haya ge dang.

- 2) Besa kemo iko You nfamiking hino mai ndeling mai ne Sado mai ndeling mai badadi denge kemo ndian, woi pakanako di mai ndeling mo hino kemo talo? Mai hino dang.
- 3) Kemo sado bei mote You ndian suka mai sado kemo nsanudong do bia kemo, mo ge mai ndeling mai sado bene dadi mutok ge mai hino dang. Kemo ndian napa' roba bebegai ge bia di kito lian baraasan ko da. Kito lian souk bene mutok hemung sa mai mai hino dunia teba mai ge dang.

E. BULEHAYA BALI LIAN SA ALA MBALA' MATATU, BALI LIAN SA TOMO

- 1) Lian sa tomo ka mangale bulehaya nsung nfaha' ge dang, Bulehaya bulehaya ge sia pede ti sia pede ti. Hemung sa ndeha' mene. Kito sou-souk bali faramai hemung ma dang. Nseing nsung nfaha' nseing nsung nfaha' dang. Dele sado kito fiking bulehaya bali nsung nfaha' po mata dang gananou safo ngkanangi ka mandeling. Di tempu tempu bulehaya nsung nfaha' ge ndian bubu'.

Lian sa tomo ka mandeling po matatu dang ngaku You ngkua' hete ka hete tu sado bulehaya bego ge pusing di mai ndeli-ndeling ge dang. Masing Lowo ntakolo mai bali mai ndeling susa hino, madi bulehaya dang pake ndian sa yala mbala' matatu ge, ndian sa mo ge ogo. Hemung sa Yosek ne.

- 2) Lian sa ala mbala' hino matatu ka mangale ge hemung sa Satefanusi ne. Hino lowo ntakolo matatu bene gamate mata so madi mata mo ndian besa minak. Mata mo ndian bebego ge di mata mo ngaku tu tu You. Matatu bene gamate Satefanusi madi Satefanusi babeto ban sio. Banding bali bulehaya sa bali nsanudong ngaku dang noson. Kira nsanudong mene mo bene gamate bulehaya nyohi naha'. Ma di You bene kemo yala lian sa yala mbala' mata mo

Dadi You notun gatong bulehaya bulenaya, besa kemo bene mbariwo ne sado kemo nsanudong do bia kemo mo ge dele pake pede mai hino dunia teba mai ka andeling sado fiking soho kemo ngkanangi teba . Pake dafa' You nfamiking sado mai ndeling sa mai badadi denge kemo ndian. Ala ne pake lian sa tomo bali lian sa yala mbala matatu, bei bego ge kemo nsanudong bene do bia kemo.

2. SARA: MATA SA DANG BEI SONTOK DI BULEHAYA BULEHAYA NFARAMEI BEI DANG MAI

BACA 1 PETUSI 3:5-6

5 Di mena o, bulehaya bulehaya ndeha' dang harak soho la hino You ge nfaranei dang balamping po bego. Sio mai pake po safo diti sio ngkanangi hino sio nsanudong mene mo. 6 Sara Ma bego paling, (SADO YUANG ABARANG TUHAN.) Io fiking di io nsanudong Abarang mo ge parenta paling po io. Besa kemo mo ne bei dufu mote paling

Sara nfamei bei mo, mo ge kemo ge Sara nuhu nanak paling po kemo. Maiko po di manun kemo bei di ndian sa pakataku' dang.

Dadi Yaga fiking di tempu sa Sara duo' hino Petak Uru ne. Abarang ge mata kaya sa. Kira Sara duo sanang, leha' bia, mai waha hino leha' ndian sukuk te. Kage You yuang Abarang, yago Abarang gadele di pangadadi mo sou-souk ne lau ha' petak sa. Hino mbi notun Abarang di petak mo ngan dang. Bulehaya kemo fiking bebesa? Sarah nanang besa di tempu sa mo?

Dadi masing bebesa madi Sara mo dahu ndian hino mansanudong mene. Sara sado safo paling ngkanangi hino nsanudong Abarang mo. Kona, sado bulehaya duo' ti hino leha' tenda, bali lau lau duo' soho dang. Pangadadi fohu mo ge mura dang. Madi Sara sado safo paling ngkanangi hino Abarang. Sado kito mine Sara yuang Abarang ge TUHANG. Bulehaya fiking Sara yaga sayang gabia-bia Abarang te mai dang? Bulehaya bulehaya ndeha' dang iko You ndian suka sado safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong ge YOU YUANG KEMO SARA NUHU NANAK PO KEMO. Hino mbi kemo bene duo' ogo ogo, kemo nikan duo' hino pakataku' ndian ge dang.

3. BULEHAYA NDEHA IKO YOU NDIAN SUKA MAI DANG KA MAI NDELI-NDELING

Dadi dina sai kito pede fene mine di You Ndio Ngan notun kito di bulehaya bulehaya ndeha' dang pake nfamiking diti hino babu ndian ka mai ndeling. Minggu samuhi mai kito fene nana' kabia-bia Matahaya Ndio Ngan hila mai.

BACA AMSAL 21:19 HINO BAHASA INDONESIA

Tuo' bali fine mangkanao-nao bali ndian bubu' ge bia sa tuo' kafa yao ne pede.

BACA AMSAL 25:24 HINO BAHASA INDONESIA

Tuo' hemung bali bulehaya bakatarotaro ge bia sa tuo' ti hino leha' mbubung nfafon.

BACA AMSAL 27:15-16 HINO BAHASA INDONESIA

Sanudong fine ndeha' sanang bali bakataro ge ndio batondo hemung besa uyan datan hino baleki mata bene yago io ne ogo ge mai hino dang, di hemung sa mata bene yahak wohe, mo ge talo dang. Te matatu dang yako minak ne dopu dang mo ge talo dang.

PALAJARANG #16

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KALIMA BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

1. BULEHAYA NDEHA' IKO SARA DANG KA NFARAMEL BEI

Dadi kito napa mine bulehaya ndeha' basanudong ka sonto bia po Abarang nsanudong. Sara bei sonto badadang. Di Sara pede safo paling mangkanangi hino mansanudong mene ne. Ma di bulehaya bulehaya sou-souk iko Sara mo dang. Bulehaya nseing ge iko sio nfamiking diti. Dina sai kito fene kaba balajar bulehaya nseing ge iko You ndian suka mai dang ka mandeli-ndeling. Tabe, You lefo gamba sa di bulehaya bali nfamei bego. Kito ala You Ndio Ngan hino Amsal ne mine di bulehaya ndeha' iko You ndian suka dang ka mai ndeli-ndeling.

A. NSANUDONG MENE BENE DUO' KAFA YAO NE PEDE

BACA AMSAL 21:19 HINO BAHASA INDONESIA.

Dadi kira kira kito faya di lio Taliabo di mene duo' bali fine ne mangkanao-nao bali ndian bubu' ge bia sa tuo' kafa yao ne pede.

Kona, hino You Ndio Ngan di Buku ngan Nangkafohon kito mine You baya, "...*Matahaya fiking baya, Begai ge bia dang di mene mai ge pede. A Fene walu' ban io nsawohi sa ne tuga di riwo io.*" N.F. 2:18 Madi bulehaya bulehaya ndeha' dang iko You Ndio suka dang sado pake mangkanao-nao bali ndian bubu' mo ge You Ndio paling sado baya "bia sa tuo' yao NE PEDE."

Dadi Matahaya taduba di Matahaya mai walu' fine ne besa fine mo pake mangkanao-nao. Mai ge nfaha'. Matahaya do fine pake mangkanao mo hemung sa fine dang Matahaya walu' ban di mene ne dadi io nsawohi ge mai dang. A fene jelas. You bene yago mene bali sanudong fine pake mangkanao ne mene mo supu galinga hino fine sa mo ge mai dang. Matahaya pede bene bulehaya ndeha' pake mangkanao gananou gatong Matahaya do di mai ndeling bego ge etan. Hino mbi bene kemo gananou gatong di kemo ngking mene mpangananang ge bebesa. Besa kemo po bulehaya pake mangkanao yaga fiking, kemo ngking mene ge nanang labe sanang besa duo' pede. Kona.

B. NSANUDONG MENE BENE DUO' TI HINO LEHA MBUBUNG NFAFON

BACA AMSAL 25:24 HINO BAHASA INDONESIA.

Dadi You ndio notun paling kito di mene duo' hemung bali bulehaya bakataro-taro ge bia sa duo' ti hino leha' mbubung nfafon.

Dadi tempu sa pangayanji mena ne sio ndeha' duo' ge haya. Hino mbi tempu tempu ulun howo tolu ma hemung hino leha' Sia. Mangale po hino leha' ndian ge rame. Hino leha' ndian ge basarita boya-boyang bia. Ma di besa leha' ntamenen mo nsanudong po bulehaya sa pake bakataro, mo ge matahaya mo labe sanang yanak ha' leha' mo mbubung nfafon ne duo' ti hino. Nsanudong mene mo sanang dang hino leha' ndian diti sado bene supu galinga.

C. NSANUDONG MENE MINE BULEHAYA NDIO PEDE BAKATARO GE MINE

TALO DANG

BACA AMSAL 27:15-16 BACA HINO BAHASA INDONESIA

Dadi kito mine You Ndio Ngan notun kito di sanudong fine ndeha sanang bali bakataro ge mansanudong mene mine fine mo ndio batondo hemung besa uyan datan hino baleki. Baya mata sa bene yago io ne ogo ge mai hino dang. Mo ge hemung sa mata bene yahak wohe mo ge talo dang. Te hemung sa matatu dang yako minak di nima ne dopu dang, mo ge talo dang.

Bulenaya bulehaya hila hino mbai ndeha' basanudong woi bene masnudong mene mine kemo ndio batondo bebego? Mai hino dang. Bulehaya bulehaya kemo sou-souk hino mbai ndian kemo nsanudong mene ndio bia bia bali kemo, hedi? Ma di besa kemo matahaya mine etan kemo ndio di ndio bakataro-taro dele harak notun kemo howo ndio ka bia hemu-hemung talo. Mo ge talo dang. Tingk, tingk, tingk, uyan datan hino baliki lau ndeha' sia ge bene bei matatu ndian babongon, mo ge hemung sa bulehaya ndio bakataro. Mansanudong mene bene lahi ne sado mine di ndio mo dang.

Tempu tempu ndeha' mene dahake ne riwo nsanudong fine ne sado bulenaya gananou manfamei bei bego ge bei babu sa sio sado mpangadadi susa. Ma di You Ndio Ngan notun kito di woi te woi riwo bulehaya bego ne ogo ge hemung sa dahake yahak di wohe te yako minak di nima sado dopu dang. Mangale mutung talo dang.

D. BULEHAYA BULEHAYA NFARAMEI BEI BEGAI GE RUGI

- 1) Ndian ogo, te ndian sanang gananou dang. Di bulehaya ndeha' pake bakataro ge iko You ndian suka dang po dang ndian mantoro gananou dang di.
- 2) Berkat berkat hino You di mambabu. You ntanahu po ndeha' mene dadi babu nulu. Bulehaya ndeha' dang mbalawan You ntanahu mo souk bene riwa' mambabu diti.
- 3) Ndian sia bali mansanudong mene. Mene mene sanang dang tu kalau besa fine bene parenta paling io. Io bene mbalawan mai ndeling mo lau ndeha' sia. Besa ndeha' mene dorok, io dorok bali ndian hu' sado io ma dalian tu mansanudong fine mo ge mai dang.
- 4) Mansanudong mene hopok namei bene sayang bulehaya bei begai ge dang. Baya mata sia ne sayang bulehaya pake bakataro ge mai hino dang souk.

Dadi bulehaya bulehaya yaga ne fiking. Kemo ndeha' dang iko You ndian suka ne sado kemo safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene dang bene rugi tu. Besa kemo pake bakataro, ndian salalu bubu' ge yaga, kemo bene dalo kemo ndian suka di mai ndeling mo ge tadang. Kemo ndian suka tu po bene duo sana-nang bali kemo nsanudong. Kemo bene kemo nanak sayang bali dalian kemo. Hino mbi bene Baba You bei gabia kemo bali babu sa kemo. Gusu po mohon kemo ndian bene mantoro. Madi kemo bene dalo di mai ndeling bia mo hino

kemo ndian bubu' ge mai dang. Ndeling galia' sa hino. Ndeling dang Baba You dahu hino bulehaya. bulehaya ndeha' basanudong ne kemo iko talo ma hino.

Besa kemo nana' kemo ndian bali mangaku kemo nfamei bei ge hemung sa bulehaya mbalawan You nfamei, ma di kemo bene roba, yaga ne mine.

1. Mangaku bali babeto hino You bali notun kemonsanudong dikemo nfamei dang pake bakataro mo po dosa.

Mangaku kangayak di kemo bene roba kemo nfamei bei mo. Babeto ne danek tulung hino Baba You ne sado kemo roba ma talo. Kadele kemo ndian bubu' bali kemo nfamei bakataro-taro ne Hama' You sakua' kemo ndian di babeto.

2. Eling yaga kabia kemo ndian.

Besa kemo nsanudong mene diba ndio ngan hino kemo ipik dafa' kemo ndian. Kapu' kemo nsung bali babeto ne Hama' You ma riwo kemo. Mo ge mai neling saoto paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong ka mai ndeling sia po mo. Sarakang kemo nsanudong hino Baba You.

3. Sanek ampun nyohi tempu sa kemo nafu sado bakataro paling.

Sanek ampun hino You bali sanek ampun hino kemo nsanudong mene. Besa kemo babeto bali kemo nsanudong talo babe to hemung ne Sanek tulung hino Baba You ne Matahaya riwo kemo ne gadele di mai ndeling etan dang mo.

Dahake ne to besa Baba You bene riwo kemo sado roba kemo nfamei mena mo te riwo dang. Mo ge a fene notun kamenan, You ngkua nahu ti hete, kemo ngkua' ge ofo ti. Hino mbi Baba You sanang ka sanang tu ne riwo kemo sado kemo bei mote Matahaya ndian suka talo.

LIO NANGKATOGU

Dadi minggu samuhi mai kito fene mine kangihak di sanudong fine ndena' dang iko You ndian suka:

Sanudong fine bali ndian dufu ge dalo rafa dang, di io ge bene tuga di intang ge ha' dang.

Io nsanudong mene ge ngaku gaha' po io, po dang mansanudong mene mo ge bene kurang paling mai besa sa ge dang.

Io bei gaetan mansanudong mene ge dang, ma po io bei gabia nsanudong mene mo sado ha' mene mo numun.

Bulenaya nfua' di nima ge bei mandian sanang hino mbi bulehaya pakatua di.

Io ge hemung sa kapan dagang dang yodi kangan hino mpou yao, di bulehaya mo ngkangan gan ge masing ti yao ma di bene butu' ge dang.

Io yangun di manuk ndio noson ganaten di sio ngkangan gan, bali bulehaya mo souk yati karaya hino manima ndoik.

Io dulok petak kosong ne yala, di io nfamiking bene sone di tananong hino. Souk pake hasil hino lodong mo ne duka paling lodong galia' paling.

Baya ngkoyong mbalomo po io ngkanangi, io gakoyong io ngkanangi bene karaya di ma ngkoyong. Pakatua di karaya ntaku' karaya ma dang.

Io gananou gatong di mangkaraya ge pede untung gasou-souk. Io ngkaraya ge sado hangkik di modong.

Io nima ge pahala di matatu dang dadi tamangan, io sanang bali matatu dang danek tulung hino io.

Tempu nggomon ha' madi io ge ndian ngai ngai dang di sio nbabu ge mai waha ge ganaten souk ngka.

Io po mata ganaten mai waha mo. Sio mai pake ge pede sinang mongon mpaha bia.

Io nsanudong mene ge duo' bali mantika-ntika' ka mata mo ngan bia (haya).

Bulehaya mo bei pakeang mpaha' bia, souk masak paling hino matatu dagang.

Io mai mai pake po io ngkua' bali kangihak. Io dangei po fiking di dina basamuhi.

Io mbatondo ge mbala' bali lau di ofo. Mandio ngan ge pede dufu.

Io ge pakatua di mangkaraya, io ge bene pamala di ma ngkangan gan ge dang

Mananak ge sayang tu po io, hino mbi mansanudong mene ge gihak po io.

Io nsanudong mene baya, "Fine nfamei bia ko ge waha, madi kou ge yipik sio sou-souk."

Lio batondo dang mangasing mo ge asi asi, hino mbi paha' bia mo ge souk hino dang; ma di fine dang taka You gusu po dalo kangihak.

Io nfamei bia kahila mo ge nikan bala' di bia bia. Di fine sa io ge mata ratu' pede gihak.

PANGANIKAK

1. Besa bulehaya sa pede bene bakataro ge mansanudong mene ndian nanang bebesa?

Nsanudong mene bene duo' kafa yao ne pede.

2. Mene bali nsanudong fine pede ndio bakataro ge nseing fiking bia sa sio duo' hino mbi?

Nsanudong mene bene duo' ti hino leha' mbubung nfafon.

3. Sanudong mene mine bulehaya ndio pede bakataro mo ge mine hemung sa nsa?

Dadi kito mine You Ndio Ngan notun kito di sanudong fine nde'ha' sanang bali bakataro ge mansanudong mene mine fine mo ndio batondo hemung besa uyan datan hino baleki.

4. Bulehaya bulehaya nfamei bei begai ge bene rugi di ma nsa?

- a) Ndian ogo, te ndian sanang gananou dang. (Di bulehaya nde'ha' pake bakataro ge iko You ndian suka dang po dang ndian mantoro gananou dang di.)
- b) Berkat berkat hino You di mambabu (You ntanahu po nde'ha' mene souk dadi babu nulu. Bulehaya nde'ha' dang mbalawan You ntanahu mo bene riwa' mambabu diti.)
- c) Ndian sia bali mansanudong mene. (Mene mene sanang dang tu kalau besa fine bene parenta paling io. Io bene mbalawan mai ndeling mo lau nde'ha' sia. Besa nde'ha' mene dorok, io dorok bali ndian hu' sado io ma dalian tu mansanudong fine mo ge mai dang.)
- d) Mansanudong mene hopok namei bene sayang bulehaya bei begai ge dang. (Baya mata sia ne sayang bulehaya pake bakataro ge mai hino dang souk).

5. Besa kemo bene ngali kemo nfamei bei dang bei iko Sara mpangadadi dang, mo ge kemo nikan bei bebesa?

- a) Mangaku bali babeto hino You bali notun kemo nsanudong di kemo nfamei dang pake bakataro mo po dosa.
- b) Eling yaga kabia kemo ndian.
- c) Sanek ampun nyohi tempu sa kemo nafu sado bakataro paling.

PALAJARANG #17

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KALIMA BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

1. BULEHAYA BASANUDONG NDEHA DANG TAKA YOU YAWE DI NDIAN NISING

Nsanudong fine ndeha' dang taka you ka nfamei

- a) Nsanudong fine mai dalo ge rafa dang
 - b) Nsanudong fine mai bali harga (jelas harta mai ge hemung sa pipi dang)
 - c) Nsanudong mene ngaku di fine mai ge talo
 - d) Nsanudong fine mai bali ndian soho
-

A. NSANUDONG FINE MAI DALO GE RAFA DANG

BACA AMASAL 31:10

"Istri yang cakap sukar ditemukan;..."

Sanudong fine bali ndian dufu ge dalo rafa dang... mo ge mangale fine nfamei dufu ka taka You bebagai ge susa di dalo. Fine nfamei bei begai ge waha dang- Yayaru yayaru hila hino mbai yaga ne fiking, kemo nfamei bebagai te mai dang? Kemo mbariwo ne sado dalo mpangadadi begai ge talo. Hiti kemo bei ngangano hino Baba You ne Matahaya riwo kemo, di kemo bei diti talo dang. Besa mene bene dalo fine begai ge nikan dulok nana' ne dalo, di You notun kito sanudong fine bali ndian dufu ge dalo rafa dang.

B. NSANUDONG FINE MAI BALI HARGA

BACA AMSAL 31:10

"...ia lebih berharga daripada intan berlian."

Dadi You Ndio Ngan notun kito nsanudong fine ndeha' taka You, mo ge io ge bene tuga di intang nsan ge ha' dang. Nsanudong begai ge ma po hadia dang Tuhan yati hino ndeha' mene mo.

BACA AMSAL 19:1.

Rumah dan harta bisa diperoleh dari orang tua, tetapi isteri yang bijaksana adalah karunia dari Tuhan. "

BACA AMSAL 18:22

"isteri adalah karunia dari Tuhan."

(Leha' bali mai kaha dalo po hino matatu haya haya ma talo, ma di sanudong fine dang ndian dufu ge hadia hino Tuhang.)

Dadi bulehaya bulehaya kemo bene kemo nsanudong do kemo hemung sa hadia hino You. Besa kemo perlu bebego mo ge mine katong di bulehaya ndinsi hila mai bali babeto ne Baba You riwo kemo sado kemo bei mote Matahaya ntanahu hila mai.

C. NSANUDONG MENE NGAKU DI FINE MAI GE TALO

BACA AMSAL 31:11

"Hati suaminya percaya kepadanya,..."

Dadi mansanudong mene ge ngaku gaha' po io. Mansanudong mene gananou bulehaya bene karaya hemu-hemung bali io. Bulehaya mo bene mbalawan ge dang, po dang ndeha' mene mo ngaku gaha' po fine mai.

BACA AMSAL 12:4

"Istri yang cakap adalah mahkota suaminya, tetapi yang membuat malu adalah seperti penyakit yang bikin busuk tulang suaminya."

Dadi yaga fiking di nsanudong fine ndeha' taka You ge hemung sa mansanudong mene nawong, madi nsanudong fine ndeha' dang bei gamahi nsanudong mene ge hemung sa panyake dang bei nsanudong mene ndian hu.

Dadi bulehaya bulehaya ndeha' bas anudong hino mbai, besa kemo perlu kemo ngking mene ngaku gaha' kemo mo ge kemo nikan dahu bukti di kemo bene karaya hemu-hemung bali kemo nsanudong. Mai ndeling bebesa ne sado kemo dahu bukti bebego ge talo? Bia mbalawan kemo nsanudong, gusu po mohon kemo nsanudong mene bene ngaku gaha kemo.

D. NSANUDONG FINE MAI BALI NDIAN SOHO

BACA AMSAL 31:12

"Ia berbuat baik kepada suaminya dan tidak berbuat jahat sepanjang umurnya."

Dadi bulehaya ndeha' taka You ge bei gaetan mansanudong mene ge dang ma po io bei gabia nsanudong mene mo sado ha' mene mo numun. Po dang mene mo ngaku gaha' nsanudong fine mai ma talo. Nsanudong fine mai ge ndian soho hino mansanudong mene, bulehaya bene bei gaetan mene mo baya mpou nia' sia ma dang. Bulehaya mai bene bei gaetan mansanudong mene di...

-Bene yala mene galia' ge dang, mbeleng soho po hino nsanudong mene mo.

-Baya gangayak mansanudong mene hino matatu mbakatanga ge dang.

-Dabing te bayahak bakataro bali mansanudong mene mo ge dang.

Dadi kito mohon mine di bulehaya ndeha' taka You nfaramai ka mandeli-ndeling. Mandeling ngha' po begai...

- 1) Nsanudong fine begai ge dalo rafa dang
- 2) Nsanudong fine mai bali harga
- 3) Nsanudong mene ngaku di fine mai ge talo
- 4) Nsanudong fine mai bali ndian soho

2. NSANUDONG FINE NDEHA DANG TAKA YOU KA NFARAMEI BEI

A. NSANUDONG FINE NDEHA DANG TAKA YOU YAKO MANGKARAYA BALI NDIAN SANANG

BACA AMSAL 31:13,14

"la rajin kasi kumpul rami dan bulu donba lalu sibuk bekerja menenunnya. Dari yao ia bawah makanan, seperti yang dilakukan oleh kapal-kapal pedagang"

Dadi hino matatu lbrani mpangadadi bulehaya bayasa bei sio mpakeang. Sio mangau' dang ka sio dolong lawe hemung sa bulehaya hino mbai dolong nyiru te toting. Dadi bulehaya ndeha' taka You ka nfaramai bei sia po yako mai ndeling karaya bali lian sanang. Masing karaya susa besa dolong lawe madi sio yako karaya mo bali lian sanang. Masing sio nikan lau yao ne yala di manarang te di kangan gan ma di lau yala bali lian sa sanang. Bulehaya nfua' di nima ge bei mandian sanang hino mbi bulehaya pakatua di. lo ge hemung sa kapan dagang dang yodi kangan hino mpou yao, di bulehaya mo ngkangan gan ge masing ti yao ma di bene kangan mo butu' ge dang.

Dadi besapo bulehaya nseing ge bebegai dang? Ma nsa po pakanako waktu ne sado kemo iko di mai ndeling penting ma dang? Mai ndeling besa lau lau gahekok namei di namei dangik. Yako kemo ngkaraya di nima talo dang di gehekok namei lau but' dang. Te maindeling sia paling dang bei mai ngkahelek ne kemo yako kemo ngkaraya talo dang po di lau basarita-rita bali bulehaya galia' sado kemo ngkaraya butu'.

B. NSANUDONG FINE NDEHA' DANG TAKA YOU GE YELEK NDIAN SUKA DITI NE BEI GABIA MANSANUDONG NANAK DITI

BACA AMSAL 31:15

"la bangun kalau masih malam, lalu menyediakan makanan untuk seisi runahnya..."

Dadi masing bulehaya sa mai mamuhu. hino mbi bene mangaluna bulehaya sa mai yipik ndian suka diti sado yangun ne ganaten gamenan kangan gan di nsanudong nanak. lo yangun di manuk ndio noson ganaten di sio ngkangan gan. Dadi You bene kito kananou di bulehaya ndena' dang taka You ge yipik ndian suka diti talo ne bei gabia masanudong nanak. Hino mbi bulehaya sa mai bei di mai ndeling mai

di ndian nising, ndio waha dang. Bulehaya sa mai bei iko di mai ndeling mai di bulehaya dalian mansanudong nanak sado bene do sio ndian sanang.

C. NSANUDONG FINE NDEHA' DANG TAKA YOU GE PAKATUA KARAYA.

BACA AMSAL 31:16-18

"Ia membeli sebuah ladang yang ingin, dan dari hasil tangannya kebun anggur ditanaminya. Ia menyiapkan dirinya untuk bekerja sekuat tenaga. Ia tahu bahwa segala sesua tu yang dibuatnya, menguntungkan; Ia bekerja sampai jauh malam..."

Bulehaya ndeha' dang taka You di ndian nising ge bulehaya sa leleani. Io dulok petak kosong ne yala, di io nfamiking bene sone di tananong hino. Souk pake hasil hino lodong mo ne duka paling lodong galia' paling. Baya ngkoyong mbalomo po io ngkanangi, io gakoyong io ngkanangi bene karaya di ma ngkoyong. Pakatua di karaya ntaku' karaYa ma dang. Io gananou gatong di mangkaraya ge pede untung gasou-souk. Io ngkaraya ge sado hangkik di modong. Fine sa mai pede duo-duo' ge mai dang. Bulehaya sa mai sado gananou di mai ndeling ne "buang waktu" ge gananou ka dang. Hino mbi io dulok mai ndeling fohu ne riwo di mans anudong nanak ne sado dalo untung.

Kira hino mbai nseing ge balajar gau', nseing bei roti ne souk masak, nseing ge bei toting. Mai ndeling bebesa ne sado kemo riwo paling babu sa kemo sado dalo untung talo. Besa pede gahekok di namei-mei lau ndeha' sia mo ge nsanubun tofo ge besa?

D. NSANUDONG FINE NDEHA DANG TAKA YOU GE BALI LIAN SA BAKAOSU MATATU KASIANG

BACA AMSAL 31:20

"Ia tidak kikir kepada yang berkekurangan; ia baik hati kepada yang memerlukan pertolongan."

Dadi bulehaya sa mai ge io nima hambik bene pahala di matatu dang dadi tamangan, io sanang bali matatu dang danek tulung hino io. Di bulehaya bali lian sa mantalian. Hino mbi io bali lian sa bakaosu matatu dang dalo susa.

Sonto sia po bulehaya bei gabia bulehaya balo te matatu bakempang hino kito ma hemung. Do bakaosu matatu bebego sado riwo sio ge dahu tanda sa ndian bakaosu ma hino. Naling bia. Yati kangan, bei ban sio ntoting, mangan.

E. NSANUDONG FINE NDEHA' DANG TAKA YOU IO MBATONDO GE MBALA' BALI LAU DI OFO

BACA AMSAL 31:26

"Ia membuka mulutnya dengan hikmat, pengajaran yang lemah, lembut ada di lidahnya."

Dadi bulehaya bulehaya yaga mine. Mai ndeling hila dang kemo bei hino babu sa kemo ndian ge souk kemo gatepa paling di mai ndeling ka hila mai hino fine fine

mohon basanudong. Po dang You Ndio Ngan notun kemo hila di kemo mbatondo nikan mbala', di kemo nikan gatepa paling fine ndeha' nfula di mai ndeling hila dang Kemo napa' gananou. Yaga mine You mpangaago hino Buku You.

BACA TITUSI 2:3-4

"Bulehaya bulehaya ndeha' dang napa' ntika' noka ma sago paling. Nikan kou ma defa gabia-bia hino sio mo ne sio nfamei bei mo ma dufu ka bali matatu ndeha' ngaku You ka nfamei dufu ko. Dele ka sio baya ganafu paling matatu galia' ngan. Bali ti dele ka manumang parenta paling sio ndian. Sio ma nikan gananou di mangkatepa nfamei dufu ne souk ma sio sakola paling di bulehaya ndeha' dang nfula noson mo talo. Bebegu ne tuga di sio ndeha' nfula mo gananou di mai ndeling sa dalian nsanudong nanak mo ka mandufu."

Dadi bulehaya napa' basanudong man bali ndinsi hino. Matahaya perlu kemo po gatepa paling di fine fine nfula noson di basanudong mai ka mandeli-ndeling. Ato di namei, bali dalian mansanudong mene bali bei mote mandian suka. Hino mbi kemo nikan gatepa sio ne sio bali pangadadi dufu. Besa kemo bei bego bali fine nfula sado bei mote kemo ngkatepa kito mine matatu-tu souk baya safo You Ndio Ngan dang, ma po bene sahete di You Ngan.

F. NSANUDONG FINE NDEHA DANG TAKA YOU ELING YAGA MANDINSI HINO BABU NDIAN, YATI MANDINSI MO HINO MATA GALIA' GE MAI DANG

BACA AMSAL 31:27

"la mengawasi segala perbuatan rumah tangganya, makanan kemalasan tidak dimakannya."

Bulehaya mai ge pakatua di mangkaraya hino leha' ndian diti, io ge bene pamala' ge dang. Bulehaya dang mai ge bene yati paling mandinsi babu diti hino matatu galia' dang ka bene yako roto' mandinsi mo. Di bulehaya gananou You yati ndinsi mo, ma po hino io. Dadi mangan, besa bulehaya bali nanak waha, ma di bulehaya bene yati nanak sia ne mata galia' makan ban ge mai dang. Di bulehaya mangaku di nanak kahila i ge pede hadia hino You, po dang bulehaya bene yala gabia di hadia hila dang Matahaya yati mo. Kira besa kito ato kabia kito babu ndian gusu po mohon namei ndeha' mena riwo paling bali namei samuhi mo ma talo. Besa ato bebegu ge masing kemo bali nanak waha madi susa dang, ma po nseing riwo di nseing.

LIO NANGKATOGU

Dadi kito lomu paling kito fene balajar di kangihak hino sanudong fine ndeha' dang taka You Kito fene nana' kabia di bulehaya dang taka You ka manuntung dang dalo ge bebesa. Mananak ge sayang tu po io, hino mbi mansanudong mene ge gihak po io. Io nsanudong mene baya, Fine nfamei bia ko ge waha, madi kou ge yipik sio sou-souk. Lio batondo dang mangasing mo ge asi asi hino mbi paha' bia mo ge souk hino dang; ma di fine dang taka You gusu po dalo kangihak. Io nfamei bia kahila mo ge nikan bala' di bia bia. Di fine sa io ge mata ratu' pede gihak.

PALAJARANG #18

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KALIMA BULAYA BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

1. SONTO DI BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDEHA' BABONGON

"Perampuan yang bijak mendirikan rumahnya, tetapi yang bodoh meruntuhkannya (riwa') dengan tangannya sendiri." Amsal 14:1

Bulenaya ndeha' dang riwa' mandeha' duo' di nima diti ge bulehaya bebesa? Bulehaya bodoh. Dina sai kito fene mine di bulehaya lima dang bei sonto di bulehaya ndeha' babongon

MATA LIMA NSANUDONG KITO ALA BESA SONTOK

- 1) Potifara nsanudong
 - 2) Loik nsanudong
 - 3) Ayub nsanudong
 - 4) Mene dang duo' hino bubung nfafon nsanudong
 - 5) Isak nsanudong
-

A. BULBHAYA BABONGON PO BULEHAYA BEI DOSA BALI MENE MENE NSANUDONG DANG

Potifara nsanudong: Baca N.F. 39:7-18 (Hino Buku You)

- 1) Bulehaya pusing di matatu ndian dang. Fine mo ndian nafisu ma po Yosek ngkanangi mpaha' bia dang mo (ayat 6-7).
- 2) Bulehaya ndian suka di mai dang napa' larang (ayat 7).
- 3) Bulehaya sa mai ge barani yudi matatu (ayat 7).
- 4) Bulehaya sa mai ge padu, padu lau ndeha' sia (ayat 10).
- 5) Bulehaya sa mai ge matatu bei asi asi (ayat 14-18).

B. BULEHAYA BABONGON PO BULEHAYA TAGUHU PEDE HINO DUNIA TEBA MAI

Loik nsanudong: Baca N.F 19:15-17, 24-26: Lukasi 17:28-35

- 1) Loik nsanudong fiking ha' You dang.

Fine sa mai dalian tu po dunia teba mai. Baya di kangan gan, di wayo yinung bali di mai pake, mai ndeling hila mo po bule mai taguhu hino.

Bule sa mai ntaku' pangahukung dang dahuku bulehaya mo ma ntaku' dang. Bene supu hino pangahukung mo nima ndian ge dang.

- 2) Loik nsanudong pasa hino pangahukung mo ge dang.

Masing ti Loik nsanudong do di mai ndeli-ndeling mo hemu-hemung bali Loik madi bulehaya mo dahu ndian hino dang. Bulehaya ndeha', bali mai mai hino kota Sodong ndian ge bulehaya fiking gaha' noson sado nsanubun tofo bulehaya mo badito hemu-hemung bali kota Sodong mpangahukung dang mo.

- 3) Loik nsanudong masing ti mine You ndio madi bei mote dang.

Loik nsanudong bili ne bei mote mandian suka diti. Dina Pangahukung Haya ha' Loik nsanudong bene goho pede hino You Yawe mbeleng ndian ge mai dang. Bulehaya bulehaya waha hino dunia mai iko Loik nsanudong mai nfamei bei

Mai ko di bulehaya waha bene goho hemu-hemung bali Loik nsanudong di dina so. Bulehaya hila mo bali alasang dang di sou-souk mine You ndio dule sio ne sio supu hino pangahukung ndian madi sio mote dang.

C. BULEHAYA BABONGON GE BULEHAYA SA MBALAWAN

Ayub nsanudong: Baca Ayub 2:7-10

- 1) Ayub nsanudong mbalawan You di tarima mai etan hino Matahaya dang. Pede bene tarima mai bia hino You.
- 2) nsanudong mbalawan mansanudong di goho hemung bali Ayub di tempu sa mata mo dalo susa mo ge dang Hino mbi gasala Ayub mo.

D. BULEHAYA BABONGON PO BULEHAYA NDIO PEDE BAKATARO BALI KARUBU-RUBU LA SE

Mene ndeha' dang duo hino bubung nfafon nsanudong.
Baca Amsal 25:24

- 1) Bulehaya sa mai sanang bakataro di bene parenta paling mansanudong mene.
- 2) Bulehaya sa mai kari hino mansanudong mene hino leha ndian po di manun ndio bakataro lau ndeha' sia.

E. BULEHAYA BABONGON PO MATATU GAHEKOK BALI TIPU

Isak nsanudong: Baca N.F. 27:1-17

- 1) Isak nsanudong bei tipu Isak ne sado dalo mandian suka diti.

Fine ndeha' mbalawan ge bei gangayak mandosa madi fine dang iko Isak nsanudong nfamei bei ge beitu mansanudong ne bei mote ti mandian suka diti.

- 2) Bulehaya ndeha' dang bei tipu nsanudong mene nsanubun tofo bene rugi.

Dadi hemung sa bulehaya dang pake nfamei mbalawan lau ndeha' sia ne par enta paling mansanudong mene souk bene rugi, mo ge bulehaya dang tipu mansanudong mene souk bene rugi. Yako baling dang noson Ribaka mo gafoleng ngka, dadi Ribaka do paling mananak sa dang dalian mo dang. Mo ge io rugi.

LIO NANGKATOGU

Dadi kito mine You yuang bulehaya dang riwa' ndeha' diti bali manima diti ge matatu bodoh. Bulehaya nfamei bei bego ge bodoh di bulehaya mo badito ma po hino bulehaya mo nfamei bei diti. Nfamei bei besa luku' paling bali mene galia', te dalian tu ma po dunia teba mai hopok mai mai hino dunia teba mai. Bulehaya riwa' mandeha' diti di manima diti po di bulehaya sa mai pake bakataro bali ndio ngan karubu-rubu lau butu' dang.

Dadi bia sa kemo ngali dafa' kemo nfamiking hino mai ndeling hila mo. Bia sa kemo riwa' diti kemo ndeha' dang ka gahangun po di manun kemo nfamei bei di begai:

1. Yaga eling kemo ngkanangi. Dalian soho po kemo nsanudong diti. Bia nafisu mai dang You sasi di kemo.
2. Fiking gaha' You Yawe. Bia dahu kemo ndian hino dunia teba mai te hino mai mai hino dunia teba mai. Bia mantalingun tadenge-denge dunia mai hopok manising sou-souk pede bene batera' gasou-souk.
3. Koho hemu-hemung bali kemo nsanudong mene, masing ti matahaya dalo mai ndeling susa besa pangahu te mai ndeling galia' madi kemo nikan hemu-hemung bali kemo nsanudong mo.
4. Safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene. Bia pake karubu mata mo nfamiking te mata mo nfamei bei Bia sa kemo babeto ban di kemo nsanudong mene mo. Bia mantalingun besa kemo buju, paksa dekenq kemo nsanudong ne mata mo iko kemo ndian suka nsanubun tofo ge kemo bene rugi la se.
5. Bia bei tipu kemo ngking mene. Notun matahaya mo di lio ngan pede tu bali lio ngan pede dufu.

PANGANIKAK

1. Bulenaya ndeha' dang riwa mandeha duo di nima diti po bulehaya bebesa?

Bulehaya bodoh. "Perempuan yang bijak mendirikan rumahnya, tetapi yang bodoh meruntuhkannya (riwa') dengan tangannya sendiri." Amsal 14:1

2. Matatu nsanudong fine bulehaya lima dang bei sonto di bulehaya ndeha babongon ngan sa?

- a) Potifara nsanudong
- b) Loik nsanudong
- c) Ayub nsanudong
- d) Mene dang duo' hino bubung nfafon nsanudong
- e) Isak nsanudong

3. Dadi Potifara nsanudong bei sonto di bulehaya babongon po di fine sa mo nfamei bei ge bebesa?

Bulehaya mo babongon po di bulehaya bei dosa bali mene mene nsanudong dang.

4. Dadi Loik nsanudong bei sonto di bulehaya babongon po fine sa mo nfamei bei ge bebesa?

Bulehaya mo babongon po di bulehaya taguhu pede hino dunia teba mai.

5. Dadi Ayub nsanudong bei sonto di bulehaya babongon di fine sa mo nfamei bei ge bebesa?

Bulehaya mo babongon po di bulehaya bali nfamei sa mbalawan. Ayub nsanudong mbalawan You bali mbalawan nsanudong Ayub mo.

6. Dadi mene ndeha' dang duo' hino bubung nfafon nsanudong bei sonto di bulehaya babongon di fine sa mo nfamei bei ge bebesa?

Bulehaya mo babongon po di bulehaya ndio pede bakataro bali karubu-rubu la se.

7. Dadi sonto sia ka nangkatoqu po Isak nsanudong. Bulehaya mo bei sonto bulehaya babongon di mai ndeling bebesa?

Bulehaya mo babongon po di bulehaya mo ge matatu gahekok bali tipu.

8. Dadi You Ndio Ngan notun kito bulehaya babongon bebegu ge bei mansa hino sio ndeha' diti?

Bulehaya ndeha' babongon begu ge riwa mandeha' duo' di nima diti.

9. Dadi bulehaya bulehaya besa kemo bene iko sonto Potifara nsanudong dang kemo nikan bebesa?

Yaga eling kemo ngkanangi. Dalian soho po kemo nsanudong diti. Bia nafisu mai

dang You sasi di kemo.

10. Dadi bulehaya bulehaya besa kemo bene iko sonto di Loik nsanudong dang mo ge kemo nikan bebesa?

Fiking gaha' You Yawe. Bia dahu kemo ndian hino dunia teba mai te nino mai mai hino dunia teba mai. Bia mantalingun tadenge-denge dunia mai hopok manising sousou Pede bene batera' gasou-souk.

11. Dadi mo bulehaya ge kemo bulehaya besa kemo bene iko sonto di Ayub nsanudong dang mo ge kemo nikan bebesa?

Koho hemu-hemung bali kemo nsanudong mene, masing ti matahaya dalo mai ndeling Susa besa pangahu' te mai ndeling galia' madi kemo nikan hemu-hemung bali kemo nsanudong mo.

12. Dadi bulehaya bulehaya besa kemo bene iko sonto di mene ndeha' dang duo' hino bubung nfafon nsanudong dang mo ge kemo nikan bebesa?

Safo paling kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene. Bia pake karubu mata mo nfamiking te mata mo nfamei bei.

13. Dadi bulehaya bulehaya besa kemo bene iko sonto di mene ndeha' dang duo' hino bubung nfafon nsanudong dang mo ge kemo nikan bebesa?

Bia manipu kemo ngking mene. Notun matahaya mo di lio ngan pede tu bali lio ngan pede dufu.

14. Panganikak sia ka nangkatoqu po mai. Bulehaya bulehaya basanudong dele fiking kemo iko You ndian suka dang. Woi po hemu-hemung bali kemo, sado ha' dunia mai nsanubun nangkatoqu?

Tuhang Yesu di Matahaya yanji kito ngan di mata ngaku sou-souk baya, "Yaga ne fiking. Aku mai da hemu-hemung bali kemo, sado ha' dunia mai nsanubun nangkatoqu ma Aku katuha po kemo." Matusi 28:18

**LIO NGAN NGAN DANG PAKE HINO BABU PALAJARANG #18
(KAMI SADO KANAFU HINO LIO TALIABO TU TU DANG NOSON)**

Ia hino Lukasi 17:28-35

Mo ge hemung paling po besa dunia ndoa' sa di Loik sio ne. Sio mo po gan kangan, bali mangainung, mata mangamasak, mata manuka, mata batananog mata gahangun leha'. Madi dina sa Loik sio supu hino Sodong mo, di dina so uton nouk hete alang i bete sai ka dunu gasou-sou sio mo. Mo ge hemang sa dina bi te bi dang You Mpatumang sa dadi matatu mai gangayak paling ngkanangi. Di dina sa mo ka mata woi te woi ne hino mandeha' nun, mo ge dele fiking ma mai mai hino leha' ndian mo ka diak ne yala. Hino mbi besa matatu dang hino ginang mo ge bia baling ha' mandeha' ne yala di mai mai. Yaga fiking di Loik nsanudong dang mai, bia mantalingun. Matatu bene pahala diti mampangadadi mo ge mata mo mpangadadi io rugi la se. Madi matatu ndeha' pusing di mampangadadi dang mo ge io nyawa dalo salama'. Yaga mine a lio dang notun di kemo mai: Di modongsa mo mata howo luku' hemuna hino sinang sia, mo ge sia souk Yodl madi sia ge mutung ndeha' po hino mbo. Fine mata howo karaya hemung hino mangkaraya, mata sia souk yodi. madi mata sia ge souk mutung ndena' po hino mbo.

Yala hino Ayub 2:7-10

Mo souk Kaka Tipu Nene supu lau hino You mbeleng ndian sado na Ayub ka gadad di pisun, ka pisun dadi hino Ayub ngkanangi mo, dadi hino ndoik sado ha hino Ayub nulu. Mo souk Ayub mo lau duo' ti hino loho ball yala lean gapuak ka gik di pisun hino mangkanangi mo. Dadi Ayub nsanudong ha' ndio bali Ayub mo, baya, "Kou ge mbaruku noson You ge mai ndeling bebesa? Sabing dafa You ne kou nate ko da." Ayub mine go sango baya, "Kou mbatondo hemung besa fine babongon. Kito fene dalo mai ndeling bia hino You madi fene dalo di susa ge dang? Mo ge dufu dang." Dadi hino mai ndeling susa kahila dang dali Ayub mo madi Ayub bene gasupu lio ngan dosa sia hino io nsung ge dang.

Yala hino Amsal 25: 24

Tuo' hemung bali bulehaya bakataro- taro ge bia sa tuo' ti hino leha' mbubung nfafon.

Yala hino Nangkafohun 27:1-17

Di tempu sa Isak mo ntika', bali mbeleng ma do mai dang ngka, sado do mai ma napa' talo dang ka, mata mo yuang mananak mantuan Esau mo. Esau mine go baya, "E, a mbai." Isak baya paling. baya, "Kou do aku ge napa' ntika' tu ngka, aku kananou ka dina sia bi po a mate ge dang. Dadi mai ge kou ala kou nyubi bali pana ne lau hino kalian mo ne tulok ban a nsanampun daging sa. Kamesek ne sado ngkangan bia hemung besa a lian suka, souk mohon hodi ha' aku ne a kan. Dadi a kan souk, gusu po a ati di pasaka bali parenta mantuan mai hino kou di tempu sa a mate dang noson mai."

Madi di tempu sa Isak batondo bali mananak Esau mo, Ribaka ma mine. Tempu sa Esau lau mangailak dulok ban manama nsanampun mo ne dalo ma yodi ban hino manama mo. Ribaka batondo ti bali mananak Yako, baya, "Aku napa' mine kou nama batondo bali kou ngkaka Esau notun baya, Hodi ban nsanampun dang kou lau mangailak ka dalo, ne kamesek ne sado ngkangan bia, ne a kan. Souk ma aku ati pasaka balli parenta mantuan mai hino kou di hino You mbeleng ndian mai di tempu sa a mate dang

noson mai. Madi di mai ge yaga ne mine a lio ngan dang notun hino kou mai. Lau ne ha' kito kabi bali domba ndeha', ne pili kabi nanak ndeha' modu howo ne hodi sai ne a kamesek, ne sado ngkanganbia hemung besa kou nama ndian suka. Souk ma kou nama yati di pasaka ball parenta mantuan mo hino kou di tempu Sa matahaya nate dang noson mai."

Yako mine go baya hino manina Ribaka, baya, "Ina, Ke do a kaka Esau ge ngkanangi bali nfulun, ma di a kanangi mai ge mutung balamuyu '. Dele dele ka baba ka damoa kanangi ka matahaya notun aku fei lelong paling matahaya, ka sado matahaya yati pasaka bali parenta mantuan mo hino aku dang ka yati ti tanuda hino aku."

Manina mine go sango baya, "Mama, bia ntaku', naki aku po mata dun bali leba tanuda mo, fei mote dafa' a lio mai ne lau ala dafa' kabi ko." Dadi Yako lau ka yala kabi mo yodi ha' hino manina mo, souk Ribaka mo." gamesek kangan ndeha' bia, ndeha' iko Isak mo ndian suka. Souk Ribaka mo yala ti Esau mo mpakeang dang mpaha' bia ka gataman di Yako mo. Bali Ribaka mo lalik kabi dang gamate mo mangkulik hino yako mo mpule bali ntakafuhi ndeha' kabarising. Souk yati di kangan dang gamesek bia bia mo bali yati di roti hino Yako mo.

Lio nangatogu hino sarita mo po Yako gahekok manama di manina Ribaka riwo Yako lelong manama mo. Ribaka ndian suka po Yako mata dang yala pasaka bali parenta mantuan mo. Dadi Isak yati ti pasaka bali parenta mantuan hino Yako, yati hino Esau ma dang. Esau mangkanao manulik mo sado bene gamate. Souk Yako galahi ngkanangi ne ha' petak Arang. Duo' ti hino Arang mo lau taun lakahowo. Ribaka mo do paling mananak Yako mo dang po di tempu sa Yako hino Arang mo sado Ribaka gafoleng di hino petak Kanang mo.

PALAJARANG #19

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KALIMA BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

1. MAI NDELING BEBESA NE SADO BULEHAYA BULEHAYA YALA NFARAMEI BIA MAI

Dadi kito mine hino You Ndio Ngan di mai ndeling bebesa ne sado bulehaya bulehaya yala nfaramai bia dang kito balajar mbai ne. Kito to di mai ndeling ne yala sado pake nfaramai bia mai hino Buku You ndoa' sa Amsal 31:28-31.

Baca Amsal 31:28-31 HINO BAHASA INDONESIA

Dadi kito mine Matahaya ndio notun kito di fine sa mai mananak ge sayang tu po io, hino mbi mansanudong mene ge gihak po io. lo nsanudong mene baya, "Fine nfaramai bia ko ge waha, madi kou ge yipik sio sou-souk." Lio batondo dang mangasing mo ge asi asi, hino mbi paha' bia mo ge souk hino dang; ma di fine dang taka You qusu po dalo kangihak. lo nfaramai bia kahila mo ge nikan bala' di bia bia. Di fine sa io ge mata ratu' pede gihak.

A. BIA IKO MAI NDELI-NDELING HINO DUNIA TEBA MAI DI BULEHAYA NSEING GE BEI NDEHA' MANGKAHELA MA PO HINO "LIO BATONDO MANGASING BALI MPAHA' BIA"

Lio mangasing bali mpaha' bia gahekok matatu ge talo.

- 1) Mai ndeling howo mo gahekok di matatu talo po di manun fine fine bei mpaha' bia la lowo ntakolo, ma di sio ndian ge etan noson talo.
- 2) Mpaha' bia ge asi asi po di mpaha' bia mo bene hira tempu sa ngkanangi dadi ntika'.
- 3) "Kecantikan wanita yang tak berbudi serupa cincin emas di hidung babi."

Berbudi mo ka mangale di bulehaya sa mai gananou bia bali etan hino mbi mata mai bili di bia mo. Dadi masing fine sa mpaha' bia ka bia tu kalau madi besa mata so gananou bia bali etan dang hino mbi mata mo pede bei iko mai ndeling etan, mo ge fine mo hemung sa yaba pake nganti nganti mas. Nganti-nganti mas mo bali mangale hino dang, di masing bebesa, madi ngan Yaba po ngan yaba. Hedi?

B. GAPAKE KABIA MAI NDELING SA BADADI DENGE KEMO NDIAN MO

...fine dang taka You gusu po dalo kangihak.

Dadi a fene notun kemo bulehaya hila hino mbai di mai ndeling bia sa. Tempu sa kemo bei ngangano nun hino Yesu ne mo ge mai ndeling sa badadi denge kemo ndian di tempu sa ngaku Yesu ne. Bulehaya bulehaya yaga mine di tempu sa mo kemo dadi matatu fohu sa. Matatu fohu mo badadi denge kemo ndian. Dadi You ndian suka ge kemo gapake gabia mata fohu sa dang napa badadi denge kemo

ndian ko.

- 1) ROK MPAHA' BIA: Mai ndeling nising tu ne riwo bulehaya yala sado pake nfamei bia mo po TAKA DAFA' YOU Yawe MAI.
- 2) SASOLU' MAS: Taka You ka mangale po nikan gananou mena Matahaya ndian suka, souk bei mote Matahaya ndian suka mo. Mo ge safo paling kemo ngkanangi hino You ndian suka. Kemo taka You po di mal ndeling dang mo.
- 3) NGANTI NGANTI MAS: Bulehaya sa taka tu You Yawe po bulehaya sa iko ndian nafisu, te ndian suka diti dang ka iko ti You ndian suka kahila i. Bulehaya sa bebego ge bene gapake gabia mai ndeling sa badadi denge kemo ndian mo.
- 4) KAMUNTU MAS: Bulehaya ndeha' dang taka You ge dalo kangihak.

Dadi bulehaya yaga ne mine. Bia pusing dalo di mai pake bali nganti mas paha' rupa dang kemo pake hino kemo ngkanangi ntakolo. Bia sa kemo fiking labe penting po mai ndeling sa badadi denge kemo ndian di tempu sa kemo ngaku Yesu ne. Tempu sa mo kemo dadi matatu fohu sa. Matatu fohu mo. Po dang Petusi yago bulehaya po baya.

BACA 1 Petusi 3:3-4

"Dele matatu sado do bia kemo po di manun kemo mai hino kemo ngkanangi, besa ulu nsanipa' bia te besa pake mas rupa hino kemo ngkanangi te baya mai pake nsan haya ge dele, ne matatu sado do bia kemo po di nun mai ndeling sa badadi denge kemo ndian mo. Di lian sa tomo bali lian sa ala mbala' matatu ge bene mutok paling besa mai waha dang kito pake hino kito kanangi ge mai hino dang ngka. Hino mbi, mai ndeling howo mo ge You do bia tu po mai ndeling howo mo."

Dadi besa kemo gapake gabia matatu fohu dang badadi denge kemo ndian ne, mo ge matatu bene do bia kemo. Di sio do bia kemo masing besa kemo ntika'. Di sio do bia kemo po di manun kemo mpaha' dang ka sio do bia kemo po di manun kemo ndian ka nfamei bia mo.

C. BUKTI DI BULEHAYA GAPAKE GABIA MATATU FOHU DENGE BULEHAYA NDIAN MO PO BULEHAYA NFAMEI BEI

"Io nfamei bia kahila mo ge nikan bala' di bia bia. Di fine sa io ge mata ratu pede gihak." Ams 31:31

- 1) Bulehaya nfamei bei dang bia ge bene riwo bulehaya sado ndian dadi ntika' hino nfamei bia dang mai.

Dadi hemung sa bulehaya nfamei (sifat, sikap) etan bayasa bei nfamei bei (perbuatan, kalakuan) pede etan, mo ge bulehaya ndeha' dang mbariwo ne bei di nfamei bei bia (perbuatan baik) ge souk dalo untung di nfamei bia (sifat, sikap baik). Bulehaya dalo untung di nfamei bia (sifat, sikap baik) po di manun bulehaya nfamei bei bia (perbuatan baik) dang bulehaya bei mo.

- 2) Bulehaya ndeha' dang mbariwo bei di nfamei bei bia ge bene bei sala waha dang.

Dadi besa kemo mbariwo ne bei di nfamei bei bia mo ge kemo souk dadi leleani. Kemo dadi leleani di mai ndeling bia sado kemo bali tempu ne bei di mai ndeling etan ge dang.

LIO NANGKATOGU

Dadi besa kito fei ndeha' mangkahela hino kito famiking diti kito to bia bulehaya mpaha' bia, bulehaya bali lodong waha, bulehaya ndeha' mangkamesek bia, te bulehaya dang pake pede pakeang mpaha' bia. Ma di You nfamiking pede ti.

1. YOU DO BIA BULEHAYA PO DI BEGAI:

A) Bulehaya ndeha' bali FARAMEI bia.

Bulenaya bali nfaramai bia po bulehaya ndeha' dang taka You. Fine so ma ngaku soho po Tuhang Yesu bali harak nun togu togu po hino Tuhang Yesu

B) Bulehaya ndeha' bali NFARAMEI BEI bia.

Bulehaya bali nfaramai bei bia po di manun bulehaya nfaramai bei lama mote bali bulehaya nfaramai bia mo. Fine sa mai bali lian fohu po dang bei di mai ndeling bia.

2. BULEHAYA NDEHA' TAKA YOU BENE MBARIWO NE GAPAKE GABIA MATATU FOHU DANG NAPA' BADADI DENGE MANDIAN MO.

A) Bulehaya ndeha' dang taka You ge pusing di mai pake dang ka fiking labe penting po di pake ndian sa ogo bali lio mbala'.

B) Besa bulehaya ndeha' taka You bali mpamili howo? sia po pake ndian soho hino mansanudong mene bali sia po dalo nganti nganti mas, mo ge bulehaya ndeha' dang taka You bene bili di ndian soho hino mansanudong mene. Pusing di nganti nganti mas mo ge dang.

C) Bulehaya ndeha' dang taka You.manf amiking fiking labe penting po di mandian dufu bali You. Bulehaya ndeha' taka You labe dalian di mai sa badadi denge mandian, sado pusing di mai ndeli-ndeling hino lowo ntakolo dang besa pakeang, anting mas, sasolu' mas.

KEMO SADO PAKE PALAJARANG MAI GE BEBESA?

1. Nana' gabia kemo ndian diti ne to di dang kemo fikinglabe penting mai ndeling Sia bi...

-mai ndeling dang napa' badadi denge kemo ndian te

-mai ndeli-ndeling hino lowo ntakolo

2. Nana gabia keno ndian diti. Kemo dadi mahi hino ising bali polo' madi taka You Yawe dang? Kemo do di mai ndeling mai dufu po di begai:

-kemo bei dosa, souk kemo dadi mahi hino kito matatu ma hemung, ma di babeto ne danek maaf hino You ge dang.

-kemo iko mai ndeling nfaramai bei sia ti hino kampung mai ndian bali iko mai ndeling nfaramai bei sia ti hino ginang, te hino kampung mai ntakolo.

3. Besa kemo do di kemo ndian labe taguhu hino mai ndeli-ndeling hino lo ntakolo hino mbi hino mai ndeling dang badadi denge kemo ndian kemo pusing di dang, mo ge kemo susa.

-Mangaku hino You di kemo napa mantalingun Matahaya bali Matahaya ndinsi hino kemo ndian.

-Babeto bali bahanging hino You ne Matahaya diak ban hino kemo sasala mai bali riwo kemo iko paling di leling dufu.

-Notun mata ngaku kemo galia' sa ne kemo bali falituha sa dang gananou kemo bene roba kemo nfamei sala ne bei iko mandeling dufu. Falituha sa mo babeto ne riwo ban kemo talo. Kemo maju paling po di mai ndeling bebego.

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KALIMA BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

1. YOU NTANAHU DI NFARAMEI BIA HINO BULEHAYA FARA TOLU

Dadi hino You Ndio Ngan kito mine Matahaya ntanahu dang Matahaya dahu hino bulehaya fara tolu ne sio gananou You ndian suka di sio nframei bei. Bulehaya fara tolu mo begai:

- 1) Bulehaya ndeha' ntika'.
- 2) Bulehaya ndeha' bali ndinsi hino gareja ndian.
- 3) Bulehaya ndeha' balo tu.

A. BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDEHA' NTIKA'

Dadi lio ngan sa bulehaya ntika mai ka mangale tu po bulehaya sa bali ndian nfamiking ntika'. Lio ngan mai mangale bulehaya ufan ge mai dang. Bulehaya ntika' mai po bulehaya ndeha' napa' basanudong ngka bali napa' bali nanak. Hino mbi bulehaya mai mbeleng soho po hino mansanudong bali makan gabia mananak hila mo.

BACA TITUSI 2:3-4

"Bulehaya bulehaya ndeha' dang napa' ntika' noka ma sago paling. Nikan kou ma defa gabia-bia hino sio mo ne sio nfamei bei mo ma dufu ka bali matatu ndeha' ngaku You ka nfamei dufu ko. Dele ka sio baya ganafu paling matatu galia' ngan. Bali ti dele ka manumang parenta paling sio ndian. Sio ma nikan gananou di mangkatepa nfamei dufu ne souk ma sio sakola paling di bulehaya ndeha' dang nfula noson mo talo. Bebegu ne tuga di sio ndeha' nfula mo gananou di mai ndeling sa dalian nsanudong nanak mo ka mandufu."

Dadi kito mine hino You Ndio Ngan notun kito di Matahaya ntanefa hino Bulehaya ndeha' ntika' noka po baya; Hino mbi kemo nikan notun gabia bia bulehaya bulehaya ndeha' napa' ntika' noka ne sado sio nfamei bei ma dufu hemung sa matatu ndeha' dang mbaruku tu You ka nfamei bei. Dele mangahutok matatu dele taguhu la anggur, ne sio nfamei ma dufu hino mai ndeli-ndeling ndeha dang dufu kahila mai.

- 1) Matatu ngaku

Dadi bulehaya basanudong ndeha' ntika' hino You ndi an suka ge kemo tu tu dadi matatu ngaku. Hino mbi besa kemo ngaku ngka kemo nfamei bei ge Matahaya perlu lama mote bali mata ngaku nfamei bei.

- 2) Bulehaya ndeha' dang mangahutok paling matatu ge dang

Dadi bulehaya basanudong ndeha' ntika' sado ndoik lau lau hino kampung

ndian ne mine ngangaje ettan souk gegen di, mo ge dufu bali You ndian suka ge dang. Matatu dang iko mai ndeling mo ge kakasihing mata sa ngan "*diabolos*". Diabolos mo po Kaka Tipu Nene ngan galia' sa. Lio ngan diabolos mo ka mangale "mata dang gasala matatu ndeha' sala dang."

3) Bulehaya ndeha' dang manumang bei ntamangan ge dang

You ndio notun kito dele dele sado mai galia' parenta paling kito lian ne togu togu po Hama You parenta paling kito lian talo. Mo ge mangale dele sado mai galia' besa ndian nafisu, te manumang, te mai mai teba parenta paling mandian. You ndian suka sipa' Hama You parenta kemo ndian.

4) Bulehaya ndeha dang gatepa-tepa mai ndeling bia

Bulehaya ntika' ge nikangatepa tepa di mai ndeling bia. Bulehaya gatepa di mai ndeling bia kahila mai pede ndio ngan dang, ka bulehaya gatepa di mai ndeling bia kahila mai hino bulehaya nfamei bei ge talo. Matatu galia' do souk mohon bei mote.

B. BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDEHA' BALI NDINSI HINO GAREJA NDIAN

BACA 1 Tim. 3:11

"Fine fine paling po sago. Nikan fine ndeha' dang famiking soho hino mai ndeling dufu kahila mai ndehai dang baya ganafu paling matatu ngan ge talo dang ka nikan fine ndeha' duo' di ndian tomo tomo. Mai ndeling kahila dang fine yako mai ge io yako ge pede dufu bali pede bia. Matatu waha ma ngaku paling po io."

Dadi Lio ngan sa Bulehaya bulehaya basanudong bali ndinsi hino gareja ndian ka mangale Domba Mpangayaga nsanudong, te Gareja Nima Ndoik nsanudong, te Guru guru nsanudong. Hino mbi bulehaya ndeha' dang riwo riwo hino gareja bali mai ndeling gatepa di namei, te mangkalono' gareja nun, mo ge sio mpangadadi nikan iko You ntanahu dang mai.

1) Bulehaya ndeha' bali famiking soho hino mai ndeling dufu kahila mai.

Dadi bulehaya sa mai ge mangkalekok haya haya dang. Bulehaya mai bali ndian ntika'.

2) Bulehaya ndeha' dang baya ganafu paling matatu ngan ge dang.

Mo ge hemung besa a faya ko. Bia kakasihing "*Diabolos*" mo.

3) Bulehaya ndeha' dang duo' di ndian tomo tomo.

BACA 1 Timotiusi 2:9-10

Bali ti mai ndeling dang hino fine po begai. Dele sio mai pake dang pake hino sio ngkanangi ka dufu dang. Dele ka fine fiking soho la po hino mas te musitika te mai pake nsaing haya, te baya gulung nfuk

sado labe paling ge dele ngka, ne fine fiking soho la po hino mai nfaramai-mei ndeha' bia dang duo' bali fine matatu ngaku nfaramai.

Dadi bolehaya duo' di ndian tomo tomo po bolehaya sa yipik ndian suka diti talo ne bei gabia ti matatu galia'. Besa bolehaya sa mai mine ngangaje dang bei matatu waha nfamiking sado ofo hete, mo ge mata mai ndian ogo ogo noson. Di mata mai bene naki ne do di besa ngangaje mo tu te tu dang.

- 4) Bulehaya ndeha' dang yako mai ndeling ka hila mai ge io nikan yako ge pede dufu bali pede bia.

Bulehaya nfaramai bia mai po di manun bolehaya bei mote bolehaya ndio notun. Besa fine sa mai notun baya, "Huko aku ha' ne riwo kemo dusuk kemo nato." Mo ge huko kemo do mata mo ha' di mata mo ndio lungsung dang. Nsanubun tofo ge matatu waha ngaku lo ge talo. Di io bei asi asi dang.

C. BULEHAYA BASANUDONG NDEHA' DANG BADADI FINE BALO TU PO DI MANUN MANSEI-NSEING HINO DANG

BACA 1 TIMOTIUSI 5:5-13

Dadi kito fene mine di Baba ntanahu dang matahaya dahu hino bolehaya bolehaya basanudong ndeha' dang badadi fine balo tu po di manun mansei-nseing hino dang ka mandeling dufu ge bebesa.

1. Lo babeto nyohi dina modong hino You.
2. Fine balo mai fiking soho la sanang hino ngkanangi diti mo ge dang.
3. Fine balo mo ma nikan ndeha' dang matatu waha do dufu di manfaramai bei pede bia bali pede dufu.
4. Lo ma napa' gahei gahaya gabia-bia mananak diti.
5. Hino mbi io ma yala gabia matatu mohon ha' sai.
6. Lo riwo longik hino mata ngaku mahemung po yula ban matatu ngaku ndoik.
(Mo ge mangale riwo riwo mata ngaku hila di mai ndeling bebesa sa hino. Rio sio dintak sio nfulung, te dusuk sio nato te daku wayo bebego.)
7. Bulenaya sa mai do matatu galia' ne dalo susa na io pakasasi bali matatu galia' mo dang.
8. Bulehaya balo sa mai ge io nfaramai bei ge pede dufu bali pede bia.
9. Lio nga-ngan dele ka baya paling ma sio baya, sio mo nseing ge pamala' Sio napan nouk hanak nyohi mote matatu-tu ndeha'. Bali ti susa tu po hino sio mo nseing ka batondo ngan paling di matatu. Sio ma napan diak sadola bali hino matatu galia' waha mpangadadi.

Dele ka baya paling lio ngan bebesa?

Lio asi asi (Epesusi 4:25)

Mai ndeling mo po dang kemo mata ngaku mahemung dele ka asi-asi paling hino kemo mahemung, ne nseing ndio bali nseing ma lio pede tu. Di nyohi kito mata ngaku mai sia sia napa' badadi hemu-hemung ka mago' dadi Karistu ngkanangi haya ngka.

Lio ngan kotor (Epesusi 5:4)

Lio sa mangkalekok di matatu mai mahi bali lio ndeha' nfamei hino dang ka nafan baya mo ge dele kemo pake hino kemo ngkanangi di lio kahila mo ge hemung bali You mbala diti mpangadadi dang. Bia ge kemo ndio po lio sa danek tarima kase hino You di You mai ndeling sa bei gabia di kemo mai.

Lio ngan mangahutok matatu galia' (Epesusi 4: 29)

Dele kemo ndio baya pede etan ne kemo pake la lio ndeha' yuna matatu mpangadadi ne matatu mpangadadi mo ma balal undak, bali ti pake la lio ndeha' riwo matatu mpangadadi.

Mata sa ngan Yakobusi dahu ntanefa hino matatu ngaku ne po notun sio di begai baya; A ulik kaka kemo hila, dele ka kemo mangahutok te mangkasala. Mata woi te woi dang mangahutok bali mangkasala mata ngaku mo ge hemung sa mata mo gasala You ntanefa hila mai. Mo ge kemo po matatu ndeha' dang bei mote You ntanefa kahila mai, ge mai dang ngka. Kemo po mata dang souk ka dalo haking. (Hino Yakobusi 4:11)

LIO NANGKATOGU

Dadi kito mohon balajar You ntanahu hino bulehaya bulehaya fara tolu. Bulehaya ndeha' ntika', bulehaya ndeha' bali ndinsi hino gareja ndian, bali bulehaya ndeha' tu tu balo.

Dadi nyoni hino kito mine nyohi You yago sio nikan jaga sio man dele sado sio mangahutok paling di matatu. You ndian suka tu hino bulehaya bulehaya mata ngaku hila po ndian sa safo paling ngkanangi ge talo. Ma di besa bulehaya sa pake mangahutok bali mangkasala paling mattatu ge kemo gananou safo paling kemo ngkanangi ge mai dang. Di bulehaya bali ndian salalu mangahutok bali mangkasala paling matatu-tu ge gananou safo ngkanangi ge mai dang.

Bulehaya bulehaya yaga mine. Yaga gatong ne kemo yako gabia You ndinsi dang matahaya napa' ganafu hino babu sa kemo ndian. Besa kemo ndoik lau lau mo ge kemo bene dalo pangabuju waha tu di mai ndeling sa mangahutok bali mangkasala paling matatu galia'. Ma di besa kemo labe leleani hino kemo ndeha 'ndian diti ge kemo duo' labe ogo ge talo. Ma di besa kemo nima ne leleani di kemo ngkaraya diti hino leha' ndian mo ge kemo man bene ogo ogo.

PALAJARANG #21

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KALIMA BULEHAYA BULEHAYA BASANUDONG NDINSI HINO BABU NDIAN

1. BULEHAYA NDINSI HINO MAMBABU NDIAN DITI MENA

A. NDINSI BALI MANSANUDONG MENE

1) Bia sa kemo dalian kemo nsanudong mene

BACA Titus 2:4

4 *Bebego ge bulehaya bulehaya ndeha' dang napa' ntika' noka ge ganotu paling bulehaya bulehaya ndeha' dang nfula noson di hino mai ndeling sa nikan sio dalian nsanudong nanak mandeli-ndeling besa,*

2) Bia sa kemo saofu kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene.

BACA Epesusi 5:22

22 *Bule haya, bule haya: Nikan kemo saofu paling kemo ngkanangi po hino kemo nsanudong, po hemung sa keno saofu diti kemo ngkanangi hino Tuhang ndian suka.*

1 Petusi 3:1

1 *Bulehaya, bulehaya, ndeha' dang bali nsanudong yaga ne mine. Nikan kemo bei paling po bego. Nikan kemo saofu diti kemo ngkanangi hino kemo nsanudong mene...*

Kolose 3:18

18 *Hai isteri-isteri, tunduklah kepada suami, sebagaimana seharusnya di dalam Tuhan.*

3) Bia sa kemo mbeleng soho hino kemo nsanudong diti yaga eling kemo ngkanangi ne kemo nsanudong mene ngaku di kemo ma talo.

BACA Amsali 31:11

You ndio notun kito di fene bebegai ge io nsanudong mene ge ngaku gaha' po io.

Titus 2:5

5 *bali ti ganotun sio di ntanuo duo' sa tomo tomo, bali ti ganotun sio di yipik ndian ka mandeling, bali ti ganotun sio ndeha' nfula noson mo di mpangadadi ndeha' dang bakeho di dosa dang ka balamping,*

1 Petusi 3:2

2 *...kemo nsanudong ngaku You Ndio Ngan mai dang noson, mo ge kemo nsanudong sado dalo di pasa talo po di nun kemo nfamei dufu dang mo. Masing kemo baya lio ngan ndik sia hino sio mo dang madi sio ma sado dalo di pasa talo. Maiko po di manun sio do di kemo mpangadadi sa bakeho di dosa dang ka balanping mai, bali ti sio do dufu di kemo ndian sa mbaruku You mai.*

- 4) Bia sa kemo bei gabia bali ti sayang kemo nsanudong mene di ndian nising, dele bei gaetan. Fei fegai sado ha' mata mo numun.

BACA Amsali 31:12,15

Kito mine hino You Ndio Ngan mo di fine sa mo bei gaetan mansanudong mene ge dang ma po io bei gabia nsanudong mene mo sado ha' mene mo numun. Hino mbi fine mo ma yaga di mai ndeling sa mangkamesek kangan di You ndio notun bulehaya mo ma yangun di manuk ndio noson ganaten di sio ngkangan gan. Bulehaya mai gananou di tempu sa sanudong nanak bene mbaluhan sado bulehaya mai napa' ganaten gamenan kangan ne sio gan talo.

B. NDINSI BALI MANANAK DITI

- 1) Bia sa kemo dalian kemo nanak bali lian sa mbala-nbala'.
Pake ndio mbala' bali lio sa kalamok.

BACA Amsali 31:27

"la mengawasi segala perbuatan rumah tangganya, makanan kemalasan tidak dimakannya."

Bulehaya mai ge pakatua di mangkaraya hino leha' ndian diti, io ge bene pamala' ge dang. Bulehaya dang mai ge bene yati paling mandinsi babu diti hino matatu galia dang ka bene yako roto' mandinsi mo. Di bulehaya gananou You yati ndinsi mo, ma po hino io.

BACA Titus 2:4

4 *Bebego ge bulehaya bulehaya ndeha dang napa' ntika ' noka ge ganotun paling bulehaya bulehaya ndeha' dang nfula noson di hino mai ndeling sa nikan sio dalian nsanudong nanak mandeli-ndeling besa,*

- 2) Bia sa kemo gatepa gaha' sio di nfamei bei sa dufu bali bia.

BACA Epesusi 6:4

4 *Susu mama, ndeha' bali nana-nanak, dele gahan ak paling kemo nanak ndian ka sado sio ndian dadi mangkanao ne bia sa kemo gahei gahaya gabia sio di mai ndeling dadoto bali ti lio ngan mangka tepa ndeha' dang nun hino Tuhang.*

- 3) Bia sa kemo ndinsi hino mandeha ndian diti ge dadi laun sia, ne sado kemo sanudong nanak bali kangan mesek hino bali pakeang bersi ma hino. Di kemo mangkamesek sio ngkangan bali kemo po mata dang manapa' ban sio mai pake.

2. BULEHAYA NDINSI HINO MANDEHA' NDIAN DITI NTAKOLO

Dadi besa bulehaya sa napa' pasa hino mandinsi hino mandeha' ndian diti sado fine mo nsanudong nanak duo' sana-nang, gusu po mohon mata mo fiki-fiking mandinsi galia' ge

talo. Dele dele sado bulehaya sa yala dinsi galia' sa, madi mambabu diti ndian ge pede yatu yatu noson. Besa bulehaya bei bego mo ge dufu dang.

A. BULEHAYA NDEHABALI NDIAN FAMIKING NTIKA' GATEPA MANDELING BIA.

BACA Titus 2:3-5

3 *Katepa kabia-bia bulehaya bulehaya ndeha' dang napa' ntika' noka ne sado sio ntanu' duo' mo ma duo' di tomo tono. Dele ka sado sio baya ganafu paling matatu galia' ngan, bali dele ka sio yinung gaha' manumang. Sio po nikan dadi sonto bia hino bulehaya bulehaya ndeha' dang nfula noson mbeleng ndian ne ganotun paling di pangadadi dufu. 4 Bebego ge bulehaya bulehaya ndeha' dang napa' ntika' noka ge ganotun paling bulehaya bulehaya ndena' dang nfula noson di hino mai ndeling sa nikan sio dalian nsanudong nanak mande'il-ndeling besa, bali ti ganotun sio di ntanu' duo' sa tomo tomo, bali ti ganotun sio di yipik ndian ka mandeling, bali ti ganotun sio ndeha' nfula noson mo di mpangadadi ndeha' dang bakeho di dosa dang ka balamplng, bali ti sio ganotun di ato gabia-bia hino sio ndeda' ndian diti mo, bali ganotun hino sio di mai ndeling sa ala matatu di lian sa bia, bali sio ganotun sio ndeha' nfula noson mo di mai ndeling sa sio nikan dahu nulu po hino sio nsanudong mene mo. Dele ka sio bei galia' paling hino mai ndeling mai sado sio garedek paling You Ndio Ngan mai.*

- 1) Bulehaya bali ndian famiking ntika' nikan gatepa ndeha' bali famiking nfula noson di mandeling bia po begai:

- a) Dalian kemo nsanudong mene.
b) Dalian kemo nanak diti.

Dadi a fene basarita mpou sa bali kemo hila hino mbai. Kona matanseing dang basanudong gananou di mai ndeling dalian mansanudong nanak ge gananou dang noson. Nseing ge napa' basanudong man, nseing ge mohon basanudong. Madi You Ndio Ngan notun kito di bulehaya bali ndian famiking labe ntika' ge nikan riwo di ndeha' dang ndian famiking nfula noson. Dele sado kemo ndeha' ntika' do babu sa dalo mai ngkalek souk pede basarita-rita di. Bia sa kemo diak ban ne gatepa fine sa ndian famiking nfula noson mo di mai ndeling bebesa ne fine mo dalian tu tu mansanudong nanak mo talo.

- c) Yipik ndian diti ka mandeling.

Besa bulehaya yipik ndian diti talo dang mo ge tempu sa nsanudong nanak bali perlu sa, madi bulehaya sa mai bene bei mote mansanudong nanak mo dang ka bei iko ndian diti mo ge nsanubun tofo mansanudong nanak bene rugi di.

- d) Ndian famiking bersi, baredek dang

Bulehaya basanudong ndeha' mangkalekok di mai ndeling hino mene bali fine ge dali bali You ndian suka dang. Hino mbi basarita-rita di mai

ndeling kotor ge sala. Bia sa kemo balajar pangadadi ndeha' dang bakeho di dosa dang ka ndeha ' balamping. Bia mantalingun, dosa fine bali mene ge badadi mena hino ndian, souk supu hino nsung, mohon badadi hino mangkanangi.

e) Ato kabia-bia ndeha' ndian diti,

Tujuan nomor satu, mai ndeling sara penting tu kalau hino bulehaya basanudong po di ndinsi hino mandeha ' ndian diti. Besa bulehaya ato kabia mandeha' ndian diti talo dang bulehaya sa mo dele harak notun dalo paling ndinsi galia' sa. Bulehaya dalo waha po nafu hino pangabuju la "...nafan nouk hanak nyohi mote matatu-tu ndeha'. Bali ti susa tu po hino sio mo nseing ka batondo ngan paling di matatu. Sio ma nafan diak sadola bali hino matatu galia' waha mpangadadi." (1 Timotiusi 5:13)

f) Ala matatu di ndian sa bia bali ndian sa mbala-mbala'.

Karaya hino ndeha' ndian tempu tempu balodu di bulehaya. Bulehaya nikan mangkamesek, madi kayu dabun hino dang, wayo ma daku dang noson. Hino mbi namei mei ma dangik, bali ndeha' labe haya bakataro hemung. Dadi kemo nikan bebesa sa mena; yala di kayu, galomok di namei te bebesa? Mai ndeling dang balodu di kemo ge badadi nyohi naha', po dang kemo nikan balajar di mai ndeling sa ala matatu di ndian sa bia dang ge Kemo Dene paKe ndian sa mangkanao lau ndeha' sia.

g) Dahu nulu hino mansanudong mene.

You Ndio Ngan yaga woi gatepa di bulehaya ndian famiking nfula noson hino mai ndeling sa mai? Bukala sanudong mene. Besa finehaya gananou mai ndeling dahu nulu hino nsanudong mene dang, dele dele sado mene mo dahake gatepa di mai ndeling nsanudong fine safo paling ngkanangi hino ngking mene. Bulehaya bali ndian famiking ntika' po di mata dang You yago ne riwo mata nfula noson dang mo.

2) Besapo sado bulehaya ndian famiking ntika' nikan gatepa di ndeha' nfula noson di mai ndeling ka hila mai?

Dele sado bulehaya garedek paling You ngan po di sio nfamei bei sala bali You ndian suka di hino sio. Besa bulehaya bulehaya bei mote You ndian suka hino mai ndeling hila mai mo ge bulehaya mo po sahete tu You Yawe Ngan. Madi besa bulehaya bei mote dang sado bei galia' hino mai ndeling ka hila mai mo ge sio garedek paling You Ndio Ngan. Kona!

LIO NANGKATOGU

1. Mene mene besa kemo nsanudong ge susa di mai ndeling ka hila mai dele sado kemo dahake gatepa sio di mai ndeling dufu mai. Bia sa kemo bahanging hino bulehaya bali ndian labe ntika' ne mata mo diak ne riwo ban kemo nsanudong.
2. Bulehaya bali ndian labe ntika' ge yaga mine. Kemo po matatu dang You bene pake ne gatepa bulehaya bulehaya di mai ndeling hila mai. Madi kemo nikan yaga mena di kemo mpangadadi diti. Besa kemo napa' ato kabia kemo ndeha' ndian mo ge gatepa dafa' matatu galia'.
3. Bulehaya bulehaya ndeha' dang mohon basanudong te ndeha dang nikan balajar noson yaga mine Tulok bulehaya sa kemo fiking napa' bali ndian famiking ntika' noka hino mai ndeling dang kemo kurang. (Besa mangkamesek, te leha' nun, te ato ndeha' ndian, te Yaga di namei.) Tulok mata sa bali mbabu kemo kemo do bia, mata sa kemo bene iko, souk sanek tulung hino bulehaya sa mo. Balajar hemung, bali babeto hemung ne kemo maju hino mai ndeling dang kemo kurang noson.

PALAJARANG #22

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KANONG MATATU BABU DUO' DAGAHODI KA MANDELI-NDELING

1) MATATU BABU PANGADADI NYOHI NAHA: MAI NGKAHELEK MA HINO

A. YOU NDIAN MATATU BABU DUO' DAGAHODI BIA BIA

- 1) You ndian suka hino matatu babu mpangadadi nyohi naha' ma po nseing dagahodi bali nseing.

You walu' fine ne duo' bali di mene Sio howo cocok. Fine bei gabia mene, mene ma bei gabia di fine.

- 2) You napa' dahu pangayanji hino matatu ndeha' dang taka tu You.

Hino buku kito mine You notun kito di You dahu mai ndeling bia nyohi hino matatu dang taka You di ndian nising. Mata Woi te woi dang iko You ntanahu kahila mai, mata so bene dalo mai ndeling bia hino You Yawe. Tempu sa kemo gan di kangan dang kemo dalo po di kemo ngkaraya diti, kemo ndian bene yanak sanang bali ti kemo bene duo' sana-nang. Kemo nsanudong fine dang duo-duo' soho hino kemo ndeha' bene bakaanak sa asa ntanong. Kemo namei-mei diti bene dumpak paling kemo ngan ne kemo ngan butu' dang. Tempu sa kemo hila gan kangan, pede bene gan hemu-hemung kangan gan mo. Kemo yaga to di matatu dang taka tu You Yawe di ndian nising bei bego ge, souk bene dalo mai ndeling bia kahila mo.

- 3) You ndian suka ge kito matatu babu kananou dame hino Kit leha ndian.

Matahaya bene do kito nseing dagahodi bali nseing bia bia. Kito sahete You ngan besa babu sa kito pangadadi laun sia. Babu mpangadadi laun sia po matatu hino ulun sa mo nseing dalian di nseing. Hino mbi Matahaya sado rekeng penting ka penting tu di matatu babu duo' bakataro dang ka Matahaya dahu pangadoto khusus di babu ndeha' dang pake bakataro. Pangadoto mo po begai:

BACA 1 PETUSI 3:7

7 Matahaya, ma tahaya, yaga ne nine. kemo mata dang bali nsanudong fine po bego paling. Hino kemo ntanuo' duo' dang bali kemo nsanudong fine mo, ge nikan keno dagahodi gabia-bia bali kemo nsanudong fine mo, di fine ge wola' ngkoyong besa mene ge mai dang, di io ge ngan fine. Hino mbi, nikan kemo sayang po kemo nsan udong fine mo, di kemo howo ge kaba dalo hemu-henung po panga dadi tu mai. Dadi dele ka kemo bei galia' hino mai ndeling mo sado fati paling keno mbabe to hino You.

Dadi kito mine besa kito ngan di matatu babu pake bakataro sado nseing dagahodi bali nseing ne bia dang, mo ge dele harak notun You bene mine kito babeto.

4) Mai ndeling sa mene sayang di ngking fine ge penting tu.

Dele sado kemo fiking safo kemo ngking fine, bali fiking You bene mine mine kemo mbabeto. You ndian ge kemo sayang kemo ngking fine di kemo howo Kaba dalo pangadadi baraas an, hino nbi You ma do kemo ngking fine nyawa penting haya sa kemo no. Di Yesu diak ban di kemo howo ndosa, Yesu gatoleng pede di ngking mene no dang ka Matahaya gafoleng ban di kemo howo ndosa sou-souk.

B. MATATU BABU DUO' DAGAHODI BIA BIA DANG GE DALO MAI NGKAHELEK WAHA

Dadi a fene nikak kemo hila hino mbai, besa kito napa' kananou di babu ka ma ndeling dufu besapo sado kito dalo mai ngkahele-helek noson hino babu sa kito? Kito ngan di matatu babu dalo susa noson hino babu sa kito po di manun kito tuo' noson hino dunia teba mai. Hino mbi kito bali kanangi haya bakeho noson di dosa. Bia mantalingun Paulusi ntangik hino Roma fasal hitu.

BACA Roma 7:16,19,21,24

16...mai ndeling dang a busu, souk, aku fei, po dang aku mai fiking paling di a mai ntaranei fei a mutung sara kananou ka dang. ...19 Hino a kanangi petak sa bakeho di mai nfamei dosa mai ge mai bia ge mai hino dang. Masing a lian yanak fene fei ne dufu, ma aku fei mote dang. A lian badaduk fei dufu, souk a fei mote dang. Fei mote ti mai ndeling etan dang a busu. 21 Mai ndeling bego po dang sado a fiking diti di hino aku mai, faya, "Masing a lian mai yanak badaduk fene fei ne dufu, ma di dosa ma hemu-hemuna bali aku mai. 24 Ade!!! Aku matatu kangela dalo po aku. woi sa yala bali aku hino kanangi mate sai?

Dadi kito dalo mai ngkahelek hino babu sa kito po di manun hemung sa kito dalo mai ngkahelek hino kito pangadadi nyoni naha' hino dunia teba mai. Kito dunia hopok kito kangangi haya mai bakeho noson di dosa. Kito nikan baparang bali mai ndeling dosa lau ndeha' sia sado kito ha' You Ndipu, gusu po mohon kito pusing dang.

Yaga mine di a lio nising po mai. Nyohi babu ndeha' mene mpangadadi ka nfamei bei bali mai ndeling kurang noson hino. Masing ti mata mo ndian famiking ntika', madi mai ndeling kurang noson ma hino po di manun duo' noson hino dunia teba mai. Ngking fine npangadadi ka nfamei bei bali mai ndeling kurang noson ma hino. Masing ti fine mo ndian famiking ntika', madi mai ndeling kurang noson hino po di manun duo' noson hino dunia teba mai. Dadi besa mata howo mo mata sia sia bali mai ndeling kurang hino mampangadadi sado sio howo duo' hemung hino leha Sia, mo ge mai ndeling susa mo lipa' kahowo. Souk dogo paling di anamei mpangadadi ka ndeling susa, po dang babu sa kito tempu tempu susa tu. Pangadadi po bei di babu mo susa, lio ngan ndeha' nggan po bei di babu mo sado susa, lio ngan sopan dang ma bei susa. Matatu ndio bali mansanudong dang bei di babu mo sado susa. Hino mbi besa sia fiking pede ndian suka diti kona, susa ka susa tu.

C. MATATU BABU SA KITO SADO TUO' DAGAHODI BIA BIA HINO DUNIA TEBA MAI TALO DANG DI KITO FEI PALING MAI NDELING DOSA

Dadi tempu sa kito fei paling mai ndeling dosa sado nseing dagahodi bali nseing bia dang, kito fene fei kabia paling ge bebesa? Di dosa mo po dang sado kito tuo' hemung sanang dang. Dadi kito nikan fei fesa bali dosa hila mai? Matatu nseing bei begai:

- 1) Babu nseing lelong diti sio ndian ka fiking sio bali mai ndeling susa dang mbi babu Sa sio ge susa.
- 2) Babu nseing ndian susa tu di sio mangaku babu sa sio susa, madi sio gananou leling pasa hino susa mo takolo ma gananou ka dang.
- 3) Babu nseing mangaku babu sa sio susa madi sio mbariwo ne bei gabia paling dang sado mai ndeling susa mo lau ndeha' sia. (Tempu tempu mai ndeling susa mei sado dadi haya di hambik bei gabia dang.)

Dadi sonto hila mo bene riwo babu sado supu hino mai ndeling susa mo ge dang. Bia sa kito ngan di matatu babu mangaku la se di babu sa kito bene dalo mai ndeling susa. Dele sado kito lelong diti kito lian ka faya Badu sa kami ma bia, kami bali mai ngkalelek hino dang souk."

Bia mantalingun di kito ngan di matatu ngaku ge hemung sa matatu ndeha' bali harak dang ge mai dang. Kito bali harak hino di kito bali Mata Riwo ma hino. Masing kito baparang bali mai ndeling dosa madi dosa mo tu tu parenta paling kito hemung sa parenta kito di tempu sa kito ngaku dang ne ge talo dang.

2. MBALAWAN GAHA' DOSA HILA MAI

A. MANGAKU DOSA TEMPU SA KITO FEI PALING DOSA

"Siapa menyembunyikan pelanggaran nya tidak akan beruntung, tetapi siapa mengakuinya dan meninggalkan nya akan disyangi." (Amsal 28:13)

Mata woi sa ne galikung mandosa mo ge io bene dalo bia ge dang. Ma di mata woi sa ne mangaku di dosa mo, bali gadele di dosa mo, mo ge You do bakaosu po mata mo.

Bia ge tempu sa kito fei paling di mai ndeling dosa kito sasahati setuju bali You di kito faramei mo po dosa. Gusu po kito dalo paling lian sa mantoro talo. Hino mbi kito kadadi paling kito pangadadi bali kito ngking hemung besa kito badadi fohu paling. Besa kito fei paling dosa hino kito sanudong mo ge sio ndian dadi susa di kito. Madi besa kito mangaku kito dosa di ndian nising, mo ge kito mulai paling hemu-hemung bali sio ge talo. Matatu ndeha' dang pake lian sa mantalian bali mansanudong ge sasahati mangaku mandosa mo. Mata dang pake ndian sa mantalian yako mandosa mo sado man ge dang. (Dele sado dina mago' sia, dele luku' hopok...)

- 1) Ndian sa sahira tiba ka manun:

You ndian sa napa' sahira tiba kito sasala kahila i.

32 *Bali ala ti kemo ndian sa nseing bakaosu di nseing. Besa matatu ne bei gasala kemo ndian, nikan kemo yala di ndian sa sahira tiba mai ndeling sa dang bei kemo ndian ka hu' di mo. Bebegu ge henung sa You ndian sa napa' sahira tiba kemo nsasala dang hino kemo ngkanangi mai di nun Karistu gafoleng ban di kemo nsasala kahila mai. Epe. 4:32*

Hino You Ndio Ngan kito mine di mai ndeling mai di Paulusi gatepa matatu Kolosi po yago sio, Kemo nikan sia ndian nahu hino sia, bali ti kemo nikan sahira tiba kemo ndian sa dang hu' hino matatu galia'. Bebegu ge hemung paling po besa Tuhang napa' sahira ban kemo ndosa. Dadi kemo nikan bei paling po bego.

2) Ndian sa sahira tiba ka mangale:

Besa kito ala lian sa sahira tiba di mai ndeling sa dang bei kito lian ka hu' mo ge mangale kito:

- a) Kaluandian sa hu' mo, kito hako roto' talo dang.
- b) Tiba lian sa mangkanao mo, kito hako roto' talo dang.
- c) Sahira lian sa susa fiking gaha' di kito susa mo dang.
- d) Tahu dele ndian hila mo hino Tuhang Yesu kayu salipi, dele yala paling souk pake.

3) Kito nikan ala lian sa sahira tiba di matatu nfaramai bei etan di kito, dadi kito nikan ala lian bego ge sado kahila?

"Kemudian datanglah Petrus dan berkata kepada Yesus: "Tuhan, sampai berapakah kali aku harus menganpuni saudaraku jika ia berbuat dosa terhadap aku? Sampai tujuh kali?" Yesus berka ta kepadanya: "Bukan! Aku berkata Bukan sampai tujuh kali, melainkan sampai tujuh puluh kali tujuh kali. (490)" (Matius 18:21-22)

Dadi Petusi fatak besa io yala ndian sa sahira tiba mandian sa dang hu' di mata galia' bei gaetan sado ka hitu mo ge waha tu. Madi Yesus yago Petusi nikan yala ndian sa sahira tiba mandian hu' di matatu galia' be gaetan io sado hitu kali lakahitu. Mo ge mangale Yesu yago Petusi yala gabia mata dang bei gaetan io bukala ka hitu, mbi sado ratu' naha' bali lakatasia kali Petusi nikan yala ndian sa sahira tiba di mai ndeling dang bei hu' mandian mo.

-Kemo nikan yala ndian sa sahira tiba hino mai ndeling sa kemo nsanudong fine mangkamesek maling sado kahila?

-Bulehaya kemo nikan yala ndian sa sahira tiba hino mai ndeling sa kemo ngking mene ha' gan kangan napa' maling sado kahila?

-Kemo howo nikan yala ndian sa sahira tiba hino mai ndeling sa kemo ntamang diba ndio ngan sopan dang hino kemo sado kahila?

3. KAKA' BALI KOYOK KABIA BIA BABU SA KEMO NO

BABU SA KITO NSEING SADO BALI NSIDERA DI KITO SADO ALA LIAN SA SAHIRA TIBA DOSA DANG KITO SANUDONG BEI HINO KITO GE DANG NOSON.

Sonto di gaka' goyok kabia leha' ndeha':

Besa kemo bene gahangun kemo ndeha', kemo nikan gaka' bali goyok gamenan kemo leha' ndeha' mo, hedi? Besa kayu nahu dosun dalo, kemo nikan deu, mai roto' ka dosun mo ge kemo nikan gaka' bali dintak fulung ne ganaten gamenan leha' ndeha' mo, gusu po mohon kemo gadadi kemo ngkaraya ne gahangun di ndeha' mo talo, hedi?

Baya besa fulung te hango daroto' hino mbo, mo ge kito nikan ohi ne tiba kalia' tiba sado leha' ndeha' mo kabarising souk. Te besa kayu nahu dang yotun hino leha' ndeha' mo, kito nikan teu ne hodok ne katempa kalinga sou-souk.

Dadi besa kito banding hino kayu dang nahu nahu mo hemung sa kito dosa kahila dang kito fei di mena ne. Besa basanudong noka madi souk to matatu galia' faya, "Sia mo gusu bia", sado tanuo' tuo' hino babu mo ma gariwa' sou-souk. Mo ge sonto po besa kayu nahu mo. Dadi mo ge, kayu nahu mo nikan kito teu kasou-souk bali hodok katempa kalinga. Besa io nun, kito nikan koyok sado ha' io nlabo' ne ala ne tiba kalia', tuga di kito tuo' ma fiking kayu nun ma dang te kayu yotun paling ma dang ngka. Besa kito koyok sado ha' io nlabo' ne ala tiba io dang souk bene dadi paling hedi?

- 1) Mai ndeli-ndeling dang bei babu sa kito mpangadadi sado bali nsidera, po di dosa dang kito sanudong bei tempu sa mena ne po kemo yako noson denge kemo ndian.

Masing kemo nsanudong napa' gadele di dosa mo ngka madi besa kemo yako noson mai ndeling dang bei kemo ndian hu' ne, mo ge kemo nikan mangaku kemo ndosa mo Yala ndian sa sahira tiba mai ndeling mo, bali kadadi fohu paling babu sa kemo mpangadadi, You bene kemo ndian nuson bersi ka bersi tu. Dadi besa kemo fiking gaha' noson hino dosa mena ne dang napa' souk ngka ne kemo nikan iko You ntanahu mai...

- a) Mai ngkohu' ne

Mangaku mena di kemo ndian hu' noson. Ala ndian sa sahira tiba! Kadadi fohu paling babu sa kemo mpangadadi.

- b) Dapa' bali bung

Mangaku mena. Ala ndian sa sahira tiba! Kadadi fohu paling babu sa kemo mpangadadi.

- c) Pake ndio nfamaya safo

Mangaku mena. Ala ndian sa sahira tiba! Kadadi fohu Paling babu sa

kemo mpangadadi.

d) Bene parenta paling kemo

Mangaku mena. Ala ndian sa sahira tiba! Kadadi fohu paling babu sa kemo mpangadadi.

e) Ndio dabing, mangkahiak, mangahutok

Mangaku mena. Ala ndi an sa sahira tiba! Kadadi fohu paling babu sa kemo mpangadadi.

LIO NANGKATOGU

Bia mantalingun You Ndio Ngan hino matatu dang mangaku mandosa dang notun kito mata woi sa ne galikungg mandosa mo ge io bene dalo bia ge dang. Ma di mata woi sa ne mangaku di dosa mo, bali gadele di dosa mo, mo ge You do bakaosu po mata mo.

PALAJARANG #23

YOU NTANAHU DI MATATU BABUJ: NDOA' SIA KANONG MATATU BABU DUO DAGAHODI KA MANDELI-NDELING

1. MATATU BABU NSEING BATONDO BALI NSEING---BATONDO HEMU-HEMUNG

Matatu babu waha basanudong paratama sio duo' dagahodi bia madi man dang sio duo' ti hino mai ngan bakataro ndian. Sio pake bakataro po di manun sio balajar di mai ndeling nseing ndio bali nseing ka pake lio ngan ntabea dang noson. Tempu sa sio basanudong dang noson ge sio napa' pake ndio ngan ntabea dang bali manina nama, nulik kaka, bali tema-temang hila ngka. Dadi souk, sio basanudong man dang, sio kasupu ndio ngan bebegu bali sio nsanudong. Souk bakataro.

BACA MENA AMSAL 15:4, 11:19

Dadi You Ndio Ngan notun kito ngan di matatu di kito lio ngan pake bali kua' hino. Kua mo po gamate matatu talo te yuna di matatu talo. You notun di matatu bali ndio ngan mbala' po ndio ngan hila mo po hemung sa kayu baraasan nfuana. Madi matatu babongon ndio ngan ge bene gamate mangkanangi diti, hino mbi io ma gamate paling di matatu mahemung. Dadi besa kito fene tuo' bali kito sanudong sana-nang, mo ge kito nikan balajar pake lio ngan pede bia bali lio ngan bali ntabea.

A. NDIO NGAN TIBA NE GAMATE KEMO NGKING

1) Lio ngan nafa baya

- a) Tadenge denge di dina pangahukung haya ge matatu sia sia nikan tada diti ndio batondo dang nafa baya. Matusi 12:36
- b) Bia pake lio ngan waha dalo (Amsal 10:19).
- c) Danek ne kemo ndio batondo kahila ma pede dufu bali kito Tuhang ndian suka (Masmur 19:14).

2) Lio ngan mangkanao

- a) Ndio ngan po hemung sa uton gakang (Ams al 16:27).
- b) Ndio ngan mangkanao hemung sa peda nahu (Amsal 12:18)
- c) Danek ne kemo ndio batondo kahila ma pede dufu bali kito Tuhang ndian suka (Masamuru 19:14).

3) Lio ngan sasi di matatu babu. (Pake ge talo dang.)

Dadi hino babu sa kito ge lio ngan nseing kito kasupu ge mutung talo dang tu kalau.

- a) DELE BANDING KEMO NSANUDONG BALI MATATU GALIA':
"Hare! Kemo bei dufu talo dang tu. Besapo kemo hemung sa

Sisi nsanudong dang."

- b) DELE BAYA KEMO NDIAN LABE SANANG BALI MATA GALIA' SA:
"Aku busu tu kou. A lian suka po besa a ne ala Marta ne. Kou napa' gananou a talian mena po mata mo."
- c) DELE BAYA KEMO BENE GADELE KEMO NSANUDONG:
"Ade! Aku taduba dina sa a ala kou ne. Aku lian ge kadele dafa' kou!"

B. LIO NGAN NDEHA' YUNA KEMO NGKING

1) Lio ngan mbala' (Epesusi 4:29)

- a) Fiking mena gusu po ndio.
- b) Pake pede ndio ngan bersi.
- c) Lio ngan ndehea' bene riwo bali yuna di matatu.

2) Lio ngan ntabea

Dadi matatu pake ndio ngan mangasing po mangasing hemung sa mandayo mwayo talo. Manis bagi hati dan obat bagi tulang-tulang (Amsal 16:24). Ndio ngan po besa danek tarima kasi hino nsanudong tempu sa sio melayani kemo.

3) Lio ngan tu, te dufu

Matatu babu nseing bei asi asi bali nseing. Sio bei asi asi mo po di sio bene dame. Besa ngking fine danek kan panjang fohu sa. Mene bene yati di pipi mo dang, ma di galikung mandian nising mo hino nsanudong fine, ntaku' bakataro. Dadi mata mo bei asi asi baya, "Kona, pipi souk." Hino mbi, mata mo yaga gabia ne sado yufa' mangkamboko hino bulehaya mo mbeleng ndian dang. Dele sado bulehaya do pipi ribu lakahowo denge kamboko ndian mo.

2. MATATU BABU NDEHA YIPIK PANGADADI BAKATARO-TARO TALO, DELE BESA NSEING BATONDO BALI NSEING

A. NYOHI BABU KAHILA HINO DUNIA MAI TEMPU TEMPU DALO MAI NGKAHELEK

- 1) Tempu sa dalo mai ngkahelek kito nikan batondo hemu-hemung ne kito kaba kananou di mai ngkahelek dang mai ka manun.
- 2) Kito pake lio mbala', yaga ne dele ka sado bakataro.

Dadi besa kemo dalo mai ngkahelek hino babu sa kemo, bali kemo bene yipik di mai ngkahelek mo, kemo nikan batondo hemu-hemung da. Madi yaga, dang ge mai

ngkahelek mo souk bene dadi bakataro haya. Dahake iko di mai ndeling bebegai:

BABETO: Mangaku mena di kemo ndosa mena hino Baba, ala ndian sa sahira di kemo nsanudong besa mata mo bei kemo ndian hu'. Bahanging hino You ne Matahaya diak ban ne riwo kemo howo sado batondo hemung talo.

YAGA GABIA NDIO NGAN DANG KEMO BENE PAKE: Besa kemo ndian yanak mangkanao mo ge kemo yipik mai ngkahelek mo talo dang BIA YAGO MANSANUDONG NIKAN ROBA: Bulehaya kemo bei kemo ngking mene sado ndian roba talo dang. Mene yaga mine, kemo bei kemo ngking fine sado mandian roba ge talo dang. Mene dele gataku' fine mo di baya kemo bene dapa'. Fine dele gamahi mene mo ne harak mata mo ndian roba di mo. Ma po Hama You ngali ban matatu ndian talo.

BABETO RIWO BAN KEMO NSANUDONG: Bia mantalingun kemo ma bali mai ndeling kurang noson, dele sombong. Hino mbi mai ndeling mena nseing napa' bayasa tu noka. Masing ti mata mo mangaku iko bene roba madi io nikan baparang bali mai ndeling etan mo sado gari kasou-souk. Ala ndian nahu da.

BIA PAKE You Ndio Ngan BESA NGKAPUNG: Dele gasala kemo nsanudong po di hantam bali You Ndio Ngan, baya mene te fine. You fandung kito pake Matahaya Ndio Ngan bebego ge dang, di mo ge pake mangan Matahaya ngan.

3. PRAKTIS: PAKE MAI NDELING HILA MAI HINO KEMO MPANGADADI NYOHI NAHA

Fine sa ngan Kate karaya hino ginang palama une madi karaya mo ngkoyong dalo. Dadi dina soko Kate nulu ntalan hu' bali ngkanangi mamuhu. Mamuhu dalo sado dina soko manapa' mai pake dang bali mangkamesek ge dang. Pede luku' boyang, bali gahekok di anamei. Dina napa' ha' palama-maung. Kate gananou mansan udong mene souk bene baling, hino mbi. Kate mangkamesek dang noson. Pasti mansanudong mo bene mangkanao di mai pake dapa' dang hino mbi kangan gan ma gamesek dang noson.

1) Kate bei sala mai ndeling bebesa?

2) Kate ndio bali nsanudong tempu sa matahaya baling ge bia sa ndio bebesa?

3) Kate nsanudong mo ndio bali Kate ge bia sa ndio bebesa?

Dinggong Nama dalian tu po You bali yako mandinsi gatepa paling matatu di You Ndio Ngan hino mangkampung. Mata ngaku hila hino kampung ndian mo sayang po Dinggong Nama mo. Tempu kasia manfalituha sa nanak daroso. Dinggong Nama po mata paratama ha' ne babeto ban di namei so, bali galomok manina nama. Babeto mo souk, baling ha' mandeha' diti. Kage kage do mananak kito diba petak hino manulik. Dinggong Nama ndian yanak, gahiak baya, "Kou dele! Souk aku popo' kou nima mo da! Matahaya yanak hino ndeha' do nsanudong mangkamesek hino uton nun hino leha' ntakolo. Bulehaya do di namei howo mo bakataro mo dang. Nsanudong mene wai baya, "Kou ge besa? Besapo kou yaga anamei mai ha' ka ora' kasia ma talo dang?"

- 1) Dinggong Nama ndio mo bei sonto di matahaya mantalingun mai ndeling bebesa sa hino lio ngan pake dang kito balajar hino palajarang dina sai?
- 2) Besa kemo ndio bali Dinggong Nama talo mo ge kemo bene batila lio ngan bebesa bali mata mo?
- 3) Dinggong Nina nsanango dufu di nsanudong mene ndio baya bulehaya ge bebesa?
- 4) Besa Dinggong Nina bili sala sado nsanango dufu dang ka diba ndio ngan hino mansanudong kira bulehaya baya bebesa?

Tempu batananong ne uyan lau ndeha' sia sado Peto Nama batananong ma talo dang. Matahaya pede bei di ginang mpou nia' sa. Dadi tempu sa mai pangadadi ge susa tu. Peto Nina do dufu mansanudong mene di matatu pamala' dang. Sio kurang kangan po di manun matahaya pamala' ge dang. Hino mbi Peto Nina ma gananou gatong di Baba You bene yaga gabia sio. Masing sio gan kangan gan nohe, ma di ulun sa sio bali kangan gan hino. Madi Peto Nama ndian ge ofo hete di mai kurang mo, hino mbi sio bali nanak nong. Peto Nina do mansanudong mene nfamiking daroto' bego sado batondo bali Peto Nama baya, "Ke po a sanudong bia, hino mbi ke dalian tu kito anak. Yaga fiking, hino kampung sa kito mai ge, matatu nseing bali kangan waha, baya bira hopok kenak baliki, madi sio bakataro lau ndeha' sia. Kona You napa' bei gabia kito howo, masing kito kangan gan kurang madi kito baka taro dang. Mae ne kito kaba sanek tarima kasi hino Baba You." Souk sio howo babeto hemung.

- 1) Kemo fiking Peto Nina ndio mo dufu te?
- 2) Peto Nama sado mine mansanudong fine ndio mo ge kemo fiking mata mo nanang besa?
- 3) Peto Nama ndian bene nanang bebesa besa mansanudong fine mo baya ti safo io di sio mai kurang mo?

Santo bali Seti po mata ngaku. Sio nseing ndian soho hino nseing, hino mbi sio dalian tu po Yesu. Nyohi pangal omu ma sio kaba ha'. Madi pangalomu mo gafa' sio baling ha paling mandeha sio bakataro tu kalau. Bakataro mo manun bayasa hino mai ndeling mpou nia'. Mai ndeling dang kore kore sio, ma di sio batondo hemung di mai ndeling hila mo ge dang noson. Sonto sia po begai:

Modong kasia bombon napa' nahu mohon noka Santo yanak hino leha'. Seti ndio baya, "Kou hino mbi po maling bebagai i? Kangan mai napa 'gamesek man noka." Santo ndio baya, "Aku dalo mai ngkahelek sa." Souk Seti ndio paling baya, "Aku naki naki la kou baling sado kangan nggomon ngka?" Santo ndian yanak mpou sa sado baya, "Besa kangan mo napa kanaten man noka mo ge hino mbi?" Seti napa' mangkanao sado baya, "Kangan mo hino tabunan noson kou ala dafa'!" Santo... "Mai sia sia dang a mbaluhan hira ngka mai." Sio ndio yanak yanak. Seti baya Santo mo baya, "Aku busu tu kou. Kou baya kou matatu ngaku. Matatu ngaku po mo! Kou mangkamesek diti kou ngkangan ge bia." Santo ndian sa mata darunga' di uton sado baya, "Woi po gahako kou besa babu nulu, kou bene parenta paling aku, hare a mote dang." Baya bego souk Santo nouk hino petak, lau. Seti mo naki sado Santo lau mo, souk dangik ngkoyong.

- 1) Woi po dufu Santo te Seti?
- 2) Santo bali Seti mai ndeling susa tu po mai ndeling bebesa?
- 3) Sio howo duo' sanang?
- 4) Sio howo bei Baba ndian sanang te?
- 5) Kemo fiking Seti nikan roba hino mai ndeling bebesa?
- 6) Kemo fiking Santo nikan roba hino mai ndeling ge bebesa?

Yako ge mata ngaku dang. Matatu sou-souk hino kampung ma gananou mata mo ngaku dang noson. Hino mbi Yako dalian nsanudong fine dang. Yeko pake milu bali bayasa pake ndio etan bali nsanudong fine. Doto badito bebego sado mine Yesu ngangaje bia mai mohon bei ngangano nun hino Yesu. Di mai Doto mo harak soho po hino Yesu, hino mbi danek Yesu riwo io ne io iko Yesu ntanahu hino bulehaya bulehaya basanudong. Doto bene safo paling ngkanangi hino Yako, bali bene sayang io di ndian nising. Dadi modong ne Yako baling ha' mandeha' di modong bakatanga haya. Mata mo milu paling. lo dahake ne bakataro bali Doto madi Doto mo babeto gaha' hino You ne Baba riwo sado io bei dosa bali ndio ngan ge dang. Yako do nsanudong ndio dang bego sado dutu nfong sado biru. Kona, lian howo balodu di bulehaya mo. Ndian sia bene bei mote You ntanahu hino bulehaya bulehaya basanudong, madi ndian sia hu' bali mangkanao di Yako nfaramai bei gaetan io. Doto nfamiking daroto' tu.

- 1) Kemo fiking You riwo noson Doto talo te?
- 2) You sado riwo Doto mo di mai ndeling bebesa?
- 3) Besa kemo ndio bali Dotomo talo, kemo bene batila lio ngan bebesa bali bulehaya sa dang mo?
- 4) Besa Yako bene dutu dutu Doto mo lau ndeha' sia, mo ge Doto nikan bebesa?

LIO NANGKATOGU

Dadi dina sai kito balajar di kito ngan di matatu babu nikan nseing batondo bali di nseing. Besa kito fene maju hino babu sa kito mo ge kito nikan nseing mine di nseing nfamiking. Hino mbi kito mine hino palajarang dina sai di lio ngan fara howo hino ma hino:

- 1) Lio ngan tiba ne gamate kito sanudong.
- 2) Lio ngan ndeha' yuna kito sanudong.

Bia sa kito dele mantalingun You Ndio Ngan dang yago kito ...sanek ne kemo ndio batondo kahila ma pede dufu bali kito Tuhang ndian suka.

LIO NGAN NGAN DANG PAKE HINO BABU PALAJARANG #23
LIO NGAN NSEING MAI KAMI KANAFU HINO LIO TALIABO TU TU DANG NOSON

Yala hino Amsal 11:9

Matatu ndeha' nfamei etan mansung ge gamate paling di matatu mahemung. Ma di matatu dang nfamei bia ge dalo salama' po di nfamiking dufu sia mo.

Yala hino Amsal 15:4

Man dang mbalala' ge kayu baraasan, madi man ndeha' dang nfamei etan ge garaik lian.

Yala hino Amsal 18:4

Matatu babongon sado dalo mate po di mansung diti, mansung ngkaribu po madung diti io nyawa.

Yala hino Amsal 12:18

Lio nga-ngan dang nafan baya mo ge gakani lian hemung sa peda nahu dali. Ma di lio ngan ndeha' bia mo ge hemung sa kayaka dang gahira di pangahu'.

Yala hino Amsal 16:27

Matatu ndeha' nfamei etan ge io mbariwo ne bei gaetan paling matatu mahemung. Mandio ngan ge etan hemung sa uton gakang.

Yala hino Amsal 15:1

Lio sanango sa lau di ofo bali mbala' ge yipik di lian sa darusok. Ma di sanang sa ngan ge gahanak paling mangkanao.

Yala hino Amsal 10:19

Lio ngan ko ne waha dogo waha, mo ge dosa ma waha dogo waha. Ma di mata woi sa ne gapu' nsung ge io nfamiking dufu.

Yala hino Matusi 12:36

Madi aku notun kemo po begai: Ha' di dina pangahukung haya ge matatu sia sia kaba tada diti ndio batondo dang nafan baya.

Epesusi 4:29

Dele kemo ndio baya pede etan ne kemo pake la lio ndeha' yuna matatu mpangadadi ne matatu mpangadadi mo ma balalundak, bali ti pake la lio ndeha' riwo matatu mpangadadi.

**YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KANONG MATATU BABU DUO'
DAGAHODI KA MANDELI-NDELING**

1. MAI NDELING YAGA BABU NFARAMEI NE LAUN SIA

A. MATA BABU NDIAN MAGO' SIA NE GATUN ULUN SA SIO BENE
MBARUKU BALI BEI MOTE LA PO YOU YAWE

1) Pili dafa' hino kemo ndian ne mbaruku bali bei mote la po You Yawe mai.

BACA MATUSI 6:25,32-33

Dadi hino You Ndio Ngan kito mine Yesu yati lio ngan hino matatu ngaku tu tu Matahaya. Matahaya ndio ka mangale po dele kemo ka ndian ofo hete di mai dang kemo gan bali yinung, bali ti dele ka kemo ndian ofo hete di mai dang kemo pake hino kemo ngkanangi. Di kangan po bene pasa ti hino pangadadi te, mai pake po bene pasa ti hino kanangi? Mai dang.....Mai kahila mo da matatu kahila ndeha' gananou ka You dang noson, sio lulu gaha' po mai kahila mo. Ma di kemo mBaba sa hino You Ndipu gananou ti kemo nfandung po mai kahila mai. Dadi kemo lulu mena dafa' po You Mparenta Raja mai bali mai ndeling dufu kahila mai. mo ge souk mai ndeling galia' kahila mo kemo do dogo dogo hino kemo. You Ndio Ngan notun kito baya, "Carilah dahulu Kerajaan Allah dan kebenarannya maka semuanya itu akan ditambahkan kepadamu."

- a) Matatu ndeha' ngaku dang noson lulu mai sa sa? Sio taguhula po sio ngkangan gan, bali mai pake, bali mai mai teba, hedi?
- b) Pangadadi mai ge bali mangale labe penting hino kangan gan bali mai teba hino te? Yesu baya, "Ngan ka di matatu ge badadi soho pede di roti dang ka dadi po di nyohi You Ndio Ngan hila." (Matusi 4:4)
- c) You yanji mai sa sa bene badadi bali ulun ndeha' dang lulu You ndian suka hila mai di ndian nising? Baba dang duo' hino You Ndipu ge napa' gananou gamenan kito fandung nyohi naha' hino dunia teba mai bali Matahaya bene gadele paling kito sado kito mate di mbaluhan ge dang. Hiti kito lian soho bene lulu You ndian suka di ndian nising.

Baba dahu berkat berkat hino ulun sa bene lulu gaha' Matahaya ndian suka. Babu ndeha' fiking mena You ndian suka hino sio mpangadadi mo ge souk bene do di You bene mantalingun sio ge mai dang. Mene mene babu ndeling manulu bali kemo nsanudong fine nikan bili. Babu a kemo bene lulu woi, You Yawe te mai ndeling hulu ratu' hino dunia teba mai. Besa kemo putu' di kemo howo bene lulu gaha' You ndian suka di kemo ndian nising mo ge kemo mputu' mo souk gagaha' babu sa kemo. Di babu sa kemo gatun mai ndeling sia la. Bia mantalingun sonto sa hino Yosua 24:15...

"15 Madi lio mangan besa nai ndeling sa nbaruku ka bei note You Yawe mai ka dali kemo ndian mo dang, mo ge bia sa dina sai ge kemo pili diti dafa' hino kemo ndian mai ndeling howo mai, sia bi po dali bali keno ndian ko. ...mo ge naki kemo bili diti dafa' hino keno ndian. MADI LIAN SA AKU MAI BALI TI ULUN SA AKU MAI

GE MBARUKU BALI FEI MOTE LA PO YOU YAWE MAI."

- 2) Pili dafa' hino kemo ndian ne kemo bene melayani babu sa kemo.

BACA KOLOSE 3:23-24

Dadi kito mine You Ndio Ngan notun gatong kito di mai ndeling kito nikan hako kito karaya sou-souk. Karaya ndeling bebesa sia ka kito fei, mo ge kito nikan fei karaya mo di kito lian nising hemung sa kito karaya ban di Tuhang, karaya pede ban di matatu ge dang. Kito napa' kananou di kito ge souk dalo hadia dang Tuhang napa' ganaten ban di kito mai. Di Karistu mai ge kito taminen bali kito ge Matahaya nima ndoik.

Dadi kito nikan hako kito karaya sou-souk hemung besa kito karaya di Tuhang ngkaraya.

- 3) Melayani babu sa kito po di manun...

- a) Daku wayo bali yala kayu dabun. (BEI BESA DI TUHANG)
- b) Manapa' bali mangkames ek . (BEI BESA DI TUHANG)
- c) Mangoyok bali dintak fulung. (BEI BESA DI TUHANG)
- d) Gahekok di anamei bali galomok nsanudong. (BEI BESA DI TUHANG)

Dadi dele sado kito fiking di mai ndeling kito fei hino leha' ndian bali mangale hino You nfamiking dang. Di Baba do kito karaya hino leha' ndian, te hino ginang. bali ti hino gereja ndian hemu-hemung, hiti kito karaya mo hemung besa kito karaya di Tuhang.

- 4) Kito karaya hino babu sa kito ndian bali karaya hino gareia ndian ge penting hemu-hemung.
- a) Mai ndeling sia bi ge bei You ndian sado sanang: Mangoyok di gereja ndeha' nun te mangoyok kemo ndeha' nun diti? (Mai ndeling howo mo kaba bei You ndian sanang hiti kito lian soho hino You.)
 - b) Mai ndeling sia bi ge bei You ndian sado sanang: Mene sa ato kabia bia mata ngaku hino gereja ndian besa Domba Mpangayaga te, mene sa ato kabia bia nsanudong nanak hino babu ndian diti besa babu mpangayaga? (Ndinsi howo mo kaba bei You ndi an sanang, hino mbi besa mene ato kabia bia nsanudong nanak talo dang You Ndio Ngan notun mata mo dadi Domba Mpangayaga ge talo dang.

Dadi ulik kaka kemo hila hino mbai yaga mine. Tempu sa kito kananou di mai ndeling mai, di kito karaya sou-souk ma bei You ndian sanang talo, gusu po mohon kito fene to kito karaya sou-souk bali mangale hino. Kito fene faya safo di karaya hino kito ginang ma di sa hete karaya hino gereja ndian ge dang. Di You do kito lian, bukala pede kito karaya lo ntakolo. Dadi babu babu hino mbai pili dafa' hino kemo ndian di keno bene mbaruku bali bei mote You ndian suka hino mal ndeling

kemo mpangadadi sou-souk.

- B. MAI NGKAHELEK DANG BENE YELEK BABU BABU NE SIO IKO SIO
NDIAN SUKA DI ULUN SA SIO SADO MBARUKU BALI BEI MOTE LA PO
You YAHE MAI KA TALO DANG, MA PO MAI NDELING SIA:

IKO TI LIAN SUKA DITI:

Dadi besa kito fandung ndian nising di ulun sa kito ka mbaruku bali fei mote ia po You Yawe, mo ge kito nikan balajar di mai ndeling sa ipik kito lian suka diti ne kito talian ulun sa kito talo. Mai ngan kito lian suka diti po musu nomor satu dang bene yelek kito hino mai ndeling sa kito babu sado tuo' sana-nang talo.

- 1) Mata dang fiking soho po mandian suka diti:

- a) Matatu ndeha' iko mandian suka diti po hemung sa anameii. Yaga fiking di kemo nanak. Dadi besa kemo nanak mo mbaluhan mata mo dangik, hedi? A fene nikak kemo begai, kemo do namei mo dangik ban di manulik mbaluhan te mai dang? Mai dang di anamei ge fiking matatu galia' nfandung ge talo dang. Anamei fiking soho po hino fandung diti.

Dadi kona, a fene notun kemo hila hino mbai, matatu nseing ge masing ti sio kanangi haya noka besa matatu haya, ma di sio ndian po hemung sa anamei no, di sio fiking matatu galia' nfandung ge talo dang. Sio fiking ma po sio ndian perlu diti, bali dangik di.

- b) Babu babu nseing dalo mai ngkahelek mai po dang sado sio mbabu laun sia dang. Yaga fiking besa mata howo mohon basanudong ma di sio ndian famiking besa kito mohon basarita ko. Sia fiking po ndian perlu diti, sia fiking ndian perlu diti. Sio sado duo' sanang dang po di nseing buju nseing ne sio dalo sio ndian suka diti. Kito mine matatu bali lian nfamiking nfula noson ndio bebegai:

"Aku ge! Aku ala kayu dabun lau ndeha' sia. Besa ala ndoa-ndoa' ge bia, ma di nyohi naha' ge a poha dang."

"Besa aku taku wayo kemo nikan yala di kayu. Pede aku ge susa, bego ge a mote dang."

"Besapo sado aku salalu nikan mangaku mena kemo ma matatu bei dosa."

- c) Matatu ndeha bali lian sa perlu mandian suka diti, fiking mena nsanudong nanak ge talo dang. Matatu bali ndian famiking nfula noson nikan io ndian perlu mena gusu po mohon fiking ti matatu galia'. Nikan gan kangan mena, masing ti nsanudong nanak ma mbaluhan. Nikan matatu iko io ndian suka, di io iko ti matatu galia' nfamiking ma talo dang. Nikan matatu mine pede

io ndio, bopo-bop' matatu galia' ndio ne matatu mine pede mandio diti.

C. SONTO DI MATATU NDEHA MELAYANI MATATU GALIA' KA MAI NDELING DUFU

"Hino kemo hila mo ne mata sia dang sia bene dulok ngan ne ngan haya mo ge bia sa io galung dafa' io ngkanangi hino kemo ne dadi dafa' kemo nima ndoik ge bia. Te besa mata woi sa hino kemo hila no ka bene kemo waha mine paling io, mo ge bia sa mata mo yati dafa' ngkanangi hino kemo ne dadi dafa' kemo nima ndoik. Di You Mpatunang Dang Dadi Matatu mai sado ha' hino dunia mai ne bene bei paling manima ndoik matatu waha ge dang, ka Mata mo sado ha' hino dunia mai ne galung ngkanangi hino matata waha ne dadi matatu waha nanima ndoik. Hino nbi, Mata mo ma galung paling ngkanangi hino mate sai ne fangu ban natatu waha mai dosa nfoko' sai nsan." (Markusi 10:43-45)

- 1) Yesu po dadi nima ndoik woi po kito sagado kito fene pede la dalo kito lian suka diti.
- 2) Lio ngan sa "nima ndoik" ge mangale po mata ndeha' yako karaya hino matatu galia' ge mote dang. Karaya ofo. Yesu ge gafoleng.
- 3) Nima ndoik ge bayasa nangka togu. Besa gan kangan, leha' ntaminen gan mena nima ndoik ge samuhi. Dadi nima ndoik ngkaraya ge bayasa matatu do dang.
- 4) Yesu galung Matahaya ngkanangi ne dadi nima ndoik. Mata galia sado paksa Tuhang ge dang. Kito ma nikan kalung kito kanangi ne dadi ulun sa kito nima ndoik ne sio untung di kito karaya.

D. PRAKTIS

Domo bali lse ge babu sa ngaku Yesu. Domo dalian tu po You Ndio Ngan, hino mbi mohon balajar gatepa paling You Ndio Ngan hino kalompok. Dina ka sia ngangaje ha' kampung di perusahaan bene bei sio ngkampung hino sio ngking tete. Kampung mo kafa hino Domo sio ngkampung kilo hulu. Masing ti bego ma di Domo ndian yanak badaduk diak hino perusahaan mo. Sio bali pipi dang napa man. Gaji ma haya bali duka mai mai hino kantin ma talo. lse nikak Domo di mai ndeling bebesa ne sio iko noson ma ta ngaku mpangal omu talo besa sio duo yao sago, ma di Domo baya sio baling nyohi minggu ge talo.

Dadi Domo sio ngali ndeha' ka ha' kampung mo. Domo yako karaya hino perusahaan. Sado modong mohon mata mo baling hino mangkaraya mo, mata mo mamuhu tu. Mata mo fiking pede la gan souk luku' Sio gofang mata ngaku mpangal omu kahila hino kampung. Paratama Domo nanang labe etan di gofang bebego, ma di fiking denge ndian, baya, "You, baya nyohi mote mpou mpou pede hino. Kami mbaruku Matahaya hino mbai talo. " Ma di tu tu dina minggu nseing ge Domo mo karaya bali nseing karaya dang mata mo pede bene wasik di mamuhu. Man dang Sio mbaruku You dang bali nanang etan noson ma dang. Hino mbi io napa' dalo pipi waha di bombon hila mai. lse bali rok rok pede bia, Domo bali lonceng, hino mbi sio anamei bali mai pake ma hino. Masing ti bego, ma di lse hemung sa dalo untung dang. Sio howo bakataro dul ok nyohi modong. Mananak nseing

bayahak bali nseing. Tempu tempu Domo nikak di ti ngkanangi, besapo sado mpangada di dalo susa di begai.

- a) Kemo fiking besa? Domo sio mpangadadi labe nsidera di nsa?
- b) Domo mpamili ne ngali ha' kamp perusahaan mo bali nsalak?
- c) Nsalak mo hangkik hino nsanudong nanak?
- d) Kemo fiking besa? Matatu karaya di perusahaan bei dosa?
- e) Domo mo mantalingun You Ndio Ngan dang notun kito bebesa?
- f) Tempu paratama Domo mine ngangaje di perusahaan perlu matatu karaya, besa bei dufu ge bebesa?

Sina bali Nani ge ma tatu ulik bali kaka. Sio howo kaba ngaku Yesu. Sio howo bali nsanudong matatu ndeha' bia. Sio howo nsanudong mene dalian bali lison gabia bia sio howo bali mananak. di sio howo bali nanak ngha '. Dadi besa kito to sio howo mo ge sio mpangadadi mpaha' hemung. Madi sio howo mantai. Mantai di begai: Nani mo dalian bali yako gabia ndinsi hino ndeha' ndian. Ma di Sina busu di ndinsi dang mo. Sina mo ndio karubu mandinsi hino ndeha' ndian mo dina hangkik di modong. Sina mo baya di nsanudong mene masing ma ta mo rajin, hino mbi bayasa riwo fine mo bali Sina karaya diti.

Mata mo fatak uton nun dang nsanudong dayak ban mai ge mei dalo. hino mbi bayasa baya bebegu. . .nyohi naha'. Ma di fine mo kira do di kayu dabun hino otu mo dang. Sina fiking ha dang di sio howo Sado basanudong para tama sado lau man gai io nikan bei di kayu dabun mo ka sia ge dang. Ndiان pede pusing di uton nun mo ma mei dalo. Kona, Sina mai ndio ngkoyong lau ndeha' sia, baya di nanei di sio mai pake garafik, baya di namei difa hino mansinang, baya di namei gan kangan haya dalo. Masing ti bego ma di Sina nsanudong bali mananak dalian Sina, ma di sio ge labe sanang tempu sa sio hino leha' mo ntakolo.

Nani ge pede ti. Tempu sa mohon basanudong Nani mo kage tu di karaya waha hino leha' ndian. Manapa', mangkamesek, mangoyok, gau mai pake, karaya hino ginang Madi Nani ge fiking gatong di You Ndio Ngan dang bei di gamba matatu babu dufu ka mandeling. Nyohi huko kapa Nani babe to ne danek hino You ne riwo ban ne yako mangkaraya bali lian sanang. Nyohi naha' fine mo ma babe to danek Baba riwo io ne io dalian tu nsanudong nanak talo. You mine sado bei mote Nani mbabeto hila mo. Nani sado dadi bulehaya dang bei sanang You ndian, hino mbi mansanudong nanak ma sanang bali bulehaya mo. Nani ge ising bali polo' hemung sa bulehaya galia', tempu tempu nulu ntalan hu' bali ntakolo nun nanang hemung sa batok. Hino mbi tempu sa namei kaba bayahak, mo ge Nani ndian dalo pangabuju bene yanak mangkanao, ma di fine mo yati ntakolo nun hino pangabuju mo Nani gahiak namei mo dang ka gatepa gatong sio ne boyang gabia bia. Bayasa babe to ban namei mo sia sia ne danek hino You ne riwo sio ne sio dalo pasa talo Matatu duo' hino Nani sio ndeha' nsohing mine Nani mangadoson ge bayasa. Hino mbi mansanudong nanak mpaha' besa sio labe sanang tempu sa sio hino leha' mo ndian hino tempu sa sio lo ntakolo. Matatu hino kampung bayasa do ulun sa Nani mo lau mansawai, po lau hemu-hemung. Ha mata ngaku mpangal omu ge sio duo' hemu-hemung. Lau ha' ginang ne karaya, mo ge ulun sa mo lau hemu-hemung.

- a) Besa kemo bili talo kemo labe sanang duo' bali woi, Sina te Nani?
- b) Ulun Sina sio duo' sana-nang te besa?
- c) Besapo ulun sa Nani sio sanang bebego?
- d) Nani napa' gananou di mai ndeling Sia dang Sina gananou ka dang noson. Mai ndeling sia mo ge bebesa?
- e) Besa kemo ndio bali Sina talo mo ge kemo ndio ngan bene baya hino io bebesa?
- f) Besa kemo ndio bali Sina nsanudong talo, mo ge kemo bene batila ndio ngan ge bebesa?

PALAJARANG #25

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAHITU MATATU BABU DUO SANANG BALI MATATU HINO BABU SA SIO NTAKOLO KA MAI NDELING

1. MATATU GALIA' DUO' HINO BABU SA NDEHA' KA MANDELING

(FEI DI GAMBA ULUN SIA: NINA NAMA HOPOK SIO NANAK)

Tempu tempu kito ngan ka di matatu babu dalo nsolang ne kito riwo paling matatu hino babu sa kito ntakolo. Kito riwo sio di sio duo' hino kito leha' ndian. Matatu hino babu sa kito ntakolo tempu tempu perlu duo hemung bali kito po....

-Kito nseing diti ndeha' napa' ntika' bali dulok diti sio mpangadadi talo dang.

-Kito nseing diti ma di dosun tu tu dang. besa anak paling te mansusu, mangkolo te sa.

-Kito anak diti ndeha' napa' haya noka besa ngangare ntika' te jajar ntika'. Kira sio napa supu hino kito leha' ndian ma di sio ha' paling bali ti duo' paling bali kito.

-Matatu dang mohon ha' sai

A. LIO NGAN HINO BABU NDELING MANULU DI MAI NDELING MATATU GALIA' DUO HEMU-HEMUNG BALI BABU SA KEMO

Dadi tempu sa kito bali matatu galia' duo' hemu-hemung bali babu sa kito kito nikan kananou kamenan di mai ndeling sa mo bene gafaha' ulun sa kito. Masing ti bego ma di You notun kito besa kito ala kabia sio kito dalo untung di talo. Ma di tu tu kito nikan kananou kamenan di mai ndeling sa tarima matatu galia' ne tuo' hemu-hemung bali babu sa kito bali mai ngkahelek gafua' ge talo. Dadi besa kito fiking di You ntanahu dang Matahaya napa' dahu hino babu babu, no ge kito ato kabia di mai ndeling sa mai ge talo.

- 1) Leha ntaminen tetap leha' ntaminen. Mai sa badadi denge mata mo ndeha' ndian ge mata mo po mata tada hino You. (Fiking di gamba di "parenta bali lian safo ka mandeling") Besa ndeha' mene hino dang. kira napa' gafoleng, te gadele di bulehaya, te sa mo ge bulehaya mo po mata nikan tada di leha' mo. Besa nanak mene ndeha' napa' basanudong ka duo' hemung mo ge bia sa bulehaya ntika' mo dahu nulu hino mananak mene mo hemung sa leha' ntaminen. Ma di besa ndeha' mene hino dang souk, mo ge bulehaya po dadi leha' mo ntaminen. Hino mbi besa dalo mai ngkahelek hino leha' ndian mo sado yipik talo dang bia sa danek tulung hino mata ngaku mpangayaga te mata ngaku galia' ne riwo matatu mo ge bia.
- 2) Leha' ntaminen nikan yako roto' mandinsi mai. Mata mo sado dorok hino tanggung jawab ne dalo dame ge talo dang.
- 3) Leha' ntaminen ndinsi hino ulun diti labe penting hino di matatu ndeha' hino ulun sa mo dang ka duo' hemung bali sio. Besa matatu ndeha' galia' mo ka bei dosa souk bei, bei souk bei, mo ge leha' ntaminen nikan yaga gatong manulun diti. Dele sado matatu ndeha' mohon diak

sai mo ka nfamei bei hangkik hino babu sa sio. (Hino mbi besa mata mo bei mai ngkohu', mo ge kemo besa leha' ntaminen nikan benteng ban kemo nsanudong bali jajar hino kemo ndeha' diti.) Dele dorok hino dinsi mai po di ntaku' mata mo bene mahi, te ntaku' matatu bene baya kemo. Kemo besa leha' ntaminen nikan galono' di mai ngkahelek dang hino kemo ndeha' ndian diti.

- a) Batondo bali mata mo di io nfamei bei dang dufu dang mo.
 - b) Pake lio badadang. Dele pake lio galibang te lio lolik hino mai ngkahelek mo. Kemo perlu mata dang sala mo gananou gatong di io nsala.
 - c) Pake lian sa mantalian. Dele sado kemo ndian yanak mangkanao. Lian sa mangkanao ge bene riwo ge mai hino dang.
 - d) Notun katong kemo ndian suka. Notun gatong mata mo di kemo ndian suka hino mai ngkahelek mo bali mai ndeling io iko ne bei gabia paling talo.
- 4) Danek di mata mo duo' galinga. Dadi besa kemo batondo bali mata galia' sa dang duo' hemung bali kemo di mai ngkahelek ma di mata mo bene roba dang, nsanubun tofo kemo nikan danek mata mo duo' galinga kemo ndeha'. Besa mata mo po kemo nseing diti, hino mbi mata mo po bei ndeha' mangkahela hino kemo, mo ge kemo nikan tabi di susa mo. (Sonto: besa kemo napa' duo' hemung bali kemo, te nene, hino mbi sio karubu kemo lau ndeha' sia. Ma di besa kemo gasupu sio ge sio bene duo' no mbi? Dadi bia sa kemo pede babeto bali yipik ne tabi di mai ndeling susa dang mo.)

B. LIO NGAN HINO MATA NDEHA DANG DUO NUMPANG (TE MATATU NDEHA' HA' SAI KA DUO') BALI BABU SIA.

- 1) Riwo di ulun sa kemo duo' bali. Bia sa kemo daku wayo, yala kayu, bali riwo hino di ginang. Bei bego ge kemo bei bukti di kemo ndian sa tarima kasi sio di kemo duo' hemung bali sio talo. Ndeha' ngaku ge nikan yaga fiking besakemo karaya dang Paulusi notun bia sa kemo gan kangan dang.
- 2) Kemo ngan di natatu duo' bali ulun galia' nikan safo paling kemo ngkanangi hino leha' ntaminen. Baya nseing diti te matatu ndeha' nseing diti dang, mangan, besa kemo numpang hino mata galia' ndeha' mo ge kemo po duo' hino mata mo parenta ndian.
- 3) Bia sa kemo sadola bali babu sa kemo ne duo bali mata mo mpangadadi. Besa kemo yipik kemo ndian talo dang sado kemo bapadok hemung, mo ge bia sa kemo supu galinga bali dayak kemo ndeha' diti.

2. MATATU BABU NE DUO' SANANG BALI MANINA NAMA KA MANDELING

Dadi a lio nangkafohun hino mai ndeling sa mai po begai; matatu ngan di namei ge nulu po manina nama. Mata penting ka penting tu hino namei ma po manina nama. Ma di tempu sa nanak mo haya noka sado basanudong, mo ge mata ndeha' penting tu po mansanudong diti mo. Mai ge mangale di nanak mo bene gadele 'gasouk manina nama ge dang. Mangale po nanak mo mohon bali mata labe penting hino manina nama hino io mpangadadi, di sio dadi babu fohu. Dadi hino mai ndeling mai kito ngan di matatu dalo mai ngkakelek waha. Kito sado dalo mai ngkakelek kurang talo besa kito fei mote po You ntanahu dang Matahaya dahu hino kito. You napa' dahu Matahaya ntanahu hino kito ngan di matatu tamong bali hino kito ngan di matatu babu fohu. Besa kito hako roto' di mai ndeling mo kito fene tuo' sana-nang, ma di besa kito fei kalia' mo ge kito dalo susa po di kito fei kalia' mo

A. LIO NGAN HINO MATATU NGAN KA DI TAMONG

Masing kemo nanak napa' basanudong noka, ma di sio ngan di kemo nanak ge tetap. Kemo dalian sio po di mai ndeling bebegai:

- 1) Sayang di babu fohu mo. Bia kasuru hino babu fohu sia mo. Yati sio nsolang ne sio balajar di mai ndeling duo' hemung. Dele fiking sio bene dalo mai ngkakelek dang, di kito ngan di matatu baradosa ge bali mai ngkakelek. KEMO SADO RIWO SIO DELE BESA SIO DANEK TULUNG. BIA NAFAN DIAK SADOLA BALI HINO SIO MPANGADADI.
- 2) Sayang di babu fohu mo ndeha' mene besa babu sa mo ndeling manulu. Bulehaya bulehaya nseing bali pangabuju haya tu ne sio bene yako noson parenta hino mananak diti hemung besa tempu sa sio basanudong dang noson. Mai ndeling mai po dadi besa kasuru hino babu fohu mo. Besa kemo yati lio nga-ngan hino nanak mo ge mangan, ma di besa kemo bene ato sio mpangadadi, mo ge dufu dang. Dufu dang di You yati dinsi mo ma po hino babu ndeling manulu. Dadi kemo ngan di tamong yaga dele dang sado kemo bei galia' hino mai ndeling bebegai....
 - a) Bia sado kito dahake ato sio ndeha' duo' te siondeha mpaha' Besa sio nikak kito riwo souk kitoriwo ge bia. Ma di besa sio nikak dang bia sa kito Ogo ogo.
 - b) Bia sado kito dahake ato sio mpangalaun lau. Besa babu fohu mo bali perlu lau karaya hino mpou galia' ge naki hino sio mpangadadi nfandung. Mpamili mo ge nafu ma po hino babu ndeling manulu. Besa sio nikak kito famiking, mo ge bia besa kito batila kito famiking bali sio.
 - c) Dele dele sado kito sampun hino mai ndeling sa sio pake sio mpipi. Sio mpipi po sio mpipi. Sio bene dun bali leba sio mpamili, hino mbi sio nikan dulok pangalaman.
 - d) Bia sado kito ato ndeha' mene mo ngkaraya ne mata nikan karaya ban kito karaya. Besa kito wola' noson mo ge kito dinsi hino babu sa kito po yala di kangan bali yaga gatong babu sa

kito mpangadadi Besa kito yati dinsi mo hino mata galia' mo ge dufu dang.

- e) Bia sa kito ala kito uhu hemung sa kito anak diti You hadia di babu mo bali nanak ka mangale babu sa mo nikan gahei gahaya di nanak mo hino You ngkatepa hila.

- 3) Babeto riwo ban babu mo, bali ngaku di You ndinsi hino babu sa sio ma hino.

Masing ti sio bali ndian nfamiking ntika ' dang noson, hino mbi sio bali mai ngkahelek gafua hino babu sa sio, ma di You diak ban bali riwo sio ge talo. Masing ti sio kira kira bene mine kemo ndio ngan nasehat dang ma di kemo babeto riwo ban babu sa sio ge talo.

B. LIO NGAN HINO MATATU NGAN KA DI MAMEHEK

- 1) Babu nfamiking dufu hino mantamong ndeha' dulok pangadadi diti noson talo.

Dalian kemo nina nama bali di kemo ndian nising. Kemo nikan fiking di begai: Hemung sa kemo gabui' bali bou gabia bia di kemo nanak diti, tempu sa kemo mei noson di mena ne, kemo nina nama napa' gabu' bali dalian tu tu kemo po bego. Kemo bei bukti di kemo dalian manina-nama noson talo po di mai ndeling bebesa?

Riwo kemo nina nama di tempu sa sio bali fandung tu. Mai ndeling nseing kemo riwo sio talo po di begai:

- a) Kangan gan
b) Kayaka
c) Mansawai bali sio
d) Bali galomok sio ndian di kemo bene gadele sio ge dang.
Notun gatong sio di masing ti bebesa ma di kemo bene dalian gaha' sio.

- 2) Babu nfamiking dufu hino manina-nama ndeha dang bei ndeha' mangkahela hino mananak di dulok diti npangadadi talo dang.

Kemo nikan yako gabia kemo nina-nama ndeha' ntika Yako gabia ka mandeling po makan kabia sio, yaga ne sio bali ndeha' duo hino te sio duo' bali kemo, hino mbi sio mai pake kemo po mata dang tanggung.

7 Tefa kabia-bia matatu-tu di mai ndeli-ndeling mai dang dele ka matatu galia' sado gasala paling sio di sio bei galia' hino mai ndeli-ndeling dang mai. 8 Besa matatu ne io makan gabia mansei-nseing ma dang, hino mbi, hino io nsanudong nanak diti ma io makan gabia dang, mo ge bei bebego ge hemung sa io gadele paling mai ndeling sa hino pangangaku mai. lo nfaramai dang etan mo ge pasa paling hino mata ngaku dang manfaranei etan. (1 Tinotiusi 5:7-8)

C. MATATU NGAN KA DI TAMONG NSEING DUO SANANG DANG BALI MANANAKK NDEHA NAPA' BASANUDONG GE TALO DANG PO DI

MANUN NDIAN SA PAKATAKU'

1) Tamong nseing ge ntaku mananak bene dalian noson sio dang.

Matatu ndeha' bali nanak napa' basanudong ge nikan fiking katong di kemo mparenta. hino sio mpangadadi ge napa' butu'. Besa kemo ne yako sio ngkoyong ge sio bene balahi hino kemo. Ma di besa kemo galua sio ne sio duo' besa babu fohu sa, mo ge kemo souk do sio yala gabia kemo.

Nanak ndeha' napa' basanudong, besa kemo galomok manina nama ndian di kemo bene gadele sio dang, bali dahu tanda bukti besa ha' mansawai hino sio, batila kangan, mo ge sio ndian sa ntaku' mo bene hira.

2) Tamong nseing ge ntaku di mananak dang mohon basanudong mo ge bali ndian famiking nfula noson.

Matatu ndeha' bali nanak napa' basanudong ge yaga fiking, besa kemo nanak ndian famiking nfula noson sado kemo nikan yako roto sio, besapo kemo yati sio sado basanudong? Di sio siap dang noson. Madi besa kemo napa' yati sio basanudong gafa' mo ge sio napa' dadi babu fohu noka bali kemo parenta noson hino sio mpangadadi ge talo dang.

Matatu ndeha' bali nanak basanudong dang noson fiking kabia bia, dele yati kemo nanak basanudong besa kemo do sio nfula noson Hino mbi kemo nikan fiking mai ndeling sa ganaten gamenan nanak ne siap basanudong po kemo ndinsi. Madi ndinsi mo badadi tempu sa anamei mo hino kemo nima ndian noson. (Naki hino palajarang samuhi paling kito fene balajar di mai ndeling bebeggo.)

3) Tamong nseing ge ntaku' bene ntika' madi mananak bene dalian sio dang sado sio nikan duo pede.

Mai ndeling sa mai dali kito sou-souk, woi bene duo' pede? Madi besa kito bene yako roto' kito anak masing ti sio napa' basanudong di kito lian sa pakataku' bego ge dufu bali You ndian suka dang. Masing mananak ndinsi sia po yaga gabia manina nama tempu sa sio ntika' madi besa kito hako kito anak ne ngkoyong ne sio bei gabia kito bego ge talo dang. Hino mbi You fandung kito ge fei ngangano nun ma po hino Matahaya. Kito fei kito harak nun pede hino kito anak ge dufu dang.

PALAJARANG #26

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAWALU MATATU BABU BALI ANAMEI-MEI

LIO NGAN NANGKAFOHUN

1. FONDASI DI MATATU BABU YAKO GABIA NANAK

A. ANAMEI-MEI GE HADIA HINO YOU

You po mata dang nafan bei gabia bulehaya ne bakaanak talo.

- 1) You NTANAHU BAYASA hino bulehaya bulehaya po bakaanak
 - a) Hawa: You yati Kan hino Hawa ne (NF 4:1).
 - b) Sete: You po yati paling Habe ntanau' (NF 4:25).
 - c) Yosek: Notun Yako tempu sa Yako ha' Masiri (Kej. 48:9).
 - d) Rut: You hadia Rut sio howo di nanak (Rut 4:13).
- 2) Tempu tempu You yati di anak BESA TANDA HERANG sa.
 - a) Sara: Napa' ntika' madi You yati Isak hino (NF 17:16).
 - b) Maria: Yayaru mpolo-mpolo' noson dabe Yesu (Lk. 1:34-35).
- 3) You do bulehaya susa sado You yati di anamei NE GALOMOK bulehaya mo.
 - a) Lea: Yako nsanudong sia kahowo bakaanak talo dang sado You do bakaosu sado yati anak ne galomok Lea ndian (Kej. 29:31-35).
- 4) Tempu tempu bulehaya ndeha' taka tu You bali nanak waha di YOU HADIA BULEHAYA NDIAN SA TAKA MATAHAYA MO
 - a) Sifara bali Pua: Sio taka You, You yati nuhu nanak waha. (N.F. 1:20-21).
 - b) Mata dang taka tu You Yawe (Masmur 128:1,3).
- 5) You mine sado bei mote bulehaya nseing mbabeto di danek namei.
 - a) Hana Samue dabe po di manun Hana mbabeto (1 Sam. 1:27).
 - b) Elisabete: Sakaria bali Elisabete babeto hino You sado You hadia sio di anamei sa, po dang Yohanesi dabe (Lk. 1:7,13).

You sado dahu pangadoto hino bulehaya talo ne sio bakaanak talo dang.

- 1) Mikhal: Raja Dau nsanudong tempu kasia baya safo nsanudong Raja Dau mo sado You dahu pangadoto hino bulehaya sa mo. Pangadoto mo po Mikhal bakaanak talo dang sado ha' numun (2 Sam. 6:23).
- 2) You Ndio Ngan notun gatong kito di anamei ge hadia hino You. Dele dele sado bulehaya sa bakaanak bia ka dapa' di kalahang fiking aku ge bakaanak bia bia. Di anamei ge hadia hino You. Bulehaya ndeha' dang bakaanak bia nikan danek tarima kase hino You, di anamei mo manun ma po hino You ndian sa mantalian dang dalian di kemo.

B. ANAMEI-MEI GE HEMUNG SA MAI KAHA HINO YOU. ANAMEI SOU-SOUK PO YOU NO DITI. (Mas. 127:3)

Dadi kito nikan fiking kabia bia di kito anak bali ntaminen hino. Kito anak po You no. You yati sio besa hadia ne kito tada ban. Mo ge mangale tadenge-denge kito ngan di matatu haya haya nikan sango hino You mbeleng ndian di kito anak hila mai. Po dang You yago kito hino buku sa ngan Epesusi baya, "...bia sa kemo gahei gahaya gabia sio di mai ndeling dadoto bali ti lio ngan mangkatepa ndeha' dang nun hino Tuhang." Yaga fiking di anamei kahila hino You Ndio Ngan dang kito balajar ne bali dinsi penting tu. You gananou di tempu sa sio dabe dang noson sio ndinsi dang penting mo. Kemo fiking bebesa, besa manina nama gahei gahaya gabia nanak hila mo dang sado sio ndinsi butu'? A fiking nfaha'!

- 1) Isak You dahu pangayanji hino namei mai di tempu sa dabe dang noson.
- 2) Yohanesi: You notun gamenan Yohanesi ndinsi di Yohanesi dabe dang noson (Lk. 1:17).
- 3) Paulusi: You gananou Paulusi ndinsi tempu sa Paulusi dabe dang noson (Gal. 1:15).

Dadi kemo hila hino mbai mata dang bali nanak yaga fiking kabia bia. Kemo gananou gatong ka besa You bali rencana sa hino kemo nanak mo ge dang. Bia sa kito kaba iko You ntanahu dang Matahaya dahu hino kito ngan di matatu haya haya dang notun, "...bia sa kemo gahei gahaya gabia sio di mai ndeling dadoto bali ti lio ngan mangkatepba ndeha' dang nun hino Tuhang."

C. ANAMEI-MEI GE HADIA HINO TUHANG. HADIA MO KA MANGALE.

Dadi hino You Ndio Ngan kito mine di kito anak bene bei kito lian sanang. Dadi besa kito bali anak waha mo ge kito lian bene labe sanang. hedi? Besapo sado kito famiking hino kito anak po hemung besa You nfamiking mo dang. A mine lio waha di kito anak bei kito pusing tu. Te nseing baya, "Anak waha ge susa dalo." Hino mbi a mine besa bulehaya bakaanak waha dalo mo ge bulehaya bene dalo hu'. Madi a fene notun katong kemo di kemo sado dalo lio ngan bebego ge hino You Ndio Ngan ge dang. You Ndio Ngan gatepa kito di anamei po begai:

- 1) Anak ge hadia bia ka bia lau togu tu. "Berkatalah Lea, Allah telah memberikan hadiah yang indah kepadaku." (Kej. 30:20)
- 2) Lian sa sanang bali lian sa mantoro manun po hino kito anak.

A fene notun kamenan kemo hila di begai: Anamei-mei bei sanang kito lian dele besa kito matatu haya haya napa' kahei kahaya sio di lio ngan mangkatapa ndeha' dang nun hino Tuhang. Anamei nfan bei kito lian sado sanang ge dang. Besa sio gananou You ndian suka dang sado sio bei galia', di manina nama gatepa gatong sio dang, mo ge lian sa susa ka susa lau togu tu nun po anamei mo. Ma di You Ndio notun kito di Matahaya ndian suka di lian sanang bali lian mantoro nun po hino kito anak.

- a) Besa kito anak bali lian sa pande di You nfamei mo ge kito lian bene sanang (Amsal 23:15-16).
- b) Manama bali nanak nfamei bia bali nfamiking dufu ge mene mo bali lian sanang tu kalau (Amsal 23:24).
- c) Nanak ndeha' bali nfamiking dufu bei manama ndian sanang, madi anamei bali nfamei babongon ge bene bei susa di manina ndian (Amsal 10:1).
- d) Nanak ndeha' mene dang babongon ge bei manama ndian susa bali manina ndian sado hu' (Amsal 17:25)
- e) Nanak ndeha' mene babongon ge bene riwa' manama ndian (Amsal 19:13).

D. YOU NTANAHU DANG MATAHAYA DAHU HINO MATATU HAYA HAYA

Dadi besa anamei kahila i manun ma po hino You, hino mbi sio bei kito lian sanang bali sio ma bei kito lian susa talo, bia sa kito kananou You ndian suka hino mai ndeling sa kito kahei kahaya kabia- bia kito anak mo. You ntanahu ge badadang ka badadang tu po baya, "Didiklah orang muda menurut jalan yang patut baginnya, maka pada masa tuanya pun ia tidak akan menyimpang dari pada jalan i itu." (Amsal 22:6)

NDASI LA PO MAI NDELING BEBESA NE KITO KAHEI KAHAYA KABIA KITO ANAK NE IO IKO DI LELING DUFU TALO?

Naki kito kaba balajar di mai ndeling mo. Kito mohon ha' You ntanahu hino Matatu babu ka ndoa' nangatogu.

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAWALU MATATU BABU BALI ANAMEI-MEI

A. WOI PO NIKAN GATEPA KITO ANAK?

ngka.)

B. BESAPO ANAMEI FANDUNG MANINA-NAMA?

1) Namei ge tada mangkanangi diti mperlu ge talo dang.

Tempu sa sio dabe talowo ge sio gan diti kangan ge talo dang. Besa manina nama gadele sio tempu sa di mo, mo ge sio bene nate la se. Hino mbi tempu sa sio labe haya noka besa manina-nama yaga gabia sio dang souk sio gan yatu yatu kangan, (besa gula, te mai nfuang meta noson) sado sio ntuka hu'. Di namei mo ge gananou mai milu ma sio gananou dang. Sio mamongo di mai ndeling bia bali di mai ndeling etan sou-souk. Sio perlu manina-nama notun gatong sio dang ge sio bene dalo susa.

2) Namei ne napan gananou diti mai ndeling dufu ge talo dang.

Namei mohon dabe talowo ge nfamiking sia ge mutung hino dang souk. Mata mo gananou mai bia te mai etan ge gananou ka dang. Tempu sa labe haya noka, io bili ne dalo manfalituha bia ge talo dang, di io do dufu sio nfamei bei ge dang. Besa manina-nama gatepa gatong nanak mo di mai ndeling bia bali mai ndeling etan dang mo ge mata mo bene balajar di mai ndeling kahila mo ma po hino manfalituha numun hemung sia. SUSA!

Dadi hino mai ndeling dang mai po dang manina-nama waha rugi di sio nanak ge talo. Baya matatu haya haya ndeha' ngaku te ndeha' ngaku dang. Kito dadi leleani dalo hino kito karaya diti sagado kito anak ge dosun kito dang. Tempu sa kito karaya ne tulok kito pangadadi teba, sio ge balajar mai ndeling etan hino sio nfalituha dufu dang. Madi manina-nama bia ge yaga gabia sio nanak. Besa sio lau mananak mo po lau hemu-hemung bali sio. Besa sio karaya nanak mo ma karaya hemu-hemung bali sio.

3) Namei napan bene dalian You ge mai dang.

Kito anak dabe talowo ge napa' dabe hino dosa ndian noka, po dang sio napan gananou di mai ndeling mbalawan. Sio lau di ndoik talo dang noson, ma di mai ngan mbalawan ge sio gananou gatong noka. Besa manina-nama gatepa gatong sio di ndian sa taka tu You dang, sio sado napan dalian You ge mai dang.

C. NAMEI UMUN TAUN KAHILA GUSU KITO KATEPA SIO TALO?

Tempu sa anamei nfula noson po tempu sa doto gabia di sio ge talo. Besa sio napa' haya noka, mo ge labe susa di gatepa gabia sio.

SONTO: KAYU NFULA NOSON

Besa kito foyu' ndihan di io nfatang nfula noson, mo ge masing ti io sado ntika', ma di kito to io dadalung iko noson ndeha' dang kito foyu' mo. Di io mamboyu' talo di io nfatang nfula noson. Madi besa io nfatang ne hapa' howo te tolu, mo ge mai ndeling bebesa ne sado kito foyu' di ndihan haya go talo?

- 1) You dahu hino anamei ndeha' nfula noson ne sio bali ndian sa ngaku matatu haya haya.

Sio dalian tu po matatu haya. Sio bene bei mote po matatu haya ndio. Hemung sa fulung mohon dadi ka kito sintak ma ngkoyong dang. Mo ge hemung sa ananei nfula noson ka kito ato kabia sio ge labe mamile.

- 2) Namei labe haya noka ge labe susa di gatepa gabia sio, di sio iko sio ndian suka diti man noka.

Sio sado iko sio ndian suka diti ka napa' bayasa. Masing ti bego ma di You sakua' kemo ndian ne kemo gatepa gabia noson kemo nanak ndeha' ngangare te yayaru noka ma talo. Besa sio haya noka kemo nikan notun sio di leling supu hino dosa sai ntakolo. Sio susa di sio bei ngangano nun ma po hino sio nfamiking diti noson. Sio nikan dabe paling kasia ne Hama' You ha' duo' osik hino sio ndian, gusu kemo gatepa gabia paling sio talo. Masing bebesa madi kemo besa matatu haya nikan dahake doto gabia sio.

D. GATEPA KITO ANAK DI NGKATEPA BEBESA?

- 1) Kito nikan katepa kabia mai ndeling mote mai hino anamei mo ge masing ti sio sado ntika' madi sio bene dipang hino mai ndeling mo ge dang. Katepa kabia kemo nanak di mai ndeling dang lama mote bali You ngkatepa, dele sado anamei mo iko la mai ndeling dang lama mote bali io nfamiking diti.

2) Ulang 6:1-7

1 Kemo nYou sa Yawe mai po yago aku katepa kabia-bia kemo hila di Matahaya tanefa kahila dang a mohon fene notun di hino kemo mai, ne souk ma kemo bei mote hino petak sa dang kemo souk duo' hino mo. Tanefa kahila dang a souk ka ati mai ge bene kemo bali kemo nuhu nanak lau sunpa-sunpak ma taka kemo nYou sa Yawe mai sado bei mote gasou-souk Matahaya ntanefa kahila dang a ago di kemo mai. Baya sado kemo numun gafoleng ma kemo bei mote gasou-souk Matahaya ntanefa kahila mai. Bego ngka ge kemo ganahu kemo nunun. 3 Kemo matatu Isarae kahila mai, pasang kabia kemo ntalinga ne souk ma kemo bei mote tanefa kahila mai. Bego ngka ge kemo dalo bia bali ti kemo nanak hemung sa tarapa nuha", po hemung paling sa Yawe, kito usi kobi nYou ne da, yanji hino kemo ne. 4 Kemo matatu Isarae kahila mai, mine katong bia bia a lio mai. Yawe mai ge kito You. Bali ti Yawe mai sia dufu la. 5 Kemo nikan dalian You Yawe mai ge dalian di kemo ndian nising. Hino kemo ndoik sado yanak dali hete kemo nulu kaba dalian gasou-souk You Yawe mai. 6 Yaga tolon kabia bia lio ngan hila dang a ago hino kemo mai ne tahu denge kemo ndian mo. 7 Bali ti katepa kanotun kabia bia kemo nanak di lio ngan hila mai. Lio ngan hila dang mai ge nikan gatepa di sio di tempu sa kemo lau, kemo gatepa lau lau kemo nanak. Te baya tempu sa kemo luku' boya-boyang ma kemo gatepa kemo nanak, te baya yangun hete ma kemo gatepa kemo nanak bego.

Dadi kito nikan katepa kito anak di ngkatepa bebesa?

- a) Katepa sio di You tanefa kahila dang You napa' defa hino kito.

To ayat 1. Kito katepa kito anak di You ntanefa ne sio taka You. Besa matatu gananou taka You dang mata mo bene dalo pasa ge talo dang.

- b) Katepa sio di mai ndeling taka tu You Yawe mai.

To ayat 2. Kito katepa kito anak di mai ndeling taka You besa sio taka mena kito. Mangale po sio nikan sayang mena manina nama souk sio sayang paling You Yawe talo.

- c) Katepa sio ne sio gananou di mai ndeling bei mote You ntanefa ka hila mai.

To ayat 2. Besa kito fene to kito anak bei mote You, mo ge sio nikan balajar bei mote mena kito lian suka. Besa sio pede mbalawan kito lian suka lau ndeha" sia, mo ge besapo sio bene bei mote You ndian suka? Besa kito katepa kito anak ne sio bei mote kito lian suka dang, mo ge hemung sa kito katepa sio di mai ndeling mbalawan. Di kito kadufu ban
Sio nfamei sala mo dang.

- d) Katepa sio ne sio dalianYou di ndian nising.

To ayat 5. Sio sado dalian tu tu You talo besa sio do kito ma talian You di kito lian nising. Kito nikan dadi besa sio mpastakang ne sio bei mote kito talo. Hino mbi besa sio do kito talian sio bali katepa sio bali lian sa mantalian, lian sa mbala', bali lian sa nahu, mo ge sio ndian bene badaduk ne iko kito famei fei kahila mo.

- e) Katepa sio di ndian soho.

To ayat 7. Dele bei ndeha' mangkahela ma po hino kito lio, ne kito mpangadadi ma dadi besa sonto te gamba, mo ge bia ma di kito nikan notun katong kito anak di mai ndeli-ndeling. sio nikan mine gatong kito lio dang notun sio di mai ndeling dufu bali di mai ndeling sala. Sio nikan mine sado sio gananou gatong. Mai ndeling bebesa ne sio iko di mai ndeling dang sio gananou katong dang noson. Dele yala mangale notun sio nafan gananou kemo ndian suka.

- f) Katepa sio nyohi naha', nyohi saat.

To ayat 7. Kito nikan pake nyohi nsolang ne gatepa sio di You ntanefa bali You ndian suka. Dele fiking kito katepa kito anak ma po hino kito gareja ndian, te ma po hino kito leha' diti ndian. Mai dang. Kito katepa sio hino ginang, wayo nsohing, hino lapangan bola kito katepa sio talo. Kito katepa sio di huko kapa, dina goho, di palamaung, baya di tempu sa kito fene luku' ge kito katepa sio talo.

E. GATEPA KITO ANAK DI LIO NGAN MANGKATEPA NDEHA DANG NUN

HINO TUHANG

Susu mana, ndeba' bali nana-nanak, dele gahanak paling keno nanak ndian ka sado sio ndian dadi mangkanao ne bia sa kemo gahei gahaya gabia sio di mai ndeling dadoto bali ti lio ngan mangkatepa ndeha' dang nun hino Tuhang. (Epesusi 6:4)

1) Katepa sio di ndian sa mbala'.

Besa kito katepa sio bali lian sa mbala-mbala' mo ge kito kahanak paling sio ndian mangkanao dang bali ti sio bene bei iko kito lian suka labe mamile.

Mai ndeling bebesa ne kito kahanak paling sio ndian?

a) Dalian soho nanak sia hino sio mahemung.

Sonto di Yako dalian tu tu mananak sia ngan sa? Yosek. Mangkaka ndian famiking di Yosek ge bebesa? Etan. Hino Yako ge bebesa? Sio sayang manama mo dang.

b) Pake ndian sa ngkoyong dalo bali sio.

Pake ndio ngkoyong dalo. Baya sio hino matatu waha mbakatanga ne sio mahi di. Fiking sio ngkoyong sado yati sio ngkaraya nfaha' madi mbi sio nfula noson. Bung bali dapa' sio di ndian sa mangkanao.

c) Gadele gasouk sio.

Besa lau ha' ginang gadele mata mo hino kampung. Dina goho io mbaluhan ge gan kangan hino mbi? Lau toyo ne bulu madi dule io lau bali dang. fiking lelong dalo. Dadi kemo bali kemo nanak nseing gananou di nseing ge mutung talo dang tu kalau. Hino mbi ananei mo bali ndian sa dalian kemo ma io gananou ka dang.

2) Mai ndeing dadoto bali lio ngan mangkatepa.

a) Dadoto ka mangale po besa kito tahu ntanefa sa hino kito anak madi sio bei mote ntanefa mo dang, mo ge sio nfaranei bei bego ge bali nsalak. Nsalak mo mpaha' besa kito kadufu sio bali lio ngan te kito kadufu sio bali kapung. (Palajaran samuhi mai kito fene nana' kabia di mai ndeling dadoto mai ka mangale.)

b) Lio ngan mangkatepa po di katepa dang kito ati hino kito anak ne sio gananou kito lian suka. Baya di mai ndeli-ndeling karaya hino kito ginang te di mai ndeli-ndeling hino You Ndio Ngan dang mai.

Dadi kito nseing ge fei ndeha' mangkahela ma po hino ngkapung. Hino mbi kito pake di kapung mo po bali ndian sa mangkanao. Mo ge dufu dang. You dahu Matahaya ntanahu hino kito ne kito pake lio ngan mangkatepa bali dadoto. Hino mbi lio ngan mangkatepa mo nikan ndeha' nun hino Tuhang.

YOU TANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAWALU MATATU BABU BALI ANAMEI-MEI

LIO NANGKAFOHUN

Masing ti kito ngan di matatu haya haya lian ge kito anamei bei iko kito lio, madi tempu tempu anamei pake ndian mbalawan. Kito ngan di matatu sou-souk po dabe hino Lodong Edeng ntakolo, mo ge mangale kito sou-souk po matatu baradosa. Dosa ka mangale po nfamei dang bei mote You ndian suka dang. Baya di nfamiking, di ndio ngan te bali di nfamei bei. Dadi You notun kito di Matahaya ndian suka di hino anamei-mei po sio nikan bei mote manina-nama ndian suka bali ti sio nikan sayang manina-nama. Madi besa sio pake ndian sa mbalawan ge kito fei fesa ne riwo sio talo? Kito sanek tarima kase di You gadele kito ngan di matatu haya haya ne kito fei ndeha' mangkahela po hino kito pande diti ge mai dang. Matahaya napa' jelas hino kito di mai ndeli-ndeling kito iko besa kito fene kahei kahaya kabia kito anamei, masing ti tempu tempu sio babongon sado mbalawan kito. You ntanahu dang Matahaya dahu hino matatu haya haya ne kito kahei kahaya kabia kito anamei talo po di begai.

1. NGKATEPA BALI PANGADOTO KA MANDELI-NDELING

Matatu waha hino dunia mai fiking di mai ndeling ne gatepa di anamei ge pede mai ndeling sia la. Mo ge sio fiking besa sio nanak bei galia' sio nikan gadufu nanak mo di sara bung. Mo ge dufu dang. Hino You Ndio Ngan Matahaya notun gatong kito di mai ngan katepa ge bali mai ndeli-ndelinghino, pede la bung ge mai dang.

A. NGKATEPA SA SARA FANGU RUGI

Besa a anak bei gaetan matatu mai mai mo ge aku bali tanggung jawab ne ganti rugi di mai mai mo. Besa nanak mo napa' haya noka bia sa mata mo karaya ne sado ganti di mai mai dang io bei gaetan mo ge bia. Mai ndeling bei begai ge gatepa gabia kito anamei ne sio sayang matatu galia' mai mai. Hino mbi sio ma gananou mai teba bali nsan ma hino.

B. NGKATEPA SA SARA GOTA MAI SA HINO NAMEI

Hemung sa Baba You bene bei mote kito hino kito sananek sou-souk ge dang, mo ge besa kito matatu haya haya tempu tempu nikan kota di kito anak nsananek. Tempu tempu kito sanek di mai ndeling sala, madi kito ge mamongo. Baba You gananou dufu po dang Matahaya bei mote kito sananek mo dang. Hemung sa kito nikan ngaku Matahaya gananou mai dang kito perlu, mo ge kito anak nikan balajar di mai ndeling sa ngaku di manina-nama gananou mai dang bia, bali mai dang bei gabia sio dang.

C. NGKATEPA SA SARA KATUO' SIO NE SIO PEDE

Besa kito anak boyang gabia bali manf alituha dang. kira dangi-dangik, te bakataro, te basapa', mai ndeling sia dang kito pake ne katepa sio po katuo' ne sio nikan duo' pede. Yago io diak hino leha' ndian ne wasik hino io nfamoyang mo mpou sa. Tempu tempu dadoto begai ge riwo mata mo nfamiking sado ha'. Kito katepa kabia sio di mai ndeling duo' hemu-hemung bali matatu di sio nikan boyang gabia-bia bali

manfalituha hila mo.

D. NGKATEPA SA SARA YATI NDIO AWAS

Besa kito to kito anak bei galia' madi mata mo mamongo di io nsala mo, dele sado yako io ngkoyong dalo. Souk io ndian yanak di io gananou ka dang. Madi bia sa kito batondo mena bali io ne notun gatong di io nsala mo, bali notun gatong di ndeling sala dang io mohon bei mo.

E. NGKATEPA SARA DAHU PANGADOTO TE PUNG

Besa kito napa' iko di mai ndeling ka hila dang kito mohon basarita ko, ma di kito anak bene bei mote kito katepa mo dang, mo ge io mbalawan tu di kito. You Ndio Ngan notun kito di ngkatepa ka mai ndeling galia' sa ma hino. Mai ndeling galia' sia mai po tahu pangadoto hino kito anak.

2. PANGADOTO SARA PUNG KA MANGALE GE BEBESA?

Katepa di mai ndeling dahu pangadoto sado pung kito anak ka mangale di begai. Matatu haya haya, bali lian mbala', yala nanak mbalawan mo ne ha' mpou labe pede mpou sa. Souk matatu haya mo bung di namei mo ne gadufu ban io nfamei bei dang mbalawan mo. Ngkatepa sia mai bali tujuan di nanak mo nfamiking ha' di mai ndeling dosa ge salalu bali nsalak. Hino mbi mambaba ndian suka po io bei mote di leling dufu.

3. YOU NDIO NGAN GATEPA KITO DI NGKATEPA SA DAHU PANGADOTO BEBEGAI HINO KITO ANAK GE SALA DANG

BACA AMSAL 13:24

Dadi kito mine Matahaya notun gatong kito di mata woi sa ne bung mananak dang, mo ge sio dalian mananak mo dang, madi besa mata woi sa ne dalian mananak, mo ge do dadoto anamei mo. Madi Kakatipu Nene napa tipu matatu waha di pangadoto ka mai ndeling dufu. Matatu nseing ge dadoto mananak dang, faya mo ge etan, matatu nseing po dadoto ma po tempu sa sio ndian yanak mangkanao. Mo ge dufu dang.

You ntanahu dang Matahaya dahu hino kito ngan di matatu haya haya po dang kito katepa kabia bia kito anak manun ma po hino Matahaya ngkatepa dang Matahaya gatepa gatong di kito.

BACA IBRANI 12:5-8, 14

Dadi kito nine di Matahaya ndio yago matatu ngaku ne dele yala ndian mamile di Tuhang ngkatepa mai, bali ti besa Matahaya ne dahu di pangadoto sa hino kito, mo ge dele ka kito lian susa dalo. Di Tuhang dadoto ma po matatu ndeha dang Tuhang dalian hino mbi matatu ndeha dang Matahaya gananoumananak diti po Matahaya bung besa kito ka dalo dadoto hino You, di You beikito di Kito po You nanak diti. Do besa kemo ne dalo dadoto dang hemung sa anamei galia' waha mai, mo ge bia notun kemo ka Matahaya nanak diti ge mai dang. Kemo ge nanak sala. ...You gatepa kito po gatepa di kito pangadadi bene tuga di kito sado manining hemung besa Matahaya. ...Sone tatu dafa' ne pangadadi ma dame bali ti lulu dafa' po pangadadi sa dame bali matatu kahila i sou-souk, bali ti lulu dafa' po pangadadi ndeha' balamping di mata sa ne mpangadadi balamping dang mo ge io do

Tuhang talo dang.

- A. YOU DADOTO MA PO MANANAK DITI
- B. PANGADOTO MO MANUN MA PO NDIAN SA DALIAN KITO
- C. PANGADOTO MO BALI TUJUAN NE KITO PANGADADI GE DUFU BALI BALAMPING

Dadi kito mohon mine hino You Ndio Ngan di Matahaya po bei sonto di mai ndeling sa dahu pangadoto hino kito anak. Besa kito tahu di pangadoto mai hino sio, mo ge sala dang. Ndasi po kito nikan balajar di tempu sia bi ne kito nikan pake pangadoto bebegai. Bali ti mai ndeling bebesa ne kito pake pangadoto mai ka mandeling dufu?

4. KITO PAKE KATEPA SA PANGADOTO MAI PEDE DI NFARAMEI MBALAWAN

- A. MBALAWAN PO BEI MOTE NDIAN SUKA DITI. BEI TI MA NO.
 - 1) Di tempu sa Lusifa mbalawan You ndian suka ne sado bene yipik di Matahaya.
 - 2) Adang bali Hawa tempu sa sio bei mote sio ndian suka diti bali yati ntakolo nun hino You ndi an suka di sio.
 - 3) Ndian sa mbalawan mo lau sumpa-sumpak sado dali bali kito ngan di matatu hino dunia ndoa' sa mai.
- B. HEMUNG SA YOU PO PARENTA KITO NGAN DI MATAHAYA MAI WALU', MO GE YOU GANAFU PARENTA HINO KITO NGAN DI MATATU HAYA HAYA NE KITO PARENTA KABIA-BIA KITO ANAK
- C. HEMUNG SA MATATU BARADOSA MBALAWAN YOU NDIAN SUKA DI SIO NDOSA MO GE DI ANAMEI GE MBALAWAN DI MANINA-NAMA PO DI MANUN SIO NDOSA. DOSA DENGE SIO NDIAN PO MBALAWAN MATATU HAYA HAYA NGKATEPA
- D. NDIAN SA MBALAHAN NSANUBUN TOFO MA PO PANGAMATE SAI

- 1) BACA AMSAL 14:12

Dadi You notun kito di kito iko leling dang fatak dufu, mbi leling mo nsanubun po gatun hino pangamate sai.

- 2) BACA AMSAL 23:13-14

You notun kito ngan di matatu haya haya, dele sado kito dadi busu te ntaku' paling di mai ndeling sa gatepa kito anak Masing kito pung io di waho mpou, (Iko mandeling dufu, ndian mangkanao dang.) madi io nate dang. Kito ne pung io di waho mpou mo ge kito pahala io nyawa hino lipu mate. Pangadoto-doto dang matatu haya haya dahu hino mananak ge bene gamate di nanak mo ge dang, madi besa nanak mo pede iko mandian suka diti, mo ge io nsanubun tofo ma po pangamate sai. Besa kito matatu haya

haya ndeha' dang katepa kabia kito anamei dang ge riwo sio hino mandeling
ha' hino Lipu Hukung

5. NDIAN SA MBALAWAN PO MPAHA' BEBESA?

Kemo napa' yati karaya hino kemo nanak, besa lau diba di mai nsewang, te lau daku wayo. Hino mbi kemo nanak mo gananou kemo ndian suka, ma di mata mo bei mote dang, mo ge ngan mbalawan kemo po mo. Madi ndian sa mbalawan barupa-rupa.

A. NFARAMEI MBALAWAN

- 1) Ndio mbalawan. "Hare, a mote dang o."
- 2) Dangi-dangik. Sado batuhing, sado batatan, sado lenggo ofo.
- 3) Tolo tolo di ndoik.

B. BEI MOTE DANG---MASING NDIO TE NFARAMEI NGKOYONG DANG MA
DI NSANUBUN TOFO IO BEI MOTE DANG

- 1) Manyawo dang. Gahekok mine dang, mbi mine.
- 2) Baya mantalingun, mbi mote dang.
- 3) Digun di notun ngkanangi ndian hu'.

C. NDIAN BABONGON PEDE TI NDIAN NFULA NOSON GE PEDE TI

Ananei sa dawok ananei galia' di tampok po di manun do mangkaka bebego. Masing di nfaranei bei mo dufu dang. Madi nanak nfula noson mo dawok tampok di ndian

mangkanao dang, bali bene bei gaetan mata galia' dang. Io pede bopa bopa mangkaka nfaramei sala. Mai ge ndian nfula noson. Bia bung di namei mo, gatepaa di leling dufu. Madi mangkaka mo napa' haya noka, sado gananou mai bia bali mai etan, mo ge mata mo bei sala. Io napa' mine kemo yago io bia dawok matatu di tampok, madi io bei ti mano. Mata mai bali ndian babongon. Mata mo perlu kemo gatepa io di pangadoto ne io mandaha di mai ndeling sala mo.

PALAJARANG #29

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAWALU MATATU BABU BALI ANAMEI-MEI

LIO NANGKAFOHUN

Dadi minggu sa mbai ne kito kaba balajar di mai ndeli-ndeling katepa bali pangadoto ka mangale tu. Besa kito matatu haya haya bali dinsi. You gahako kito di Matahaya hadia kito bali anamei ne kito kahei kahaya ban sio di You. Matahaya dahu ntanahu dang kito nikan iko besa kito fene dali bali You ndian suka. Kito napa' mine mai ndeling katepa lima.

1. NGKATEPA SA SARA FANGU RUGI
2. NGKATEPA SA SARA GOTA MAI SA HINO NAMEI
3. NGKATEPA SA SARA KATUO' SIO NE SIO PEDE
4. NGKATEPA SA SARA YATI NDIO AWAS
5. NGKATEPA SARA DAHU PANGADOTO TE PUNG

Dadi kito mohon kanano katong di kito pake pede mai ndeling sia ne katepa katong kito anak dang. Kito nikan fiking kabia gusu pake mai ndeling mote mai bali sio nfamei dang nikan roba. Madi kito ngan di matatu ising bali polo' ge bayasa pake pede mai ndeling sia la. Mai ndeling sia mo po begai: Mananak bei sala madi kito ge ogo ogo. Besa io bei paling souk bei, gusu mohon gahanak ndio tete notun sio, 'baya, "E, dele bego." Besa anamei mo dangik ngkoyong, mo ge bayasa ogo ogo paling di harak mata mo dangik dang. Te tempu tempu ndian yanak, souk bei di namei mo, bei sara dapa' bali bung, mangan. A lio nising tu po mai, susu mama, mina kolo, ulik kaka kemo hila ndeha' dang napa' ngaku Yesu di ndian nising yaga ne mine. Besa kito katepa kito anak po di manun ndian mangkanao, mo ge baraguna dang. Hino mbi You yuang kito lian sa mangkanao mo ge dosa. Dadi hino palajarang dina sai kito fene balajar di mai ndeling sa tahu pangadoto hino kito anak sara pung sio, madi di mai ndeling ka lama mo mote bali You ndian suka.

1. YOU NTANAHU DANG MATAHAYA DAHU HINO MAI NDELING DADOTO DI NGKAPUNG

BACA AMSAL 13:24, 23:13-14

Dadi kito mine Matahaya notun gatong kito di mata woi sa ne bung mananak dang, mo ge sio dalian mananak mo dang, madi besa mata woi sa ne dalian mananak, mo ge do dadoto anamei mo. Madi Kakatipu Nene napa' tipu matatu waha di pangadoto mai ka ndeling dufu. Matatu nseing ge dadoto mananak dang, faya mo ge etan, matatu nseing po dadoto ma po tempu sa sio ndian yanak mangkanao. Mo ge dufu dang, Dadi mai ndeling dufu ge bebesa?

- A. TAHU DAFA' BEHA-BEHANG BADADANG HINO MANANAK MPANGADADI

Namei nikan gananou gatong manina nama ndian suka, Besa kemo yago sio bei di mai ndeling sa, souk sio nikak paling kemo di kemo mpangaago mo. Iko di mai

ndeling mai ne to besa sio mine gatong kemo ndio te dang. Namei bayasa bali nfmaking yatu yatu, madi besa kito nana' mena ne to besa sio mine gatong kito lian suka te dang gusu kito kananou besa sio mbalawan te mine ka dang noson.

Kito tujuan bali sio po begai: Tempu sa kito ago sio bei di mai ndeling sa kito nikan to sio...

- Nafan bei mote kito pangaago
- Bayahak bali kito dang
- Karubu-rubu dang
- Bei di mai ndeling mo sado souk

B. NDIAN SA MBALAWAN NIKAN DADOTO

Besa namei mo gananou kemo ndian suka sado kemo notun paling kemo, madi mata mo bei mote dang, mo ge ngan ndian sa mbalawan. Dosa bali nsalak. Sio ndian sa mbalawan mo ge nikan bali nsalak. Bia mantalingun nyohi anamei ge pede ti. Sia nfamei mbalawan po lama mote baya, "A mote dang o." Madi mata galia' ge dangik. Kira mata galia paling po mangkaihi, madi nsanubun tofo do io bei mote dang. Mai ndeling kahila mo bali ngan sia la. Ngan sia mo po ndian sa mbalawan. Ndian sa mbalawan nikan bali nsalak.

C. DAHU PANGADOTO BALI NGKAPUNG MPAHA BEBESA?

Hino You Ndio Ngan sio pake ngkapung dulok hemung sa waho mpou. Dele pake nima, bia sa pake waho mpou, te kayu nima mei. Bene bei sado polo' ge dang. Perlu dadoto mo ne sio nanang dese, madi dese sukuk ne sado sio dangik di dese mo. (Yaga dele dang gahanak sio ndian ka sado dadi mangkanao. Besa pede dese mpou sa tempu tempu sio ndian yanak mangkanao.)

D. PUNG SIO NGKANANGI HINO KANANGI MPOU BI SA?

Pung sio hino sio nsitung. Dele bei sio hino mbeleng ndian, te sio ntakolo nun, te hino sio mpule. You walu' di situng labe mongon ne hu' dalo dang, ma di nanang dese ge talo.

E. DAHU PANGADOTO MO HINO NDEHA MBI?

Dele pede dadoto anamei mo hino mananak hino matatu waha mbakatanga. Pangadoto ge sukuk, nikan dogo paling di mahi ge dang. Dadi kemo howo ha' hobong ndian, te mpou labe pede ge bia. Hino tapak haya ma dang, hino gereja ndian ge mai dang, madi hino kemo ndeha' ndian ge bia.

F. MATATU HAYA HAYA NIKAN DAHU DADOTO BALI NDIAN BEBESA?

Ndian mutung ge dang. Ndian mangkanao ge mai dang. Bia sa matatu haya haya ndian ogo, gusu dahu dadoto hino nanak mo. Di kito tujuan po fene katempa sio. Kito tujuan di sio badito la ge dang. Kito perlu sio gananou gatong di tanahu hino, besa sio bei iko tanahu mo dang, mo ge bali nsalak. Hino mbi besa sio dalo nsalak mo sio nikan gananou gatong besapo sado sio dalo di dadoto mo. Dadi bia sa besa kemo howo pede ne kemo batondo di mai ndeling sala bali dufu ma talo.

G. BIA NDIO WAHA TEMPU SA DAHU DADOTO HINO SIO

Naki sado sio dangik gafa'. souk kemo galomok sio mpou sa bali jelas sio nsala. Hino mbi kemo jelas gabia bia di leling dufu ne sio bei mote. Notun sio, faya, "Besa kemo ne bei dufu, mo ge kemo bene dalo pangadoto bebegai ge dang.. Madi besa kemo bei sala, mo ge kemo bene dalo paling dadoto hemung sa dadoto ma sia mai."

H. DELE YAKO MAI NDELING SA MAI DINA SIA, SOUK DINA SAMUHI YAKO DANG SOUK DINA SAMUHI PALING YAKO PALING KASIA

Kito nikan batondo hemung bali kito sanudong ne kito kaba setuju di nanak mbehang. Besa mata mo pasa hino manina mambehang te Manama lama mote nikan dahu dadoto hino sio. Besa manama ne hino, bia sa matahaya po yako mandinsi mai. Madi besa manama hino dang dele dele sado ngking fine dahu dadoto mo dang. Souk anamei mo gananou manina mamile, manama ge nfaha'. Mai dang mata mo bene pake mai ndeling ne babu mo bakataro haya di mai ndeling sa ngkatepa di nanak mo. Babu nikan lian hemung sia bali nikan kaba yako mandinsi mai, dang ge bene dalo susa.

I. NAMEI GE NUMUN TAUN KAHILA GUSU DAHU DADOTO HINO TALO?

Mai ndeling mai ge a fene batila a pangalaman diti. Besa kito anak nfula te mei tu noson, woi barani bung anamei mo noson? Mo ge dufu dang. Besa mata mo gananou kito lio dang noson, mai ndeling bebesa ne io mbalawan sado talo? Talo dang. Kami napa' to besa anamei numun taun kasia io mohon gananou mpou sa di mai dufu bali mai sala. Besa kito pake lio ngan sa "Dele yako mo." Sio bayasa balajar mpou sa di mei noson. Hino mbi bia sa kito mulai tempu sa sio nfula noson. Madi mai ndeling sa dahu dadoto bali waho mpou, mo ge sio nikan labe haya mpou sa.

Dadi tempu sia ka nangkafohun kito tahu pangadoto sara pung sio di waho mpou, mo ge sio dangik besa sio dulok nate. Madi mai dang. Dele dahu ndian hino sio ntanangik. Besa anamei mo numun taun kasia, pede pung kasia, taun kahowo pung kahowo. Iko anamei mo ntaun. Ma di tempu sa mulai, pung, souk yati nsolang hino anamei mo ne dangik talo. Gusu po galomok kabia bia. Notun anamei mo di kemo dalian noson, madi io nikan balajar bei mote kemo mpangaago. Yapa' bali mosi bali galomok gabia bia.

2. ALA LIAN SA SAHIRA TIBA DI ANAK NFARAMEI BEI SALA MO BESA MATA MO NAPA DALO MPANGADOTO DUFU HINO KEMO

Tempu sa pangadoto mo gafa', bali kemo napa' galomok mata mo. Notun gatong io nsala mo bali mai ndeling besa gadufu paling sala mo. Mo ge souk. Dele hantam sio di ndio ngan lau botu howo botu ngha'. Tempu sa sio supu hino. hobong ndian mo, sio nikan bali lian sa bia paling. Matatu haya haya nikan riwo sio ne sio gananou You yala ndian sa sahira kito dosa po dang kito bali lian mantoro paling ge talo. Madi anamei mo nikan yala ndian saofu paling. Mata mo nikan menyasal io nsala. Gusu po kemo galomok paling io talo.

Tempu kito tahu pangadoto sado gafa', kito kalomok nanak mo, madi io ndio waha dang. Kadele go. Bayasa anamei mo souk ha' paling kito ne dulok besa kito mangkanao noson

di io te danag. Tempu sa mo kito nikan galomok paling io bali notun gatong di dadoto mo napa' souk ngka. Souk io ndian yanak sanang paling.

Madi besa kito to mata mo yala ndian hu', sado io pede bei mote mandi an suka lau butu' dang, kona, mata mo mandaha tu dang. Mo ge ito nikan iko paling mai ndeling katepa kabia kito anak paling, dang ge mata mo nsanubun tofo ma po pangamate sai.

LIO NANGKATOGU

You Ndio Ngan notun kito di mai ndeling pangadoto po mai ndeling dang lama mote bali Matahaya nfaramai bei matatu ngaku ndeha' dang bei dosa ka mandaha dang.

BACA IBARANI 12:11

Dadi You gatepa kito po gatepa di kito pangadadi bene tuga di kito sado manining hemung besa Matahaya. Di tempu sa kito dalo dadoto hino You mo ge benekito lian sanang ge mai dang, ma po kito nanang susa di. Madi tempu sa pangadoto dang doto kito mo ne gafa', pangadoto mo bei kito sado kito pangadadi lama mote bali Matahaya ndian suka, bali kito dalo di dame paling. Hiti kito fei mote di pangadoto dang You dahu hino kito ko.

Dadi mo ge hemung sa kito anak bali pangadoto dang kito matatu haya haya dahu hino sio. Tempu sa kito tahu pangadoto mo hino sio ge sio ndian sanang dang ka ndian nanang susa di. Ma di tempu sa dadoto mo gafa', besa sio iko, sado bei mote dadoto mo, mo ge sio bene bali ndian sanang bali nanang dame paling ge talo.

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KAWALU YOU NTANAHU DI ANAMEI-MEI KAHILA MAI

LIO NANGKAFOHUN

Dadi kito napa' kaba balajar You ndian suka di matatu babu di mai ndeling sa gahei gahaya gabia di namei. Dina sai kito fene mine You ndian suka di namei-mei. You dalian tu po namei-mei. Hino mbi Matahaya napa dahu ntanahu hino kemo ngan di anamei ne besa kemo bei mote ge kemo ma bene dalo sanang bali bene ganahu kemo mpangadadi. Kira kira ganahu kemo mpangadadi ne sado dalo pangadadi baraasan te?

You Ndio Ngan dali hino namei-mei nde' hino manina nama parenta ndian. Besa sio napa' basanudong, mo ge You Ndio Ngan mai ha' sio dang ka sio souk bene dadi matatu haya haya.

1. **YOU PO DAHU NTANAHU HOWO HINO ANAMEI-MEI**

You ntanahu howo dang Matahaya dahu hino kemo ngan di namei-mei ge kito to dufu hino buku sa ngan Epesusi.

BACA EPESUSI 6:13

1 Anamei-mei kemo ma ta ngan di Karistu mbala nikan bei mote po kemo nina bali kemo Bei bego ge nikan bei mote po kemo nina bali kemo nama. Bei bego ge dufu. 2-3 Di You ntanefa ndeling kahulu sia notun, nikan sayang po kemo nina bali kemo nama. Tanefa ndeling sia dang mo ge You dahu bali pangayanji hino. Pangayanji mo po begai, Ne kemo duo' ma sana-nang bali ti kemo numun nahu hino dunia mai.

Mata walu' kemo po dahu mai ndeling howo hino kemo ngan di anamei-mei. Mai ndeling howo mo po kemo nikan bei iko kemo nina bali nama. Mai ndeling sia paling po kemo nikan sayang po kemo nina bali nama.

A. **ANAMEI-MEI KEMO MATA NGAN DI KARISTU MBALA NIKAN BEI MOTE PO KEMO NINA BALI KEMO NAMA**

1) **Bei mote ka mangale ge bebesa?**

Bei mote ka mangale po kemo nikan safo kemo ngkanangi hino kemo nina bali nama bali iko sio ndian suka. Besa kemo nina te nama yago kemo lau daku wayo, mo ge kemo lama mote lau daku wayo.

- Nafan bei mote kito pangaago
- Bayahak bali kito dang
- Karubu-rubu dang
- Bei di mai ndeling mo sado souk

2) **Besapo sado kemo nikan bei mote sio ndian suka?**

- Mai ndeling sa mai dali bali You ndian suka (Kolose 3:20).
- Besa kemo bei mote manina nama ndian suka kemo bei bukti di

kemo pande (Amsal 13:1).

-Mai 'ndeling mai pede mote mai (Epesusi 6:1).

Mai ndeling sa kemo besa anamei sado bei mote kemo nina nama ndian suka po di manun kemo ndian diti ge mai dang. Kira kira kemo nanang besa bene iko nina nama mo dang. Madi kemo bei mote sio po di manun mai ndeling kahila dang kito mohon mine hino You Ndio Ngan mbai ko. ...You yago kemo, mai dang dali bali You ndian suka, bali pede mote mai.

B. NIKAN SAYANG PO KEMO NINA BALI NAMA

- 1) You hadia kemo di kemo nina bali nama. Kemo nikan rekeng sio besa matatu penting ka penting tu hino kemo mpangadadi. Kemo ndian nikan fiking mena sio tempu sa kemo hino sio parenta ndian noson. (Tu tu mai ndeling mai lau butu' dang. Baya tempu sa napa' basanudong ge kito nikan sayang noson kito ina bali baba. Masing sio mparenta butu' bali kito, madi lian sa mantalian bali ndian sa sayang sio ge lau ndeha' sia.)

- 2) Pangabanding di mai ndeling sa "bei iko" sio ndian suka bali mai ndeling sa sayang sio.

Bei iko sio ndian suka ge hino kito faramai fei ka mai ndeli-ndeling. Sio yago kemo lau daku wayo, kemo iko sio ndian suka sado kemo ndoik lau daku wayo.

Sayang sio po denge kemo ndian. Besa kemo sayang sio dang, mo ge kemo bene bei mote sio ndian suka ge dang. Nikan sayang mena sio gusu po mohon kemo iko sio ndian suka di ndian nising ge talo.

Masing kemo bei mote sio ndian suka, madi denge kemo ndian kemo mahara sio mpangaago, mo ge kemo sayang sio ge dang. You yuang ndian bebego ge lian dang bei dosa. You po do kemo ndian. Matahaya perlu kemo ndian sayang tu kemo nina nama ne tempu sa kemo bei mote sio ndian suka kemo bei mote mo di ndian nising.

2. YOU DAHU PANGAYANJI DI KEMO NDEHA DANG IKO YOU MPANGAAGO HOWO DANG MAI

A. MATATU DO BIA KEMO (Amsal 20:11)

B. KEMO BENE NUMUN NAHU HINO DUNIA MAI (Epesusi 6:3)

C. KEMO BENE DALO NDIAN DAME BALINDIAN SANANG (Epesusi 6:3)

BACA AMSAL 6: 20-23

D. KEMO DALO NDELING MANULU

E. KEMO MPANGAYAGA GE HINO

F. KEMO BALI MANFALITUHA GE HINO

LIO NANGKATOGU

Kemo nina nama sio ngkatepa ge hemung sa obi hino nde ha' basakodo ndian. Kemo do di leling dufu talo dele besa kemo mine gatong sio ngkatepa. Besa kemo bei nde ha' mangkahela hino kemo nfamiking diti te hino kemo nfalituha mahemung, mo ge kemo bene dalo susa la se. You hadia kemo bali manina nama ne sio gatepa gabia kemo di leling dufu hino dunia susa dang mai. Mine gatong sio ngkatepa bali bei mote sio po di manun kemo ndian dang sayang tu tu sio.

PALAJARANG #31

YOU NTANAHU DI MATATU BABU: NDOA' SIA KATASIA ULUN SA YOU HINO YOU NDIPU

LIO NANGKAFOHUN

Dina sai kito mohon ha' palajarang sia ka angka togu di hino palajarang matatu babu mai. Aku fene notun kemo hila di pangabanding sa. Pangabanding mai ge bia ka bia lau togu tu. Mata walu' kito, dimata walu' kito mai ge Mata bia ka bia tu. Hino palajarang babu mai sia kanangkafohun kito uang Baba You ge "Tukang". Matahaya po tukang hino kito babu, di babu nun angka fohun po hino Lodong Edeng tempu sa You walu' Adang bali Hawa ne. Besa kito wai ne to Matahaya mai walu' besa dina mbeleng bali bombon, hopok pariama sou-souk kito tarik kito hama di Matahaya nfamei bia dang walu' mai ndeling kahila i. Ma di You rencana ge babu ge nfamei bia ka bia tu kalau. You bene babu sa kito mata ngaku ne bei kalanining di ulun sa You hino You Ndipu. Kito mata ngaku sou-souk tempu sa ngaku Yesu ge dabe paling kasia.

Dadi dina sai a fene banding di babu sa kito hino dunia teba mai noson, bali ulun sa You hino You Ndipu hino dunia fohu mo.

1. BABA MA HINO

Dadi hino dunia teba mai kito napa' balajar di babu bali ndeling manulu ge hino. Leling manulu hino babu ge ndeha' mene. Mananak yuang ndeha'mene mo baba, hedi? Baba mo nikan yako mandinsi mote mai, bali yaga gabia bia nsanudong nanak ne dele sado sio dalo mai ngkahelek. Baba mo bene yaga ne kangan gan hino, hino mbi besa musu bene musu mambabu baba sa mo po mata sa dang yaga ban. Masing ti dunia teba mai ge susa, madi po di manun ndeha' mene mo dang sio yuang baba sio ndehha' ndian ge aman bali dame di mata mo ato gabia bia.

A. ULUN SA KURANG NOSON PO ULUN HINO DUNIA TEBA MAI NOSON

Mata bali ngan baba hino dunia teba mai ge kurang noson po di manun dosa. Sio yako mandinsi hemung sa Baba You talo dang di sio duo' noson hino dunia teba mai.

- 1) Baba nseing hino dunia teba mai ge yako ndinsi ngkoyong dalo. Nseing ge yako sio ndinsi mai dang sado mansanudong bali mananak parenta gasorok sio.
- 2) Baba nseing hino dunia teba mai ge pamala' po dang sio nsanudong nanak bali kangan gan sukuk dang.
- 3) Masing kito bali leha' bali ulun diti hino madi ulun sa kito bali mai ndeling kurang noson po di kito tuo' hino dunia teba mai noson.

Dadi kito ngan di mene besa kito balajar bali fei mote You ntanahu kahila dang Matahaya dahu hino kito, mo ge kito fei sonto di "Baba" You. Masing kito kurang, ma di kito fei sonto di baba sa.

B. ULUN SA YOU HINO YOU NDIPU GE GANANOU KURANG NDIK SIA MA DANG

- 1) Hino You Ndipu ge Baba You po yako parenta mote mai lau togu tu. Mata galia' bene gasorok Baba You mparenta ge mutung hino dang.
- 2) Hino You Ndipu Baba You napa' ganaten gamenan di mai dang kito perlu sado sou-souk Kito bene kurang di leha' tuo' ge dang. Baya kangan gan ge kito fene kan kayu baraasan nfuang dang supu nyohi bombon. Wayo inung po wayo baraasan dang supu hino You ngkadera. Matahaya bene gataman paling kito di kanangi fohu dang gananou pangahu' te pangamate mai ma dang.
- 3) Hino You Ndipu Baba You yaga gabia ka bia lau togu tu. Kito nikan ntaku' di musu ge dang di Baba You bene diba Kakatipu nene hopok manuhu nanak kahila mo sou-souk hino uton haya mo ndian. Hino mbi woi te woi ne bei iko Kakatipu Nene ge sio bene duo' bali hino uton mo. Kito bali sio mbakatanga ge kafa yao tu kalau. Kito ge aman lau butu' dang.

2. YESU BALI NGKASON GE HINO

Kito ngan di mata ngaku ndeha' dang napa' basanudong po bei gamba di Yesu bali mata ngaku kahila i.

A. BABU SA KURANG NOSON PO BABU SA HINO DUNIA TEBA MAI NOSON

- 1) Nsanudong mene hino dunia teba mai masing dalian nsanudong fine ma di mata mo ge kurang noson.
- 2) Bulehaya napa' basanudong hino dunia teba mai masing dalian nsanudong mene bali bene safo paling ngkanangi hino madi tempu tempu ge kurang.

B. YESU BALI NSANUDONG HINO YOU NDIPU GE GANANOU KURANG NDIK SIA MA DANG

- 1) Yesu ndian dang dalian mangkason kito ngan di matatu ngaku bali kurang ndik sia mai dang. Tadenge denge kito tuo hino You ndipu ge kito fene to di babu tu. Hino dunia teba mai kito pede fei gamba sa di Yesu bali mata ngaku.
- 2) Kito mata ngaku kahilai ngan Yesu nsanudong ge tempu sa tuo' hino You Ndipu bene mbalawan Yesu ge mai dang. Tempu sa kito ha' You Ndipu mohon kito kananou katong di mai ndeling safo paling kito kanangi hino Tuhang.

3. NDIAN SA MANTALIAN GE HINO

You ndian suka po kito leha' ndian ge bonu di ndian sa mantalian. Hino leha' sa kito ndian

ge kito nseing nikan yala gabia di nseing. Masing kito kurang noson di tuo' noson hino dunia teba mai, madi kito nikan mbariwo ne nseing dalian di nseing. Kito dalo di dame besa kito nseing mine di nseing nfamiking. Hino mbi besa kito nseing batondo bali di nseing ge kito tuo' labe sanang di ge talo. Madi hino dunia teba mai kito kurang noson di mai ndeling kahila mai.

A. ULUN SA KURANG NOSON PO ULUN SA NOSON HINO DUNIA TEBA MAI NOSON

- 1) Kito nseing sado talian di nseing ge kurang noson hino dunia teba mai. Masing ti kito ulun sia ma di tempu tempu baiso. Kito dalo mai ngkahelek bebagai po di manun kito iko ti kito lian suka diti.
- 2) Masingti kito ulun sia madi tempu tempu nseing yala gabia di nseing ge dang.
- 3) Hino dunia teba mai tempu tempu kito nseing bayahak bali di nseing. Masing ulik bali kaka madi tempu tempu mangkaka te manulik yala mangale sado bayahak. Kona.

B. ULUN SA YOU HINO YOU NDIPU GE GANANOU KURANG NDIK SIA MA DANG

- 1) Hino You Ndipu dosa ge hino dang. Dadi nseing dalian nseing di ndian nising ge talo. Kito mohon lian hemung sa You nafan dalian kito.
- 2) Hino You Ndipu matatu bene do di mai etan kito ge mai hino dang. Kito mahemung ge nseing bene yala gabia di nseing lau ndeha' sia.
- 3) Hino You Ndipu ge bene matatu yala mangale ge mai hino dang. You bene yala gabia bali ti Matahaya do dufu kito lian lau ndeha' sia.

3. TUO' HEMU-HEMUNG GE LAU NDEHA SIA---BAAI LELING GE MAI HINO DANG

A. ULUN SA KURANG NOSON PO ULUN SA NOSON HINO DUNIA TEBA MAI

You ndian suka ge ulun sa kito hino dunia teba mai ne tuo di lian hemung sia Baya hino kito leha' ndian te hino ginang mangan. Matahaya bene do kito tuo' di lian hemung sia. Masing kito fene tuo hemung lau ndeha' sia, madi kito hino dunia teba mai dalo mai ngkahelek. Mai ngkahelek besa pangamate sai, te parang. Kito dalo mai ngkahelek ne sado mata dang kito talian ka talian tu souk lau gadele kito.

B. ULUN SA YOU HINO YOU NDIPU GE GANANOU KURANG NDIK SIA MA DANG

Hino You Ndipu kito tuo' hemung lau butu' dang. Kito fene kananou lio ngan sa selamat jalan ge mai dang. Matatu dang kito talian bene lau gadele paling kito ge dang. Pangamate sai You bene diba hino uton Dadi pangamate bene yala matatu hino kito ge dang di tempu sa kito hino You Ndipu.

LIO NANGKATOGU

BACA MASAMURU 127:1

"Matatu bene gahangun leha' dele besa You po Mata dang riwo ka gahangun ban, dang ge sio ngkarya dang mo ka nsanubun ge boho."

Dadi hino palajarang hila mai di hino You ntanahu di matatu babu, kito napa' mine besa matatu babu bene safo paling sio ngkanangi ne bei mote You ntanahu mai dang, mo ge sio ngkarya bene nohe. Ma di besa kemo dahu kemo ndian hino You ntanahu kahila mai sado babeto bali bei mote You ntanahu kahila mai souk kemo bene do babu sa kemo dadi labe dufu bali You ndian suka. Hino mbi besa Baba do babu sa kemo mbariwo bei mote Matahaya ndian suka mo ge Matahaya bene dahu berkat berkat hino kemo mbabu. You bene kito kananou mpou sa di pangananang bia sa hino You Ndipu ka pangananang bia hino dunia teba mai. Kito sado kananou di mai ndeling bia mai po hino ulun sa kito, besa kito iko You ntanahu mai.

Dadi dele mantalingun kito tuo' noson hino dunia teba mai. Masing kito lian tu bene iko You ntanahu kahila mai, madi tempu tempu kito fei kalia'. Tempu sa kito nafu dele ndian susa dalo Koho paling bali singgang kasia paling. Bei ndeha' mangkahela togu togu po hino Baba Yotu sio tolu sado babu sa kemo kaba dinggang ha' You Ndipu Hino mbi gahei gahaya kemo nanak ne sio ha' You Ndipu hemu-hemung bali kemo. Gusu po kito kananou di leha' sa You napa' gahangun ban di kito ngan di ulun sa You.